

ΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

...τσι μοίρασαν τα Βαλκάνια

SHAL STALIN went on to say that he had no objection to men attending the formal talks.

PRIME MINISTER referred to the Conference at Dumbarton Oaks. He had not wanted this to be discussed in Moscow but only when he had got together. The President had not said so, but he must have said the coming election. The President would be more free to talk in his time. It was fair to say that while at first His Majesty's had inclined to the American view they now saw a great deal of the other point of view. Supposing China asked Britain to give up, China and Britain would have to leave the room while Russia and the United States said the question. Or, if the Argentine and the United States objected they would object if England, China and Russia had to. The Prime Minister pointed out that all this was off the record. The Prime Minister said he would refer in Moscow to this question, but to wait until the three heads, when it could be settled.

PRIME MINISTER then raised the question of the interests of the nations in the various Balkan countries and the need to work in each of them. After some discussion it was agreed that as regards Yugoslavia each of the two Governments was equally interested, and had a major interest in Roumania and that Britain was in the front with regard to Greece. The Prime Minister suggested that Britain was concerned the British interest was greater than it was in Yugoslavia. This led to some discussion about the crimes committed in Yugoslavia.

Ν.Δ.:
Το «κόμμα
μέσα
στο κόμμα»
καταλύτης
των
εξελίξεων

ευρηματικότητα

Ευρηματικότητα: Η ικανότητα να ανακαλύπτεις, η επιτυχημένη επιινόηση.

Υπηρεσίες που εκτείνονται πέρα από τις τυπικές τραπεζικές εργασίες.

Προσπάθεια να αναζητηθούν λύσεις ακόμη κι εκεί που φαίνεται πολύ δύσκολο να υπάρξουν.

Με φιλική διάθεση, τόλμη και ευρηματικότητα. Έτσι λειτουργεί πλέον η Εμπορική Τράπεζα. Κερδίζει όχι μόνο λόγω μεγέθους, αλλά λόγω της ικανότητάς της να γίνεται ανταγωνιστική.

Οι άνθρωποί της εκπαιδεύονται με τις πιο σύγχρονες μεθόδους για να σας εξυπηρετούν. Δραστήρια, αποτελεσματικά, με πρωτοβουλία

και ευρηματικότητα.

Διαθέτουν χρόνο για σας.

Κι αυτή είναι η ουσιαστικότερη εγγύηση, για σας.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
η τέχνη να είσαι Τράπεζα

Ιερίδος Β'
έρονος 19ος
εύχος 516
ασκευή 5 Μαρτίου 1993
250

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
ρχάρχους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
72.26.107 TELEX: 214179 ANTI

δότης:
ΉΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
ονοκράτους 131
5 21 Αθήνα

αφημίσεις:
ΔΥΝΑΓΚΙΟΚΑ
αμματεία-Λογιστήριο:
ΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
υλοποίηση, Μοντάζ:
ΣΙΑ ΛΕΒΟΝ

τοστοχειοθεσία:
ΣΑΤΟ ΕΠΕ
υκοκονδύλη 9
. 36.03.607 - 36.02.392
ύπωση:
ΙΟΥΤΥΠ Α.Ε.
ου 5 - Περιστέρι
31 Αθήνα
5722201

ε ενυπόγραφο άρθρο
ράζει τις απόψεις του
ραφεία του.
ήγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ρικού
2.700 δρχ.
. 5.400
Οργανισμών,
ζών, κτλ.: 25.000 δρχ.
ική ετήσια: 4.800

ικού
1 - Μεσογ. χώρες:
η: δολ. 27
δολ. 54

- Καναδάς - Αν. Ασία -
λία - Ωκεανία:
η: δολ. 30
δολ. 60

σματα, επιταγές:
ΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
άρχους 60
ΑΘΗΝΑ

ΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΓΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Ιεριοδικό «ANTI»
Δημοχάρχους 60
72.32.713 - 72.48.240
Για τα βιβλιοπωλεία
B. Ελλάδας:
έντρο του βιβλίου.
υλονκτική και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
ήλ. (031) 285.857
622 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ-ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

ΠΩΣ ΣΤΑΛΙΝ-ΤΣΩΡΤΣΙΑ ΜΟΙΡΑΣΑΝ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ;...21

Ένα συγκλονιστικό ντοκουμέντο, βλέπει για πρώτη φορά το φως της δημοσιότητας: οι συζητήσεις Στάλιν-Τσώρτσιλ και Μολότωφ-Ήντεν στο Κρεμλίνο, τον Οκτώβριο του 1944, όπου τέθηκαν και οι βάσεις για το μοίρασμα της Βαλκανικής. Έρευνα: Νίκος Χίος.

Ν.Δ.: ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ 13

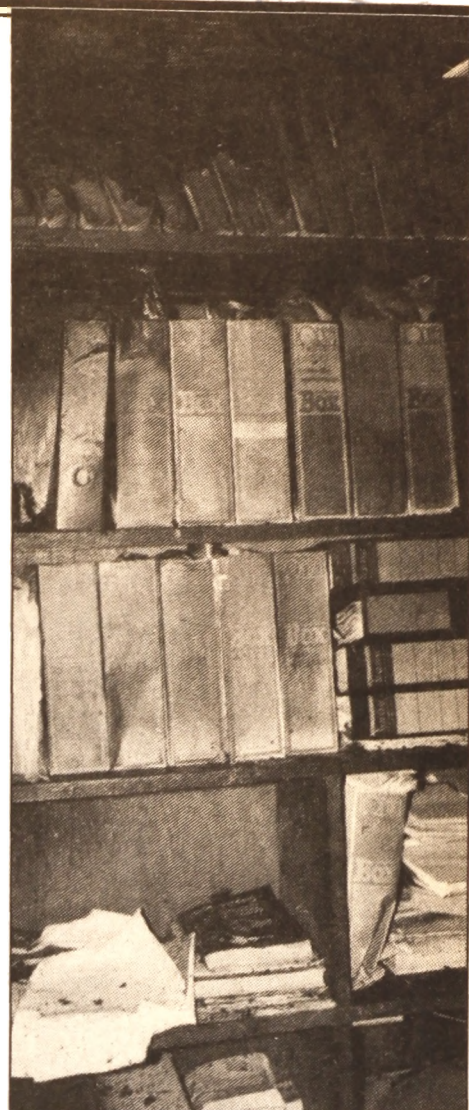
Η εσωκομματική κρίση στη Ν.Δ. πυροδοτεί τις πολιτικές εξελίξεις. Ο Αντώνης Σαμαράς πορεύεται με ιαχές «εθνικές» – κι η απλή μέθοδος των τριών: βήμα σημειωτόν. Γράφουν ο Ρεπόρτερ και ο Μιχάλης Πατρινός.

ΕΛΑΙΩΝΑΣ: ΠΡΟΣ «ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΝ»28

Εμείς στο Αντί δεν αγωνισθήκαμε για να βοηθήσουμε κάποιους να αποκτήσουν οικόπεδα σε μια αναβαθμισμένη γωνιά της πρωτεύουσας. Το Π.Δ. της 11.2.91 περιέχει καταστροφικές για τον Ελαιώνα διατάξεις. Ωφείλουμε να αντιταχθούμε για μια ακόμα φορά στην «αναπτυξιακή λαίλαπα» που περιμένει τον Ελαιώνα.

Ό «επιχειρηματίας... βουλευτής»9

Περίεργα πράγματα συμβαίνουν εκεί κάτω στην πλατεία Δημοτικού Θεάτρου στο Πειραιά. Οι φήμες οργιάζουν και το προς το παρόν το Αντί περιορίζεται στη διατύπωση ορισμένων ερωτημάτων προς τον βουλευτή κ. Ν. Γαλανό και τον τ. αντιδήμαρχο Πειραιά κ. Γαργαλάκο.

Η ΦΩΤΙΑ ΣΤΟ ΑΝΤΙ

Για τρίτη φορά στα γραφεία του ANTI ξέσπασε πυρκαγιά. Παρά τις καταστροφές και τα προβλήματα που συνεπιφέρουν, εμείς, με κέφι και περισσότερο πείσμα συνεχίζουμε...

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 5
Στάθης

ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ 6

Κούλουμα και «χρησμοί»
ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 9
ΤΥΠΟΣ 12

ΤΟ ΑΣΤΕΡΙ ΤΟΥ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ..... 19

ΚΕΡΜΑΤΟΔΕΚΤΗΣ 32
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ 35

Εκλογές στη Γαλλία. Ο Θάνατος
Βερέμης μιλάει για τα Βαλκάνια. Η
νέα οικονομική πολιτική του Κλίντον.
Και το Κοσμοδρόμιο...

ΔΙΑΛΟΓΟΣ 45
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ..... 47

Γιατί ο σημερινός Κανταρέ είναι
εθνικιστής; Τι έγινε στο φεστιβάλ
Βερολίνου. Τι είναι το τελευταίο
βιβλίο του Γιώργου Χειμωνά;

Εξώφυλλο: Γήσης

ΑΝΑΓΚΗ ΝΕΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

ΒΡΑΔΥΦΛΕΓΗΣ, άρα μετά από σκέψη και υπολογισμό, ο κ. Κόκκινος αντέδρασε στην άποψη που του διατύπωσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας για το αξιομίμητο της συμπεριφοράς της ιταλικής Δικαιοσύνης. Η αντίδραση αυτή του Προέδρου του Αρείου Πάγου, και επιλεγμένου στη θέση αυτή από τον κ. Μητσοτάκη, σημαίνει, εκτός πλείστων όσων άλλων, ότι η ηγεσία της Δικαιοσύνης εμπλέκει στην πολιτική –αν όχι στην κομματική διαμάχη– το θεσμό της τρίτης εξουσίας του οποίου υποτίθεται ότι εγγυάται την ανεξαρτησία και τη διατήρησή του μακράν της πολιτικής.

ΑΥΤΗ η συμπεριφορά του επικεφαλής της ελληνικής Δικαιοσύνης –είτε είναι αυτόβουλη είτε όχι– είναι άλλο ένα, και μάλιστα σημαντικότερο, τεκμήριο της βαθιάς πολιτικής κρίσης την οποία διέρχεται, τα τελευταία χρόνια, η χώρα. Διάχυτη και αδιάκοπα τροφοδοτούμενη είναι η αίσθηση ότι στη βαθύτατη ηθική δοκιμασία του πολιτικού βίου της χώρας που κληροδοτήθηκε από την περίοδο '86-88 προσετέθη, μετά την άνοδο της Ν.Δ. στην εξουσία, η δυσαρέσκεια και η αναξιοπιστία – απότοκα μιας κυβερνητικής πολιτικής παντελώς ανίκανης και υποκείμενης στην πάσης φύσεως ιδιοτέλεια που υπαγορεύεται από μια γκροτέσκα οικογενειοκρατία του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος. Στο κλείσιμο της τριετίας, η συντηρητική παράταξη έχει φθάσει στο βαθμό μηδέν της πολιτικής, επισωρεύοντας διαμέσου της κυβέρνησης απορρυθμίσεις θεσμών, κανόνων παιγνιδιού και λειτουργιών και με μόνο πλέον στόχο την όπως -

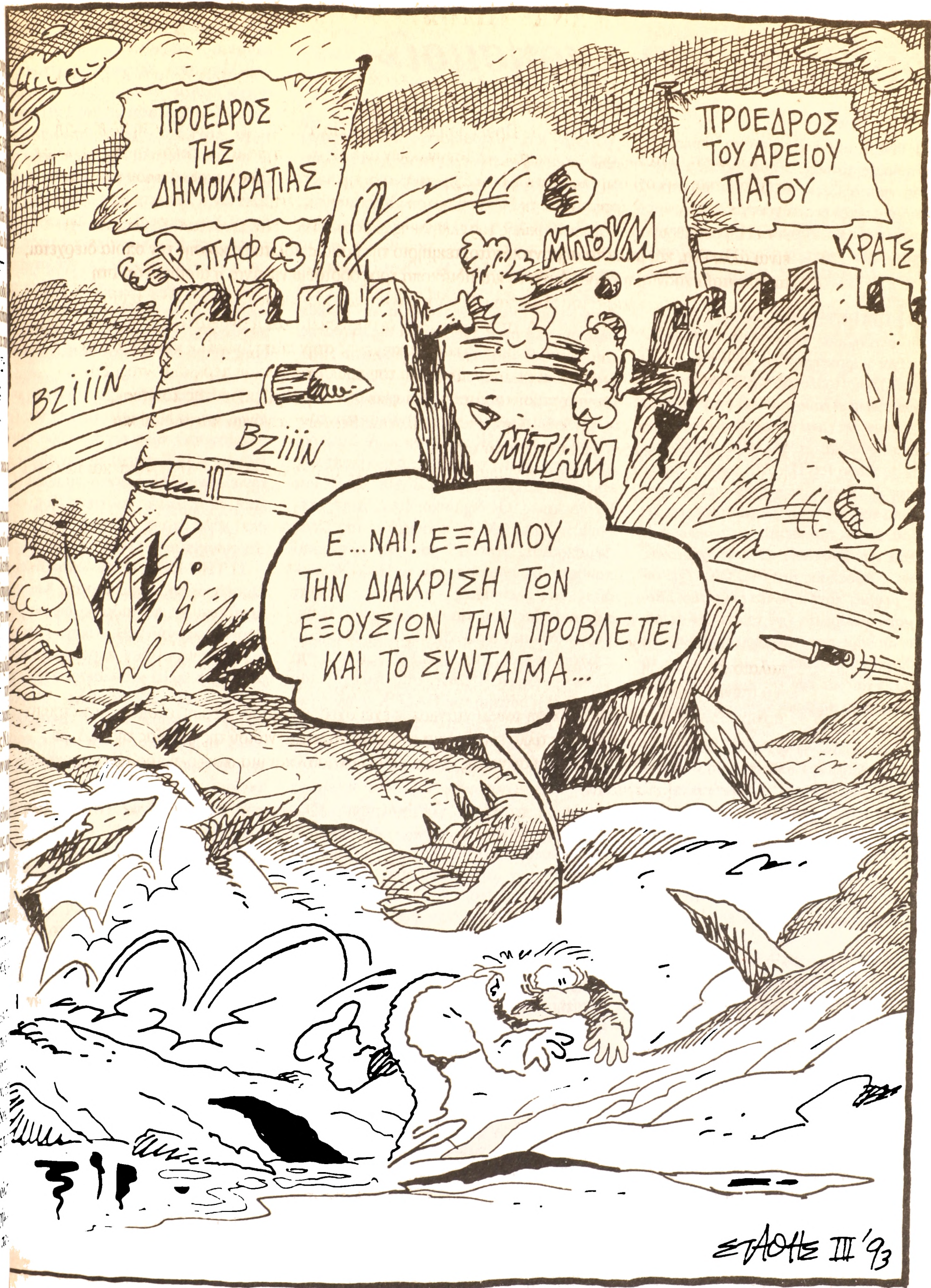
όπως δημιουργία ενός προσωπικού κόμματος-σωσίβιου για τη διάσωση του κ. Μητσοτάκη και των περι αυτόν.

Η ΔΙΠΛΗ γλώσσα στο «Μακεδονικό» συνοδεύεται ολοένα και συχνότερα από τον καιροσκοπισμό, τον κυνισμό, και την τακτική της στρουθοκαμήλου, και πάντα με το επιμύθιο του «ρεαλισμού» και του «αυτονόητου» το οποίο ούτε και άλλοθι μπορεί πλέον να είναι. Στην οικονομία, ο νεοφιλελευθερισμός αποδεικνύεται απλή δημαγωγία προς κάλυψη μιας ηθικά διαβλητής και οικονομικά ατελέσφορης πώλησης των πάντων: το τελευταίο, και προεκλογικό έτος, η κυβερνώσα ομάδα προσφεύγει στον ρουσφετολογικό «κρατισμό», με βιομηχανία προσλήψεων που θυμίζουν χειρίστες μορφές παλαιοκομματισμού, όπου και αυτό ακόμα το «πακέτο Ντελόρ» θα τύχει αναλόγου μεταχειρίσεως από μια στενή ομάδα υπό τον κ. Μητσοτάκη και «εμπίστευς» του. Στους θεσμούς, η «έμπνευση» του αρχηγού της Ν.Δ. για αναθεώρηση του Συντάγματος έχει σχεδόν ξεχασθεί, ερμηνευόμενη κατά τρόπο εύλογο και απολύτως θεμιτό ως άλλο ένα δείγμα ανεργμάτιστου παιγνιδιού της ηγεσίας της Ν.Δ. με οτιδήποτε, αδιακρίτως, θα μπορούσε να της δώσει μόνο «ανάσα» και μια αναβολή προ των οριακά συσσωρευμένων προβλημάτων.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ πλευρά, η αντιπολίτευση, και ιδιαίτερα η αξιωματική, δεν μοιάζει να είναι σε θέση να διατυπώσει μια αρθρωμένη και ιεραρχημένη πρόταση εξόδου από την κρίση. Αντιθέτως, αν εξαιρέσουμε κάποιες αποσπασματικές, μολονότι εξαιρετικά συγκεκριμένες, προτάσεις του για την αυτονομία, το ΠΑΣΟΚ δείχνει να μην μπορεί να υπερβεί την πολιτική κρίση της χώρας, στροβιλιζόμενο και αυτό στη δίνη της, αφού το μόνο που μπορεί να επιδείξει είναι μια είσπραξη –και αυτή σχετικά περιορισμένη– της δυσαρέσκειας από την κυβερνητική πολιτική. Στην τελευταία Σύνοδο της Κ.Ε., το μέλημα «να μην κυβερνήσουμε όπως κυβερνήσαμε το 1985-1989» ήταν ίσως κυρίαρχο, όμως έμεινε στο επίπεδο της απλής κατάθεσής του.

ΣΤΟ ΣΚΗΝΙΚΟ αυτό, το αίτημα της διαμόρφωσης νέων όρων, νέων διαδικασιών και νέων πολιτικών σχημάτων είναι παραπάνω από νόμιμο. Και αν αυτό το αίτημα ήταν επίκαιρο επί σειρά ετών, τώρα είναι αδήριτο και ασυμπίεστο. Τα κενά τα οποία αφήνει η κυβερνητική πολιτική και, κατά το αναλογούν μερίδιό της, η πολιτική της αντιπολίτευσης είναι κενά αντιπροσώπευσης αξιών, θεσμών, συνειδήσεων, αρχών. Και αυτά τα κενά αποτελούν την υγιά αφετηρία δημιουργίας προσδοκιών σε όλες τις «αποχρώσεις» της κοινής γνώμης και διαμόρφωσης κοινωνικών χώρων υποδοχής των νέων σχημάτων.

ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ δεν είναι διόλου εύκολο, βεβαίως. Παράλληλα προς τις μη-ευνοϊκές πολιτικές παραδόσεις και την ανελαστικότητα των θεσμών του κομματικού συστήματος, ένα νέο σχήμα έχει πρώτα απ' όλα να ανταπεξέλθει στην καθολική αναξιοπιστία με την οποία προίκισαν την πολιτική μια σειρά ιδιοτελείς και ανεργμάτιστες πολιτικές.

Κούλουμα και «χρησμοί»

ΚΑΙ ΤΩΡΑ, αφού πέρασαν τα κούλουμα και μετρήσαμε τα πάντα (μασκαράδες, χαρταετούς, «μπαλωθιές», ακόμα και τις στροφές του ζειμπέκικου που χόρευε ο Ανδρέας Παπανδρέου, στον Διόνυσο) ξαναγυρνάμε στα ίδια: «Όλοι εναντίον όλων, σε πολλοστή και ανούσια επανάληψη» – καταπώς έγγραψε η Μεσημβρινή.

ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ του εορταστικού τριημέρου, αναπήδησε ξαφνικά η «φράση-ρησμός» (έτσι χαρακτηρίστηκε από την *Ελευθεροτυπία*) του Προέδρου της Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλή: «Ότι και να πω (για το θέμα των Σκοπίων) θα είναι δυσάρεστο». Και τροφοδότησε, φυσικά, ετερόκλητες ερμηνείες. Για τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ έτσι, η διατύπωση του Κ. Καραμανλή ήταν σαφής αποδοκιμασία της πολιτικής Μητσοτάκη και, ειδικότερα, των «απαράδεκτων χειρισμών της» στο θέμα των Σκοπίων. «Ο κ. Καραμανλής –δήλωσε ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ– έχει δίκιο. Αν μιλήσει κανείς για το θέμα των Σκοπίων, μόνο δυσάρεστα έχει να πει». (Και, μέσα στα «δυσάρεστα», συμπεριέλαβε και τον κ. Α. Σαμαρά, ο οποίος «καλά θα κάνει να μην επαίρεται για τον εθνικισμό του, όταν έχει κάνει τόσο κρίσιμα λάθη, ως υπουργός Εξωτερικών»).

ΓΙΑ ΤΗΝ κυβέρνηση, αντιθέτως, τα «δυσάρεστα» απορρέουν από τη στάση του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ο οποίος όχι μόνον αρνείται να συμβάλει στη «χάραξη ενιαίας εθνικής στρατηγικής» (αρνείται να παρακαθήσει ακόμα και σε σύσκεψη κορυφής, υπό τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας) αλλά έφθασε να «ανησυχεί μήπως η κυβέρνηση επιτύχει τους εθνικούς στόχους».

ΑΛΛΑ ΣΤΟΝ πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ απάντησε και ο κ. Α. Σαμαράς, με αιχμές κατά του «γερασμένου θεάτρου» που επιμένει να παίζει ο κ. Α. Παπανδρέου στο θέμα των Σκοπίων. «Στήνουμε θέατρα και τα χαλνούμε / όπου σταθούμε κι όπου βρεθούμε» – θα έλεγε ο Σεφέρης. Και ενώ η διαμάχη κυβέρνησης -ΠΑΣΟΚ συνεχίζεται, ορισμένοι αναλυτές σημειώνουν:

– Την προσπάθεια του προέδρου του ΠΑΣΟΚ να απονεμίσει «εύσημα» στον Πρώτο Πολίτη της χώρας («έχει δίκιο ο Καραμανλής»), όταν –λόγω και έργω– η τακτική του ΠΑΣΟΚ αντιστρατεύεται την όλη φιλοσοφία Καραμανλή, που εδράζεται σε λέξεις όπως «συναίνεση», «ενότητα», «κοινή εθνική

γραμμή» κ.ά. «Περισσότερο κινδυνεύουμε από τις μόνιμες ενδοελληνικές διενέξεις παρά από τους βόρειους γείτονές μας» – τόνιζε, τον περασμένο Οκτώβριο, ο κ. Καραμανλής, στη Θεσσαλονίκη. Και η ομιλία του εκείνη, όπως είναι γνωστό, είχε επικριθεί απ' όλα τα «κλιμάκια» του ΠΑΣΟΚ! (Κατά περιέργη σύμπτωση, τα τωρινά «εύσημα» Παπανδρέου προς Καραμανλή συνέπεσαν με την αποκαθίλωση, από την προμετωπίδα της *Αυριανής*, του γνωστού μύθο: «Η εφημερίδα που γκρέμισε τον Καραμανλισμό!»). Τάση «εκ-συγχρονισμού» και στον αυριανισμό;

– Τη συστηματική πλέον επίθεση του προέδρου του ΠΑΣΟΚ κατά του κ. Α. Σαμαρά, όχι άσχετη με τις τελευταίες δημοσκοπήσεις (της ΔΗΜΕΛ) στις Α' και Β' Αθηνών, Α' και Β' Πειραιώς. Οι δημοσκοπήσεις αυτές φέρουν το ΠΑΣΟΚ να προηγείται της Νέας Δημοκρατίας κατά 15 μονάδες, πλην από πουθενά δεν προκύπτει ότι το ΠΑΣΟΚ κερδίζει τις απώλειες αυτές της Νέας Δημοκρατίας! Και πιο συγκεκριμένα: Η σημερινή δύναμη της Ν.Δ. –κατά τη ΔΗΜΕΛ, πάντοτε– έπεσε, στις περιφέρειες αυτές, στο 22,61% (έναντι 45,26% στις εκλογές του '90), ενώ η δύναμη του ΠΑΣΟΚ ανήλθε μόλις στο 36,94% (έναντι 36,26% στις εκλογές του '90). Οι οργανωτές της δημοσκοπήσης εξηγούν ότι τη διαφορά των 15 μονάδων καλύπτουν οι αναποφάσιστοι, όσοι δηλώνουν «λευκό» ή «κανένα». (Ο ένας στους τρεις αποστασιοποιείται.) Όμως, τον κ. Α. Παπανδρέου συνέχει η αγωνία μήπως ένα ποσοστό των αναποφάσιστων ή από το 0,68% που κέρδισε το ΠΑΣΟΚ στα τρία χρόνια εξουσίας της Ν.Δ. ψηφίσει Σαμαρά!

– Την ταλάντευση του κ. Α. Σαμαρά να προχωρήσει στην ίδρυση νέου κόμματος, ιδιαίτερα μετά την απογοήτευση που άφησε ο «προγραμματικός» πολιτικός του λόγος (της Θεσσαλονίκης) όχι μόνο στους πανεπιστημιακούς –ο ίδιος είναι απόφοιτος του Χάρβαρντ– αλλά και στον απλό σκεπτόμενο Έλληνα. Μπορείς, άραγε, να οικοδομήσεις ένα σύγχρονο, ευρωπαϊκό δημοκρατικό πολιτικό κόμμα με ψευδοδιλήμματα του τύπου: «Τι επιτέλους επιλέγετε, τα Σκόπια ή την Ελλάδα;» ή με «προγραμματικό» σημείο αναφοράς το φιλότιμο, το οποίο –και στην αφιλοτιμία του– είναι «ο μηχανισμός που επιτρέπει στον Έλληνα να βρίσκει τον καλύτερό του εαυτό στο χειροκρότημα ή στην αποδοκιμασία της παρέας, της οικουμένης».

της γειτονιάς, της κοινωνίας»; Αλλά τέτοια φτώχεια νοημάτων –και, ενίοτε, με «ανελλήνιστα» ελληνικά –, τέτοια «αφελή-στατη έκθεση ιδεών», όπου ο αντιατομισμός «δένεται» τότε με τον Γκλιγκόροφ, τότε με τον κακό «δυτικό άνθρωπο» και τότε με μια νέα Μεγάλη Ιδέα κ.λπ, κάθε άλλο παρά προσιδιάζουν στην εικόνα ενός νέου Κλίντον ή Κένεντι, σε ελληνική, φυσικά, εκδοχή! Και, φυσικά, ο Α. Σαμαράς δεν γοήτευσε τους Θεσσαλονικείς, επειδή ανέφερε ότι η Αθήνα «συμβολίζει την ανασφάλεια», ενώ η Θεσσαλονίκη, «πόλη υπό τη σκιά του Αγίου Όρους», ενσαρκώνει την πίστη και την παράδοση. Τοπικιστικές «σορτίτες» τον είδους αυτού δεν συγκινούν πλέον κανέναν!

* * * * *

Ο «ΧΡΗΣΜΟΣ» Καραμανλή συνεδέθη όμως και με μια άλλη φράση του («φοίση-παραίνεση») προς τον πρόεδρο του Αρείου Πάγου, κ. Β. Κόκκινο, με την οποία καίωσε την ελληνική Δικαιοσύνη να μιμηθεί την ιταλική. Ο ιταλικός πολιτικός βίος –του είπεν– είναι προς μίμηση, αλλά η ιταλική Δικαιοσύνη κάνει καλά τη δουλειά της

ΤΙ ΤΗΝ ΗΘΕΛΕ την «παραίνεση» αυτή ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας; Και πώς εφαρμόζεται με παλαιότερη δήλωσή του (σε χρόνια της «συγκυβέρνησης») ότι οι πρώην πρωθυπουργοί δεν παραπέμπονται στα δικαστήρια, αλλά «στέλλονται σπίτι τους»; Οι συνειρμικές προεκτάσεις ήταν αναπόφευκτες: Αφού η ιταλική Δικαιοσύνη κάνει καλά τη δουλειά της και ορθώς παραπέμπει πρώην πρωθυπουργούς (με πρώτο, στη σειρά, τον πούρο σοσιαλιστή Μπετίνο Κράσι) «για τα περαιτέρω», έπεται ότι ορθώς ενήργησε και η ελληνική Δικαιοσύνη, όταν, το καλοκαίρι του '89, αποφάσισε να προχωρήσει στην εκδίκαση του σκανδάλου Κοσκωτά, με ό,τι αυτό συνεπαγόταν!

ΤΕΛΙΚΑ, φαίνεται ότι ο όρος «συμβιβασμός» δεν είναι άγνωστος ούτε στο πολιτικό ούτε στο δικονομικό ιταλικό λεξιλόγιο. Ήδη η ιταλική κυβέρνηση προσανατολίζεται προς μια «πολιτική λύση» (σας θυμίζουν τίποτε αδυο αυτές λέξεις;), ενώ ο υπουργός Δικαιοσύνης Τζιοβάνι Κόνσο εισηγείται τρεις προτάσεις «για την επίλυση του προβλήματος»: Οι κατηγορούμενοι πολιτικοί μπορούν να αποφύγουν τη δίκη, αν, προτού δηλώσουν ότι εγκαταλείπουν την πολιτική δράση, δεσμευθούν, δεύτερο, ότι δεν θα κα-ταλάβουν ξανά δημόσια θέση και επιστρέψουν, τρίτο, τα χρήματα (της δωροδοκίας) που πήραν. Και η ζωή στην Ιταλία προχωρεί.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, στην «παραίνεση» Καραμανλή αντέδρασαν τόσο ο κ. Β. Κόκκινος (ε, όχι και να μας λέτε ότι η ελληνική

αισύνη πρέπει να μιμηθεί την ιταλική) και διάφοροι –παλαιού και νέου τύπου– μανιστές, οι οποίοι, στο σκάνδαλο χρητισμού των ιταλικών πολιτικών κομμάτων (οι πρώην Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος περιλαμβανομένου!) επιμένουν βλέπουν ελληνικό κυβερνητικό δάκτυλο!

* * * * *
ΤΟ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ» που επιπούμε έμελλε να μας απασχολήσει –με άλλων– και η τηλεοπτική συνέντευξη Κωνσταντίνου Γλύξμπουργκ (ο αξεχάστος Τάσος Βουρνάς προτιμούσε τη γραφή Γλύξμπουργκ), η οποία καλύφθηκε, σχολιαστικά, από πλήθος πολιτειολόγων, αγματολόγων, αλλά και βουλευτών, ταύρων θαμώνων της μικρής οθόνης. Και οι προθέσεις του «τέως» είναι γνωστές. Στά και τα αναίσχυντα ψεύδη του για τη «ακριβώς έγινε» εκείνη την εφιαλτική νύχτα της 21ης Απριλίου. (Η μαγνητοημένη φωνή του Παναγιώτη Κανελλόπουλου –φωνή εκ του τάφου– παραμένει μια ανή εσαεί καταδίκη ενός δειλού και έμυλου «ανώτατου άρχοντα» που πάνω από θεσμούς έθετε την καλοπέραση και το όνειρό του.)

ΠΡΩΤΗΜΑ, ωστόσο, παραμένει: Πόσο αποχρωώνεται, άραγε, το δημοκρατικό πολίτευμα από «συνεντεύξεις» ή «επεμβάσεις» βουλευτών (του ΠΑΣΟΚ), οι οποίοι καλλιεργούν την ιδέα ότι ο θεσμός «αννέυει», επειδή υπάρχει το «ανφαίρ» του. Μητσοτάκης ή διότι τρεις ή τέσσερις βουλευτές της Ν.Δ. –και όχι τριάντα ή πενήντα– εμφανίζονται φιλοβασιλικοί; Να μην νοούν ότι παίζουν, ακριβώς, το παιγνίδι του «τέως», όταν οι ίδιοι ή κάποιοι απίθανοι «επικτορες πολιτικής επιστήμης» (από τις «αποδόσεις» της πασοκικής Εξόρμησης) εμφανίζονται ολόκληρη τη συντηρητική παράταξη να αναζητήσει, στους Γλύξμπουργκ, το «συνεκτικό» της πυρήνα;

* * * * *
ΡΑ ΤΗ «σκοπιανοποίηση» της πολιτικής μας πολιτικής, φαίνεται ότι το ιακό ξανάρχεται. Ο Γκλιγκόροφ, βέβαια, υπάρχει. Όπως και η υπογραφή μας, ΠΑΣΕ, που αναγνωρίζει την αρχή του προσδιορισμού των λαών. Αλλά ο νέος πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας βρήκε ήδη, από χθες, εδώ. Κι, εκόντες άκοι, κυβέρνηση –και πολιτική ηγεσία– θα πρέπει να ασχοληθούμε με τις απόψεις και τοποθετήσεις του.

ΝΩΡΑ που γράφονται οι γραμμές αυτές, είναι επακριβώς γνωστό τι θα ζητήσει ο κ. Γλ. Κληρίδης από την ελληνική κυβέρνηση και τα ελληνικά πολιτικά κόμ-

ματα, πέρα από τη γνωστή θέση του για «σύγκληση πανεθνικής διάσκεψης», για τη χάραξη «κοινής εθνικής στρατηγικής στο Κυπριακό». Και η μεν «κοινή εθνική στρατηγική» είναι, ασφαλώς, αναγκαία, όχι μόνο για την Κύπρο αλλά και για την Ελλάδα. Το πρόβλημα είναι άλλο: Αν προάγει την κυπριακή υπόθεση –την κυπριακή κρατική οντότητα– η σύγκληση μιας «πανεθνικής διάσκεψης», στην Αθήνα, και, αν υποτεθεί ότι την προάγει, κατά πόσο ο κ. Γλ. Κληρίδης θα μπορέσει να παίξει ρόλο «καταλύτη» στη συνεννόηση όλων των κομμάτων, κυπριακών και ελληνικών. (Από τον νέο πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν διαφεύγει, οπωσδήποτε, ότι, για τον κ. Παπανδρέου λ.χ., η συμμετοχή σε οποιαδήποτε σύσκεψη, στην οποία παρίσταται και ο πρωθυπουργός κ. Κ. Μητσοτάκης, αποτελεί «συνενοχή» αν όχι «προδοσία». Έστω και αν αντικείμενο της σύσκεψης είναι οποιοδήποτε εθνικό θέμα!)

ΠΕΡΑ ΟΜΩΣ από την «πανεθνική διάσκεψη», αξία έχουν οι θέσεις του κ. Γλ. Κληρίδη απέναντι στη δέσμη των «ιδεών Μπούτρου Γάλι». Αν εμφανισθεί υιοθετών τις απόψεις των λεγομένων «απορριπτικών» της Κύπρου («το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ διάκειται εχθρικά απέναντι στην Κύπρο, συνεπώς αναστέλλουμε τον διάλογο, αλλά και την αναζήτηση λύσης»), δεν πρόκειται να βρει ανταπόκριση ούτε από την κυβέρνηση ούτε από τα δύο κόμματα της Αριστεράς (ΣΥΝ και ΚΚΕ). Αλλά ανταπόκριση δεν θα βρει ούτε από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ούτε από τις ΗΠΑ, εφόσον Ευρωπαίοι και Αμερικανοί συσχετίζουν την οποιαδήποτε στήριξη της Κύπρου με τη διαδικασία του διαλόγου. Για την Κοινότητα, ειδικότερα, «η πεμπτοσύνη της βρίσκεται στην έννοια της διαπραγματεύσεως και του διαλόγου».

Ο κ. ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ όμως, έμπειρος και παλαίμαχος πολιτικός, γνωρίζει ότι «αποκήρυξη» των ιδεών Γάλι, όπως μας υποβάλλουν (και του υποβάλλουν) ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ κ. Σπ. Κυπριανού ή ο πρόεδρος της ΕΔΕΚ κ. Β. Λυσσαρίδης, θα ισοδυναμούσε με πλήρη απομόνωση της Κύπρου και χαντάκι του Κυπριακού. Οι «ιδέες Γάλι» –όπως έχουν σήμερα τα πράγματα– δεν μπορούν ούτε ν' «αποκηρυχθούν» ούτε να «αντραπούν». Μπορούν όμως να βελτιωθούν, να διορθωθούν. Και προς αυτή την κατεύθυνση –υποθέτουμε– θα κινηθεί ο νέος πρόεδρος της Κύπρου.

ANTHΝΩΡ

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

τροχαλία

ARNOLD B. ARONS

ΟΔΗΓΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΑΝΔΡΕΑΣ Δ. ΒΑΛΑΔΑΚΗΣ

Το βιβλίο αυτό είναι ένας πλήρης οδηγός διδασκαλίας της φυσικής που διδάσκεται στο γυμνάσιο, στο λύκειο και, ως ένα βαθμό, σ' έναν ανώτερο κύκλο σπουδών. Συγγραφέας του είναι ο Arnold Arons, ένας από τους πιο έμπειρους ερευνητές διδακτικής της φυσικής. Καλύπτοντας κάθε περιοχή της φυσικής, εντοπίζει μία προς μία τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές στην κατανόηση των φυσικών εννοιών. Παράλληλα, προτείνει συγκεκριμένους τρόπους «θεραπείας».

*Τα σώματα τινάζονται προς τα πίσω
όταν επιταχύνονται;*

Ένα θερμό σώμα περικλείει θερμότητα;

*Γιατί υπάρχουν δύο είδη ηλεκτρικού
φορτίου και όχι ένα ή τρία;*

*Είναι χρήσιμο να διδάσκουμε την
«ξεπερασμένη» θεωρία του Bohr για το
άτομο;*

*Ποιες ιδέες της ειδικής θεωρίας της
σχετικότητας και της θεωρίας του χάους
είναι δυνατό να διδάξουμε σε
στοιχειώδες επίπεδο;*

Αυτά είναι ορισμένα από τα πολλά ερωτήματα που μελετώνται στο βιβλίο. Καλύπτονται όλα τα θέματα που παρουσιάζονται σε ένα εισαγωγικό μάθημα φυσικής: Κινηματική, Δυναμική, Κίνηση σε δύο Διαστάσεις, Ορμή και Ενέργεια, Θερμοδυναμική, Στατικός Ηλεκτρισμός, Ηλεκτρικό Ρεύμα, Κύματα και Φως, Σύγχρονη Φυσική. Επίσης, περιέχονται περιγραφές πρωτότυπων πειραμάτων, πρωτότυπα προβλήματα, ερωτήσεις για τεστ και εκτενής βιβλιογραφία. Περιέχει εκτενείς αναφορές και κριτική στο νέο βιβλίο του λυκείου "Φυσική PSSC".

σχ. 24x17.5 cm, σελ. 526, τιμή: 5.400 δραχ.

Κεντρική διάθεση:

Εκδόσεις ΤΡΟΧΑΛΙΑ, Βιβλιοπωλείο

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64), 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 3646426 - Fax: 3621932

Η ΦΩΤΙΑ ΣΤΟ ΑΝΤΙ

Αυτή τη φορά δεν ήταν βόμβα ούτε εμπρηστική απόπειρα. Η τρίτη κατά σειρά φωτιά που ξέσπασε στον ημιυπόγειο χώρο όπου τα γραφεία του Αντί, στη Δημοχάρους 60, οφειλόταν, σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες της Πυροσβεστικής, σε βραχυκύκλωμα. Ένα βραχυκύκλωμα, ωστόσο, άρκεσε να προκαλέσει αρκετά εκτεταμένη καταστροφή – δυστυχώς, καθόλου ευκαταφρόνητη.

Η πυρκαγιά άναψε την προπερασμένη Δευτέρα 22 Φεβρουαρίου στις 8.30' το πρωί περίπου και επεκτάθηκε πολύ γρήγορα στο χώρο των γραφείων. Εντοπίστηκε, σύντομα σχετικά, από τους γείτονες, που ειδοποίησαν και γύρω στις 9.00' η παρέμβαση της Πυροσβεστικής απέτρεψε τα χειρότερα. Όμως η ζημιά είχε γίνει. Ο απολογισμός –πρόχειρος, ανάμεσα στ' αποκα«δια» ήταν οδυνηρός.

- Καταστράφηκε το κομπιούτερ και ο εκτυπωτής του περιοδικού. Σε απόλυτες τιμές θα πει κανείς «μικρή η ζημιά». Για μας, ωστόσο, υπήρξε μεγάλη –και δύσκολα αντιμετωπίστηκε– επειδή στη μνήμη του εγκεφάλου ήταν αποθηκευμένη τόσο η λογιστική απεικόνιση της επιχείρησης που εκδίδει το Αντί όσο και οι κατάλογοι των συνδρομητών (διευθύνσεις, οικονομικές εκκρεμότητες). Άμεσο αποτέλεσμα; Δυσχεραίνεται η απρόσκοπτη συνέχιση της αποστολής του Αντί στους συνδρομητές, μια που δεν υπάρχει απολύτως ενημερωμένο αντίγραφο.

- Καταστράφηκαν τα συστήματα τηλεπικοινωνίας: το τηλεφωνικό κέντρο, το fax, το τέλεξ. Για μέρες δεν υπήρχε παρά μόνο μία τηλεφωνική γραμμή με την οποία μπορούσε κανείς να επικοινωνήσει.

- Καταστράφηκαν γραφεία, καρέκλες, έπιπλα. Κάηκαν βιβλία, μεγάλος αριθμός από τόμους του Αντί και σημαντικό μέρος του αρχείου – απώλεια που είναι

αδύνατον να αντικατασταθεί.

- Καταστράφηκε όλη η ηλεκτρική εγκατάσταση.

Βέβαια δεν πρόκειται για καταστροφή ανεπανόρθωτη. Άλλωστε, ήδη έχουν αρχίσει και συνεχίζονται οι εργασίες της «ανασυγκρότησης». Ωστόσο το οικονομικό ύψος της ζημιάς ήταν μεγάλο (η ασφαλιστική εταιρία στην οποία ήταν ασφαλισμένο το περιοδικό, καλύπτει ένα μόνο μέρος αυτής της ζημιάς) και κάποιες απώλειες θα έχουν σοβαρό αντίκτυπο στη σχέση μας με το κοινό μας. Πιο σοβαρό από όλα, το πρόβλημα των συνδρομητών. Παρακαλούμε τους φίλους που παίρνουν το Αντί με το ταχυδρομείο, να επικοινωνήσουν με το περιοδικό. Ζητάμε από αυτούς εκ νέου τη διεύθυνσή τους, τη διάρκεια της συνδρομής στο περιοδικό και την ανοχή τους για όσες ανωμαλίες παρουσιάζουν άμεσα στη συνέχιση της αποστολής του περιοδικού. Μην ξεχνάτε ότι οι

συνδρομές είναι βασικός οικονομικός πόρος για μας – και τώρα τον χρειαζόμαστε περισσότερο από άλλοτε. Όσοι φίλοι έχουν λησμονήσει να τακτοποιήσουν τις οφειλές τους να το κάνουν τώρα – επίσης, υπενθυμίζουμε σ' όλους άλλους φίλους είχαν σκοπό να γίνουν συνδρομητές και το ξεχνούσαν ότι ο κύβος ερρίφθη. Η βοήθεια και η κατανόηση των αναγνωστών μας είναι πλέον ενεργός συμπαράσταση.

Όσο για μας, στο Αντί, το μόνο που μπορούμε να σας υποσχεθούμε είναι πολύ σύντομα θα ξεπεράσουμε και τα νέα προβλήματα που δημιουργήθηκαν εξαιτίας της πυρκαγιάς και θα συνεχίσουμε την πορεία μας με περισσότερη όρεξη, πιο πολύ κέφι, πιο πολύ πείση. Σε δύσκολους καιρούς, αυτό μπορούμε να το υποσχεθούμε.

PH ΕΛΙΑ

ική του ANTI, για λόγους που αφορούν
ραβή» νοοτροπία των ανθρώπων που το
υν, ελάχιστη σχέση έχει με την αγορά: Ο
ας της τελευταίας για μεγιστοποίηση του
υς μάλλον αντιμετωπίζεται με την
ρόνηση που χαρακτηρίζει τις στάσεις
έναντι σε κάτι το ξένο και έξωθεν
λλόμενο.

ρο, η έκδοση κάθε τεύχους του ANTI
άγεται προσυπογραφή πλείστων όσων
ίων συμβάσεων, αλλιώς απειλείται η μη
η του περιοδικού. Η όποια και όση
ακτική διάθεση μας έχει απομείνει
ρούει σε μια σειρά παράγοντες και
ς που ορίζουν τα πριν και τα μετά την
η του τεύχους.

α να μπούμε στο θέμα: το περιοδικό
εται στην ανάγκη να αυξήσει την τιμή
τά από δυόμισι χρόνια επιμονής στο
1. Η τελευταία αύξηση έγινε τις
ονές του πολέμου του Κόλπου (τχ. 456,
ουαρίου 1991). Μεσολάβησαν και άλλοι
ι, εξάλλου, μέσα μας και έξω μας. Την
αίαν ανάγκην ποιούμενοι λοιπόν, είπαμε
τεύχος της 2ας Απριλίου ενεσιώτος
η τιμή του ANTI να αυξηθεί 25%,
ή να φθάσει στις 300 δραχ. (κάντε μόνοι
σύγκριση με τιμές προϊόντων τόσο
ς ανάγκης όσο και το ... ANTI). Για
ονδρομητές, ή αυτούς οι οποίοι
ται στο μεταξύ να προτιμήσουν το
ομείο στο σπίτι τους αντί για το
ερο, η τιμή θα αυξηθεί από το τεύχος
ς Μαΐου.

υμε ότι η οικονομική κρίση δεν σας
γγχύσει τόσο ώστε να χάσετε τον
ογισμό που στοιχειωδώς δείχνετε για το
ό σας βαλάντιο και, έτσι, να μην δείτε
ά κίνητρα στην αύξηση που κάνουμε.
ς ζητούσαμε μάλιστα να γίνετε ένθερμοι
ες της ... αύξησης, αποστομώνοντας
καινολογούν για κερδοσκοπία τους
ες».

Ο «επιχειρηματίας βουλευτής»

Κάτω στον Πειραιά, όχι στα Καμίνια, αλλά στην πλατεία Δημοτικού Θεάτρου και λίγο παραπέρα, προς τις Τσιτζίφιες, συμβαίνουν πολύ περίεργα πράγματα. Μερικοί μάλιστα τα θεωρούν και αρκούντως ύποπτα. Όπως και να έχει, το γεγονός είναι ότι οι φήμες, τουλάχιστον, οργιάζουν. Γι' αυτό προς το παρόν περιοριζόμαστε στη διατύπωση ορισμένων ερωτημάτων προς τον βουλευτή του ΣΥΝ κ. Ν. Γαλανό, προς τον τ. αντιδήμαρχο Πειραιά κ. Τ. Γαργαλάκο – και όχι μόνο.

- Είναι αλήθεια ότι ο βουλευτής του ΣΥΝ Ν. Γαλανός έχει ιδρύσει από κοινού εταιρεία με τον τ. αντιδήμαρχο Πειραιά Τ. Γαργαλάκο, η οποία εμπορεύεται με ανατολικές χώρες και χειρίζεται κοινοτικά προγράμματα;
- Ο κ. Γαλανός χρησιμοποιεί, άραγε, για την ευόδωση των δραστηριοτήτων της εταιρείας του τη βουλευτική του ιδιότητα;
- Διευκολύνονται οι σκοποί της εταιρείας από το γεγονός ότι ο κ. Γαργαλάκος χειρίζεται από τη θέση του αντιδημάρχου τα κοινοτικά προγράμματα και κονδύλια;
- Η σύζυγος του κ. Γαλανού, Ευαγγελία, μέσω μιας άλλης εταιρείας προγραμμάτων Η/Υ έχει αναλάβει, και με ποιο τρόπο, την υλοποίηση κοινοτικών προγραμμάτων; Και γιατί η κα Γαλανού απεχώρησε από αντίστοιχο μειοδοτικό διαγωνισμό του Δήμου Κορυδαλλού;
- Το ζεύγος Γαργαλάκου απέκτησε πρόσφατα τριώροφο νεοκλασικό κτίριο στην Καστέλλα αντικειμενικής αξίας 30.214.784 δραχ. και πραγματικής γύρω στα 70 εκατ., εκτός των εξόδων της αναπαλαίωσης που ανέρχονται περίπου στα 30 εκατ.;
- Πού βασίζεται η χρηματική ρευστότητα της εταιρείας των κ. Γαλανού - Γαργαλάκου;
- Είναι αλήθεια ότι όλες οι οργανώσεις του ΣΥΝ στον Πειραιά διαμηνύουν στον κ. Γαλανό να μην τολμήσει να εμφανιστεί σε εκδήλωσή τους;
- Ποιο είναι το κοινοβουλευτικό έργο που έχει να επιδείξει ο κ. Γαλανός στον Πειραιά; Και αν είναι ανύπαρκτο, μήπως θα 'ταν καλύτερα να παραιτηθεί και να ασχοληθεί χωρίς κωλύματα με τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες;
- Είναι αλήθεια ότι ο κ. Γαλανός οφείλει τη βουλευτική του ανέλιξη σε παρέμβασή του προς τους κ. Γόντικα και Κωστόπουλο, εκεί γύρω στο 1989 και σε βάρος του κ. Δραγασάκη με το επιχείρημα ότι «ανήκει στους χαρτογιακάδες της γενιάς του Πολυτεχνείου», ενώ αυτός ως «εργατικό στέλεχος» θα διασφάλιζε την καθαρότητα των γραμμών του ΚΚΕ και, κατ' επέκταση, του ΣΥΝ;
- Έχει ακούσει ο δήμαρχος Πειραιά Στ. Λογοθέτης την φράση «πότε θα κατεβεί ο εισαγγελέας στον Πειραιά»;
- Είναι αλήθεια ότι οι δημοτικές δραστηριότητες που σχετίζονται με κοινοτικές χορηγίες περνούν άρον-άρον από το Δημοτικό Συμβούλιο με το αιτιολογικό ότι «θα χάσουμε την επιχορήγηση»;
- Γιατί ο υποψήφιος δήμαρχος Πειραιά κ. Παπαπολίτης, ενώ είχε προκαλέσει τόσο θόρυβο για ατασθαλίες γύρω από το εργοστάσιο ανακύκλωσης, στη συνέχεια, χωρίς καμία αιτιολογία, σιώπησε;
- Έχει περιέλθει σε κόμμα της αντιπολίτευσης σγκωδέστατος φάκελος με στοιχεία για παρανομίες στο Δήμο Πειραιά;

ANTI

Μπαχτοίσι και διαφθορά

Ένα χιλιάριο σε κάθε τροχονόμο που θα συλλάβει κάτοχο αυτοκινήτου ο οποίος δεν θα έχει την καρτέλα τελών κυκλοφορίας· 3% στους εφοριακούς επί του ποσού που θα εισπράττεται από κλείσιμο χρεών προς το Δημόσιο.

Ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια στο Δημόσιο λοιπόν; Ή μήπως σύνδεση αμοιβών με την παραγωγικότητα; Τίποτα από τα δύο. Απλώς οι αρμόδιοι της κυβέρνησης δίνουν το μέτρο της δικής τους αντίληψης για την ανάγκη επιστημοποίησης του χρηματισμού και της διαφθοράς, πέραν της ανεπίσημης υπάρχουσας και πέραν των σκανδάλων, στην κρατική μηχανή. Αλλά, όπως μου έλεγε και κάτοικος χωριού κορινθιακής επαρχίας, «τι θα προτιμήσει ο τροχονόμος που θα με πιάσει χωρίς το χαρτί της εφορίας στο αμάξι; Το χιλιάριο του Μητσοτάκη ή το πεντοχίλιαρο που θα του 'πασάρω' μαζί με το δίπλωμα;».

Όπως καταλαβαίνετε, πολλοί είναι εκείνοι που θα σκέπτονται παρομοίως στις πόλεις· προς μεγίστην προσδοκίαν των τροχονόμων, οι οποίοι αίφνης μπορεί να υπερβούν δια της διαφθοράς την εξευτελιστική βιοτική συνθήκη στην οποία διατελεί η δημοσιούπαλληλία επί ημερών του νεοφιλελευθερισμού της «αρπαχτής».

Χ.Κ.

Η επιστροφή της «κάθαρσης»;

Πρό καιρού και φαινομενικώς σε χρόνο ανύποπτο, ο κ. Έβερτ μίλησε περί της ανάγκης να τροποποιηθεί ο νόμος περί ευθύνης υπουργών· ήταν τότε που άρχισαν να γράφονται διάφορα περί σκανδάλων που έφταναν μέχρι σε συγγενείς υπουργών, ένας εκ των οποίων έχει την εύνοια του ίδιου του κ. Μητσοτάκη στη διαχείριση τεράστιων χρηματικών ποσών. Στη συνέχεια ο κ. Έβερτ διατύπωσε πρόταση περί ευθύνης του πρωθυπουργού για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις υπουργών του, η παραγραφή της οποίας θα είναι 9ετής. Προ εβδομάδος, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είπε στον πρόεδρο του Δικαστηρίου της κάθαρσης του σκανδάλου Κοσκωτά, πρόεδρο του Αρείου Πάγου και εξ απορρήτων της οικογενείας Μητσοτάκη, τον κ. Κόκκινο, ότι η πολιτική ζωή στην Ιταλία δεν είναι άξια μιμήσεως, αντίθετα προς τη Δικαιοσύνη της γείτονος η οποία είναι άξια μιμήσεως. Αν ο κ. Έβερτ δεν φιλολογεί και ο κ. Καραμανλής δεν είναι απλώς σιβυλλικός, θα πρέπει να αρχίσουμε να αναρωτιόμαστε μήπως μπαίνουμε σε εποχή όπου η κάθαρση επιστρέφει, αυτή τη φορά κατά των πρωταγωνιστών της προηγούμενης κάθαρσης.

Χ.Κ.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΕ ΚΑΙ ΜΙΑ
ΣΤΟΝ ΘΕΙΟ ΤΟΝ ΑΝΤΡΕΑ!

ΠΩ... ΠΩ... ΠΩ...
ΒΡΕ ΤΙ ΒΑΡΥ ΧΕΡΙ
ΠΟΥ 'ΧΕΙ Ο ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ!
ΑΥΤΟΣ ΘΑ ΜΑΣ ΣΚΟΤΩΣΕΙ ΟΛΟΥΣ!

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΜΠΙΕΣΤΗΡΙΟΥ

Σκαλί-σκαλί ή ελεύθερη πτώση;

Φαίνεται ότι κάποιοι εξεπλάγησαν. Εννοώ με την πρωτοβουλία του «Αντέννα» να πάρει συνέντευξη από τον «τέως». Οι γνώμες διχάζονται. Μερικοί θεωρούν ότι η πρωτοβουλία είχε πολιτικό χαρακτήρα με απώτερο στόχο την ανακίνηση ή, έστω, τη συντήρηση του πολιτειακού ζητήματος. Άλλοι την αποδίδουν στην, επί ανωτέρου επιπέδου, απάντηση του σταθμού στην επιτυχία του αντιπάλου «Μέγχα» με τη συνέντευξη της παρ' ολίγον (αχ αυτές οι μανάδες των μοναχογιών) βασιλίσσας Αλίκης. Καθώς και οι δύο απόψεις δεν απέχουν, προφανώς, της πραγματικότητας, αξίζει, ίσως να δούμε πού μας οδηγούν αν τις συνδυάσουμε.

Η άποψη ότι η θεαματικότητα αποτελεί το στόχο, προς χάριν του οποίου θυσιάζονται οι ιδρυτικές αρχές ηθικής, λογικής, αισθητικής μιας κοινωνίας, και της νεοελληνικής, δεν είναι καινοφανής. Σε αυτήν, οι προεστοί των καναλιών απαντούν ότι πρώτο και πάνω απ' όλα, σε μία δημοκρατική σύγχρονη κοινωνία, έρχεται το δικαίωμα στην πληροφόρηση. Έτσι κρυφακούμε την επιθυμία του Κάρολου να γίνει το ταμπόν της Καμίλλας του, αναπαύουμε το βλέμμα μας στα

αιμόφυρτα πτώματα του γειτονικού εμφύλιου, οσμίζομαστε, με τους καμεραμέν, τα υπολείμματα μιας κατακρεουργημένης γυναίκας στους σκουπιδότοπους της Αθήνας. Προς όσους δεν αισθάνονται ιδιαίτερα ευτυχείς με αυτή την, προνομιακή τους, πρόσβαση στα άδυτα της επικαιρότητας, οι ακραιφνείς υπερασπιστές της ελευθερίας του Τύπου αντιτάσσουν, ως αδιαπραγμάτευτη απάντηση, τα οφέληματα από τις αποκαλύψεις και τη δημοσιοποίηση των πολιτικών καταχρήσεων εκ μέρους της, λεγόμενης, ελεύθερης ραδιοτηλεόρασης. Το εγχείρημα του «Αντέννα» έρχεται να δείξει, με τον πιο απτό τρόπο είναι αλήθεια, ότι η ασυδοσία των Μ.Μ.Ε. στην περιγραφή των γεγονότων είναι απλό παιχνιδάκι μπροστά στο κύριο άθλημά τους: τη δημιουργία των γεγονότων. Ακόμα και αν απασχολεί ένα μικρό τμήμα της ελληνικής κοινωνίας η τύχη και οι σκέψεις του τέως βασιλέως, αποτελούσε επικαιρότητα η διερεύνηση τους; Όχι βέβαια. Αλλά τότε; Φαίνεται ότι η κατασκευή «των Σκοπίων» σε μείζον εθνικό πρόβλημα καθώς έχει εμπλακεί στην ατέλειωτη πολιτική διεκδυστίνδα δεν τραβάει, η ατολμία των δελφίνων δεν προοιωνίζεται θεαματικές ενδοκομματικές ρήξεις και οι πισίνες του Μητσοτάκη στέρεψαν. Πάμε λοιπόν λίγο πιο έξω από τη νεοελληνική αχνησία. Να ένα εξωτικό θέμα, ο πρώην βασιλιάς. Αναφέρεται σε μία «δυναστεία», απαιτεί «τόλμη» και διαθέτει «γοητεία», είναι, τέλος, «γκλάμορους» (Μαλβίνα Καραλή και Πέτρο Κωστόπουλε, σας πρόλαβαν). Με τον Παναγιωτόπουλο, που χθες είχε προσκεκλημένους στην εκπομπή του τον Σημίτη και τον Έβερτ, προχθές τον Κύρκο και τον Γεννηματά ή τον Παπαγιαννάκη, το εγχείρημα «αύξηση της θεαματικότητας» αποκτά πολιτική

χροιά και κύρος. Ναι, θα αντέτεινε κάποιος, αλλά εσύ δέχτηκες, παραπάνω, ότι η συνέντευξη διέθετε, από μόνη της, ένα πολιτικό περιεχόμενο. Πράγματι, όχι όμως αυτό που της προσέψαν οι εξ επαγγέλματος υπερασπιστές της προόδου, στο πολιτικό-δημοσιογραφικό κατεστημένο. Η πολιτική διάσταση, όση υπήρχε, συμπυκνώνεται στην επιβεβαίωση μιας κουλτούρας νεοσυντηρητισμού, ευσεβισμού και εθνοκαπλίας, που καλλιεργούν και τα δύο εμπορικά κανάλια. Έτσι ο Παναγιωτόπουλος, μετά την επίκληση μητροπολιτών και ευσεβιστών νεορθοδόξων, προς στήριξη των ανιστόρητων εθνικών του απόψεων, ήταν φυσικό να καταλήξει στην κορυφή του πολυελαίου, τον τέως βασιλιά. Με ανάλογες επιλογές (διάβαζε παιδεία και ιδεολογία), ο ομογάλακτος «αντίπαλός» του, Χατζηνικολάου, θεωρεί προνομιακούς συνομιλητές του, σε θέματα πολιτισμού, σταρ της σόου-μπίζνες και (π. σύμπτωση) εκπροσώπους της εκκλησίας. Αν αυτή η πολιτική διάσταση ισχύει, οι υψηλές θεαματικότητες που της χαρίζει η κοινή γνώμη, ιδιαίτερα μετά το επεισόδιο Κωνσταντίνου, δεν δικαιολογούν τον εφησυχασμό μας ότι κατερχόμεθα μεν αλλά αργά, σκαλί-σκαλί...

Υ.Γ. Είναι προφανές ότι το σημερινό σημείωμα αποτελεί και μια απάντηση προς τον κ. Ρ. Σωμερίτη, ο οποίος, στο προπερασμένο τεύχος, με έβαλε στη θέση μου γιατί δεν θεωρώ, όπως αυτός, την ελευθερία του Τύπου σαν ένα «απλό» θέμα αρχής, πέρα και έξω από τις σχέσεις του τελευταίου με την πολιτική και την εξουσία.

Λεωνίδας Λουλουδής

ΜΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΕΡΙΤΖΗΔΩΝ

αισθησία της κοινής γνώμης απέναντι
 απόπειρα δολοφονίας του αντιπροέδρου
 Συλλόγου Προστασίας Περιβάλλοντος Αγ.
 ράνου Αττικής από καταπατητές δασών,
 πεδοφάγους κ.λπ., έδειξε ότι η διάθεση
 τοποίησης για το ανεκτίμητο αγαθό του
 βάλλοντος εξαρτάται ακόμα από
 ιατικές, στην κυριολεξία, εκφάνσεις του
 βλήματος.

έπρεπε όμως να είναι συνείδηση,
 ιετίες τώρα, ότι η μεταφορά της
 στροφής του περιβάλλοντος στην
 στροφή της ίδιας της ζωής του ανθρώπου
 η δολοφονία του) αποτελούν δύο όψεις
 και της αυτής στάσης και συμπεριφοράς.
 ταπάτηση δασικών εκτάσεων, η
 τεδοποίηση, το τσιμεντάρισμα φυσικού
 βάλλοντος με γνώμονα το κέρδος, είναι
 —αφής στρατηγική συμφερόντων οι φορείς
 ποίων δεν εντοπίζονται μόνον στις
 χιδείες μορφές του ιδιωτικού τομέα αλλά
 το ίδιο το κράτος. 400 δικογραφίες και
 —αραπομπές ατόμων, μεταξύ των οποίων
 χουν στελέχη και υπάλληλοι του
 ίου, είναι μέχρι στιγμής ο καρπός των
 ών με τα άνομα συμφέροντα
 προφής του περιβάλλοντος εισαγγελικών
 ών. Και οι μαφιόζικες μέθοδοι δεν
 λούν προνόμιο των ιδιωτικών
 ρόντων, αλλά και των κυκλωμάτων που
 νωνούν με αυτά εντός του κράτους και
 τάνουν σε τιμωρία στελεχών του
 ίου επειδή προστάτευσαν το κοινό
 ρον από τους οικοπεδοφάγους. Και ας
 ρημονείται ότι η ίδια η σύζυγος του
 υπουργού ουδόλως μετεπείσθη στα
 ί της για το «Μαρίκειον» όταν ο
 γος της Πεντέλης διαλαλούσε τον
 ομία της οικοδόμησης αυτού του
 ύναμου Κέντρου σε καμένη-ναδασωτέα
 η του αττικού όρους.
 ίθουν λοιπόν οι φωνές καθήκοντος και
 ησίας που ακούγονται τις ημέρες αυτές
 ήμодиους του υπ. Γεωργίας,
 αώνοντας ότι θα γίνει πειθαρχική
 ώων στελεχών ενέχονται σε κυκλώματα
 ητητών ή σε συναλλαγές μαζί τους.
 οι φωνές είναι σταγόνα στον ωκεανό με
 η την απόπειρα δολοφονίας κατά του κ.
 ου Αβατάγγελου και δεν μπορούν να
 νουν το περίσσειμα της ασυδοσίας, της
 ησίας και της έκνομης συμπεριφοράς
 ρχει άφθονο στους φορείς της ίδιας
 ιτείας.

X.K.

Νεοφιλελεύθερα ρουσφέτια

Στη συμφωνία της κυβέρνησης με την ΕΟΚ για τη χορήγηση του πρώτου δανείου (1991), προβλεπόταν η δέσμευση από μέρους της ελληνικής πλευράς να μειωθεί κατά 10% ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων. Αυτό μεταφράστηκε στον κανόνα «μία πρόσληψη για δύο κενές θέσεις», που ο κ. Μάνος είχε προτείνει να γίνει «ένα προς πέντε». Βεβαίως αυτό αφορούσε στις μόνιμες θέσεις, αφού η κυβέρνηση του κ. Μητσοτάκη βρήκε τρόπους, με τη βοήθεια του φίλου κ. Κούβελα, να εξακολουθήσει να επιβαρύνει τον δημόσιο κορβανά (και μάλιστα αυξάνοντας τα κονδύλια) προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες στελεχών του κόμματος, της κυβέρνησης, της κοιν. ομάδας και του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος. Μία πολύ διαφωτιστική έρευνα του *Βήματος* (14 Φεβρουαρίου) έδειξε ότι μόνον για το 1992 προσελήφθησαν τουλάχιστον 10.000 μόνιμοι υπάλληλοι (εκτός εκπαιδευτικών και σωμάτων ασφαλείας) με διαδικασίες που θα τις ζήτηνε ακόμα και η κουτοπόνηρη τσαπατσουλιά του Χότζα, ενώ δαπανήθηκαν, κατά μετριοπαθή εκτίμηση, 40 δισεκατομμύρια για ωρομίσθιους, οι ώρες των οποίων, αντί να μειωθούν, όπως είχε πει η κυβέρνηση, αυξήθηκαν κατά μερικά εκατομμύρια το 1992. Σε αυτά δεν υπολογίζονται τα εκατοντάδες εκατομμύρια που διατέθηκαν για πληρωμή «μισθώσεων έργων» αλλά και συμβάσεων αορίστου χρόνου.

Αυτή είναι η πραγματική όψη, για το 1992, της δημαγωγίας περί λιγότερου κράτους και περί ορθολογισμού στη δημόσια διοίκηση (αν είναι δυνατόν να γίνει κάτι τέτοιο με υπ. Προεδρίας τον εκλεκτό του κ. Μητσοτάκη, Σ. Κούβελα): ως γνωστόν αυτά ήταν δύο κεντρικά συνθήματα του νεοφιλελεύθερου αρχηγού της Ν.Δ. προεκλογικά. Και επειδή πλησιάζουν οι εκλογές, άρχισε να στήνεται και επίσημα αυτή η βιομηχανία προσλήψεων, αρχής γενομένης από τα Σώματα Ασφαλείας, από όπου με ατόφια παλαιοκομματική αντίληψη της παλιάς γνωστής Δεξιάς, η «επιτελική ομάδα» του κ. Μητσοτάκη προσδοκά εκλογική ανάκαμψη.

Εκτός των 5.500 λοιπόν, που με απόφαση του Υπ. Συμβουλίου της Τετάρτης 24 Φεβρουαρίου, θα προσληφθούν στην ΕΛ.ΑΣ., αγροφυλακή κ.λπ., έπεται συνέχεια. Ο κ. Μητσοτάκης έχει υποσχεθεί 15.000 διορισμούς σε πρώτη φάση. Το πώς θα κατανεμηθούν τα ρουσφέτια θα το αποφασίσει ο ίδιος με τους φίλους του, τον κ. Τζαννετάκη και τον κ. Κούβελα, κυρίως, ακούγοντας και τις απόψεις του άλλοτε παραιτηθέντος για λόγους ηθικής τάξεως και νυν «ακολουθού του αρχηγού» κ. Κεφαλογιάννη. Μήπως το ποσόν της δαπάνης αυτής των προσλήψεων εξηγεί όχι μόνον την πολιτική ελεεινής λιτότητας έναντι των μισθωτών αλλά και την ανάγκη που έθεσε επιτακτικά ο κ. Μητσοτάκης να μείνουν αδιάθετα 700 δισ. από το πακέτο Ντελόρ-I, όταν από τον Ιανουάριο και μετά θα αρχίσουν εκταμιεύσεις;

Κατά τα λοιπά, το ότι εξακολουθεί αυτή η κυβέρνηση να πουλάει όσοϊσο την περιουσία του Δημοσίου δεν θα πρέπει να εκπλήσσει: προσλήψεις στο Δημόσιο με ρουσφέτια και ιδιωτικοποιήσεις είναι δύο όψεις μιας και μόνης πραγματικότητας: του έσχατου ομορτισμού των σημερινών κυβερνώντων προκειμένου να μπορέσουν να επιπλεύσουν όσο καλύτερα μπορούν. Γι' αυτό και δεν διαμαρτύρεται ο κ. Μάνος

X.K.

Δαιμονολογία και μοναρχισμός

Για λίγες ημέρες ο τ. βασιλιάς έγινε αντικείμενο πολιτικού ανταγωνισμού και το πολιτικό σκηνικό θύμιζε λίγο τις διαιρέσεις του παρελθόντος. Η όλη διαδικασία ξεκίνησε από μέσο μαζικής επικοινωνίας και αναδείχτηκε για μία ακόμα φορά ο ρόλος που μπορούν να παίξουν και παίζουν τα ΜΜΕ στη διατύπωση πολιτικών διακυβευμάτων και, έτσι, στην άρθρωση της πολιτικής.

Από την όλη αντιπαράθεση δύο πράγματα συγκρατούμε: Πρώτον, την εμμονή του φιλομοναρχικού ρεύματος στη συντηρητική παράταξη, εκπρόσωποι του οποίου πρωτοστατούν επίσης σε θέσεις «φιλολαϊκές» και «υπερπατριωτικές», χωρίς όμως αυτό το ρεύμα να είναι επάλληλο της στάσης της σαμαρικής πτέρυγας: και, δεύτερον, την αντιμοναρχική δαιμονολογία η οποία χαρακτήρισε βουλευτές

του ΠΑΣΟΚ που έσπευσαν να δουν «σχέδιο Μητσοτάκη» στο όλο ζήτημα.

Ο κ. Μητσοτάκης όμως μάλλον εισέπραξε αρνητικά και πάλι: μην επιθυμώντας να ανακαλέσει στην τάξη φιλομοναρχικούς βουλευτές, οι οποίοι μίλησαν κυριολεκτικότερα για επιστροφή βασιλιά σε συνθήκες «ανατροπής του πολιτεύματος» (πρόκειται για μία αχρεία εκδοχή ιστορικής συνείδησης, νοσταλγική της εκτροπής του 1935, 1965, 1967), ο αρχηγός της Ν.Δ. θύμιζε έντονα την εποχή κατά την οποία «αξιώθηκε» τον τίτλο του πρωταγωνιστή της συνταγματικής ανωμαλίας, του αμοραλιστή και του τυχοδιώκτη. Για να κάνει ευκολότερο το έργο του αυριανισμού που και πάλι μας περιέβαλε ασφυκτικά.

X.K.

• Η πιο ενδιαφέρουσα ίσως είδηση του δεκαπενθήμερου είναι αυτή της αιτούμενης πειθαρχικής δίωξης σε βάρος των υπευθύνων για την ανακοίνωση του Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ σχετικά με το άρθρο του **Τάκη Μίχα** στο περιοδικό **Όμικρον** της ΟΝΝΕΑ. Τη δίωξη ζητούν οι δημοσιογράφοι **Γιώργος Βότσης** και **Ριχάρδος Σωμερίτης**, με επιστολή τους προς το Πειθαρχικό Συμβούλιο της ΕΣΗΕΑ. Οι δύο δημοσιογράφοι υποστηρίζουν ότι η ανακοίνωση έρχεται σε αντίθεση με αρχές του καταστατικού, καθώς και με την απλή αρχή ότι «ένα επαγγελματικό δημοσιογραφικό σωματείο δεν μπορεί να λειτουργεί ως βάρος της ελευθερίας εκφράσεως που στόχο έχει να υπερασπίζεται».

• Ας σημειωθεί ότι αυτή η ανακοίνωση ψηφίστηκε από μία περίεργη πλειοψηφία με απόντα τρία μέλη του Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ, τη **Νανά Νταουντάκη**, τον **Νίκο Καραντινό** και τη **Φανή Πετραλιά**. Η αντίθεση της τελευταίας, μάλιστα, έγινε γνωστή από τον **ΦΛΑΣ**, όταν ρωτήθηκε για τη συγκεκριμένη ανακοίνωση που δεν γνώριζε την ύπαρξή της! Απ'τόν σταθμό λοιπόν η κα Πετραλιά έκανε δημόσια δήλωση διαφωνώντας με την ανακοίνωση αλλά και υπερασπίζόμενη την ελευθερία έκφρασης του καθενός, «είτε είναι δημοσιογράφος είτε όχι – είτε είναι μέλος είτε όχι της ΕΣΗΕΑ». Πρόσθεσε ακόμα ότι ο υπερβολικός θόρυβος οφείλεται κυρίως σε κίνητρα καθαρά πολιτικά. Δεν θα 'χει ενδιαφέρον, αλήθεια, μια τέτοια πειθαρχική δίωξη, που θ' αποδείξει ποιοι σε δεδομένες στιγμές συμμαχούν;

• Προς το «ελαφρολαϊκό» το παίζουν πλέον τα **Νέα**, ειδικότερα με το καινούργιο πολιτιστικό-τηλεοπτικό ένθετο, που πήρε τη θέση των καλύτερων πολιτιστικών σελίδων του αθηναϊκού Τύπου. Τώρα πλέον η θεματολογία έχει περιοριστεί, τα σοβαρά κομμάτια αντικαταστάθηκαν με «ελαφρά», το βάρος έχει πέσει κυρίως στην τηλεόραση. Με άλλα λόγια, πρόκειται για ένα καλοσχεδιασμένο τηλεοπτικό ένθετο, από το οποίο ο Πολιτισμός –στον οποίο τόσο έδινε παλιότερα σημασία η διεύθυνση της εφημερίδας– έχει πάρει πόδι. Βέβαια σε αυτές τις δώδεκα

σελίδες στριμώχτηκαν όπως-όπως επιφυλλιδογράφοι και κριτικοί, των οποίων τελικά το μόνο που ξεχωρίζει είναι η φωτογραφία!

• Η είδηση όμως δεν βρίσκεται στο ένθετο των **Νέων**. Ξέρετε ποιος είναι ο εμπνευστής αυτών των αλλαγών; Μα, ο κ. **Γκαρσία**. Και τι εστί Γκαρσία; Ισπανός τεχνοκράτης του Τύπου, ο οποίος εδρεύει στην Αμερική, ειδικευμένος στο ν' αλλάζει πρόσωπο στα έντυπα. Ταξιδεύει λοιπόν σ' όλο τον κόσμο, κάνοντας αυτή τη δουλειά. Οι αλλαγές που επιχειρεί βασίζονται σε σφυγμομετρήσεις του κοινού για το πώς θα 'θελε την εφημερίδα του. Στην Ελλάδα έχει έλθει πολλές φορές, ασχολούμενος πάντα με τα έντυπα του Συγκροτήματος Λαμπράκης. Θεωρείται επίσης βέβαιο πως ανάμεσα στις επιπτώσεις των τεχνοκρατικών οραμάτων του κ. Γκαρσία συγκαταλέγεται και η καθ' υποδείξιν αλλαγή φρουράς στους συντάκτες του περιοδικού **Ταχυδρόμος**. Τώρα όμως, για να μπούμε και στην ουσία των πραγμάτων, ποιος από τους ιθύνοντες του ΔΟΛ να ανέφερε σ' αυτόν τον καλό κύριο, για τις συνεχείς παρεμβάσεις και τις αλλεπάλληλες αλλαγές διευθυντών, που αποφασίστηκαν ερήμην του κοινού και των συντακτών του **Ταχυδρόμου**; Του αναφέρθηκαν, αλήθεια, τα παιχνίδια εξουσίας που παίχτηκαν σε βάρος του περιοδικού και οδήγησαν στην ολοκληρωτική πτώση του; Πως υπεύθυνοι σε τελευταία ανάλυση για το κατρακύλισμά του είναι οι ίδιοι που τώρα προσπαθούν τάχα να το σώσουν;

• Κι επειδή ο **Ταχυδρόμος** έχει πλέον οριστικά χαθεί (λέγεται πως ο κ. Λαμπράκης έχει δώσει ως τελευταία ημερομηνία για την ανάκαμψή του την 15η Μαρτίου), μήπως το ενδιαφέρον θα έπρεπε να στραφεί στα **Νέα**; Τι θα γίνει αν αύριο οι υπολογισμοί του κ. Γκαρσία πουν πως το κοινό της εφημερίδας θα πρέπει να στραφεί σε λαϊκότερα αναγνώσματα και ανάλαφρα κασέ, για να ακολουθήσει τα οράματα πολιτικών κομμάτων που επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στο λαϊκισμό; Τότε, τι θα γίνει αλήθεια; Αξίζει μία εφημερίδα να ξεπουληθεί, μόνο και μόνο για να πουλάει;

• Τα περιφερειακά κανάλια άρχισαν να εισάγουν τα τηλεοπτικά προγράμματα αθηναϊκών, τοπικής

όμως εμβέλειας. Το **CRETA CHANNEL**, λοιπόν, που εδρεύει στο Ηράκλειο και διευθύνεται από τον **Κώστα Σκούρα**, αγόρασε δέκα εκπομπές του **SEVEN X**. Κι αυτό μεν, γράφτηκε. Κανείς όμως δεν ανέφερε πως αυτές οι εκπομπές δεν έχουν πληρωθεί ακόμα από το κανάλι σ' όσους τις έφτιαξαν. Από εκεί και πέρα, τι να πεις και τι να σχολιάσεις

• Πάντως μεγάλη τηλεοπτική κινητικότητα παρατηρείται στην Κρήτη. Στα Χανιά άρχισε ήδη να εκπέμπει το **KYΔΩΝ CHANNEL** με διευθυντή τον **Τάσο Παπαδόπουλο**, ενώ προετοιμάζεται πυρετωδώς το **MEGA CRETA CHANNEL**, το οποίο αναμένεται να εκπέμψει μέσα στο Μάρτιο και οργανώνει την υποδομή του έτσι που θα την ζήλευαν πολλά αθηναϊκά κανάλια. Πίσω από αυτό το κανάλι βρίσκονται πέντε Χανιώτες επιχειρηματίες, στο ενεργητικό των οποίων υπάρχει ήδη ο επιτυχημένος ραδιοφωνικός σταθμός **KPHTH 100**, που φτάνει σε ακροαματικότητα το 45%. Ας σημειωθεί ότι τόσο στο Ηράκλειο όσο και στα Χανιά υπάρχουν ακόμα άλλοι δύο τηλεοπτικοί σταθμοί!

• Δεν είναι η πρώτη φορά που η συντηρητική παράταξη ζητάει στηρίγματα από τους διανοούμενους. **Νίκος Κούνδουρος** και **Διαγόρας Χρονόπουλος**, διακεκριμένοι δημιουργοί και συνδικαλιστές σε σωματεία σκηνοθετών, κατέλαβαν χρεύσασες θέσεις στην ΕΡΤ, ο πρώτος ως μέλος του Δ.Σ. και ο δεύτερος ως διευθυντής τηλεόρασης. Βέβαια, η δικαιολογία μπορεί να είναι η στήριξη της κουλτούρας και η άνοδος της τηλεοπτικής ποιότητας. Όμως σκέφτηκαν ποτέ ότι ενδέχεται να αποτελέσουν άλλοθι για την κυβερνητικά ελεγχόμενη ΕΡΤ; Σκέφτηκαν ακόμα ότι αυτοί θα υπηρετήσουν στην ΕΡΤ από τώρα έως και τις εκλογές; Μήπως υπέπεσαν κι αυτοί στη λογική: «κουλτούρα για να ξεχνάμε την πολιτική»;

• Σε οριστικό ναυάγιο οδηγήθηκαν οι συζητήσεις της Πολιτικής Γραμματείας του ΣΥΝ και της διεύθυνση της **Αυγής**, για την έκδοση της νέας Κυριακάτικης έκδοσης. Ακαμψία κι από τις δύο πλευρές οδήγησε σε αυτό το αδιέξοδο, το οποίο –κακά τα ψέματα– έφερε στην επιφάνεια πολλές παλιές και νέες διαφωνίες που είχαν αποσιω-

πηθεί εδώ και καιρό. Πάντως, απ'ότι είχαμε ξαναγράψει, οι εκ του ΚΚΕ προερχόμενοι δημοσιογράφοι του ΣΥΝ προσανατολίζονται τώρα στην έκδοση νέου φύλλου, συγκεκριμένα Κυριακάτικης εφημερίδας, στη βάση μικρομετόχων (1-2 εκατομμύρια δρχ.) ή της δημιουργίας εταιρείας λαϊκής βάσης. Νέες ζυμώσεις και συζητήσεις πάνω στο θέμα, ωστόσο είναι πλέον ηλίου φαεινότερη η αναγκαιότητα ενός αριστερού φύλλου, αν θέλει ο ΣΥΝ να έχει λόγο (το πρόβλημα βέβαια είναι το είδος του λόγου που μπορεί να εκφέρει), αφού από τον υπόλοιπο Τύπο αντιμετωπίζεται σχεδόν ως γραφικό μόρφωμα. Μήπως η έκδοση της εφημερίδας θα πρέπει να συμπίπτει με μία ουσιαστικότερη αναθεώρηση των πολιτικών του θέσεων και τη σοβαρότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων του, που τώρα πιά έχουν πάρει καταλυτικά χαρακτηριστικά;

• Όλοι γνωρίζουν βέβαια πως τα πολλά χρήματα που εκπορεύονται από την τηλεόραση προέρχονται από τις εταιρείες παραγωγής. Αυτό το ξέρουν καλά οι εκδότες, αρκετοί από τους οποίους έχουν δημιουργήσει ή συνεργάζονται σε εταιρείες για την παραγωγή τηλεοπτικών προγραμμάτων. Ήδη ο κ. **Λαμπράκης** συνεργάζεται με τον κ. **Ράλλη**, ο κ. **Μπόμπολας** έχει δημιουργήσει την «**Άνωση**» και ο κ. **Τεγόπουλος** ετοιμάζεται να συστήσει εταιρεία παραγωγής με τον σκηνοθέτη κ. **Νίκο Παλάβη**. Και ακόμα εταιρεία λέγεται ότι ετοιμάζουν το δίδυμο **Τερζόπουλος - Κωστόπουλος**. Βέβαια δική της εταιρεία παραγωγής κάνει και η κα **Λιάνα Κανέλλη**, που θα την στεγάσει στην Κορνάρου 1, στη δεύτερο όροφο. Εκεί που παλιότερα είχε στεγάσει ο κ. Λαμπράκης τα **Νέα της Μόσχας**. Στο ίδιο κτήριο στεγάζονται και τα περιοδικά του συγκροτήματος Λαμπράκης. Σας υποψιάζει σε τίποτα αυτή συνύπαρξη;

• Ο κ. **Λεσουέρ** ανασυντάσσεται και ξαναμπάνει στο χώρο του Τύπου. Ετοιμάζεται να εκδόσει τηλεοπτικό περιοδικό –καλλιτεχνικό– ποικίλης ύλης, έχοντας προφανώς γλυκαθεί από τις κλοφορίες των υπόλοιπων του είδους, τα οποία, είναι αλήθεια, τα φέραν να γονατίσουν τα περιδικά ποικίλης ύλης.

Το κόμμα μέσα στο κόμμα» καταλύτης των εξελίξεων;

του Ρεπόρτερ

ή που πήρε πρόσφατα η η του «Μακεδονικού» στο Σ.Α. Ε, μετά την εφεκτική στάση ησαν οι τρεις κοινοτικοί στο αίτημα των Σκοπίων για ποποίηση του σχεδίου ής τους, έφερε πάλι την ή κυβέρνηση στη γνωστή έση της «αμηχανίας ενώπιον οκήτων αλλαγών».

ώρες αφότου ο κ. Παπακωνσταντίνος ότι «έχει ανοίξει κάποιος δρόμος αντιπρόεδρος της κυβέρνησης του υγκόρφ έβρισκε θετική ανταπό-ό την αγγλική πλευρά στο αίτημά ην αναγραφεί στο κοινοτικό σχέδιο ς σαν προσωρινή ονομασία το Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της ίας» αλλά σαν «προσωρινή περι-Τα υπόλοιπα είναι όσα αναξιόπι-ληκτικά γνωστά έχουν υπάρξει από ελληνικής κυβέρνησης σε πα-αιφνίδιες αλλαγές κλίματος»: ο κ. σταντίνος ήταν σε «συνεχή επι-με τον κ. Μητσοτάκη, εξέφρασε ή αντίθεση της ελληνικής κυβέρ-μία τέτοια αλλαγή», οι εταίροι τον ώσαν» ότι θα ληφθεί υπόψη η ή αυτή και τα τοιαύτα.

νισμός του Κ. Μητσοτάκη

ήνα, η επίθεση του κυβερνητικού ου στο ΠΑΣΟΚ έγινε για άλλη στο όνομα της «εθνικής προσπά-ό την οποία το κόμμα της αξιωμα-πολίτευσης είναι «πάλι εκτός».

Όμως φαίνεται πως αυτή η «εθνική προ-σπάθεια» γίνεται πλέον ένα ολοένα και πε-ρισσότερο ανίσχυρο πρόσημα κάτω από το οποίο συγκαλύφθηκε επί ενάμιση χρόνο μιά «πολιτική» έναντι των Σκοπίων της οποίας το μόνο και κυρίαρχο έρμα υπήρξε πάντα και σταθερά το μικροσυμφέρον της επιβίω-σης μέρα-τη-μέρα της ηγεσίας της Ν.Δ. στο κόμμα και στην κυβέρνηση.

Το να επικαλείται ακόμα αυτή η ηγεσία, δια του κ. Μαγγίνα, την «εθνική προσπά-θεια» είναι κάτι που υπερβαίνει και τα έσχατα όρια της υποκρισίας ή και του γε-λοίου. Το μέτρο της κρίσης αυτής της ηγε-σίας και της πολιτικής της φρόντισε να το δείξει ο ίδιος ο κ. Μητσοτάκης, ο οποίος, εκ-φράζοντας ακριβώς τον κυνισμό που συ-νοδεύει τον ανεργάτιστο και ασυνάρτητο τα-κτικισμό του απέναντι στο «Μακεδονικό», είτε προς τα στελέχη του ότι για την υπόθε-ση αυτή «σε ένα και πόσο μάλλον σε δέκα χρόνια δεν θα μιλάει κανείς». Πέραν των ανεκδότων περί τον κ. Μητσοτάκη που τρο-φοδοτεί αυτή η φράση, ήταν η καλύτερη ίσως περιγραφή της «λογικής» η οποία διέ-πει την πολιτική της κυβερνητικής ηγεσίας, όχι μόνο σε αυτό αλλά και σε πλείστα άλλα ζητήματα. Με τη φράση αυτή, η οποία είναι ίσως η μόνη ειλικρινής που διατυπώθηκε από τον πρωθυπουργό της Ελλάδας στα τρία χρόνια της κυβερνητικής του θητείας, η κυβέρνηση έδειξε μόνη της ότι, επί ενάμιση χρόνο, όλη η «εθνική προσπάθεια» αποτε-λούσε ένα μέγιστο ψεύδος, το οποίο μετρή-χετο η κυβέρνηση προκειμένου «να κάνει κουμάντο με τους Σαμαράδες» ή τους άλ-λους αμφισβητίες την ίδια στιγμή, ο κ. Μητσοτάκης έδειξε επίσης ότι οι σύνοδοι της Κοιν. Ομάδας της Ν.Δ. για το «Μακεδονικό» ήταν υποχρεωτικές και δυ-σάρεστες γι' αυτόν διαδικασίες, χωρίς κανέ-να δεσμευτικό χαρακτήρα, προκειμένου να επιβεβαιώσει απλώς τη θέση του ως αρχηγός

• Η «ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ»

ουσιαστικά αποσκοπούσε στην καθημερινή κουτσο-επιβίωση της ηγεσίας της Ν.Δ.

• Αδυνατεί η κομματική ηγεσία να διαχειριστεί την ΚΡΙΤΙΚΗ εναντίον της

• Η ΕΠΙΔΕΙΝΩΣΗ σειράς οικονομικών δεικτών επιτείνει την ΑΓΩΝΙΑ της κυβέρνησης

• Ο Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ, κατά συνέπεια, παίζει την ΠΑΡΑΤΑΣΗ

της Ν.Δ. και πρωθυπουργός: μια συμπε-ριφορά δηλαδή που μπορεί να θεραπεύει πλεγματικές ανάγκες του ίδιου και του περι-βάλλοντός του για «ηγετική διασφάλιση», αλλά εξευτελίζει κανόνες παιχνιδιού και δι-αδικασίες μέσα στο ίδιο του το κόμμα.

Είναι η ίδια η ηγεσία της Ν.Δ. λοιπόν που υπονομεύει και εκθέτει τα ίδια τα επι-χειρήματα και την πολιτική της, είναι η ίδια που ομιλεί την κρίση της καλύτερα από ποι-ονδήποτε άλλον, δίνοντας και το μέτρο του κυνισμού της και το μέτρο της αναξιοπιστίας της. Και είναι πλέον απλή λεπτομέρεια η κουτοπονηριά η οποία επιστρατεύτηκε και πάλι για να υποβαθμιστεί η σημασία των δη-λώσεων αυτών του κ. Μητσοτάκη (λες και μπορεί να εκφράζει, πρωθυπουργός αυτός, κάτι σαν προσωπικές του απόψεις!). Το πρό-βλημα όμως είναι ότι με τέτοιους τρόπους και συμπεριφορές, η κυβέρνηση καταργεί τα περιθώρια στήριξης της που παράγοντες στους κύκλους διαμόρφωσης της κοινής γνώ-μης, στους προπαγανδιστικούς μηχανισμούς και σε δυναμικές ομάδες συμφερόντων πα-σχίζουν να διευρύνουν όσο πλησιάζει η τελι-κή ευθεία των εκλογών. Πολύ δύσκολα πλέ-

ον οι εν ευρεία εννοία σύμμαχοι της κυβέρνησης θα μπορούν να υποστηρίξουν, οσοδήποτε έμμεσα και συγκεκαλυμμένα, ενέργειες και κινήσεις της κυβέρνησης στο «Μακεδονικό» —δηλαδή στο, επί του παρόντος, κρισιμότερο ζήτημα κυβερνητικής επιβίωσης— χωρίς το φόβο να κατηγορηθούν ως συνοδοιπόροι ανεργμάτων, κυνικών και αναξιόπιστων «πολιτικών».

Ο πολιτικός ανταγωνισμός μέσα στη Ν.Δ.

Η θέση της κυβερνητικής ηγεσίας γίνεται δυσκολότερη σήμερα από το γεγονός ότι όχι μόνον το πρόβλημα με τα Σκόπια βρίσκεται στο επίκεντρο του πολιτικού ανταγωνισμού: αυτό είναι προ καιρού δεδομένο, αφού η μόνη δυνατή απάντηση στους χειρισμούς κομματικής σκοπιμότητας που εξαρχής χαρακτήρισαν τη στάση της κυβέρνησης στο πρόβλημα αυτό ήταν η εξίσου κομματική συμπεριφορά της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Η επιδείνωση της θέσης της κυβέρνησης προέρχεται κυρίως από τη μεταφορά του ανταγωνισμού στους κόλπους της με οξύ τρόπο. Εδώ, η απειλή προέρχεται από τον τ. ΥΠΕΞ κ. Αντ. Σαμαρά, ο οποίος με την ομιλία του στη Θεσσαλονίκη (19 Φεβρουαρίου) έθεσε ευθέως ζήτημα ανόδου στην εξουσία της «νεότερης γενιάς των πολιτικών» επειδή «βιάζεται η Ελλάδα», κατηγορώντας την κυβερνητική ηγεσία για «νοοτροπία σαλταδόρου και άσου της τακτικής», και προσωπικά τον κ. Μητσοτάκη για «δημόσιο συμβιβασμό πριν καν ξεκινήσει η επίσημη διαδικασία του συμβιβασμού» και για προβολή του «νεοεφευρήματος της δήθεν επικείμενης αμνησίας όλων των Ελλήνων».

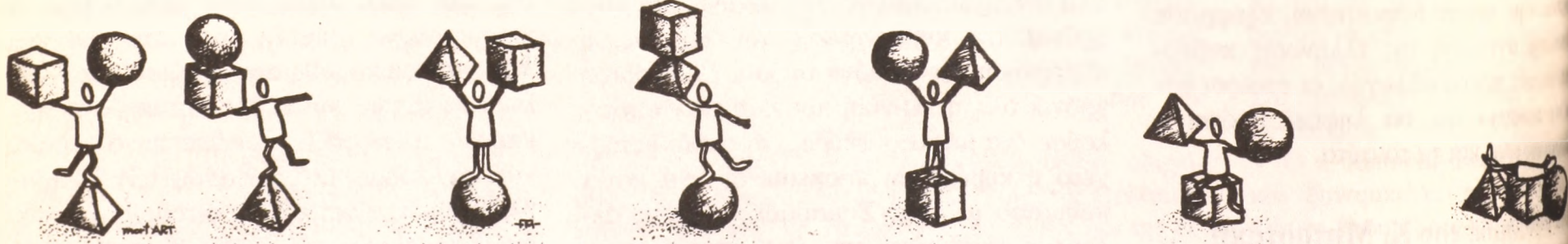
Η τακτική του κ. Σαμαρά σηματοδοτεί ακριβώς την επίσημη έναρξη μιας πολιτικής φάσης κατά την οποία ο ανταγωνισμός θα αναπτύσσεται πλέον σε πολλά επίπεδα και όχι μόνον στον κλασικό του χώρο κυβέρνηση - αντιπολίτευση. Πέντε ημέρες πριν

την ομιλία του τέως ΥΠΕΞ στη Θεσ/νίκη, το πρωτοσέλιδο της Κυριακάτικης Καθημερινής (14 Φεβρουαρίου) καλούσε τον κ. Μητσοτάκη να προσφέρει τις καλές υπηρεσίες του στη χώρα και στην παράταξη παραιτούμενος από την πρωθυπουργία. Μία εβδομάδα μετά και δύο ημέρες αφότου ο κ. Σαμαράς διατύπωσε την πρόθεσή του για ανοιχτή και συντεταγμένη αμφισβήτηση της ικανότητας και του κύρους της κυβερνητικής ηγεσίας, ένα άρθρο «Ειδικού Συνεργάτη» της Καθημερινής (21 Φεβρουαρίου) εξηγούσε ότι το αίτημα της εφημερίδας για παραίτηση του κ. Μητσοτάκη εξηγείτο, μεταξύ άλλων, και από την κάθετη πτώση των δεικτών δημοτικότητας και πολιτικής ικανότητας του κ. Μητσοτάκη την περίοδο 1990-1992: τα στοιχεία τα οποία χρησιμοποιούσε ο «Ειδικός Συνεργάτης» για να τεκμηριώσει τον τίτλο του άρθρου του («Κ. Μητσοτάκης: το ευάλωτο σημείο της Ν.Δ.») προέρχονταν από δημοσκοπήσεις της τελευταίας τριετίας, πραγματοποιημένες από εταιρεία η οποία χρησιμοποιείται και από την ίδια την ηγεσία της Ρηγύλλης. Και η Καθημερινή επανήλθε δριμύτερη στο πρόβλημα της «αχιλλείου πτέρνας της Ν.Δ.», με πρωτοσέλιδο κύριο δημοσίευμα, την προηγούμενη Κυριακή, πηγαίνοντας αυτή τη φορά πίσω στο 1984, αλλά και στην αποστασία του 1965

Το φαινόμενο της επέκτασης, του πολλαπλασιασμού των χώρων του πολιτικού ανταγωνισμού και στο εσωτερικό του κυβερνώτος κόμματος και η συνακόλουθη αδυναμία πλέον της ηγεσίας της Ν.Δ. να διαχειριστεί συγκεντρωτικά την κριτική εναντίον της περιορίζοντάς την στο χώρο της αντιπολίτευσης, συνοδεύεται και από τη σκλήρυνση των όρων της εσωκομματικής αμφισβήτησης. Η Ρηγύλλης προχωρεί πλέον σε κατασταλτική αντιμετώπιση των αντιπάλων της: μπορεί το εκτόπισμα του κ. Γκελεστάθη και του κ. Πυλαρινού, ή εκείνο του κ. Ανδριανόπουλου, να είναι αντίστοιχο εκείνου που διαθέτει το βοηθητικό προσωπικό μιας εργολαβικής επιχείρησης, όμως οι

ενέργειες που κάνουν αυτοί οι βοηθοί το Μητσοτάκη και οι λεονταρισμοί που εκρουν εναντίον των κ. Σαμαρά, Έβερετ, Δή Κανελλόπουλου κ.ά. είναι ευθέως δηλωτική της ανασφάλειας στην οποία έχει περιέλθει η ηγεσία της Ν.Δ. σε ό,τι αφορά στην ικανότητά της για τις δυνατότητες παρατήρησής της στην εξουσία μέχρι τότε που θα έλεξι να διενεργηθούν οι εκλογές. Όμως και η ίδια αυτή ηγεσία που γνωρίζει και τερα από πολλούς άλλους ότι το «κόψιμο» του κ. Σαμαρά από την ομιλία στη Θράκη απειλή ότι «θα μας βρουν μπροστά» εκεί που αμφισβητούν την επίσημη κομματική και κυβερνητική «γραμμή» είναι ανδράσεις όχι μόνον ανίκανες να πειθαρχήσουν τον ανταγωνισμό αλλά και δημοσιοποιητικές όσο και επισωρευτικές της προϋσας ενδοκομματικής και ενδοπαραταξιακής κρίσης.

Και η κρίση αυτή έχει περισσότερα πεδία. Παράλληλα προς την εξωτερική πολιτική, τα αδιέξοδα επεκτείνονται, τον τελευταίο χρόνο της θητείας της Ν.Δ. στην κυβέρνηση, στην οικονομία. Και εδώ, δεν είναι μόνον η ρουσφετολογική αντιμετώπιση του πακέτου Ντελόρ-ΙΙ από τους φίλους του πρωθυπουργού που προκαλεί πλείστον όσους κλυδωνισμούς: είναι κυρίως η επιδείνωση σειράς οικονομικών μεγεθών και δεικτών που επιτείνει την αγωνία της κυβέρνησης ότι τα περιθώρια αντοχής της εν όψει εκλογών ολοένα και συρρικνώνονται: απειλούνται τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας —ένα από τα «ατού» της Ν.Δ. το 1991— που συνεχώς μειώνονται μέχρι την αύξηση του ελλείμματος στο ισοζύγιο των συναλλαγών, την επίμονα υψηλή τιμή των επιτοκίων, το δύσκολο «κατέβασμα» του πληθωρισμού, την αύξηση της ανεργίας εν μέσω οριστικής ύφεσης, την προϊούσα διάλυση του ιστού των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και το «κράση» πολλών τομέων του εμπορίου, την αδυναμία σύλληψης εκτεταμένου όγκου φορολογητέας ύλης και τη διόγκωση της παρασιτικής και παραοικονομικής δραστηριότητας, όλα αυτά

ΑΤΟΜΙΚΗ - ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

ΕΥΤΥΧΙΑ ΠΑΠΑΤΖΑΝΑΚΗ Πιτάνης 3, Λυκαβηττός, τηλ. 6457124

δεδομένα κάθε άλλο παρά συμβάλλουν στην εκτόνωση των πιέσεων που ασκούνται στην εσωκομματική αντιπολίτευση για αλλαγή, την ύστατη στιγμή, της οικονομιακτικής των κ. Μητσοτάκη -Μάνου. Είναι τα ίδια δεδομένα που προκαλούν τοπίσεις παραδοσιακών κοινωνικών ομάτων προς την κατεύθυνση είτε του ΠΟΚ είτε των συλλήβδην απορριπτικών υποξενωτικών στάσεων έναντι των κομμάτων και του πολιτικού συστήματος.

Η παράδοση θέσης αξιωματικής αντιπολίτευσης

Οι στάσεις αυτές είναι ίσως το κυρίαρχο, που παρόντος, ζήτημα, το οποίο ενδεχομένως θα αποτελέσει και κεντρικό ζητούμενο ακύβευμα των επόμενων εκλογών. Η αντιμετώπιζει με περισσότερη οξύτητα το πρόβλημα των απορριπτικών διαθέσεων, στις δημοσκοπήσεις ο κύριος όγκος των διαθέσεων προέρχεται από ψηφιστές στις εκλογές της 8ης Απριλίου ενώ παράλληλα η μεταφορά του πολιτικού ανταγωνισμού και στο εσωτερικό της τάξης δεν της επιτρέπει να ανακτήσει τη νοχή η οποία είναι απαραίτητος όρος αποκατάστασης μιας αξιόπιστης σχέσης αντιπροσώπευσης με τμήματα των ψηφιστών της του 1990. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη η αιμορραγία που καταγράφει η Ν.Δ. στις αξίες των μισθωτών -ενδεικτικά αναφέρεται η συνθλιπτική μείωση των πραγματικών εισοδημάτων- όπως μετράται με τον πληρότερο όλων των άλλων δείκτη η αναδιαίτης αναλογίας του κόστους εργαζομένων στα προϊόντα-, τότε οι συνθήκες για την αντιστοίχιση των κοινωνικών συμμετοχών έδωσαν στο κυβερνών κόμμα το 44,2% στις εκλογές του Ιουνίου που είναι εξαιρετικά αρνητικές. Και οπωσδήποτε αυτές οι συνθήκες δεν μπορούν να αντισταθούν ούτε με τη συνταγή ενός τόσο και γελοίου κομματισμού που την «έμπνευση» αναθεώρησης του συστήματος με 180 νεοδημοκράτες πύξ στην επόμενη Βουλή ούτε βέβαια με τον υποπόνηρα παιχνίδια γύρω από τον αντίστοιχο Γλίμπουργκ.

Η άλλη όχθη του ανταγωνισμού, το Κ δεν βρίσκεται σε θέση νίκης ένα χρόνο πριν τις εκλογές. Μπορεί βεβαίως να σημειώσει σημαντική συσπείρωση του κοινού του σώματος, όμως δεν είναι ορατή σημαντική τάση μεταστροφή ψηφιστών από τη Ν.Δ. Η μεταστροφή των τεσσάρων προς το κόμμα του κ. Α.

Παπανδρέου μοιάζει αρκετά περιορισμένη και, «αν αύριο γίνονταν εκλογές», τα ποσοστά των διαρροών που καταγράφονται προς αυτό από συντηρητικούς και αριστερούς ψηφοφόρους μπορεί μεν να του εξασφαλίσουν τη θέση του πρώτου κόμματος και, με τον εκλογικό νόμο που ψήφισαν οι φωστήρες της Ν.Δ. τον Οκτώβριο του 1990, μία αυτοδυναμία, αλλά η «νίκη» του θα είναι περιορισμένη και τα προβλήματα θα ανακύψουν από την επόμενη ήδη ημέρα των εκλογών, ακόμα και αν η Ν.Δ. αντιμετωπίσει τη σημαντικότερη κρίση της εικοσαετούς ιστορίας της. Το ΠΑΣΟΚ μπορεί να έχει πλέον καταστεί και πάλι αποδεκτός πολιτικός εταίρος, όμως αυτό έγινε όχι με βάση τόσο τη σύγκριση της αποτελεσματικότητάς του και την ευρέως ευνοούμενη ηθική ανωτερότητά του έναντι της Ν.Δ. όσο με την επικουρία του πάγκοινο «επιχειρήματος» ότι «όλοι ίδιοι είναι». Είναι αυτή η ισοπεδωτική συμπεριφορά του κοινού που δεν επιτρέπει στο ΠΑΣΟΚ την είσπραξη μεγάλου μέρους της δυσαρέσκειας και των απορριπτικών στάσεων και τη μετατροπή τους σε θετικό κεφάλαιο για μία κατά κράτος επικράτηση έναντι του αντιπάλου, όπως το 1981 και, πιο περιορισμένα έστω, το 1985. Από την άλλη, η ύπαρξη εσωκομματικής αμφισβήτησης, η ύπαρξη δηλαδή πολιτικού ανταγωνισμού εντός της Ν.Δ., ίσως λειτουργεί προς την κατεύθυνση της μημετατόπισης σημαντικών μεριδίων απορριπτικών και δυσαρεστημένων ψηφοφόρων της προς το ΠΑΣΟΚ, τροφοδοτώντας μια παρατεταμένη κατάσταση αναμονής, αβεβαιότητας και ρευστότητας στην εκλογική συμπεριφορά των νεοδημοκρατών εκλογέων.

Απέναντι σε αυτή την κατάσταση η κυβερνητική ηγεσία επιδεικνύει συνεχώς αυξανόμενη αντιφατική στάση και αδυναμία να ανταπεξέλθει στην κρίση των αποσπασματικών της επιλογών. Ο κ. Μητσοτάκης εμφανίζεται να «παίζει την παράταση» σε κρίσιμους τομείς επιλέγοντας την ολοένα συρρικνούμενων περιθωρίων τακτική των πιστώσεων χρόνου, των μεταχρονολογήσεων των πολιτικών του, χωρίς όμως να εκμεταλλεύεται την χορηγούμενη ή εικαζόμενη από αυτόν χρονοπίστωση, αφού κινείται συνεχώς στην απραξία που επιφέρει μία τακτική κενή ιεραρχήσεων και, βραχυπρόθεσμων έστω, στόχων ουσίας. Από την άλλη, στο εσωτερικό της παράταξης, επιλέγει το ξεκαθάρισμα των λογαριασμών, τη γραμμή του ασυμβίβαστου και της μη-ετάθεσης της επίλυσης των διαφορών, χωρίς όμως να είναι ικανός πλέον να προσδώσει θετικό και αξιόπιστο περιεχόμενο στον πόλεμο εναντί-

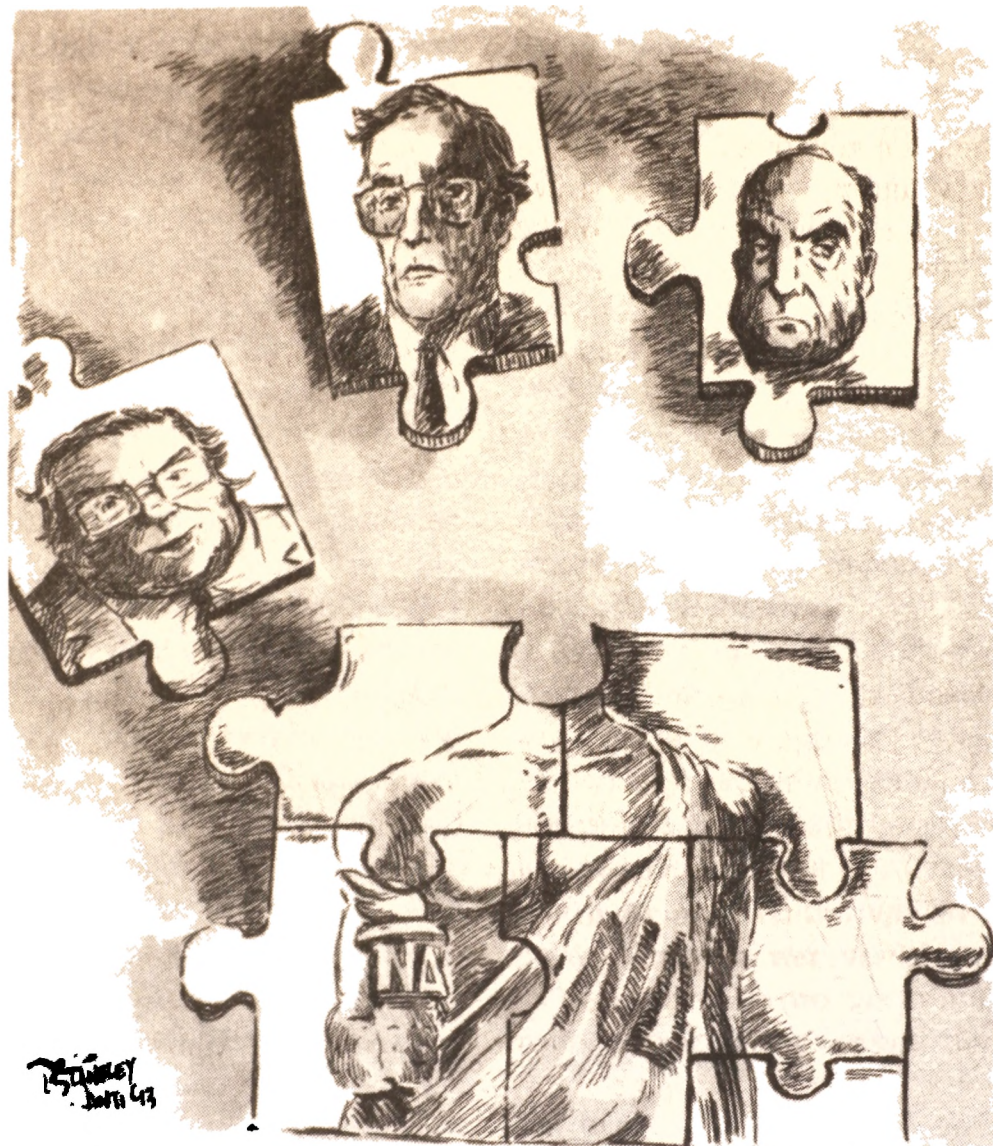
ον των εσωκομματικών του αντιπάλων· το τίμημα για τον κ. Μητσοτάκη είναι να νομιμοποιεί πλέον τη ριζική εναντίον του κατηγορία ότι το μόνο το οποίο τον ενδιαφέρει είναι μία αμολυστική τακτική για την με κάθε μέσο, θεμιτό ή αθέμιτο, δημιουργία μηχανισμού για τη διάσωση αυτού και του περιβάλλοντός του μετά από μία πιθανή εκλογική ήττα.

Η τακτική αυτή του αρχηγού της Ν.Δ. τροφοδοτεί καθημερινώς τους κύκλους Έβερετ, Σαμαρά κ.ά., τους διατηρεί στο προσκήνιο ως νόμιμους διεκδικητές αξίας και ήθους που χαρακτηρίζαν την παράταξη όταν, το 1986, άρχισε την εκστρατεία ηθικής αποκαθάρωσης του ΠΑΣΟΚ. Και, κατά τρόπο παράδοξο, αυτή η νομιζόμενη ιδίου οφέλους τακτική από μέρους της σημερινής ηγεσίας της Ν.Δ. έναντι των ανταγωνιστών της δελφίνων αποτελεί έναν από τους βασικότερους λόγους που ωθούν το ΠΑΣΟΚ στην ένταση της αντιπολίτευσής του: η προ μηνών επιλεγείσα από τον κ. Παπανδρέου τακτική της εξομοίωσης όλων στη Ν.Δ. και η εντεύθεν εκπορευόμενη προσπάθειά του να κρίνει και να επικρίνει την κυβέρνηση πριν «προλάβουν» οι κ. Έβερετ και Σαμαράς είναι ένα φαινόμενο που μαρτυρεί ότι στην Ελλάδα σήμερα οι κλασικές εκδοχές και χώροι της αντιπολίτευσης δεν είναι τόσο «καθαροί» όσο άλλοτε. Ο στόχος της ηγεσίας της ΠΑΣΟΚ να επιτύχει μια σημαντικής τάξεως μεταστροφή ψηφοφόρων της Ν.Δ., η δυσαρέσκεια των οποίων δεν μεταφράζεται σε κομματική μετατόπιση συγκρατούμενη στην κατάσταση της μη-απόφασης και από την ενδοκομματική αντιπολίτευση της Ν.Δ., υποχρεώνει την αξιωματική αντιπολίτευση να εξαρτάται στους χρόνους και στα θέματα της αντιπαράθεσής του προς τη Ν.Δ. από τα αντίστοιχα των νεοδημοκρατών αντιπάλων του κ. Μητσοτάκη.

Δεκαετίες πολιτικής παράδοσης στους θεσμούς και στην πολιτική κουλτούρα της χώρας και ρυθμίσεις στη λειτουργία και τη μορφή διάταξης του κομματικού της συστήματος απωτρέπουν ενέργειες που θα οδηγούσαν στο «σπάσιμο» των παραταξιακών χώρων με τη δημιουργία νέων πολιτικών δυνάμεων. Έτσι, σε μεγάλο βαθμό, οι γενικότερες εξελίξεις στη χώρα, τον τελευταίο αυτό προ των εκλογών χρόνο, θα διαμεσολαβηθούν, ίσως καθοριστικά, από την πορεία που θα ακολουθήσει αυτό το «κόμμα μέσα στο κόμμα» της Ν.Δ., στο οποίο τόσο εύγλωττα αναφέρθηκε και ο κ. Ανδριανόπουλος κατά την ομιλία του στη Λιβαδειά, το προηγούμενο Σάββατο, 27 Φεβρουαρίου. □

«Εντός των τειχών», βήμα σημειωτόν

του Μιχάλη Πατρινού

- **ΕΒΕΡΤ, ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΗΜΑΣ** έχουν εντελώς άλλο προσανατολισμό από εκείνον του ΣΑΜΑΡΑ.
- Δεν θέλουν να ΔΙΑΣΠΑΣΟΥΝ τη Ν.Δ., να ΡΙΞΟΥΝ την κυβέρνηση, να κατηγορηθούν για ΥΠΟΝΟΜΕΥΣΗ Μητσοτάκη.
- Έμφαση στα οικονομικά προβλήματα.
- Το αίσθημα της επερχόμενης εκλογικής ΗΤΤΑΣ της Ν.Δ., βασική ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ των «τριών».

Αν ο Αντώνης Σαμαράς με τη στάση του στο εσωκομματικό πρόβλημα της Ν.Δ. ωθείται εκτός των τειχών με βασικό «όπλο» την πολιτική εκμετάλλευση προς όφελός του των εθνικών θεμάτων, οι «τρεις» (Έβερετ, Κανελλόπουλος, Δήμας) έχουν αποφασίσει να μείνουν στο κόμμα και να εκμεταλλευθούν κάθε στραβοπάτημα της ηγεσίας. Στο μεταξύ, ελπίζουν ότι ως το φθινόπωρο οι συνθήκες θα έχουν αλλάξει...

Εάν ο κ. Αντώνης Σαμαράς και οι «συν αυτώ» έχουν προσανατολισθεί οριστικά στην «έξοδο κινδύνου» του χώρου της «Νέας Δημοκρατίας», οι τρεις πρώην υπουργοί κ.κ. Μ. Έβερετ, Αθαν. Κανελλόπουλος και Στ. Δήμας έχουν αποφασίσει να παραμείνουν «εντός των τειχών». Αυτή η επιλογή τους είναι καθοριστική για τις ως τώρα κινήσεις

τους και οριακή σε όποιες δυνατότητες και πρωτοβουλίες τους. Προτιμούν, όπως εξομολογήθηκε πρόσφατα σε φιλική του συνομιλία ο κ. Στ. Δήμας, να απόσχουν από τις ερχόμενες εκλογές («είναι μία σκέψη που δεν αποκλείεται»), παρά να ανεξαρτητοποιηθούν και να επιχειρήσουν αυτόνομη πολιτική υποψηφιότητα ή συνεργασία πέραν του χώρου της «Νέας Δημοκρατίας».

Δεν χωράει αμφιβολία ότι η επιλογή τους αυτή προσδιορίζει αποφασιστικά τις δυνατότητες της κριτικής και της διαφοροποίησης που έχουν. Οι ίδιοι το γνωρίζουν καλά, ότι μάλλον τους έχει επιφέρει μέχρι σήμερα περισσότερα αρνητικά αποτελέσματα (που φτάνουν από την απώλεια κάθε κυβερνητικού αξιώματος έως τις κατηγορίες για «ατολμία» και «ασυνέπεια λόγων και πράξεων») παρά θετικά. Τα θετικά πιστεύουν ότι θα αρχίσουν να διαμορφώνονται ίσως μέχρι το καλοκαίρι και οπωσδήποτε από το επόμενο φθινόπωρο έως την περίοδο των εκλογών. Εκτιμούν ότι οι τρεις βασικές τους επιλογές (να μη διασπάσουν το κόμμα, να μην οδηγήσουν σε πτώση την κυβέρνηση και να μην δώσουν δικαίωμα στον Κ. Μητσοτάκη να τους κατηγορήσει για υπονόμευση) θα αποδίδουν θετικά αποτελέσματα έπειτα από λίγο χρονικό διάστημα. Για πο

ούς λόγους. Είτε γιατί πιστεύουν πως απο-
λούν τις μόνες εφεδρείες για την κυβερνη-
κή ανανέωση και την προεκλογική περίο-
δο, όπου θα κυριαρχήσει το αίτημα της ενό-
πιας, είτε γιατί, όσο πλησιάζουμε στις εκλο-
γές, ο κ. Μητσοτάκης δεν θα μπορέσει να
ποφύγει τις κατηγορίες και τη διαμόρφωση
μιας γενικότερης κλίματος ότι «αυτός είναι ο
μεγαλύτερος αρνητικός παράγοντας για να
εξοδίσουμε τις εκλογές».

Η στρατηγική «εντός των τειχών» των
κρίσεων συνιστά ασφαλώς μια στάση αναμονής
και βήματος σημειωτόν, η οποία χρειάστηκε
και αρθεί υπεράνω και πολλών δυσκολιών
και προσωπικών πειρασμών: τα προ-
ληπτήρια για την υπουργική «παλινόρθω-
ση» του κ. Έβερτ, τον περασμένο Δεκέμ-
βριο, την ελκυστική πρόταση για την Επι-
τροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος στον
Αθ. Κανελλόπουλο και τις διάφορες πα-
ρακλητικές προσεγγίσεις στον κ. Στ. Δήμα.

Η ενότητα των «τριών»

Όλες οι απόπειρες προσέγγισης απέτυ-
χαν. Οι «τρεις» αξιώνουν να τους αναγνωρί-
σουν κανείς ότι διατήρησαν μέσα σε όλες τις
κρίσεις και τις δυσκολίες αυτές την ενό-
πια τους και διαβεβαιώνουν ότι θα τη δια-
τηρήσουν και στο μέλλον. Πολύ περισσότε-
ρό όταν δεν χαρακτηρίζονται για κοινές ιδε-
ολογικοπολιτικές αντιλήψεις αλλά για κοι-
νές θέσεις πολιτικής διαχείρισης και κοινές
θέσεις απέναντι σε ορισμένα προβλήματα
πολιτικής, ήθους, δομής και διανομής της
εθνικής και κομματικής εξουσίας.

Ηδη οι «τρεις» έχουν εξασφαλίσει ότι
θα αναπόφευκτη, όπως πιστεύουν, χρησι-
μοποίησή τους από τον κ. Μητσοτάκη στο
πρόγραμμα και προεκλογικά θα σημαίνει χρη-
σιμοποίηση και των τριών, θα σημαίνει επι-
πλέον όρων και προϋποθέσεων, θα σημαίνει
και την αποδυνάμωση της ίδιας της προ-
ποσίτης εξουσίας του πρωθυπουργού και
μέλους της «Νέας Δημοκρατίας». Και μα-
ρκετών από την αυλή και τον κύκλο
ιστοσύνης του.

Αν αυτές είναι οι μίνιμουμ επιδιώξεις,
έχουν οι προσδοκίες και οι σχεδιασμοί

με τους μεγαλύτερους και περισσότερο φι-
λόδοξους στόχους. Εκείνους, οι οποίοι αρ-
χίζουν από την ανατροπή του οικονομικού
επιτελείου και σχεδιασμού της σημερινής
κυβέρνησης και την ανακατανομή ρόλων και
θέσεων μέσα στο κόμμα έως την ανατροπή
του ίδιου του πρωθυπουργού. Δεν έχουν θέ-
σει ως στόχο και μοχλό ανατροπής το
«Σκοπιανό», παρά το γεγονός ότι οι «τρεις»,
και κυρίως ο κ. Αθ. Κανελλόπουλος, υπήρ-
ξαν οι πρωτεργάτες της απόφασης-πλαίσιου
της 21ης Οκτωβρίου, σύμφωνα με την οποία
δεν μπορεί η κυβέρνηση να αποδεχθεί τη
διεθνή ονομασία (εξαιρώντας την εσωτερι-
κή χρήση) από τα Σκόπια που θα περιε-
λάμβανε τη λέξη «Μακεδονία» ή παράγωγο
της.

Μία απόφαση που, οι κατά τα άλλα, αμύ-
ντορες της νομιμότητας των αποφάσεων της
Κοινοβουλευτικής Ομάδας κ.κ. Γκελεστά-
νης και Ανδριανόπουλος δεν είδαν να
παραβιάζεται από τον κ. Κ. Μητσοτάκη με
τις δηλώσεις του ότι δεν ενδιαφέρει το όνο-
μα και τα άλλα συναφή.

Οι «τρεις», και να ήθελαν να θέσουν το
«Σκοπιανό» στο επίκεντρο της δραστηριό-
τητάς τους, δεν θα μπορούσαν, γιατί θα ήταν
αναγκασμένοι να γίνουν ουρά του Α.
Σαμαρά. Επιπλέον στο «Σκοπιανό», αν και
δεν θέλουν να ταυτισθούν με τις επιλογές
του κ. Μητσοτάκη (και δεν θα ταυτισθούν
έως το τέλος, όπως και ο Κ. Καραμανλής),
θα δείξουν έντονη ανοχή στους κατά τα άλ-
λα αργόσυρτους χειρισμούς του θέματος.
Βλέπουν την όλη υπόθεση να τραβάει σε μά-
κρος και να μην αποτελεί σε καμία περί-
πτωση, δεδομένων των μεταστροφών και
ελιγμών από το ένα στο άλλο άκρο του κ. Κ.
Μητσοτάκη, άνετο πεδίο αντιπαράθεσης
και, κυρίως, ριζικής αμφισβήτησης της ηγε-
μονίας του.

Το βάρος στην οικονομία

Κατά τους τρεις, η αμφισβήτηση της ηγε-
μονίας και η αναβάθμιση του δικού τους ρό-
λου θα έλθει μόνο μέσα από την αποτυχία
της οικονομικής πολιτικής Μάνου, τις κοινω-
νικές διαμαρτυρίες και, κυρίως, από την
αγωνία της λαϊκής βάσης της «Νέας Δημο-

κρατίας», αφενός λόγω των συνεχών εξο-
ντώσεων και απομακρύνσεων («από το 1985
όλο διώχνουμε κόσμο», λέει ο Έβερτ, «ενώ
μέχρι τότε όλο μαζεύαμε από το 1974») και
αφετέρου λόγω της επερχόμενης ήττας στις
εκλογές. Το αίσθημα της επερχόμενης ήττας
και των βαρύτατων ευθυνών του Κ. Μη-
τσοτάκη μαζί με το γεγονός της ανάγκης για
επανασυσπείρωση και επιστράτευση όλων
(από τον Α. Σαμαρά και τον Α. Παπα-
ληγούρα έως τον Γ. Ράλλη και τον Κ. Στε-
φανόπουλο) αποτελεί τον στρατηγικό σχεδι-
ασμό εντυπώσεων και κλίματος από το φθι-
νόπωρο και μετά! Συμπερασματικά, οι
«τρεις» βλέπουν τον περιορισμό της εξουσί-
ας –ή ίσως και την ανατροπή του κ. Μητσο-
τάκη– μέσα από μία σειρά εσωτερικών λό-
γων, παραγόντων και εξελίξεων ανάμεσα
στις οποίες δεν εξαιρούνται κάποιες εκπλή-
ξεις που θα αναφέρονται σε υποθέσεις ιδιω-
τικοποίησης χωρίς καθαρά χέρια.

Από την άποψη αυτή οι «τρεις», εναρμο-
νισμένοι με την τακτική αποστάσεων του κ.
Κ. Καραμανλή, δεν φαίνεται να βιάζονται
για πρόωρες εκλογές και δεν πρόκειται να
κάνουν τίποτα που θα τις επισπεύσει. Θα
περιμένουν να ωριμάσουν οι συνθήκες φθο-
ράς των άλλων και αναβάθμισης της δικής
τους αξιοπιστίας και πρότασης. Δεν προ-
βλέπεται μέχρι το ερχόμενο φθινόπωρο επί-
σης ομαδοποιημένη δράση των «τριών», κα-
θώς ο κ. Μ. Έβερτ συνεχίζει κατά τρόπο
συστηματικό και κατά το παλαιό πρότυπο
του Ανδρέα Παπανδρέου να διατρέχει με
πολυήμερες επισκέψεις την επαρχία (λείπει
σχεδόν μία εβδομάδα στις δύο εκτός
Αθηνών, τους τελευταίους μήνες), οι δε
τρεις ομονοούν σε τούτο: πως δεν πρέπει να
επαναλάβουν το αποτυχημένο προηγούμενο
ομαδοποίησης του Ε. Αβέρωφ το 1981, που
φαίνεται να επαναλαμβάνει ο κ. Α. Σαμαράς,
σύμφωνα με την άποψή τους.

Ός το φθινόπωρο, οι «τρεις» θα συνεχί-
σουν να παραμένουν «εντός», ενοχλητικά
αποστασιοποιημένοι και ενωτικοί, κομματι-
κοί και κριτικοί, και γενικά να συνεχίζουν
–με περισσότερες προσδοκίες λόγω της
αντίστροφης μέτρησης προς τις εκλογές– την
ίδια τακτική τους ως σήμερα. Ελπίζοντας ότι
οι συνθήκες αρχίζουν να αλλάζουν. □

JOHN ARDEN

ΣΙΩΠΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΟΠΛΑ

(ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

Για τους υπόδουλους λαούς,
υπόδουλους δηλαδή στους ίδιους τους
τους κυβερνήτες, στους κυβερνήτες
κάποιων άλλων, στους κυβερνήτες
τους δικούς μας. Για μας.

Καδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗΣ, Μαυρομιχάλη 5 – Τηλ. 36.01.551 FAX 36.23.553 ΑΘΗΝΑ 106 79

Μήπως κλείνουμε τα μάτια στα οφθαλμοφανή;

του Τάσου Παππά

Ηταν αρκετό ένα άρθρο σε λαθρόβιο κομματικό έντυπο ώστε να ξεδιπλωθεί σ' όλη της τη μεγαλοπρέπεια η υστερία στην οποία δυστυχώς επιδόθηκαν όλες οι αντιμαχόμενες πλευρές. Οι κορδακισμοί ορισμένων ανόητων βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας με στόχο τον δημοσιογράφο **Τάκη Μίχα** και η πλειοδοσία στο χρηματιστήριο των πατριωτικών αξιών από φερέλπιδες πολιτικούς και επίδοξους ηγέτες έδειξαν ότι στη χώρα υπάρχουν εστίες εθνικισμού οι οποίες με κατάλληλους χειρισμούς είναι δυνατόν να μετεξελιχθούν σε μείζον πρόβλημα.

Επιχειρήθηκε να τρομοκρατηθεί ο αρθρογράφος και όσοι έχουν τις ίδιες «αιρετικές» απόψεις μ' αυτόν και να ποινικοποιηθεί η συλλογιστική που δεν συνάδει προς την κρατούσα αντίληψη. Στο χορό, ατυχώς, μπήκαν και πνευματικά –κατά τον τίτλο τους– σωματεία (διάβαζε ΕΣΗΕΑ), ταγμένα, υποτίθεται, στην υπεράσπιση του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης, προσωπικότητες της πολιτικής και καλλιτεχνικής ζωής και πάσης φύσεως οργανώσεις.

Όμως η επιβεβλημένη αποδοκιμασία τέτοιου τύπου συμπεριφορών δεν δικαιολογεί ισοπεδωτικές προσεγγίσεις και ελεεινολογήσεις, όπως ήταν αυτές που εκφράστηκαν από την πλευρά του βαλλόμενου και ενίων των υποστηρικτών του. Προκάλεσε βαναύσως τη μέση νοημοσύνη ο κ. Μίχας όταν συνεντευξιαζόμενος στο SEVEN ισχυρίστηκε με περισσή σοβαρότητα ότι πρόβλημα φασισμού δεν έχει η Γερμανία γιατί εκεί είναι περιθωριακό το φαινόμενο, αλλά η Ελλάδα διότι φασιστικές απόψεις διατύπωσε πρόσωπο που στελεχώνει τον κρατικό μηχανισμό (εννοούσε τις δηλώσεις του υπουργού Αιγαίου, ο οποίος είπε ότι δεν ξέρει τι θα κάνει αν δει τον Τ. Μίχα στο δρόμο). Και με την ίδια απύθμενη ευκολία συμπλήρωσε ο Τ. Μίχας ότι σε καμία χώρα της Δ. Ευρώπης δεν θα δημιουργείτο πρόβλημα αν δημοσιευόταν αναλόγου περιεχομένου άρθρο.

Ωστε λοιπόν στη Γερμανία οι νεκροί από τους τραμπουκισμούς των νεοναζί, οι λεηλασίες, οι πυρπολήσεις σπιτιών μεταναστών, η χάραξη αγκυλωτών σταυρών στο κούτελο

Το τελευταίο διάστημα, εξαιτίας κάποιων γεγονότων, εμφανίστηκε στην πιο κραυγαλέα της μορφή η συνήθης ροπή της πολιτικής μας ζωής, η υπερβολή. Στο «σπορ» αυτό διακρίθηκαν ακόμα και εκείνοι που καμώνονται τους νηφάλιους και τους σώφρονες.

«τριτοκοσμικών», οι αποδεδειγμένες διασυνδέσεις των νεοναζί με τους κατασταλτικούς μηχανισμούς του γερμανικού κράτους, συνιστούν περιθωριακό φαινόμενο;

Ωστε λοιπόν η Ελλάδα έχει πρόβλημα φασισμού και όχι χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Και ο Λεπέν στη Γαλλία, η «Λέγκα» του Μπόσι στην Ιταλία, οι νίκες των ακροδεξιών στις δημοτικές εκλογές στην Αυστρία είναι κακοήθη συμπτώματα υγιών κατά τ' άλλα οργανισμών;

Ωστε λοιπόν κάθε μαζική διαδήλωση ενσωματώνει το τυπικόν του φασισμού. Επικαλέστηκε ο κ. Μίχας τους διανοητές Ντάρρεντορφ και Πόπερ για να δώσει κύρος και εκτόπισμα σ' αυτή την άποψή του. Δηλαδή ομαδική παράκρουση είχαν πάθει οι 250.000 Γερμανοί όταν συγκεντρώθηκαν προ μηνός για να καταγγείλουν τις βιαιότητες των ναζιστών; Ή μήπως ήταν τελείως ανυποψίαστοι;

Ο κίνδυνος του εθνικισμού είναι υπαρκτός. Το αντίδοτο όμως δεν είναι η διαστρέβλωση της πραγματικότητας στο όνομα του κοσμοπολιτισμού και η λαγνεία για ό,τι δυτικότροπο.

Σύμφωνοι να στηλιτευθούν οι μικρόνοες που οραματίζονται το διαμελισμό των Σκοπίων. Σύμφωνοι να λαιδορηθούν οι εκ του ασφαλούς λεονταρίζοντες πολεμοκάπηλοι όταν συστήνουν «στρατιωτική πίεση». Σύμφωνοι ν' αποδοκιμαστούν οι πρακτικές του ελληνικού κράτους εναντίον μελών υπαρκτών μειονοτήτων. Αλλά δεν είναι δυνατόν να μένουν στο απυρόβλητο ή να υποβαθμίζονται οι εξάρσεις του επιθετικού εθνικισμού και του

ανεδαφικού αλυτρωτισμού των γειτόνων μας. Είναι περισσότερο, επί παραδείγματι, εθνικιστής ο κ. **Σ. Παπαθεμελής** από τον υπουργό Εξωτερικών των Σκοπίων, ο οποίος δηλώνει πως στην Ελλάδα ζουν 500.000 Μακεδόνες –όπως αυτός τους εννοεί– που καταπιέζονται από το ελληνικό κράτος; Αυτή η θέση είναι αμυντική ή εγγράφει υποθήκες για το μέλλον;

Και εν πάση περιπτώσει μπορεί να αναπτύχθηκε κύμα φανατισμού κατά των απόψεων Μίχα, αλλά την ίδια ώρα εκδηλώθηκε και ένα μεγάλο ρεύμα συμπαράστασης. Κόμματα (ΣΥΝ, ΚΚΕ), εφημερίδες, προσωπικότητες μεγάλου βεληνεκούς υπερασπίστηκαν το δικαίωμα να λέει ό,τι θέλει. Από βεβαίως δεν σημαίνει ότι η οποιαδήποτε κριτική επί της ουσίας σηματοδοτεί κλίμα εθνικιστικής υστερίας. Τέτοια ερμηνεία οδηγεί κατευθείαν σε ανάποδο αυταρχισμό, «προοδευτικού» χαρακτήρα αυτή τη φορά. Ούτε σημαίνει ότι μπορούν διάφοροι να εκφωνούν καινοφανή πράγματα χωρίς απάντηση. Αναρωτήθηκε ο κ. **Δήμου** σε τηλεοπτική εκπομπή αν έχουν σήμερα νόημα οι έννοιες ανθελληνικό και αντεθνικό. Δηλαδή ο βουλευτής του ελληνικού Κοινοβουλίου **Αχμέτ Σαδίκ** που συμμετέχει σε συλλαλητήρια ισλαμιστών εθνικιστών στην Κωνσταντινούπολη παραμυθιαζόμενος με την αναβίωση της οθωμανικής αυτοκρατορίας και βρίσκεται κάθε δεύτερη εβδομάδα στην Τουρκία –προφανώς για να παίρνει τη γραμμή– δρα διεθνικιστώς; Αναρωτήθηκε ο επίτιμος πρόεδρος του ΚΚΕ **Χαρίλαος Φλωράκης** αν Έλληνες και Κύπριοι ανήκουν στο ίδιο έθνος! Κι όμως στο κλίμα των ημερών –γιατί το κλίμα διαμορφώνεται και από τους πούρους εθνικιστές και από τους εραστές του «διεθνισμού», ανεξαρτήτως χρώματος– οι «πρωτότυπες» αυτές απόψεις έμειναν χωρίς σχολιασμό.

Και την πικρία του Τ. Μίχα την κατανοούμε. Ποντάρισε σ' ένα «άλογο» (βλέπε Ν.Δ.) που αποδείχτηκε «κουτσό». Δεν κατανοούμε όμως τη μονομέρεια εκείνων των αναλυτών που κλείνουν τα μάτια στα οφθαλμοφανή, φοβούμενοι μήπως χαρακτηριστούν εθνικιστές.

ΤΟ ΑΣΤΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

ΚΟΡΩΝΑ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΙ ΤΟΥ...

Ο ελληνικός λαός. Αποδεχόμενος τη σκηνοθεσία της πολιτικής του απάθειας από τα Μέσα, ξαφνικά, βρέθηκε να συζητάει ένα τετελεσμένο θέμα. Μονόφθαλμος – με το μοναδικό μάτι προσηλωμένο στο γυαλί. Χθές ήταν ο Γλύξμπουργκ. Αύριο, ποια ασημαντότητα θα ζητήσει το μερίδιο του ενδιαφέροντός του προσμετρώμενη στις θεαματικότητες των καναλιών;

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

κυκλοφορεί εντός των ημερών

"Οψις ένυπνίου

Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

ΓΡΑΦΟΥΝ:

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ
Α. ΜΙΣΙΟΥ
Κ. ΒΑΛΑΚΑΣ
Μ. ΠΑΣΧΑΛΗΣ
Σ. Ν. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
Β. ΛΕΝΤΑΚΗΣ
Χ. Γ. ΑΓΓΕΛΙΔΗ
Β. ΚΑΛΦΑΣ
Δ. Ι. ΚΥΡΤΑΤΑΣ
Γ. ΚΑΛΟΦΩΝΟΣ

Επιμέλεια έκδοσης
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΚΥΡΤΑΤΑΣ

Οι δέκα μελέτες που συγκεντρώνονται στον τόμο αυτόν παρουσιάστηκαν αρχικά σε έναν κύκλο διαλέξεων, που οργανώθηκε από τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης. Κοινό τους θέμα είναι τα όνειρα στην αρχαιότητα, από τον Όμηρο στους βυζαντινούς χρονικογράφους. Τα περισσότερα όνειρα που μνημονεύονται στα κείμενα της εποχής δεν τα ονειρεύτηκε ποτέ κανείς· συνήθως υπηρετούν τις ανάγκες του φιλολογικού είδους στο οποίο ανήκει κάθε κείμενο. Η εμμονή, ωστόσο, όλων των φιλολογικών ειδών στα όνειρα, βεβαιώνει ότι απλοί άνθρωποι και φιλόσοφοι προβληματίζονταν σοβαρά με την ονειρική εμπειρία. Η φιλολογική δυναμική των ονείρων απορρέει, σε κάποιο βαθμό, και από τη δυναμική τους στην καθημερινή ζωή. Οι μελέτες του τόμου προσπαθούν να αποχρυπτογραφήσουν τους κώδικες με τους οποίους επικοινωνούσαν οι αρχαίοι συγγραφείς με το κοινό τους. Παράλληλα, όταν αυτό είναι εφικτό, διεισδύουν, μέσα από τα όνειρα, και στον κόσμο της εγρήγορσης που συνήθιζε να τα αξιοποιεί. Αντικείμενο του τόμου δεν είναι μόνο η φιλολογική χρήση των ονείρων, αλλά και η χρήση τους στην καθημερινή ζωή.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΡΗΤΗΣ

Τ.Θ. 1527, 711 10 ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ ΤΗΛ. (081) 210035 FAX: 239735
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Σπύρος Μαρίνης, Σόλωνος 116, 106 81
Αθήνα, Τηλ. 3608348 Fax: 3619724

Σύγχρονη Έλληνική Πεζογραφία

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΝΑΝΟΣ 'Απ' τὰ κόκορα βγαλμένη
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΣ 'Αγαθός
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΣ "Αγῆμα τιμῶν
ΔΑΛΑΚΟΥΡΑ ΒΕΡΟΝΙΚΗ Τό παιχνίδι τοῦ τέλους
ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΟΣ Τολμηρές ιστορίες
ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΟΣ Παρ' ὅλα αὐτά
ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΟΣ Μικρά βήματα
ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΟΣ 'Ημερολόγιο τοῦ καύσωνα
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΝΕΣΤΗΣ Τό ξενοδοχεῖο καί το σπίτι
καί ἄλλα πεζά
ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ ΤΟΛΗΣ Τό τελευταῖο καταφύγιο
ΚΑΡΥΠΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ Πρωταθλητής καταδύσεων
ΚΑΨΑΣΚΗΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ Πίσω ἀπό τό χαμόγελο
ΚΑΨΑΣΚΗΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ Πακτοκράτορας χωρὶς τῇ
Ζάκυνθος
ΚΕΣΜΕΤΗ ΝΑΤΑΣΑ Τό αἰώνιο ρολόι
ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ ΗΛΙΑΣ Καλύτερα νά νικοῦσαν οἱ
κόκοινοι
ΛΑΔΑΣ ΝΙΚΟΣ 'Ημερολογιακές σημειώσεις
ΜΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΘΩΜΑΣ 'Η Πάολα τοῦ Ρίο
ΝΟΛΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Νεραίδα τῆς 'Αθήνας
ΝΟΛΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Πολυξένη
ΞΕΝΑΚΗΣ ΜΑΝΩΛΗΣ Ποῦ κοῦκος; Ποῦ ἄνεμος;
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ Κυράνου
ΠΕΛΛΑΣ ΟΜΗΡΟΣ Στάλακι VIC
ΠΕΤΣΕΤΙΔΗΣ Τό παιχνίδι
ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΡΣΗ 'Εορταστικό
τριήμερο στά Γιάννενα
ΤΣΙΑΜΠΟΥΣΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ 'Η Βέσπα
καί ἄλλα ἐπαρχιακά διηγήματα
ΧΑΡΤΟΜΑΤΣΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ Τό παλιό κτίριο
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ Ζωή, τήν ἄλλη φορά
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ 'Ο Λούσιας
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ Τό ἄλλο μισό
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ Μπακακόκ
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ Μιά ἱστορία τοῦ μακροῦ χειμῶνα

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Γ. Φ. ΠΙΕΡΙΔΗΣ

'Ο καλός πολίτης καί οἱ ἄλλοι

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

'Ασκληπιοῦ 6, 'Αθήνα 106 80, τηλ. 3639960

Η περίφημη συμφωνία Στάλιν - Τσώρτσιλ για τις «σφαίρες επιρροής» στα Βαλκάνια

... και μετά ήρθε η Γιάλτα, απ' όπου και η φωτογραφία.

Χώρος διαχρονικών αντιθέσεων και επεμβάσεων, τα Βαλκάνια βρίσκονται και πάλι στις ημέρες μας στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος. Το *Αντί* δημοσιεύει για πρώτη φορά σήμερα, κατ' αποκλειστικότητα, ένα συγκλονιστικό ντοκουμέντο: τις συζητήσεις **Στάλιν - Τσώρτσιλ και Μολότωφ - Ήντεν** στο Κρεμλίνο, τον Οκτώβριο του 1944, όπου τέθηκαν και οι βάσεις για το μοίρασμα της Βαλκανικής Χερσονήσου. Τα δύο ντοκουμέντα προέρχονται από τα αρχεία του Φόρεϊν Όφισ και αποτελούν τα πρακτικά που κράτησε ο άγγλος πρεσβευτής στη Μόσχα **Σερ Α. Κλαρκ Κερ**.

Εκτός από την κυνικότητα που χαρακτηρίζει τις θέσεις των συνομιλητών και η οποία διαφαίνεται ιδιαίτερα έντονα στη συζήτηση Μολότωφ - Ήντεν, ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να διαπιστώσει τα διαχρονικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή μας και τη βαρύτητα της κάθε χώρας, ανεξαρτήτως συγκυρίας. Θα διαπιστώσει επίσης τον γεωπολιτικό ρόλο της Βαλκανικής Χερσονήσου, της Μεσογείου, της Αδριατικής, της Μαύρης Θάλασσας και των Στενών. Καθώς επίσης ένα συγκλονιστικό πορτραίτο του Τίτο και, βεβαίως, το παιχνίδι της κολοκυθιάς γύρω από τα ποσοστά επιρροής στη κάθε βαλκανική χώρα.

Ο Τσώρτσιλ αναφέρεται για πρώτη φορά στο θέμα αυτό στον 6ο τόμο των απομνημονευμάτων του *Θρίαμβος και Τραγωδία* που δημοσιεύθηκαν το 1954. Η εκδοχή Τσώρτσιλ επιβεβαιώθηκε και συμπληρώθηκε αργότερα στη μελέτη του **Λ. Ούντουερτ** *Η βρετανική εξωτερική πολιτική κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο* (Λονδίνο 1971), όπως και στο βιβλίο του **Β. Κόντη** *Η αγγλο-μερικανική πολιτική στο ελληνικό πρόβλημα, 1945-1949* (Θεσσαλονίκη 1976). Η δημοσίευση των δύο αυτών ντοκουμέντων στο *Αντί* δεν θα ήταν δυνατή χωρίς τη συνεργασία των βούλγαρων ιστορικών **Ιορντάν Μπάεφ** και **Νικολάι Κότεφ**.

Η συμφωνία αυτή για πολλά χρόνια διαψευδόταν ή αποσιωπούσαν από τα σοβιετικά δημοσιεύματα. Μόλις το 1979 ο μεταφραστής του Στάλιν **Β. Μπερεσκόφ** κάνει λόγο για την «πρόταση των ποσοστών» του Τσώρτσιλ προς τον Στάλιν, διακηρύσσοντας απλώς ότι αυτή απορρίφθηκε από τον σοβιετικό ηγέτη επειδή «ερχόταν σε αντίθεση με τη λενινιστική εξωτερική πολιτική». Για πολλά χρόνια άλλωστε και η ελληνική Αριστερά ζούσε, αλλά και πλήρωσε, το μύθο αυτό.

Ηδη στις 5 Μαΐου 1944 ο βρετανός υπουργός Εξωτερικών **Ήντεν** προτείνει στον σοβιετικό διπλωματικό αντιπρόσωπο στο Λονδίνο, **Φ. Γκούσεφ**, σχέδιο του Τσώρτσιλ με βάση το οποίο η Βρετανία θα έχει την προτεραιότητα για τα ζητήματα της Ελλάδας και η ΕΣΣΔ για τη Ρουμανία, αποδεχόμενος παράλληλα να συμπεριληφθεί στη σοβιετική «ζώνη επιρροής» και η Βουλγαρία. Η σοβιετική κυβέρνηση εκδηλώνει ενδιαφέρον για τη βρετανική πρόταση, αλλά παράλληλα αναμένει και την άποψη των ΗΠΑ, καθώς την εποχή εκείνη η κυβέρνηση Ρούσβελτ δεν επιθυμεί να δεσμευθεί στο βαλκανικό πρόβλημα.

Ο Τσώρτσιλ και ο Ήντεν φθάνουν στη Μόσχα στις 9 Οκτωβρίου και το ίδιο βράδυ πραγματοποιείται στο Κρεμλίνο η συνάντηση με τον Στάλιν, όπου ο βρετανός πρωθυπουργός εκθέτει τις προτάσεις του παραδίδοντας και το περίφημο σημείωμα με τα ποσοστά. Οι προτάσεις του Τσώρτσιλ προς τον Στάλιν αποτελούν και το αντικείμενο της συζήτησης των δύο υπουργών Εξωτερικών την επομένη ημέρα, η οποία και δεν καταλήγει σε οριστική συμφωνία. Ακολούθησε η Γιάλτα.

Πρωτόκολλο της συνάντησης στο Κρεμλίνο, Μόσχα 9 Οκτωβρίου 1944, 22:00

Συμμετέχουν:

Πρωθυπουργός
(Ουίνστον Τσώρτσιλ)

Υπουργός εξωτερικών
(Άντονι Ήντεν)

Σερ Α. Κλάρκ Κερ
(Ο άγγλος πρεσβευτής)

κ. Α. Μπιρς**

Στρατάρχης Στάλιν

κ. Μολότωφ

κ. Παβλώφ*

Στάλιν

Τσώρτσιλ

Ο πρωθυπουργός εξέφρασε την ελπίδα ότι θα μπορέσουν να ξεκαθαρίσουν μεγάλο αριθμό θεμάτων για τα οποία αλληλογράφησαν επί μακρό διάστημα. Με την πάροδο του χρόνου εμφανίστηκαν πολλά πράγματα, τα οποία όμως δεν συγκρίνονται με το μεγαλείο του κοινού αγώνα. Σε μία συνομιλία, αυτός και ο Στάλιν, θα μπορούσαν να αποφύγουν τις πολυάριθμες επιστολές και τηλεγραφήματα και να ξεκουράσουν τον πρεσβευτή.

Ο Στρατάρχης Στάλιν απάντησε ότι είναι έτοιμος να συζητήσει οτιδήποτε.

Ο πρωθυπουργός κατόπιν αναφέρθηκε στους ειρηνευτικούς όρους με τους δορυφόρους που υποχρεώθηκαν να συμμαχήσουν με την Γερμανία, αλλά δεν διακρίθηκαν στον πόλεμο. Εάν ο Στρατάρχης συμφωνήσει, ο πρωθυπουργός θεωρεί ότι ο κ. Μολότωφ και ο κ. Ήντεν μπορούν να εξετάσουν μόνοι τους το θέμα για τους όρους. Σημαντικοί είναι οι όροι για την Ουγγαρία. Ο ίδιος ελπίζει ότι οι Ρώσοι θα βρίσκονται σύντομα στη Βουδαπέστη.

Ο Στρατάρχης Στάλιν είπε ότι αυτό είναι δυνατόν.

Ο πρωθυπουργός τόνισε ότι υπάρχουν δύο χώρες για τις οποίες οι Βρετανοί έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και η μία είναι η Ελλάδα. Για την Ρουμανία δεν ανησυχεί πολύ. Αυτό σε μεγάλο βαθμό είναι δουλειά των Ρώσων και η συμφωνία που πρότείνει η σοβιετική κυβέρνηση είναι αποδεκτή και υποδεικνύει ισχυρό πολιτικό αίσθημα για το συμφέρον της κοινής ειρήνης στο μέλλον. Αλλά για την Ελλάδα είναι διαφορετικά. Η Μεγάλη Βρετανία πρέπει να είναι η ηγετική μεσογειακή δύναμη και ελπίζει ότι ο στρατάρχης Στάλιν θα του παραχωρήσει τον πρώτο λόγο για την Ελλάδα, έτσι όπως ο Στάλιν έχει το δικαίωμα για τη Ρουμανία. Εννοείται ότι η βρετανική κυβέρνηση θα διατηρεί επαφή με τη σοβιετική κυβέρνηση.

Ο Στρατάρχης Στάλιν κατανοεί ότι η Μ. Βρετανία έχει ζημιωθεί πολύ εξαιτίας της διακοπής των επικοινωνιών της στη Μεσόγειο θάλασσα από τους Γερμανούς. Το γεγονός ότι ο μεσογειακός δρόμος δεν είναι στα χέρια της αποτελεί σοβαρό πρόβλημα για τη Μ. Βρετανία. Από την άποψη αυτή η Ελλάδα είναι ιδιαίτερα σημαντική. Ο ίδιος συμφώνησε με τον πρωθυπουργό ότι η Μ. Βρετανία πρέπει να έχει τον πρώτο λόγο στην Ελλάδα.

Ο πρωθυπουργός είπε ότι αυτά τα πράγματα είναι καλύτερο να διατυπώνονται με διπλωματικούς όρους και να μην χρησιμοποιείται η φράση «μοίρασμα σφαιρών», επειδή μπορεί να ενοχληθούν οι Αμερικανοί. Αλλά

στο βαθμό που αυτός και ο στρατάρχης καταλαβαίνονται, θα μπορούσε να εξηγήσει στον πρόεδρο (σ.σ. Ρούσβελτ) πώς έχουν τα πράγματα.

Ο πρωθυπουργός τότε ήγειρε το θέμα για τα συμφέροντα των δύο κυβερνήσεων στις διάφορες βαλκανικές χώρες και για την αναγκαιότητα να δρουν συμφωνημένα για την κάθε μία από αυτές. Μετά από σύντομη συζήτηση συμφωνήθηκε ότι σε σχέση με την Ουγγαρία και την Γιουγκοσλαβία η κάθε μία από τις δύο κυβερνήσεις ενδιαφέρεται το ίδιο, ότι η Ρωσία έχει μεγαλύτερα συμφέροντα στη Ρουμανία και η Μ. Βρετανία είναι στην ίδια κατάσταση απέναντι στην Ελλάδα. Ο πρωθυπουργός εξέφρασε τη σκέψη ότι σε σχέση με την Βουλγαρία τα συμφέροντα της Μ. Βρετανίας είναι μεγαλύτερα από ό,τι προς τη Ρουμανία. Αυτό οδήγησε σε σύντομη συζήτηση για τα εγκλήματα που διέπραξε η Βουλγαρία.

Ο Στρατάρχης Στάλιν υπενθύμισε τη Συμφωνία του Μπρεστ-Λιτόφσκ, όταν οι Βούλγαροι ήταν στο πλευρό των Γερμανών και τρεις μεραρχίες πολέμησαν εναντίον των Ρώσων στον τελευταίο πόλεμο.

Ο πρωθυπουργός δήλωσε ότι η Βουλγαρία όφειλε περισσότερα στη Ρωσία από ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη χώρα. Είπε ότι στη Ρουμανία η Βρετανία ήταν ένας παρατηρητής. Όμως στη Βουλγαρία πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από παρατηρητής.

Ο κ. Μολότωφ ερώτησε εάν το τουρκικό ζήτημα σχετίζεται με αυτό

το θέμα.

Ο πρωθυπουργός απάντησε ότι δεν τον έχει απασχολήσει η Τουρκία. Λέει μόνον αυτά που έχει σκεφθεί. Θα ήταν ευτυχής να έβλεπε πόσο κοντά ήταν στη ρωσική σκέψη.

Ο κ. Μολότωφ παρατήρησε ότι η Σύμβαση του Μοντραί παραμένει σε ισχύ.

Ο πρωθυπουργός είπε ότι είναι ένα τουρκικό θέμα και όχι βουλγαρικό.

Ο Στρατάρχης Στάλιν απάντησε ότι και η Τουρκία είναι επίσης μία βαλκανική χώρα. Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Μοντραί, η Ιαπωνία έχει τόσα δικαιώματα όσα και η Ρωσία. Όλα είχαν ρυθμισθεί από την Κοινωνία των Εθνών και η Κοινωνία των Εθνών δεν υφίσταται πλέον. Εάν η Τουρκία απειλείτο, μπορούσε να κλείσει τα Στενά και η Τουρκία από μόνη της αποφάσιζε τότε αντιμετώπιζε μία πραγματική απειλή. Όλες οι παράγραφοι της Σύμβασης του Μοντραί ελέγχονταν από την Τουρκία. Πρόκειται για αναχρονισμό. Ο Στρατάρχης Στάλιν έθεσε αυτό το ζήτημα στην Τεχεράνη και ο πρωθυπουργός εξέφρασε τη συμπάθειά του. Τώρα, που συζητούν

το βαλκανικό ζήτημα και η Τουρκία είναι μία βαλκανική χώρα, δεν νομίζει ο πρωθυπουργός ότι είναι κατάλληλο να το συζητήσουν;

Ο πρωθυπουργός συμφώνησε.

Ο Στρατάρχης Στάλιν επεσήμανε ότι εάν η Βρετανία ενδιαφέρεται για το Μεσόγειο, τότε η Ρωσία ενδιαφέρεται στον ίδιο βαθμό για τη Μαύρη θάλασσα.

Ο πρωθυπουργός διατύπωσε τη σκέψη ότι η Τουρκία έχασε την ευκαιρία μετά τη Διάσκεψη της Τεχεράνης. Φοβήθηκε για το λόγο ότι δεν διέθετε σύγχρονα όπλα, θεωρούσε ότι διέθετε έναν καλό στρατό, αλλά στις μέρες μας ένας στρατός δεν είναι το παν. Η Τουρκία δεν φέρθηκε έξυπνα.

Ο Στρατάρχης Στάλιν επεσήμανε πως είναι δύσκολο να ασκήσει επιρροή στους ιταλούς κομμουνιστές. Οι θέσεις των κομμουνιστών διαφέρουν την κάθε χώρα. Εξαρτώνται από την εθνική κατάσταση. Εάν ο Ερκόλι (σ. Παλμίρο Τολιάτι) ήταν στην Μόσχα, ο στρατάρχης μπορούσε να τον πηρεάσει. Αλλά βρίσκεται στην Ιταλία όπου οι περιστάσεις είναι διαφορετικές. Εκεί αυτός μπορεί να στείλει τον στρατάρχη Στάλιν να κοιτάει την ουλειά του. Όταν ο κόκκινος στρατός εισήλθε στην Βουλγαρία, οι βούλγαροι κομμουνιστές προχώρησαν στην ίδρυση σοβιέτ. Ο κόκκινος στρατός τους σταμάτησε. Οι κομμουνιστές συνέλαβαν βούλγαρους αστυνομικούς, αλλά ο κόκκινος στρατός τους απελευθέρωσε. Όπως και να είναι, ο Ερκόλι είναι σοφός άνδρας, δεν είναι εξτρεμιστής και δεν θα προχωρούσε τυχοδιωκτισμούς στην Ιταλία.

Ο πρωθυπουργός επεσήμανε ότι το μοναδικό του αίτημα είναι να μην ενθαρρύνονται οι κομμουνιστές.

Ο Στρατάρχης Στάλιν επέστρεψε στα Βαλκάνια και υπέδειξε ότι τα δικά μας συμφέροντα (σ.σ. των Βρετανών) δεν είναι τόσο μεγάλα όσο ισχυρίζεται ο πρωθυπουργός.

Ο κ. Ήντεν επεσήμανε ότι η Μ. Βρετανία θέλει περισσότερα στη Βουλγαρία από ό,τι στη Ρουμανία.

Ο Στρατάρχης Στάλιν υπογράμμισε ότι η Βουλγαρία είναι μεσογειακό κράτος. Από τι φοβάται η Μ. Βρετανία; Φοβάται σοβιετική καμπάνια εναντίον της Τουρκίας; Η Σοβιετική Ένωση δεν έχει τέτοιες διαθέσεις.

Ο κ. Ήντεν είπε ότι η Μ. Βρετανία δεν φοβάται από τίποτε.

Ο Στρατάρχης Στάλιν ερώτησε εάν ο πρωθυπουργός θεωρεί ότι η Βουλγαρία τιμωρήθηκε λιγότερο από ό,τι έπρεπε. Η Βουλγαρία έπρεπε να τιμωρηθεί για το γεγονός ότι και στους δύο πολέμους ήταν στο πλευρό της Γερμανίας.

Ο κ. Ήντεν υπενθύμισε στον στρατάρχη Στάλιν ότι η Μ. Βρετανία εδώ και τρία έτη είναι σε πόλεμο με την Βουλγαρία και θέλει λίγη συμμετοχή στον έλεγχο πάνω σε αυτήν την χώρα μετά την ήττα της Γερμανίας.

Ο πρωθυπουργός πρότεινε οι κ. Μολότωφ και Ήντεν να διευκρινίσουν τις λεπτομέρειες. Επιτεύχθηκε συμφωνία.

* Μεταφραστής της σοβιετικής αντιπροσωπίας

** Μεταφραστής της βρετανικής αντιπροσωπίας

No 2

Πρωτόκολλο της συνάντησης στο Κρεμλίνο, Μόσχα 10 Οκτωβρίου 1944, 19:00

Συμμετέχουν:

πρωθυπουργός Εξωτερικών
(Αντονι Ήντεν)

Κ. Μολότωφ

Γεν. A. Κλαρκ Κερ

Κ. Βισίνσκι

Γεν. Ολιβερ Χάρβι

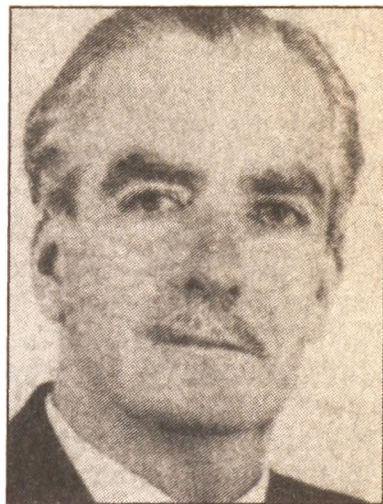
Κ. Γκούσεφ

Γεν. A. Μπιρς

Κ. Παβλώφ

B. Μολότωφ

A. Ήντεν

Ο κ. Ήντεν πρότεινε να συζητήσουν για τη Βουλγαρία και γενικά για τα Βαλκάνια.

Ο κ. Μολότωφ πρότεινε καταρχήν να εξετάσουν την Ουγγαρία σε σχέση με αυτό που είπε ο στρατάρχης Στάλιν στον πρωθυπουργό. Ο στρατάρχης Στάλιν θεωρεί πως όταν μαθευτούν οι μεγάλες ζημιές που υπέστη ο κόκκινος στρατός στην Ουγγαρία, ο στρατός δεν θα συμφωνήσει εάν γίνει αποδεκτή η αρχή 5050. Ο κ. Μολότωφ έλαβε οδηγίες από τον στρατάρχη Στάλιν να εγείρει το ζήτημα και να εκθέσει την άποψή του.

Ο κ. Ήντεν είπε ότι θα ήταν ικανοποιημένος να ακούσει την άποψη του Μολότωφ.

Ο κ. Μολότωφ ξεκίνησε λέγοντας ότι η σοβιετική κυβέρνηση προτείνει την αρχή 75-25 εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ουγγαρία συνορεύει με τη Σοβιετική Ένωση και ο κόκκινος στρατός έδρασε σε αυτήν την χώρα και υπέστη ζημιές. Η Ουγγαρία ήταν και θα είναι πάντοτε γειτονική χώρα. Αυτού τα συμφέροντα της Ρωσίας είναι κατανοητά. Η Ρωσία δεν θα

ήθελε η Ουγγαρία να βρεθεί στο μέλλον στο πλευρό του επιτιθέμενου. Ταυτόχρονα η Ρωσία δεν έχει εδαφικές διεκδικήσεις έναντι της Ουγγαρίας.

Ο κ. Ήντεν παρατήρησε ότι η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας θα εξετάσει σίγουρα αυτό το θέμα αλλά θα επιθυμούσε να του δοθεί η δυνατότητα να το επισκεφθεί.

Ο κ. Ήντεν συνέχισε λέγοντας ότι θα μιλήσει ανοικτά. Η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας δεν είναι ικανοποιημένη από την κατάσταση στα Βαλκάνια. Ευρίσκεται ενώπιον τετελεσμένων γεγονότων. Πριν από μερικούς μήνες, όταν ο Τίτο είχε δυσκολίες, οι Βρετανοί του εξασφάλισαν καταφύγιο στο νησί Βις υπό την προστασία του Βασιλικού Ναυτικού και της Βασιλικής Αεροπορίας και, μόνον χάρις στις βρετανικές ενέργειες, διασώθηκε από την πλήρη πανωλεθρία. Οι Βρετανοί τον εξόπλισαν και τον υποστήριξαν και τώρα χωρίς καμία ενημέρωση από τον ίδιο ή από τους σοβιετικούς συμμάχους, άφησε το Βις και ήλθε στη Μόσχα κλείνοντας συμφωνία.

Η πρόταση του Ούνιστον Τσώρτσιλ για τη συμφωνία επί των «ποσοστών»

(παρουσιάστηκε στον στρατάρχη Στάλιν στις 9 Οκτωβρίου)

ΡΟΥΜΑΝΙΑ	Ρωσία 90%
	Υπόλοιποι 10%
ΕΛΛΑΔΑ	Μεγάλη Βρετανία 90%
	Υπόλοιποι 10%
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	50/50
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	50/50
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	Ρωσία 75% 90%*
	Υπόλοιποι 25% 10%*

* Συμπληρώθηκε στο χαρτί ως σοβιετική εναλλακτική πρόταση.

Ρουμανία	170
Ρωσία	90%
Άγγλοι	10%
Γrecia	
Βρετανία	90%
Άγγλοι	10%
Η Γιουγκοσλαβία	50/50
Βενετία	50/50
Γουγγαρία	
Ρωσία	75%
Άγγλοι	25%

νία αναφορικά με τους Βούλγαρους στην Γιουγκοσλαβία, το οποίο δεν μπορεί να γίνει διόλου αποδεκτό από τους Βρετανούς. Οι Βούλγαροι συμπεριφέρονται με τέτοιο τρόπο στους Βρετανούς λες και η Βουλγαρία κέρδισε τον πόλεμο και η Μ. Βρετανία τον έχασε. Με διαταγή των βουλγαρικών αρχών οι βρετανοί αξιωματικοί στη Βόρεια Ελλάδα τέθηκαν σε κατ' οίκον περιορισμό. Η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας θα τήσει τη συνδρομή της Σοβιετικής Ένωσης ώστε αυτό να σταματήσει. Ο κ. Ήντεν είναι έτοιμος να εξετάσει τους ειρηνευτικούς όρους με την Βουλγαρία, αλλά παρακαλεί να σταλούν οδηγίες, μέσω του σοβιετικού στρατάρχη (σ.σ. Τολμπούχιν) στη Σόφια, στους Βούλγαρους στην Ελλάδα, να συμπεριφέρονται με τον απαιτούμενο σεβασμό στους Βρετανούς αξιωματικούς κατά το διάστημα της αποχώρησης των Βουλγάρων από την Ελλάδα.

Ο κ. Μολότωφ αμέσως συμφώνησε ότι τα πράγματα θα πρέπει να μπουν στην θέση τους και οι Βούλγαροι θα πρέπει να καταλάβουν ότι δεν είναι νικητές. Ζημίωσαν αρκετά τη Σοβιετική Ένωση και τους συμμάχους της και παρ' ότι η Βουλγαρία έχει νέα κυβέρνηση θα πρέπει να αντιμετωπίσει υπεύθυνα τα προηγούμενα εγκλήματα. Είναι απαραίτητο να ληφθούν πρακτικά μέτρα για τη ρύθμιση αυτών των θεμάτων και η Βουλγαρία πρέπει να μάθει να σέβεται τους συμμάχους στη Βουλγαρία.

Η Σοβιετική Ένωση υποστηρίζει τις αξιώσεις της Μ. Βρετανίας.

Ο κ. Ήντεν δεν είναι σίγουρος εαν έγινε αντιληπτός σωστά. Τα δυστυχώς συμβάντα δεν συνέβησαν εκεί όπου οι Ρώσοι έχουν αναπτυχθεί στη Βουλγαρία, αλλά στη Βόρεια Ελλάδα. Δόθηκαν διαταγές στους Βρετανούς αξιωματικούς να παραμείνουν στις οικίες τους και θέλει, ο κ. Μολότωφ να αποστείλει τηλεγράφημα στον σοβιετικό στρατάρχη στη Σόφια για να δώσουν οι Βούλγαροι οδηγίες στους εκπροσώπους τους στη Βόρεια Ελλάδα ώστε να απευθύνονται με τον αναγκαίο σεβασμό στους Βρετανούς εκπροσώπους. Σε σχέση με αυτό η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας σε συμφωνία με την ελληνική κυβέρνηση έστειλε επιπλέον Βρετανούς αξιωματικούς στην Βόρεια Ελλάδα. Δεν θέλει να τίθενται υπό περιορισμό.

Ο κ. Μολότωφ υπέδειξε ότι στην αρχή συμφωνήθηκε να τεθούν εκ των προτέρων ορισμένοι όροι στην περίπτωση της Βουλγαρίας για την αποχώρηση των στρατευμάτων της από την Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία. Εως τώρα η σοβιετική κυβέρνηση δεν επενέβη σε υποθέσεις εκτός των συνόρων της Βουλγαρίας.

Ο κ. Ήντεν είπε ότι καταλαβαίνει, αλλά επεσήμανε, χωρίς να θέλει σοβιετική ανάμιξη εκτός Βουλγαρίας, ότι προς τους Βρετανούς αξιωματικούς στην Ελλάδα πρέπει να υπάρχει καλή στάση, την οποία θα είχαν οι Βούλγαροι εάν ελάμβαναν οδηγίες από τη σοβιετική κυβέρνηση.

Ο κ. Μολότωφ θεωρεί πως θα μπορούσαν να συμφωνήσουν σε αυτό το σημείο αλλά επανέλαβε και πάλι ότι δεν επεμβαίνουν σε υποθέσεις εκτός Βουλγαρίας και επί του συγκεκριμένου στην Ελλάδα. Το θέμα είναι πως μπορεί να επιτευχθεί συμφωνία. Ο ίδιος θα μιλήσει με τον στρατάρχη Στάλιν.

Ο κ. Ήντεν είπε ότι είναι έτοιμος να συζητήσει τους ειρηνευτικούς όρους, αλλά το παραπάνω ζήτημα πρέπει να ρυθμιστεί. Ο ίδιος κρίνει ότι εάν η σοβιετική κυβέρνηση αποστείλει τηλεγράφημα στον εκπρόσωπο της στη Σόφια πως έμαθε για κρατούμενους Βρετανούς αξιωματικούς από Βούλγαρους στην Ελλάδα και δώσει οδηγίες στον σοβιετικό εκπρόσωπο να παρακαλέσει τους Βούλγαρους να θέσουν αμέσως τέλος σε αυτήν την υπόθεση, αυτό θα είναι αρκετό για να οδηγήσει τους Βούλγαρους να συμπεριφέρονται κόσμια στη Βόρεια Ελλάδα, έως ότου αποσυρθούν. Ελπίζει ότι αυτό θα γίνει σύντομα.

Ο κ. Μολότωφ επανέλαβε ότι θα συνομιλήσει με τον στρατάρχη Στάλιν.

Ο κ. Ήντεν πέρασε στους ειρηνευτικούς όρους. Πρότεινε στην αρχή να εξετασθούν τα δύσκολα ζητήματα. Αυτοί θα έπρεπε να ορισθούν στο τέλος, να περάσουν από την Ευρωπαϊκή Συμβουλευτική Επιτροπή και να συμφωνηθούν με τους αμερικανούς φίλους τους.

Ο κ. Μολότωφ ρώτησε εάν αυτό είναι σημαντικό.

Ο κ. Ήντεν απάντησε, θέτοντας το ίδιο ερώτημα στον κ. Μολότωφ.

Ο κ. Μολότωφ δεν θεωρεί ότι το θέμα είναι σημαντικό. Οι διαπραγματεύσεις πρέπει να πραγματοποιηθούν εκεί όπου μπορεί να εξασφαλιστεί γρήγορη εγκατάσταση. Αυτό μπορεί να γίνει στην Μόσχα, όπου διαθέτουν την εμπειρία της Επιτροπής της Μόσχας.

Ο κ. Ήντεν είπε ότι το θέμα είναι σημαντικό. Είναι έτοιμος να προβεί σε υποχωρήσεις και να προτείνει τη Μόσχα. Η Επιτροπή του Λονδίνου πρέπει να δεχθεί συγκεκριμένους όρους και τότε οι εκπρόσωποι των συμμάχων να συναντηθούν με τους Βούλγαρους. Το ερώτημα είναι πού: Ο κ. Μολότωφ πρότεινε τη Μόσχα και ο κ. Ήντεν συμφώνησε.

Ο κ. Μολότωφ είπε πως προτιμούν τη Μόσχα όπου θα έχουν την βοήθεια του Σερ Άρτσιμπαλντ Κλαρκ Κερ.

Ο κ. Ήντεν είπε ότι η δυσκολία είναι η ακόλουθη: Η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας απαιτεί κάποια συμμετοχή στην Επιτροπή Ελέγχου εφόσον ο πόλεμος με τη Γερμανία τελειώσει. Επίσης οι Αμερικανοί δεν είναι έτοιμοι να υποχωρήσουν σε αυτό το ζήτημα. Παρακαλεί τον κ. Μολότωφ να κατανοήσει ότι η Μ. Βρετανία πολέμησε τρία χρόνια με την Βουλγαρία και απλώς οι Βρετανοί δεν θα καταλάβουν τη μη συμμετοχή της Μ. Βρετανίας στην Επιτροπή Ελέγχου μετά το πέρας του πολέμου με τη Γερμανία. Με άλλα λόγια, πρέπει να επιμείνει στην τροπολογία που έκαναν οι Αμερικανοί αναφορικά με το μέλλον της Επιτροπής Ελέγχου.

κ. Μολότωφ πριν την εξέταση της τροπολογίας επιθυμεί να κάνει μία ιχώρηση σε απάντηση της παραχώρησης που έκανε ο κ. Ηντεν για τόπο των διαπραγματεύσεων. Αφορά τις υπογραφές. Δεν γνωρίζει ο κ. Ηντεν αποδίδει σημασία στον κίνδυνο που υποκρύπτει η επιθυμία υπάρχουν δύο υπογραφές, του στρατάρχη Τολμπούχιν και του στρα-ύ Ουίλσον. Ο στρατάρχης Τολμπούχιν δεν είναι αξιωματικός του ικού, αλλά στο βαθμό που ο κόκκινος στρατός συνδέεται με θάλασ-υτή είναι η Μαύρη θάλασσα. Η υπογραφή του στρατηγού Ουίλσον ίναι ότι ο στρατηγός υπογράφει κάτι που έχει σχέση με τις μεσογεια-υποθέσεις. Εάν συνυπογράψουν ένας στρατηγός της Μεσογείου και στρατηγός της Μαύρης Θάλασσας τότε η Βουλγαρία θα μπορούσε χυρισθεί ότι εκτός από παρευξείνια είναι και Μεσογειακή δύναμη.

κ. Ήντεν απάντησε ότι ούτε λόγος δεν μπορεί να γίνεται πως η αρία είναι μεσογειακή δύναμη.

κ. Μολότωφ είπε ότι το καταλαβαίνει και ότι η Βουλγαρία πρέπει να ρηθεί για την βοήθεια της προς τη Γερμανία. Όπως και να έχει, εάν ς ο κίνδυνος δεν είναι τόσο μεγάλος, τότε η σοβιετική κυβέρνηση θα ρωνήσει με αυτές τις δύο υπογραφές. Αυτό είναι παραχώρηση στη ανική κοινή γνώμη, εάν αυτή έχει την αίσθηση για μεγαλύτερη συμμε-στις βουλγαρικές υποθέσεις. Η παραχώρηση είναι μεγαλύτερη από ν που έκανε ο κ. Ήντεν.

κ. Ήντεν ευχαρίστησε για αυτήν τη χειρονομία. Θα έχει καλό αποτέ-α και οι Αμερικανοί θα το χαιρετίσουν. Μπορεί να υποσχεθεί ότι το ανικό Βασιλικό Ναυτικό θα κρατήσει τους Βούλγαρους εκτός της γείου.

κ. Μολότωφ δήλωσε ότι δεν κατανοεί την αμερικανική τροπολογία. περιπτώσεις των Επιτροπών Ελέγχου στην Ιταλία και τη Ρουμανία είναι σαφή. Είναι σαφές ποιος ευθύνεται για τη δραστηριότητα της οπής Ελέγχου. Η πείρα απέδειξε ότι η διαδικασία εκεί είναι ικανοποι-Αλλά τι μπορεί να συμβεί εάν γίνει αποδεκτή νέα μέθοδος για τη αρία μετά την ήττα της Γερμανίας; Τρία άτομα θα φέρουν την ευθύ-α την λειτουργία της Επιτροπής Ελέγχου. Μπορεί να υπάρξει περι-ή που να οδηγήσει σε διαμάχη.

κ. Ήντεν είπε πως δεν ενδιαφέρεται πολύ για τους μηχανισμούς, α-πιθυμεί έντονα να εξηγήσει ότι εμείς έχουμε κάποια συμμετοχή στην οπή Ελέγχου. Η Ρουμανία είναι εντελώς διαφορετικό πράγμα. Η ικανική πρόταση αντιπροσωπεύει κάποια επίλυση του ζητήματος διό-αι η ίδια που θα εφαρμοσθεί στην περίπτωση της Γερμανίας. Παρ' αυτά είναι έτοιμος να εξετάσει κάθε πρόταση της σοβιετικής κυβέρ-ς, όπου οι Βρετανοί και οι Αμερικανοί δεν θα είναι απλώς παρατηρη-αλλά θα παίζουν συγκεκριμένο ρόλο στην Επιτροπή Ελέγχου.

κ. Μολότωφ παρατήρησε ότι στην Γερμανία υπάρχουν τρεις ζώνες χής και η σύγκριση με τη Γερμανία δεν είναι σαφής. Δεν έχει ακούσει ώνες στη Βουλγαρία. Σε σχέση με τη Βουλγαρία, ο στρατάρχης ν είπε ότι θα ήταν ορθό η Ρωσία να έχει κατά 90% συμφέροντα. Εάν ιωνήσουν στην αναλογία 90-10, εύκολα μπορεί να επιτευχθεί συμφω-α όλα τα υπόλοιπα.

κ. Ήντεν παρατήρησε ότι αυτό θα έθετε τη Μ. Βρετανία στην ίδια θέ-πως και στη Ρουμανία.

κ. Μολότωφ συμφώνησε πως σε ό,τι αφορά το ποσοστό είναι έτσι, σε σχέση με τη μορφή της διαδικασίας μπορεί να βρεθεί λύση που ασταυρώνεται με την αμερικανική και τη βρετανική επιθυμία. Για πα-ιγμα, οι όροι μπορούν να συζητηθούν στο Λονδίνο. Ο μηχανισμός της οπής Ελέγχου μπορεί να γίνει ευνοϊκότερος για τη Μ. Βρετανία.

κ. Ήντεν είπε πως έλκεται από την αμερικανική φόρμουλα, εάν γίνει από τη σοβιετική κυβέρνηση, αλλά είναι έτοιμος να εξετάσει οτιδή-προτείνουν οι Ρώσοι και να περιέχει λίγο περισσότερα δικαιώματα η Μ. Βρετανία. Είναι αναγκαία η ταχεία δράση. Η καθυστέρηση είναι

κ. Μολότωφ συμφώνησε ότι η ταχύτητα είναι αναγκαία, αλλά είπε δεν μπορεί να καταλάβει την αμερικανική πρόταση. Πώς μπορούν οι εκπρόσωποι να δρουν στην Βουλγαρία, όπου δεν υπάρχουν ζώνες; τονται οι Αμερικανοί και οι Βρετανοί να αναπτύξουν στρατεύματα Βουλγαρία; Πώς μπορεί να διασφαλισθεί κατάλληλη διακυβέρνηση Βουλγαρία μετά το τέλος του πολέμου με τη Γερμανία; Η πρόταση εί-σαφής και μπορεί να οδηγήσει σε προστριβή. Θεωρεί ότι η αναλογία που πρότεινε ο στρατάρχης Στάλιν είναι έντιμη.

κ. Ήντεν απάντησε ότι δεν υπάρχουν διαθέσεις ανάπτυξης στρα-τών στη Βουλγαρία. Πρότεινε να υπάρξει μόνιμος σοβιετικός εκπρό-ς στην Επιτροπή Ελέγχου.

κ. Μολότωφ αρνήθηκε να λάβει υπόψιν την πρόταση για τρεις εκπρο-ους, το οποίο σημαίνει ότι οι Βρετανοί και οι Αμερικανοί θα έχουν από και η Σοβιετική Ένωση 1% περισσότερο από αυτούς, επειδή ο πρόε-

δρος θα είναι σοβιετικός πολίτης. Θα έχουν 34% αντί 90%. Ο ίδιος ρώτη-σε ποιος είναι ο σκοπός της πρότασης.

Ο κ. Ήντεν επεσήμανε ότι στη Ρουμανία οι βρετανοί και οι αμερικανοί αξιωματικοί ήσαν παρτηρητές. Για την περίοδο των εχθρικών πράξεων με την Γερμανία λαμβάνουν την ίδια θέση στη Βουλγαρία. Αλλά μετά την ήτ-τα της Γερμανίας επιθυμούν να είναι περισσότερο από παρατηρητές και να έχουν ενεργό συμμετοχή. Ο ίδιος δεν γνωρίζει πώς να το εκφράσει αυτό. Το βρετανικό μερίδιο είναι μικρότερο του ρωσικού επειδή η Ρωσία διαθέτει στρατεύματα και διοίκηση στη Βουλγαρία.

Ο κ. Μολότωφ θεωρεί ότι είναι παράξενος αυτός ο τρόπος διοίκησης όπου δεν είναι σαφές σε ποιόν ανήκει η ευθύνη.

Ο κ. Ήντεν είπε η κύρια ευθύνη ανήκει στη Σοβιετική Ένωση.

Ο κ. Μολότωφ δήλωσε ότι παρά την ευθύνη αυτή η Σοβιετική Ένωση παρακαλεί για 90% καί όχι για 100%.

Ο κ. Ήντεν είπε ότι δεν γνωρίζει πολλά για αυτά τα ποσοστά. Όλο αυτό που θέλει είναι μεγαλύτερη συμμετοχή από ό,τι έχει ήδη στη Ρουμανία. Στη Ρουμανία έχουμε 10%, το οποίο είναι σχεδόν τίποτα.

Ο κ. Μολότωφ παρατήρησε ότι η ιδέα των ποσοστών εμφανίστηκε στη συνάντηση της προηγούμενης ημείας και αξίζει προσοχής. Δεν θα μπο-ρούσαν να συμφωνήσουν για το εξής: Βουλγαρία, Ουγγαρία και Γιουγκοσλαβία 75-25%.

Ο κ. Ήντεν είπε ότι αυτό είναι χειρότερο από χθες.

Ο κ. Μολότωφ πρότεινε τότε 90-10 για τη Βουλγαρία, 50-50 για Γιουγκοσλαβία και Ουγγαρία, υποκείμενο σε τροποποίηση.

Ο κ. Ήντεν επεσήμανε ότι δεν συμφωνούν για τη Βουλγαρία. Ο κ. Ήντεν υπέδειξε ότι θεωρεί το 90-10 ως τελεσίγραφο που σημαίνει άνευ όρων υποταγή στην Μόσχα. Παρ' όλα αυτά πρέπει να γίνει κάτι το οποίο να είναι αποδεκτό και για τα τρία (κράτη). Είπε πως είναι έτοιμος να ακού-σει τις επιθυμίες του κ. Μολότωφ για την Ουγγαρία αλλά επιζητεί τη βοή-θειά του για κάποια συμμετοχή στη Βουλγαρία μετά την ήττα της Γερμανίας.

Ο κ. Μολότωφ πρότεινε τότε 75-25 για την Ουγγαρία.

Ο κ. Ήντεν συνέχισε λέγοντας ότι δεν τελείωσαν ακόμη με τη Βουλγαρία. Εάν για την Ουγγαρία είναι 75-25, τότε και για την Βουλγαρία θα μπορούσε να είναι 75-25 και 60-40 για τη Γιουγκοσλαβία. Αυτό είναι το όριο στο οποίο μπορεί να φθάσει.

Ο κ. Ήντεν είπε πως δεν θα μπορούσε να μεταφέρει παρόμοια πρότα-ση στον πρωθυπουργό, ο οποίος ενδιαφέρεται βαθιά για τη Γιουγκο-σλαβία. Κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες να υπαρασπίσει τον Τίτο και τον εφοδιάζει με όπλα. Κάθε αλλαγή των ποσοστών για τη Γιουγκοσλαβία δεν θα του είναι ευχάριστη. Ο κ. Ήντεν πρότεινε τότε 75-25 για την Ουγγαρία, 80-20 για τη Βουλγαρία και 50-50 για τη Γιουγκοσλαβία.

Ο κ. Μολότωφ ήταν έτοιμος να συμφωνήσει στο 50-50 για την Γιουγκοσλαβία, εαν για τη Βουλγαρία ήταν 90-10. Εάν το ποσοστό για τη Βουλγαρία μειωθεί, τότε επίσης πρέπει να μεταβληθεί και για τη Γιουγκοσλαβία.

Ο κ. Ήντεν σημείωσε ότι σε σχέση με την Ουγγαρία κάναμε παραχώρη-ση.

Ο κ. Μολότωφ επανέλαβε ότι η Ουγγαρία συνορεύει με τη Ρωσία και όχι με τη Μ. Βρετανία. Ο στρατάρχης Στάλιν το υπενθύμισε στον πρω-θυπουργό. Τι σημαίνει το 60-40 για τη Γιουγκοσλαβία; Σημαίνει ότι η Ρωσία έχει λιγότερο ενδιαφέρον για τα παράκτια και δεν θα αναμειγνυό-ταν, αλλά πρέπει να έχουν μεγαλύτερη επιρροή στο κέντρο.

Ο κ. Ήντεν επανέλαβε ότι οι Βρετανοί ήταν επί τρία έτη σε πόλεμο με τη Βουλγαρία. Οι Βούλγαροι μας συμπεριφέρθηκαν άσχημα. Έδερναν τους βρετανούς και αμερικανούς φυλακισμένους. Η Ρωσία ήταν σε πόλε-μο με τη Βουλγαρία για 48 ώρες και τότε η Μ. Βρετανία προειδοποίησε τη Βουλγαρία που έλαβε ευμενέστερη στάση.

Ο κ. Μολότωφ δεν συμφώνησε. Η Ρωσία υπέστη περισσότερα από ό,τι η Μ. Βρετανία από τους Βούλγαρους, για να μην μιλήσουμε για τον προη-γοίενο πόλεμο, αλλά η Σοβιετική Ένωση δεν επιθυμεί να αυξήσει τον αριθμό των εχθρών της. Είχαν διάθεση αρκετές φορές να κηρύξουν τον πόλεμο στη Βουλγαρία, οι ζημιές που επέφερε η Βουλγαρία στη Σοβιετική Ένωση είναι πολλές φορές μεγαλύτερες από οποιοδήποτε άλλον. Η Ρουμανία και η Βουλγαρία είναι παρευξείνιες δυνάμεις. Καμμία από αυτές δεν έχει πρόσβαση στην Μεσόγειο θάλασσα και έτσι η Μ. Βρετανία έπρε-πε να έχει ελάχιστο ενδιαφέρον προς αυτές. Ο κ. Μολότωφ δεν μιλά για την Ελλάδα. Η Σοβιετική Ένωση είναι έτοιμη να βοηθήσει την Μ. Βρετανία να καταστεί ισχυρή στη Μεσόγειο Θάλασσα και ελπίζει ότι η Μ. Βρετανία θα βοηθήσει την Σοβιετική Ένωση στη Μαύρη Θάλασσα. Να γιατί ενδια-φέρονται για τη Βουλγαρία. Η Βουλγαρία δεν είναι Ελλάδα, Ιταλία,

Ισπανία, ακόμη και Γιουγκοσλαβία.

Ο κ. **Ήντεν** είπε ότι έχουν ελάχιστο ενδιαφέρον για τη Βουλγαρία και εξ αιτίας αυτού παρακαλούν για πολύ λίγο. Αλλά εμείς ήμασταν σε πόλεμο με αυτήν και το ζήτημα πρέπει να εξετασθεί και από τη βρετανική οπτική γωνία. Με τον Τίτο επιτεύχθηκε επαφή και η Μ. Βρετανία τον βοηθούσε με όπλα. Τώρα αυτός στράφηκε προς τη Μόσχα και η Μ. Βρετανία κρατείται στο σκοτάδι. Όταν η βρετανική κοινή γνώμη μάθει για αυτό, θα υπάρξουν πολλές κριτικές και μάλιστα δίκαιες. Αυτός (σ.σ. ο Τίτο) επέτυχε συμφωνία να παραμείνουν τα βουλγαρικά στρατεύματα στη Γιουγκοσλαβία, συμφωνία μεταξύ Βουλγαρίας, Γιουγκοσλαβίας και Ρωσίας. Θα μπορούσε να δημιουργηθεί άσχημη εντύπωση και υποψίες για τις ρωσικές διαθέσεις.

Ο κ. **Μολότωφ** είπε ότι κατ' αυτόν ο στρατάρχης Στάλιν θα συμφωνούσε στα εξής: 75-25 για τη Βουλγαρία, αλλά 60-40 για τη Γιουγκοσλαβία. Ο ίδιος δεν σκέφτεται ότι οι άγγλοι ναυτικοί θα αποκαλούσαν τη Μαύρη Θάλασσα «θάλασσα», αλλά μόνον «λίμνη».

Ο κ. **Ήντεν** είπε ότι πρόκειται για σοβιετική «λίμνη».

Ο κ. **Μολότωφ** επεσήμανε ότι έχει υπόψιν του την βρετανική οπτική γωνία. Η Μαύρη Θάλασσα είναι μια λίμνη. Μετά από τέτοιο πόλεμο και τις απώλειες που υπέστη η Σοβιετική Ένωση ο καθένας μπορεί να αντιληφθεί ότι θα πρέπει να φροντίσουν την ασφάλειά τους. Σε ό,τι αφορά τον στρατάρχη Τίτο, τον είδε τώρα για πρώτη φορά στην Μόσχα, αλλά ο στρατάρχης Στάλιν δεν τον είχε δει πριν. Η εντύπωσή του είναι ότι ο Τίτο είναι έντιμος άνθρωπος και φιλικά διακείμενος προς τους συμμάχους. Δεν υπάρχει αμφιβολία γι' αυτό. Ο υιός του κ. Τσώρτσιλ συναντήθηκε μαζί του και μπορεί να διηγηθεί για την επιρροή του Τίτο. Ο ίδιος μπορεί να επιβεβαιώσει τα λόγια του κ. Μολότωφ για την εντιμότητα και τα φιλικά του αισθήματα. Ο Τίτο δεν μίλησε στους Άγγλους και τους Αμερικανούς για την επίσκεψή του στη Μόσχα. Αυτό είναι διπλό λάθος και επιβαρύνει τις σχέσεις του με τους Άγγλους και τους Αμερικανούς. Δεύτερον, μεταχειρίζεται τη συνάντησή του με τον Στάλιν ως διαφήμιση για την αύξηση του κύρους του. Στην Ιταλία συναντήθηκε με τον πρωθυπουργό (σ.σ. Τσώρτσιλ). Ο κ. Μολότωφ τον θεωρεί αρκετά επαρχιώτη. Πέρασε πολύ καιρό στα βουνά. Αγαπά τη μυστικότητα, αλλά δεν έχει κακή πρόθεση.

Ο κ. **Ήντεν** εξέφρασε τη λύπη του για το ότι η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας δεν είχε ενημερωθεί. Για αρκετό διάστημα δεν μπορούσαν να επικοινωνήσουν με τον Τίτο. Όμως αυτός δεν ήταν στο βουνό, αλλά στο νησί Βις.

Ο κ. **Μολότωφ** θεωρεί ότι αυτός θα βρίσκεται σύντομα στο Βελιγράδι και τότε ο επαρχιωτισμός του θα εξαλειφθεί.

Ο κ. **Ήντεν** επεσήμανε ότι αυτός στο μεσοδιάστημα επέτυχε συμφωνία με τους Βουλγάρους.

Ο κ. **Μολότωφ** νομίζει ότι εάν του υποδείξουν τι να πράξει, θα διορθώσει τα λάθη του. Θεωρεί ότι μπορούν να συμφωνήσουν σε αυτό το σημείο. Σε ό,τι αφορά τη Βουλγαρία, ο κ. Μολότωφ προτείνει δύο εναλλακτικές λύσεις. Αυτό θα συζητήσει με τον στρατάρχη Στάλιν. Ο ίδιος ρώτησε τον κ. **Ήντεν** πιά εναλλακτική λύση προτιμά.

Ο κ. **Ήντεν** είπε πως δεν ενδιαφέρεται τόσο για τους αριθμούς. Αντιλαμβάνεται τα συμφέροντα της Ρωσίας στη Βουλγαρία και η Μ. Βρετανία τα αποδέχεται. Αλλά η Μ. Βρετανία παρακαλεί για κάτι περισσότερο από ό,τι στη Ρουμανία. Εάν στον κ. Μολότωφ δεν αρέσει η αμερικανική φόρμουλα, θα μπορούσε να εξετασθεί κάθε πρόταση των Ρώσων. Για παράδειγμα, αντί να αποκαλείται Συμμαχική Επιτροπή Ελέγχου θα μπορούσε να αποκαλείται Σοβιετική Επιτροπή Ελέγχου με αμερικανούς και βρετανούς εκπροσώπους.

Ο κ. **Μολότωφ** ρώτησε εάν μπορούν να επιτύχουν συμφωνία σε σχέση με τη Γιουγκοσλαβία.

Ο κ. **Ήντεν** ρώτησε τι πρέπει να επιλύσουν.

Ο κ. **Μολότωφ** απαίτησε μεγαλύτερο μερίδιο για τη Σοβιετική Ένωση. Η Σοβιετική Ένωση δεν έχει τι να κάνει στα παράκτια (σ.σ. στη Μεσόγειο). Είναι έτοιμοι να παραμείνουν στη «λίμνη» τους.

Ο κ. **Ήντεν** προτιμά να έχουν κοινή πολιτική. Υπάρχουν διάφορα ζητήματα για επίλυση. Όταν η Γιουγκοσλαβία απελευθερωθεί, θα προκύψει ζήτημα για τις σχέσεις του Τίτο με την κυβέρνηση του Λονδίνου. Θα προχωρήσουν μαζί; Θα δημιουργηθεί κοινή διοίκηση; Είναι επιθυμητό οι σύμμαχοι να ασχοληθούν με αυτές τις ιδέες.

Ο κ. **Μολότωφ** συμφώνησε ότι το θέμα χρήζει προσοχής. Ο ίδιος παρέκάλεσε τον Σερ Άρτσιμπαλντ Κλαρκ Κερ να παράσχει τη συμβουλή του για τον τρόπο δράσης.

Ο κ. **Σερ Άρτσιμπαλντ Κλαρκ Κερ** θεωρεί πως ο καλύτερος τρόπος είναι ο Τίτο και ο Σούμπασιτς να πάνε μαζί, εάν η σοβιετική κυβέρνηση και η κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας χρησιμοποιήσουν την επιρροή τους προς αυτήν την κατεύθυνση, και τότε μπορούν να αποφασίσουν ποια μορ-

φή διακυβέρνησης επιθυμούν – Μοναρχία, Δημοκρατία ή κάτι άλλο.

Ο κ. **Μολότωφ** είπε πως θα εισηγηθεί στον στρατάρχη Στάλιν και θεωρεί ότι μπορούν να βρουν διέξοδο. Ευχαρίστησε τον Σερ Άρτσιμπαλντ για τη βοήθειά του.

Ο κ. **Ήντεν** συνόψισε τη συζήτηση λέγοντας ότι το ένα ζήτημα ήταν για την Επιτροπή Ελέγχου στην Βουλγαρία μετά τη λήξη του πολέμου με τη Γερμανία. Συμφώνησαν να συνεχισθούν οι συζητήσεις στην Μόσχα και για τις κοινές υπογραφές.

Ο κ. **Μολότωφ** επέμεινε ότι αυτό συνδέεται άμεσα με τη Γιουγκοσλαβία.

Ο κ. **Ήντεν** δεν συμφώνησε. Ο ίδιος έκανε έκκληση για ρύθμιση του βουλγαρικού θέματος σε 24 ώρες.

Ο κ. **Μολότωφ** είπε ότι θα πράξει τα δέοντα για τη ρύθμιση του θέματος σε 24 ώρες.

Βιβλία για νέους

ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ Μικρομέγας
ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ Ο τρελαντώνης
ΑΝΤΟΥΑΝ ΝΤΕ ΣΑΙΝΤ ΕΞΥΠΕΡΥ
Ο μικρός πρίγκιπας
ΤΖΕΗΜΣ ΘΕΡΜΠΕΡ Μύθοι για την εποχή μας
Το άσπρο ελάφι
ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ Η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων
ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ Μέσα απ' τον καθρέφτη
ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ Το δακρύακι
ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ Εντάξει, Ελευθερίτσα;... Και όπως
είπαμε...
ΒΟΥΛΑ ΜΑΣΤΟΡΗ Η φυλλοελένη
ΦΙΛΙΠ ΜΠΑΡΜΠΩ Ο τυφλοπόντικας
ΕΒΕΛΥΝ ΜΠΡΙΖΟΥ-ΠΕΛΕΝ Ο θησαυρός των Αζτέκων
ΠΙΕΡ ΜΑΚ ΟΡΛΑΝ Η άγκυρα της σωτηρίας
ΟΣΚΑΡ ΟΥΑ-ΓΑΝΤ Το σπίτι με τις ροδιές
ΠΑΥΛΙΝΑ ΠΑΜΠΟΥΔΗ Ο σιγανός που μιλάει με τα
πράγματα
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Τα ψηλά βουνά
ΣΑΝΤΡΙΝ ΠΕΡΝΥΣ Τα μελένια λόγια
ΡΟΜΠΕΡΤ ΛΟΥΙΣ ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ Το νησί του
θησαυρού
ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ Οι περιπέτειες του Χώκλμπερι Φιν Α'
ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ Οι περιπέτειες του Χώκλμπερι Φιν Β'
ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΣΠΑΘΑΡΗΣ Ο Καραγκιόζης των
Σπαθάρηδων

Μόλις κυκλοφόρησε

P. ΚΙΠΛΙΝΓΚ

Το βιβλίο της ζούγκλας

ΜΕΤΑΦΡ. ΛΟΥΚΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΕΛΛΗ ΚΕΛΕΜΕΝΔΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3639962

ΠΩΛΗΣΗ: ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9, ΑΘΗΝΑ 106 79

ΤΗΛ. 3604793 - FAX: 3609697

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα **Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α 1 9 9 3** **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ**

Π Ε Ζ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

Γιώργος Αριστινός

Η Κατάβαση (Αφήγημα)

Χριστίνα Γιατζόγλου

Ο μικρός Κλαύδιος (Αφήγημα)

Βασίλης Γκουρογιάννης

Το ασπρόχορτο ανδίζει (Μυθιστόρημα)

Απόστολος Κ. Δοξιάδης

Ο δειός Πέτρος
και η Εικασία του Γκόλντμπαχ (Μυθιστόρημα)

Αχιλλέας Θεοφίλου

Μεθυσμένη ορχήστρα (Διηγήματα)

Λευτέρης Κυπραίος

Ο μεγάλος Δεύτερος (Μυθιστόρημα)

Γιώργος Λεονάρδος

Το κόκκινο σαλόνι της γιαγιάς
(Μυθιστόρημα)

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου

Σταδερή απώλεια (Διηγήματα)

Παύλος Μάτεσις

Υλη δάσους (Διηγήματα)

Αραλία Μεγαπάνου

Το Φιρφιρί, οι Φιρφιρογέννητοι
και η Μεγάλη Κωπηλασία

Βασίλης Μπούτος

Γυναίκες στα πάρκα (Διηγήματα)

Νίκος Νικολαΐδης

Γουρούνια στον άνεμο (Μυθιστόρημα)

Δημήτρης Νόλλας

Ο τύμβος κοντά στη θάλασσα
(Μυθιστόρημα)

Κυριάκος Ντελόπουλος

Οδός Αρχαίων Ελλήνων (Μυθιστόρημα)

Γιάννης Ξανθούλης

Η εποχή των καφέδων (Μυθιστόρημα)

Μαρλένα Πολιτοπούλου

Ο ήχος της σαύρας (Αφήγημα)

Τάσος Ρούσος

Αγγελόπειρα (Νουβέλα)

Γιώργος Σκαμπαρδώνης

Η Στενωπός των Υφασμάτων (Διηγήματα)

Μάτι φώσφορο, κουμάντο γερό (Διηγήματα)

Αντώνης Σουρούνης

Υπ' όγιν της Λίτσας

Κρίστιν Σιασινοπούλου

Επτά φορές στην Αμοργό (Διηγήματα)

Περικλής Σφυρίδης

Χαράμι (Διηγήματα)

Διονύσης Χαριτόπουλος

Από εδώ πέρασε ο Κιλρόι

Α.Κ. Χριστοδούλου

Το αγκάδι ή Ο Παντελής Βλασιός
(Νουβέλα)

Π Ο Ι Η Σ Η

Σωκράτης Κ. Ζερβός

Το κρίνο του τρόμου

Αντρέας Καραντώνης

Δεκατετράστιχα

Ματθαίος Μουνιές

Νηποβαπτισμός

Αθηνά Παπαδάκη

Λέαινα της διτρίνας

Γ.Δ. Σιδερός

Το χαμαί

Γιάννης Τζανειάκης

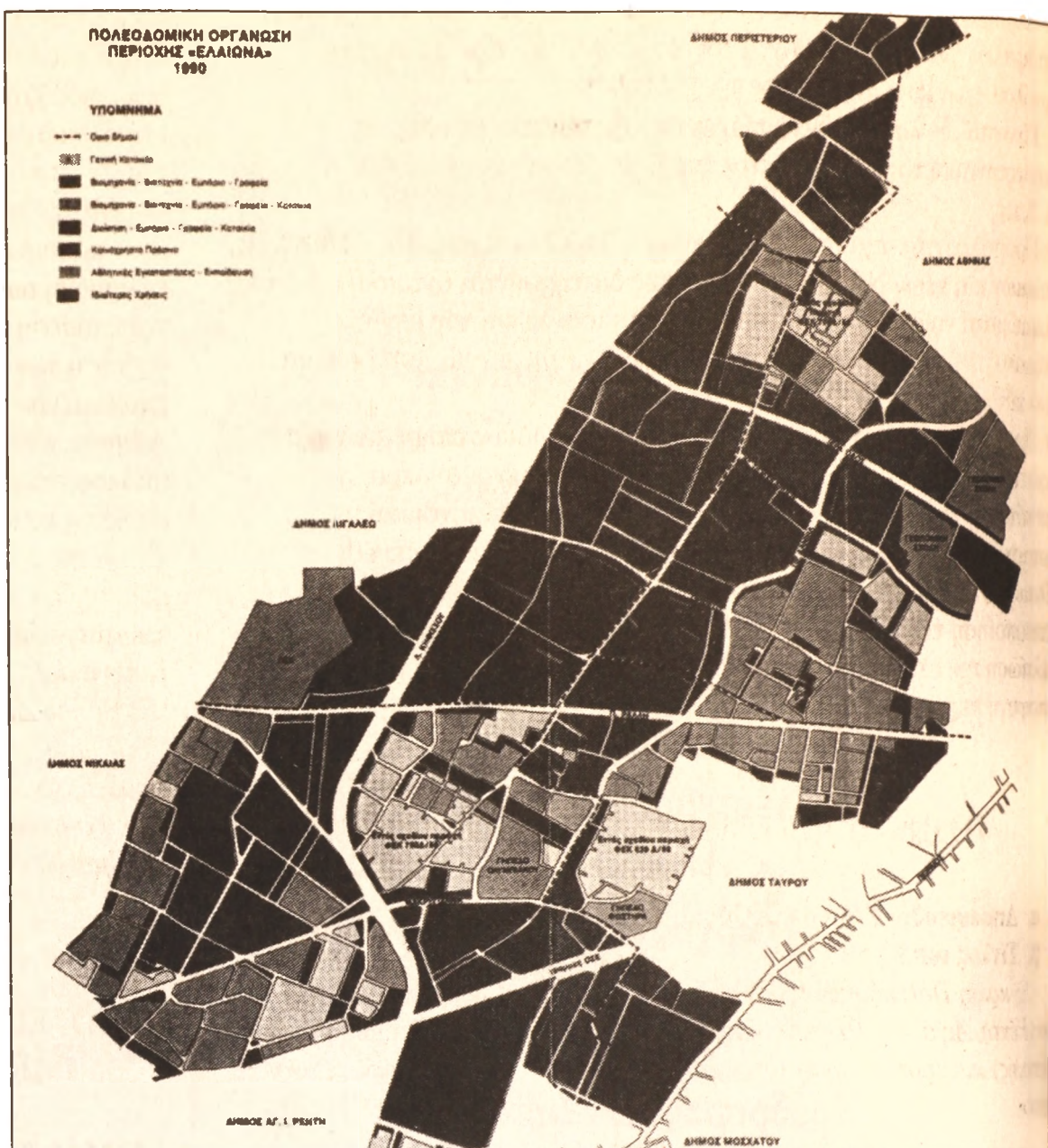
Με φώτα ερήμου

Θανάσης Χατζόπουλος

Από καταβολής δρόσου

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς και η «αναπτυξιακή» λογική θα μας στερήσουν την τελευταία πηγή ζωής;

του Χρήστου Μπογιατζή

Πριν από πέντε χρόνια, το Αντί εκίνησε το θέμα του Ελαιώνα της Αθήνας – της πιο υποβαθμισμένης περιοχής της πρωτεύουσας η οποία, υποστηρίζαμε, αν αναδασωνόταν και απαλλασσόταν από τις ρυπογόνες βιομηχανικές χρήσεις του, θα βοηθούσε σημαντικά την αναπνοή ολόκληρου του λεκανοπεδίου. Τα χρόνια πέρασαν, πολλά ειπώθηκαν, όμως, σήμερα, η λύση που υποτίθεται πως έχει δρομολογηθεί για την περιοχή περνά μέσα από λογικές «αξιοποίησης». Επειδή, εμείς στο Αντί δεν αγωνιστήκαμε για να βοηθήσουμε κάποιους να αποκτήσουν οικόπεδα σε μια αναβαθμισμένη γωνιά της πρωτεύουσας, επειδή πιστεύουμε ότι μία και μόνη είναι η χρήση του Ελαιώνα που θα ανακουφίσει την πρωτεύουσα και τη ζωή μας εδώ, ξαναθέτουμε το θέμα – και θα επιμένουμε γιατί πρόκειται για ζήτημα ζωής.

Στις σελίδες που ακολουθούν παρουσιάζουμε μελέτη που συνέταξε ο κ. Χρήστος Μπογιατζής, τ. προϊστάμενος επί νομικών θεμάτων της Τοπογραφικής Υπηρεσίας του υπουργείου Γεωργίας, για το ιδιοκτησιακό καθεστώς του Ελαιώνα Αθηνών. Από τη μελέτη προκύπτει ότι το Π.Δ. της 11.2.91 περιέχει καταστροφικές για τον Ελαιώνα διατάξεις, καθώς και για τα συμφέροντα του Δημοσίου και του κοινωνικού συνόλου και προτείνεται η εξασφάλιση και βελτίωση του ελαχίστου εναπομείναντος Ελαιώνα-πάρκου.

Συγκεκριμένα, ανάμεσα σε πολλά άλλα επισημαίνονται:

- Δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις ελέγχου και εκκαθάρισης του ιδιοκτησιακού προβλήματος στο χώρο του Ελαιώνα.
- Επιτρέπεται η μετεγκατάσταση βιομηχανιών που ρυπαίνουν και ηχορρυπαίνουν, στην περιοχή.
- Δίνεται το πράσινο φως για τη διατήρηση στην περιοχή ρυπογόνων και οχλουσών βιομηχανιών.
- Επιτρέπεται η χωρίς όρους δυνατότητα στους ιδιοκτήτες ακινήτων στην περιοχή να επεκτείνουν τις κτιριακές τους εγκαταστάσεις.
- Δίνεται η δυνατότητα σε καταπατητές να κατέχουν παρανόμως εκτάσεις και να αποκτούν καινούργιες.
- Δίνεται η δυνατότητα σε κατόχους αρτίων οικοπέδων να οικοδομούν, χωρίς ελέγχους των τίτλων τους κυριότητας.
- Δίνεται 20ετής παράταση σε κτίσματα και εργοστασιακούς χώρους, ακόμα κι αν βρίσκονται μέσα σε χώρους που έχουν σχεδιαστεί για κοινή χρήση. Ουδέν μονιμώτερον του προσωρινού δεν λέμε;

Έπειτα απ' όλα αυτά –και άλλα πολλά– έχει κανείς αμφιβολία για την «ανάπτυξη» που περιμένει και τον Ελαιώνα; Μήπως οφείλουμε να αντιταχθούμε άλλη μια φορά σ' αυτή την «αναπτυξιακή λαίλαπα»;

Αλλά ας δούμε αναλυτικά τη μελέτη και τις επισημάνσεις του κ. Μπογιατζή.

ΜΕΛΕΤΗ

Περί του, κατά τους Νόμους, ιδιοκτησιακού καθεστώτος του Ελαιώνα Αθηνών

Επισημαίνονται οι, καταστροφικές για τον Ελαιώνα Αθηνών και ισφαλείς για τα συμφέροντα του Δημοσίου και του κοινωνικού νόλου, διατάξεις του Π. Δ/τος της 11-2-1991.

Γίνονται σχόλια και διατυπώνονται ερωτήματα για κάθε ριφρονητική του Συντάγματος της Βουλής και των Νόμων διάταξη του Δ/τος.

Προβάλλονται ισχύουσες περί γαιών, δασών και κτημάτων διατάξεις, λαιών και νέων Νόμων, με τις οποίες διατηρούνται αναπόσβεστα τα αιώματα νομής και κυριότητας του Δημοσίου επί του μεγίστου ηματος του άλλοτε εκτεταμένου Ελαιώνα Αθηνών και απρόσβλητα ο κάθε χρησικτησία κατόχων τμημάτων του.

Προτείνονται αναγκαίες ενέργειες των αρμοδίων υπηρεσιών της πτείας, για εξακρίβωση της από το 1821 και μέχρι σήμερα τότητας, της πραγματικής, της νομικής και της οικονομικής αστάσεως κάθε σημερινού τμήματος του άλλοτε υπερμεγέθους μώνα, καθώς και για οριστική επίλυση κάθε εκκρεμότητας και τοποίηση-νομιμοποίηση των κατόχων, αλλά και εξασφάλιση και τίωση του ελαχίστου απομείναντος Ελαιώνα-πάρκου, με συνεχή φυγή περαιτέρω καταστροφής του.

ΤΟ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΗΣ 11/2/1991

. Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 74 της 14-2-1991 σε τεύχος Δ'.

. Τίτλος του Π. Δ/τος

Εγκριση Πολεοδομικής Μελέτης των Δήμων: Αθηναίων, Αγίου Ιωάν- Ρέντη, Αιγάλεω, Περιστερίου και Ταύρου (περιοχή Ελαιώνα) (Νομού κής) και τροποποίηση των εγκεκριμένων σχεδίων στα όρια σύνδεσής ».

λιο:

ώς στον άνω τίτλο αναγράφεται ο «Ελαιώνας Αττικής», ενώ από όλες πίσημες πράξεις του περασμένου αιώνα προκύπτει ότι ήταν μιώνας Αθηνών».

το έχει μεγάλη σημασία, όπως από τα κατωτέρω αναπτυσσόμενα θα ιηθεί.

Α ΛΗΦΘΕΝΤΑ ΥΠΟΨΗ ΓΙΑ ΤΟ Π.Δ. ΤΗΣ 11-2-1991

«Οι διατάξεις του από 18-2-1990 Π. Δ/τος (ΦΕΚ 709 τεύχος Δ') ορισμός Ζώνης ελεγχόμενης Ανάπτυξης στην περιοχή Ελαιώνα των ν» (περίπτωση 7).

Η κοινή Υπουργική απόφαση 79347/20-11-1990, περί ειδικών προ- ραφών εκπόνησης πολεοδομικών μελετών βιομηχανικών και βιοτε- ών πάρκων προς εξυγίανση (περίπτωση 10).

Η αριθ. 84426/6465/1990 απόφαση Υπουργείου Πολεοδομίας, ταξίας και Δημοσίων Έργων «Τροποποίηση των Γενικών Πολεοδο- ν Σχεδίων των Δήμων» (περίπτωση 11).

ιο:

αν ο υποφαινόμενος είχε την επιμέλεια και τη δυνατότητα να ζει τα άνω, από το χρόνο της δημοσίευσής τους, θα τα είχε άσει εγκαίρως.

Η αριθ. 37/1991 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας πτωση 14).

Σχόλιο:

VI. Με όλον τον σεβασμό που τρέφει ο υποφαινόμενος προς το θεσμό του Συμβουλίου της Επικρατείας, εκφράζει κάποιο παράπονο για το ότι ενώ το Σ.τ.Ε. έχει αποφανθεί υπέρ του Δημοσίου επί πολλών κατά του Δημοσίου προσφυγών ιδιωτών, όταν τα αρμόδια κρατικά όργανα πιθανολογούσαν κυριότητα του Δημοσίου στα εμφανιζόμενα σαν τσιφλίκια των ιδιωτών και ενώ και από τον τίτλο του Π.Δ/τος προσδιορίζονταν επιλέξει «η περιοχή Ελαιώνα και τροποποίηση εγκεκριμένων ρυμοτομικών σχεδίων στα όρια σύνδεσής τους», εν τούτοις από την αριθ. 37/1991 γνωμοδότηση δεν πηγάζει (αυτεπαγγέλτως όπως προέβλεπε το άρθρο 172 της προϊσχύσας πολιτικής Δικονομίας και ίσως κάποιο αντίστοιχο άρθρο της ισχύουσας Πολ. Δ.) όρος για εφαρμογή των δια του Π.Δ/τος προβλεπομένων, όπως, επί παραδείγματι, προϋπόθεση ύπαρξης πλήρους κυριότητας νομίμως αναγνωρισμένης στα ονόματα των κατεχόντων οικοπέδα εντός του γνωστού από το 1821 εκτεταμένου και χαρακτηρισμένου επισήμως ως Εθνικού Ελαιώνα Αθηνών, ή προϋπόθεση ελέγχου και εκκαθαρίσεως του όλου ιδιοκτησιακού προβλήματος, δια νομίμων μέσων και μεθόδων της επιλογής του Σ.τ.Ε., ή τέλος κάποιος στοιχειώδης έλεγχος των όσων τίτλων θα επικαλούνται οι σημερινοί κάτοχοι τμημάτων του Ελαιώνα. Από αριθ. 18 σκεπτικό της 1151/1872 αποφάσεως Εφετείου Αθηνών παραθέτουμε τα εκ του άρθρου 172 της προϊσχύσας Πολιτικής Δικονομίας:

«Επειδή το Δικαστήριον τούτο, δυνάμει του άρθρου 172 Πολιτικής Δικονομίας, κατά το οποίον αυτεπαγγέλτως δύναται να αποφασίζει περί αποδείξεων, να διατάσσει εμφάνισιν διαδίκων, αυτοψίας, και εν γένει παν ό,τι δύναται να συντελέση προς διασάφησιν των προβαλλομένων πραγμάτων».

ΟΙ ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ (ΕΠΙΕΙΚΩΣ ΛΟΓΙΖΟΜΕΝΕΣ) ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Π. Δ/ΤΟΣ ΤΗΣ 11-2-1991

I. Με άρθρο 1.

α1. Εγκρίνεται το πολεοδομικό σχέδιο της πολεοδομικής ενότητας «Ελαιώνα» των Δήμων Αθηναίων, Αγ. Ιωάννου Ρέντη, Αιγάλεω, Περι- στερίου και Ταύρου.

α2. Εγκρίνεται η τροποποίηση των εγκεκριμένων ρυμοτομικών σχε- δίων στα όρια σύνδεσής τους όπως στα δημοσιευόμενα (9) εννέα χρωματισμένα διατάγματα

Σχόλιο:

α3. Προσδιορίζονται όρια, χωρίς επεξήγηση του πότε, από ποια Υπηρεσία και πώς προκαθορίστηκαν τα όρια του Ελαιώνα. Δεν γίνεται καμία μνεία ότι, τυχόν ευρέθησαν και ετέθησαν υπόψη αποδεικτικά στοιχεία της Υπηρεσιακής εξακρίβωσης που έγινε το 1838, κατά τους όρους της κατωτέρω 29ετούς ενοικιάσεως του Ελαιώνα από 1837-1866. Με την άνω διάταξη εμφανίζεται σαν γεγονός τετελεσμένο η περιγραφή και απεικόνιση των ορίων του Ελαιώνα και εκ των προτέρων καταδικάζονται προς νέα αναθεώρηση τα όρια σύνδεσης, αν ύστερα από διαταχθησόμενον επανέλεγχο και επανεφαρμογή των κατά το 1838 εξακριβωθέντων ορίων του εκτεταμένου Ελαιώνα Αθηνών αποδειχθούν μεταξύ τους διαφορές.

II. Με άρθρο 3.

α1. Περίπτωση 2. Στα οικοδομικά τετράγωνα που χαρακτηρίζονται με το στοιχείο Β' στα ίδια διαγράμματα, επιτρέπονται επανεγκαταστά- σεις και επεκτάσεις βιομηχανιών και βιοτεχνιών μέσης και χαμηλής όχλησης.

α2. Σχόλιο.

Ακριβέστερα ο εξευγενισμένος χαρακτηρισμός «όχληση» σημαίνει *ρύπανση και θόρυβος*.

Σνα να μην αρκούσαν οι ρύποι και οι θόρυβοι από τις ήδη εγκατεστημένες βιομηχανίες και βιοτεχνίες, η άνω διάταξη επιτρέπει την προσθήκη δια των μετεγκαταστάσεων και δια των επεκτάσεων, οριζοντίως και καθέτως.

α3. Περίπτωση 3. Στα οικοδομικά τετράγωνα που χαρακτηρίζονται με το στοιχείο Γ επί του διαγράμματος, επιτρέπονται βιομηχανίες, βιοτεχνίες και κατοικίες.

α4. Σχόλιο:

Στις περιοχές αυτές, επί πλέον των εργαζομένων στις βιομηχανίες και βιοτεχνίες καταδικάζονται και οι κάτοικοι οικιών να υφίστανται τους ρύπους και τους θορύβους.

α5. Περίπτωση 4. Επιτρέπεται πολιτισμός, αλλά διατηρούνται και ρυπογόνες καταστάσεις υπό τον σκληρό όρο της επισκευής τους (!).

III. Με άρθρο 4.

α1. Επιτρέπεται η επισκευή των υψηλής οχλήσεως εγκαταστάσεων με υποχρέωση των βιομηχανιών να τις εκσυγχρονίσουν αντιρρυσπαντικά, με μοναδική ποινική ρήτρα την απαγόρευση της επεκτάσεώς τους!! Η απομάκρυνσή τους είναι υποχρεωτική μετά 20ετία.

α2. Σχόλιο:

Εκσυγχρονιζόμενος, ή μη, θα διατηρούνται επί μία 20ετία.

Για την μετά 20ετία υποχρεωτική απομάκρυνση, ούτε μέθοδος προσδιορίζεται ούτε άλλου είδους ποινή.

Και επειδή νόμιμοι και έγκυροι τίτλοι κυριότητας ιδιωτών μέσα στον εκτεταμένον άλλοτε Εθνικόν Ελαιώνα σπανίζουν, **ερωτάται:** Με αυτόν τον τρόπο συγκαλύπτεται η διατήρηση των χωρίς επέκταση και των χωρίς αντιρρυσπαντικό εκσυγχρονισμό βιομηχανιών; Δεν αποτελεί τούτο και άλλα παρόμοια εμπαιγμό της νοημοσύνης όλων μας;

Μήπως με την 20ετή διατήρηση των εγκαταστάσεων συγκαλύπτεται –αφελώς όμως– κάποια προσδοκία των ενδιαφερομένων, για δήθεν συμπλήρωση έκτακτης χρησιμότητάς τους, σε βάρος της κυριότητας του Ελληνικού Δημοσίου επί των τμημάτων τούτων του Εθνικού Ελαιώνας;

IV. Με άρθρο 5.

α1. Επιτρέπεται η ελεύθερη αγορά από οποιονδήποτε καταφέρει συντελεστήν δόμησης από ακίνητα του ίδιου Δήμου, και

Αν τους λείπει κάποιο ποσοστό για την επέκταση των κτιρίων τους, θα το αγοράζουν από τον φορέα ανάπτυξης της περιοχής «Ελαιώνα».

α2. Σχόλιο:

Με την άνω διάταξη παρέχεται πλήρης ασυδοσία στους ιδιοκτήτες κτισμάτων να επεκτείνουν τα κτίριά τους οριζοντίως και καθέτως.

α3. Και ερωτάται:

Τι είναι αυτός ο φορέας; Κτηματομεσιτικό Γραφείο; Από πού απέκτησε τέτοιο δικαίωμα, να πουλάει γη του ελαχίστου απομένοντος Εθνικού Ελαιώνα, να πουλάει ποσοστά συντελεστών δόμησης, και πώς γίνεται τούτο αντιληπτό;

Από πού απέκτησε αυτός ο φορέας το δικαίωμα να περιφρονεί και να παραβιάζει το γράμμα και το πνεύμα της παραγράφου 1 του άρθρου 24 του ισχύοντος Συντάγματος, που ορίζει ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωσιν του κράτους. Το κράτος υποχρεούται να λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα προς διαφύλαξιν αυτού. Νόμος καθορίζει τα αφορώντα εις την προστασίαν των δασών και των εν γένει εκτάσεων».

Υπάρχει Νόμος ειδικός που να καταργεί την προστασία της εν γένει

εκτάσεως του Εθνικού Ελαιώνα;

Από πού απέκτησε το δικαίωμα αντιστροφής του γράμματος της παραγράφου 3 του ίδιου 24 άρθρου του Συντάγματος, το οποίο ορίζει ότι, επί αναγνωρίσεως μιας περιοχής ως οικιστικής, οι ιδιοκτησίες συμμετέχουν υποχρεωτικώς εις την διάθεσιν των απαιτητών εκτάσεων για δημιουργία οδών, πλατειών κ.λπ., χωρίς καμία υποχρέωση του φορέα πολεοδομικής ενεργοποίησης και, αντί της υποχρεωτικής εισφοράς γης από μέρους των ιδιοκτητών, ο «φορέας ανάπτυξης του Ελαιώνα» να πωλεί στους ιδιοκτήτες ποσοστά γης του Εθνικού Ελαιώνα; Από πού απέκτησε το δικαίωμα ο «φορέας ανάπτυξης του Ελαιώνα» να υποκαθιστά τη Βουλή των Ελλήνων, η οποία κατέστη μόνη αρμόδια για παραχώρηση μόνον με Νόμο τμημάτων του Ελαιώνα στους αγωνιστές της Ακρόπολης Αθηνών, κατά το ΙΑ' ψήφισμα της Γ' Εθνοσυνέλευσης στη Τροιζήνα την 8-4-1827;

α4. Σχόλιο:

Όλα αυτά, που προδιαγράφονται με το άρθρο 5 του Π.Δ. της 14-2-1991, μόνο με άμεση δια Νόμου κατάργηση θεραπεύονται.

V. Με άρθρο 6.

α1. Επιβάλλεται πλάτος προκηπίων (πρασιές) από 4 μέχρι και 4 μέτρα.

α2. Ερωτάται όμως:

Μήπως με το άρθρο 6 και περιπτώσεις B-1 και B-2 άρθρου 7 του Π.Δ. της 11-2-1991 αποσκοπείται δημιουργία δικαιωμάτων επιφανείας, εις γης του Δημοσίου Ελαιώνα, στα ονόματα κατόχων χωρίς τίτλους κυριότητας, ή χωρίς έγκυρους τίτλους κυριότητας;

Μήπως με αυτόν τον τρόπο διευκολύνονται εμμέσως οι κάτοχοι αυτοί να κάνουν στο εγγύς μέλλον χρήση των άρθρων 60 έως και 63 του Εισαγωγικού του Αστικού Κώδικα Νόμου σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Ε.Ν., και τελικά οι εκ των άνω άρθρων εμφυτευτές (δημιουργο πρασιών) να αποκτούν το δικαίωμα εξαγοράς, με κάποιο συμβολικό τίμημα, της φυτευθησομένης γης, από το Δημόσιο που έχει την κυριότητα;

α3. Σχόλιο

Είναι να μένει έκπληκτος ο κάθε μελετητής του προεδρικού τούτου Διατάγματος διαπιστώνοντας τις τόσες, υπερ καταπατητών του Εθνικού Ελαιώνα Αθηνών, μυστικές πόρτες και παράθυρα, για εδραίωσή τους με δικαίωμα κυριότητας επί των παρανόμως υπό τούτων κατεχομένων τμημάτων του άλλοτε υπερμεγέθους Ελαιώνα Αθηνών.

VI. Με άρθρο 7

α1. Προσδιορίζονται αρτιότητες οικοπέδων.

α2. Σχόλιο:

Αυτό σημαίνει ότι ο κάτοχος αρτίου οικοπέδου θα δύναται να ζητά και να λαμβάνει άδεια οικοδομής, χωρίς προηγούμενο Δικαστικό έλεγχο των ιδιοκτησιακών τίτλων τους.

α3. Και ερωτάται:

Μήπως η διάταξη αυτή οδηγεί –αφελώς– τον κάτοχο αρτίου οικοπέδου να θεωρεί την άδεια οικοδομής σαν ευκαιρία για δήθεν παγίωση της καταπατήσεως του τμήματος του Εθνικού Ελαιώνα Αθηνών που κατέχει;

Μήπως, στην περίπτωση αυτή, θα έπρεπε να είχε γίνει η υπόμνηση κάποιας προϋπόθεσης για ύπαρξη κυριότητας, νομίμως αναγνωρισμένης του κατόχου αρτίου οικοπέδου, όταν θα ζητάει άδεια οικοδομής;

α4. Περίπτωση B-1. – Επιβάλλεται υποχρεωτική φύτευση δένδρων με ποσοστιαία κάλυψη.

α5. Σχόλιο:

Αλλά όσο μεγαλύτερο το ποσοστό κάλυψης οικοπέδου τόσο μικρότερη προσδιορίζεται το ποσοστό φυτεύσεως!!

α6. Περίπτωση B-2. – Επιτρέπεται η δημιουργία διόδου, για τη διέλευση οχημάτων μέσα από κοινόχρηστο πράσινο, στις περιπτώσεις οικοπέδων που έχουν προσπέλαση προς οδόν μέσω κοινόχρηστου πράσινου.

α εν λόγω οικοπέδα επιτρέπεται να έχουν μια έξοδο -είσοδο, ανά 50 α πρόσοψη, πλάτους για μεν κατοικίες 3 μέτρων, για δε τις λοιπές σεις 4 μέτρων.

Σχόλιο:

μήματα του ως κοινόχρηστου πρασίνου απομένοντος Εθνικού ιώνα Αθηνών δίδονται και σήμερα βορά για δημιουργία νέων ιών πλάτους 3 και 4 μέτρων, για προσπέλαση οχημάτων των πεδούχων, των οποίων τα οικόπεδα στερούνται προσβάσεως σε ους αποκλεισμένα από τον Ελαιώνα.

ι πάσης κατηγορίας φερόμενοι σαν ιδιοκτήτες τέτοιων οικοπέδων, ικόζονται δωρεάν με διόδους σε βάρος του Εθνικού Ελαιώνα νών.

ύτε δήμαρχοι διαμαρτύρονται για την κατά τα άνω κατάτμηση του ιοίπου σημερινού Ελαιώνα, ούτε αρμόδιοι φορείς τηρήσως του ου 18 παρ. 5 και άρθρου 24 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος.

Η παρ. 5 του αρθρ. 18 του Συντάγματος ορίζει:

Νόμος ορίζει τον υπόχρεον και την διαδικασίαν καταβολής εις τον ιούχον του ανταλλάγματος της χρήσεως ή καρπώσεως, το οποίον ει να ανταποκρίνεται εις τας υφισταμένας εκάστοτε συνθήκας».

Η παράγραφος 1 άρθρου 24 του Συντάγματος ορίζει:

Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί ρέωσιν του Κράτους. Το Κράτος υποχρεούται να λαμβάνει ιτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα προς διαφύλαξιν αυτού. ιος καθορίζει τα αφορώντα εις την προστασίαν των δασών και των εν ι εκτάσεων.»

Και ερωτάται:

ε ποιο δικαίωμα, οποιοδήποτε Προεδρικό Διάταγμα εκπορευόμενο οποιοδήποτε Υπουργείο, μπορεί να περιφρονεί Συνταγματικές άξεις;

ώ το άρθρο 18 του Συντάγματος υποχρεώνει σε καταβολή λλάγματος τον ωφελούμενον εκ χρήσεως ή καρπώσεως υπερ του ουμένου αυτήν την χρήσιν ή κάρπωσιν της ιδιόκτητης γης του, γιατί ιαι το Π. Δ/γμα 11-2-1991 και παραχωρεί χρήση και κάρπωση σε ιεδούχους από κοινόχρηστη πράσινη έκταση του Εθνικού Ελαιώνα, άλιστα δωρεάν;

ώ το Π. Δ/γμα 11-2-1991 λαμβάνει υπόψη του τον πηγάζοντα εκ του ου 18 του Συντάγματος Νόμον 1337/1983 επιχείρησης οδομικής ανασυγκρότησης, με τον οποίον ο ωφελούμενος κατά τα ιεισφέρει γην και χρήμα, γιατί και αυτόν τον Νόμο τον ιτρατηγεί με την δωρεάν παραχώρηση διόδων σε ιδιώτες σε βάρος ιθνικού Ελαιώνα Αθηνών;

ώ το άρθρο 24 του Συντάγματος ορίζει αυτό τούτο το Κράτος ως ιάτην του φυσικού περιβάλλοντος κ.λπ., γιατί έρχεται το Π. Δ/γμα 1-2-1991, και ως Κράτος καταστρέφει το από αιώνων φυσικό ινο του Εθνικού Ελαιώνα για να αποκτήσουν προσπέλαση σε ους της ευκολίας τους κάτοχοι οικοπέδων, που το 90% τούτων ι αγόρασαν, παρά μη κυρίων, τμήματα του Εθνικού Ελαιώνα, ; διόδους;

Περίπτωση Β-2.2. – Η θέση των εισόδων -εξόδων καθορίζεται το πολεοδομικό γραφείο της περιοχής *οίκοθεν*, ή *ύστερα από ιση των ιδιοκτητών των οικοπέδων*.

περίπτωση καθορισμού των εισόδων -εξόδων από την Υπηρεσία ιεν, η σχετική πρόταση του πολεοδομικού γραφείου κοινοποιείται ιδιοκτήτες, οι οποίοι μπορούν να υποβάλουν ένσταση μέσα σε 15 ιάδες. Την ίδια ένσταση μπορούν να υποβάλουν και οι ιδιοκτήτες των ιον η πρόταση δεν έγινε δεκτή από το πολεοδομικό γραφείο.

Και ερωτάται:

ο στην ανωτέρω περίπτωση Β-2 όσο και στην άνω Β-2.2, δεν ιίνεται παραβίαση και των άρθρων 1012 μέχρι 1017 του ισχύοντος ου Κώδικα, τα οποία προβλέπουν Δικαστική απόφαση, ογιστική αποζημιώσεως υπερ του βλαπτομένου ιδιοκτήτη από ις του ωφελουμένου; Κατά την άνω περίπτωση, δεν διαφαίνεται ιβίαση και των *περι διακρίσεως εξουσιών διατάξεων* του

Συντάγματος; Δεν υποκαθίστανται, με ένα Π. Δ/γμα παραγωγής Υπουργείου ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., τα Πολιτικά Δικαστήρια από πολεοδομικά γραφεία της περιοχής;

Δεν υποκαθίστανται τα Πολιτικά Δικαστήρια, και δεν υποβαθμίζονται τα πολεοδομικά γραφεία, από την αφαίρεση των αρμοδιοτήτων τους, δια της μεταφοράς στους ιδιοκτήτες;

Δεν μπορούσε το Π.Δ/γμα 11-2-1991 να μιμηθεί τα άνω άρθρα του Αστικού Κώδικα, και τα σχετικά της Αγροτικής Νομοθεσίας, και να επιβάλει τις διόδους προσπελάσεων, σε άλλους δρόμους, των στερουμένων τοιούτων προσπελάσεων οικοπέδων, σε βάρος των ομόρων ιδιοκτησιών, και να σεβασθεί με αυτόν τον τρόπο τον υπόλοιπον Ελαιώνα;

α13. Περίπτωση Β.5. Εγκαταστάσεις και κτίρια, ή τμήματα τους, που εμπίπτουν μέσα σε κοινόχρηστο πράσινο, και φαίνονται με κόκκινη διαγράμμιση στα σχετικά διαγράμματα, δεν κατεδαφίζονται προ της παρόδου 20 ετών από την ισχύν του παρόντος, εκτός αν υποβάλει σχετικό αίτημα ο ιδιοκτήτης αυτών ή παύσει να λειτουργεί η μονάδα στην οποία ανήκουν.

Οι παραπάνω εγκαταστάσεις και κτίρια μέχρι την κατεδάφισή τους επιτρέπεται να επισκευάζονται και να διαρρυθμίζονται, με σκοπό τη συνέχιση της λειτουργίας ή εκσυγχρονισμό της μονάδας στην οποία ανήκουν.

α14. Και ερωτάται:

Ποια προσωρινότητα, έστω και 20ετής, δεν είναι ασφαλέστερη της μονιμότητας;

Είναι δυνατόν να γίνεται πιστευτό ότι κτίσματα πολυδαπάνως επισκευαζόμενα και εκσυγχρονιζόμενα θα κατεδαφισθούν μετά 20ετίαν, όταν μια ξύλινη παράγκα που σπήνεται με λίγα έξοδα διατηρείται από τον ιδιοκτήτη της πλέον της 50ετίας;

Ποιοι κρυφοί πόθοι, απόκτησης δήθεν έκτακτης χρησικτησίας των κατόχων μετά 20ετίαν, σε βάρος του Δημοσίου, τρέφονται;

α15. Περίπτωση Β-7. – Η φύτευση με δένδρα σε όλα τα οικόπεδα πρέπει να γίνει το αργότερο μέσα σε έξι (6) μήνες μετά την κύρωση της πράξης εφαρμογής, άλλως η φύτευση θα γίνει από τον Δήμο ή άλλον ειδικό φορέα, και η δαπάνη θα καταλογισθεί στους ιδιοκτήτες των οικοπέδων.

α16. Σχόλιο:

Η κύρωση της πράξεως εφαρμογής δεν προσδιορίζεται χρονικά. Η δε αοριστία προς τούτο οδηγεί κάθε τρίτον στην αμφιβολία, τόσο περί του χρόνου εφαρμογής όσο και περί του χρόνου δενδροφυτεύσεως.

Ε. ΤΟ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

I. Στο Φ.Ε.Κ. 74 του τεύχους Δ' της 14-2-1991 δημοσιεύεται και το ρυμοτομικό διάγραμμα που συνοδεύει την ανωτέρω πολεοδομική μελέτη περιοχής Ελαιώνα.

II. Λόγω όμως της συνήθους εκτυπώσεως στο εθνικό τυπογραφείο των Φ.Ε.Κ. με μαύρο χρώμα, εικονίζονται μαύρες και οι μνημονευόμενες κόκκινες γραμμές.

III. Λόγω της σμικρύνσεως υπό κλίμακα 1:2.000 του άνω διαγράμματος, είναι δυσανάγνωστες οι ονομασίες των κυριοτέρων οδών, και δυσερμήνευτα πολλά σχεδιαστικά σημεία και σύμβολα καθώς και σχεδιαστικές γραμμές.

IV. Είναι δυσχερής η ένωση των φύλλων του όλου διαγράμματος αφού το καθένα δεν φέρει τον αριθμό του ούτε ενδείξεις της όλης διατάξεώς του.

V. Τα φύλλα δεν είναι όλα σχεδιασμένα στην ίδια κλίμακα, και εκ τούτου δεν ταυτίζονται οι γραμμές των συντεταγμένων Χ και Ψ, αποκλεισμένης ούτω της ευθυγραμμίας τους.

VI. Νοείται ότι κάθε τεχνικός μελετητής πρέπει να προσφεύγει στο πρωτότυπο – επίσημο διάγραμμα των αρμοδίων Υπηρεσιών.

Επιμέλεια:
Τάσος
Μπάρλας

ΑΓΕΤ: Όχι άλλο σκάνδαλο Κοσκωτά

Τελικά φαίνεται ότι το θέμα της ΑΓΕΤ-Ηρακλής αναγορεύεται σε κύριο πολιτικό πρόβλημα της Ελλάδας. Και αυτό όχι τόσο για τις συνθήκες πώλησής της στην ιταλική Calcestruzzi και τις τελείως αδιαφανείς διαδικασίες που ακολούθησε η κυβέρνηση όσο για την εμπλοκή της στο σκάνδαλο της χρηματοδότησης των ιταλικών πολιτικών κομμάτων από τον πρόεδρο της ΑΓΕΤ Λ. Παντσαβόλτα, το οποίο έχει πάρει πια στη γειτονική μας χώρα τη μορφή χιονοστιβάδας.

Ο Λ. Παντσαβόλτα σε νεότερη κατάθεση του ενέπλεξε και το Δημοκρατικό Κόμμα της Αριστεράς στο σκάνδαλο, αφήνοντας να εννοηθεί ότι ενδιαμέσος σταθμός στην πορεία της χρηματοδότησης ήταν η ΑΓΕΤ.

Στην Αθήνα, η εταιρεία θεωρεί ιταλική υπόθεση το όλο θέμα, αλλά ο πόλεμος διευρύνεται με τη συμμετοχή εκπροσώπων του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών οι οποίοι κατηγορούνται για αρνητική στάση απέναντι στα συμφέροντα της ΑΓΕΤ-Ηρακλής. Και όλα αυτά μέσα σε ένα σκληρό πόλεμο της Calcestruzzi και του ευρωπαϊκού καρτέλ τσιμέντου.

Η ελληνική κυβέρνηση και η Εθνική Τράπεζα, που κατέχει το υπόλοιπο πακέτο των μετοχών της ΑΓΕΤ, θα πρέπει να ξεκαθαρίσουν την κατάσταση με την απαίτηση όχι μόνον να απομακρυνθούν οι κ.κ. Παντσαβόλτα και Γεωργιάδης αλλά και να ριχτεί άπλετο φως στο ρόλο που έπαιξε η εταιρεία στη χρηματοδότηση των ιταλικών κομμάτων.

Καθημερινά έρχονται στο φως νέα στοιχεία για τις δραστηριότητες της ΑΓΕΤ. Οι ελεγκτές του υπουργείου Οικονομικών, έχουν βγάλει ήδη το πόρισμα, το οποίο όμως η κυβέρνηση αρνείται να το δώσει στη δημοσιότητα, παρότι υπάρχουν πληροφορίες για περίεργες κινήσεις κεφαλαίων, από και προς την ΑΓΕΤ.

Όταν η αμφισβήτηση προέρχεται πια και από ισχυρότατους φορείς όπως ο ΣΕΒ, και αν δεν θέλει η κυβέρνηση να ταυτιστεί η ελληνική πολιτική ζωή με την αντίστοιχη ιταλική, πρέπει να ρίξει άμεσα, άπλετο φως στην υπόθεση αυτή, και να καταθέσει το πόρισμα στη Βουλή.

Παρά την ομόφωνη έγκριση του ελληνικού προγράμματος σύγκλισης από την ΕΟΚ, η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας φαίνεται ότι έχει το μυαλό της μόνο στις επερχόμενες εκλογές καθώς αποφάσισε να δώσει 45.000 πρόωρες αγροτικές συντάξεις και οι επιμέρους δείκτες μόνον ανάκαμψη της οικονομίας δεν δείχνουν. Τι θα πει τώρα ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Στ. Μάνος, ο οποίος επαναλάμβανε συνέχεια ότι δεν πρόκειται να δοθούν προεκλογικές παροχές για κανέναν λόγο γιατί δεν αντέχει η οικονομία;

Τι συμβαίνει με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών;

Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Στ. Μάνος εμφανίζεται πολύ αισιόδοξος για την πορεία της ελληνικής οικονομίας σε όποιον του ζητήσει να εκτιμήσει την κατάσταση όπως έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα. Οι αριθμοί όμως, δυστυχώς για τον υπουργό, δείχνουν ακριβώς το αντίθετο, καθώς το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσιάζει νέα δραματική επιδείνωση τον Νοέμβριο του 1992, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος.

Η νέα αυτή επιδείνωση που δείχνει ότι η κρίση είναι πολύ πιο βαθιά από ό,τι εί-

χαν εκτιμήσει οι ιθύνοντες των οικονομικών υπουργείων απομακρύνει την πιθανότητα ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προσέγγισε τα 2 δισ. δολάρια με τάσεις να ξεπεράσει, στο τέλος του έτους, τα 2,2 δισ. δολάρια, ξεπερνώντας τους στόχους που είχαν τεθεί κατά ένα δισ. δολάρια.

Τα όποια χρήματα εισρεύσουν από τη δεύτερη δόση του κοινοτικού δανείου αποτελούν σταγόνα στον ωκεανό της χεμαζόμενης ελληνικής οικονομίας, αποδεικνύοντας για ακόμα μια φορά την απδτυχία της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης.

Μήπως ήρθε η ώρα ο κ. Στ. Μάνος να αναθεωρήσει την πολιτική του όσο είναι καιρός και να πάψει να σκέ-

πτεται τις εκλογές που έρχονται;

Προς τους καλούς θεούς της Ελλάδας

Συνεχίζεται η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής και από πουθενά δεν φαίνεται η οποιαδήποτε ανάκαμψη. Το 1992, η βιομηχανική παραγωγή σημείωσε μείωση, σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, της τάξης του 1,3%, ενώ μόνο τον τελευταίο μήνα του προηγούμενου έτους ήταν μειωμένη κατά 3,2%.

Απ' ό,τι φαίνεται, όλοι περιμένουν ως μάνα εξ ουρανού τα κονδύλια του πακέτου Ντελόρ II.

Μήπως όμως αυτό δεν λέγεται άσκηση οικονομικής

πολιτικής αλλά επικλήσεις στους καλούς θεούς της Ελλάδας;

Χάνουν έδαφος τα ελληνικά παιγνίδια

Η άρση της απαγόρευσης διαφήμισης των παιγνιδιών από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα οδήγησε στον περιορισμό του μεριδίου της αγοράς που είχαν τα ελληνικά παιγνίδια.

Ενώ, κατά τη διάρκεια της απαγόρευσης της διαφήμισης των παιγνιδιών, το μερίδιο των ελληνικών ήταν αντίστοιχο με αυτό των ξένων, σήμερα αυτό έχει περιοριστεί στα 25% και τα προϊόντα των ξένων χωρών καταλαμβάνουν πλέον την κυρίαρχη θέση στην αγορά.

Μήπως θα πρέπει να επαναφέρουν την απαγόρευση οι υπεύθυνοι της κυβέρνησης όχι μόνο για να βοηθήσουν την ελληνική παραγωγή αλλά και γιατί η ποιότητα των διαφημιζομένων παιγνιδιών είναι τέτοια που μόνο την ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών δεν βοηθάει.

Πόλεμος για τις πωλήσεις γης στην Αττική

Η αύξηση των τιμών της γης στην Αττική ήταν τεράστια τα τελευταία χρόνια. Η ασφυξία της πρωτεύουσας και οι κακές συνθήκες διαβίωσης, λόγω κυρίως του νέφους, οδήγησαν ένα μεγάλο τμήμα των κατοίκων του λεκανοπεδίου να στραφούν προς τις περιοχές της ανατολικής Αττικής.

Οι φωτιές μάλιστα των τελευταίων ετών, οι οποίες αφάνισαν τα δάση της Αττικής, συνέβαλαν στην κατάρτιση της γης καθώς και στην καταπάτηση τεραστίων εκτάσεων. Τα αυθαίρετα ξεφυτρώνουν το ένα μετά το άλλο και κανένας δεν μπορεί να ελέγξει την οικοδομική δραστηριότητα καθώς τα ποσά τα οποία διακινούνται εί-

και τεράστια. Κανείς βέβαια δεν μπορεί να υπολογίσει το ύψος της φοροδιαφυγής από τις παράνομες δραστηριότητες.

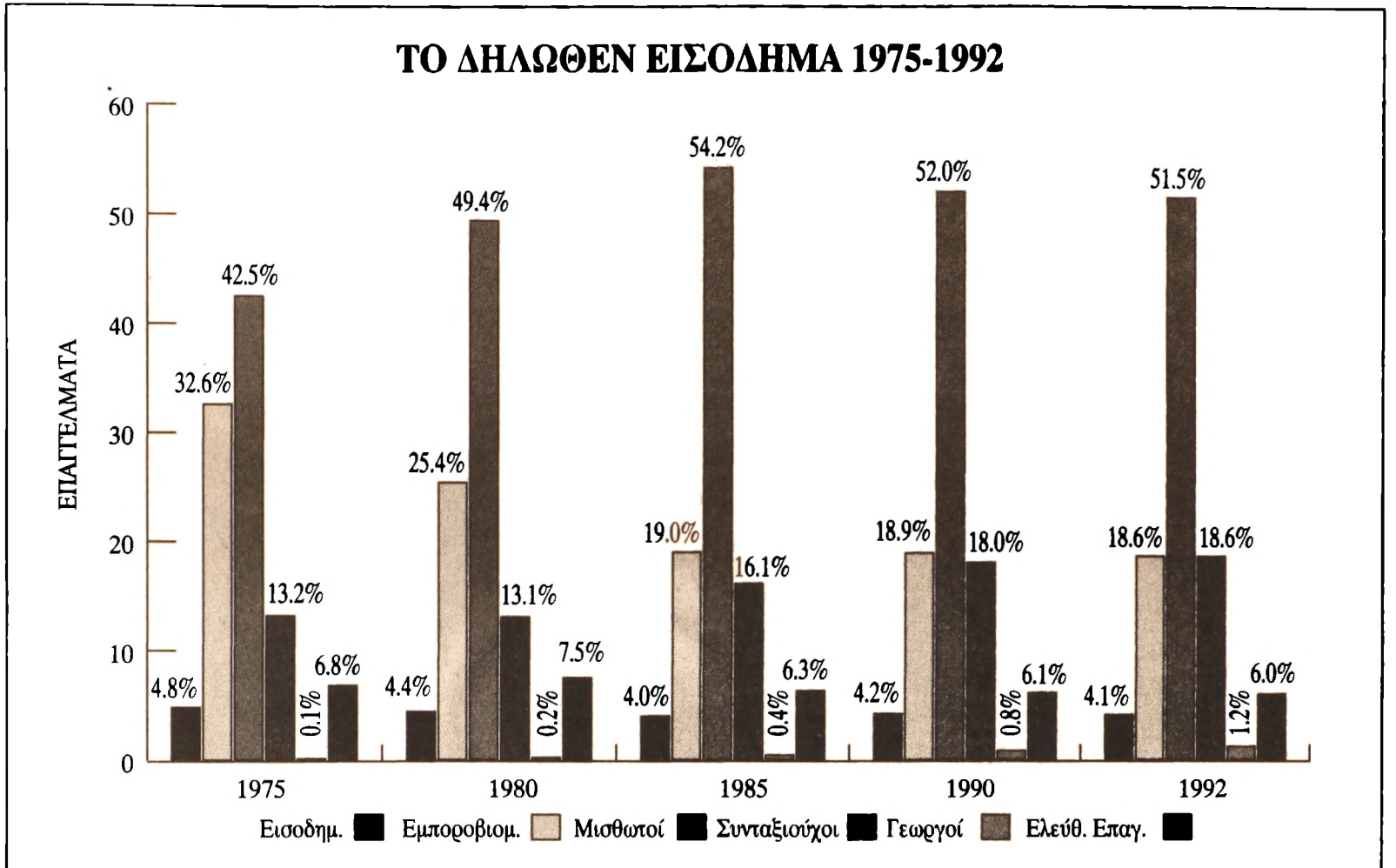
Οι κυβερνήσεις, όχι μόνο της Νέας Δημοκρατίας αλλά και οι προηγούμενες του ΙΑΣΟΚ, δεν ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό. Δεν τους ενδιαφέρει και έτσι αφήνουν την Αττική να καίγεται και η η να κόβεται σε οικοπέδα τα οποία να πουλιούνται σε πιστευτά υψηλές τιμές.

Σήμερα, μετά από τις απιστολογίες στον Άγιο Στέφανο, η κυβέρνηση δείχνει όψιμο ενδιαφέρον για τα δάση και το πράσινο της Αττικής. Δυστυχώς όμως όχι μόνο κανένας πια δεν πιστεύει ότι είναι πραγματικό το ενδιαφέρον που επιδεικνύει αλλά κανείς ουδείς πιστεύει ότι μπορεί να κάνει την οποιαδήποτε ουσιαστική παρέμβαση.

Μόνο μια συνολική συμφωνία όλων των κομμάτων θα σώσει την Αττική από τα χέρια των οικοδοματικών, των καταπατητών και των εμπρηστών. Και πη δεν φαίνεται δυστυχώς να συμβεί.

Κίνητρα προς τι;

Όταν η κυβέρνηση και το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

νομίας δεν μπορούν να θεσπίσουν οποιοδήποτε ουσιαστικό κίνητρο για επενδύσεις, προσφέρει κίνητρα για το κυνήγι των φοροφυγάδων. Πόσο αφελές είναι όμως να πιστεύει κανείς ότι με τέτοια μέτρα θα καταφέρουν να περιορίσουν την φοροδιαφυγή, όταν δεν παίρνονται ουσιαστικά μέτρα για τον περιορισμό της; Μήπως τελικά και αυτή η κίνηση αποδειχθεί ένα ακόμα φιάσκο για

τον υπουργό και την κυβέρνηση Μητσοτάκη;

Οι αυξήσεις συνεχίζονται, ο Μάνος παραμένει

Ενώ το βιοτικό επίπεδο του ελληνικού λαού επιδεινώνεται όλο και περισσότερο, η κατάσταση αρχίζει να θυμίζει έντονα το ανέκδοτο του Χότζα, ο οποίος έβαζε, έβαζε φόρους, δυσ-

νασχετούσαν οι υπήκοοί του, και όταν έβγαλε έναν όλο τον θεώρησαν ευεργέτη.

Αυξήσεις λοιπόν σε ΟΤΕ, ΟΣΕ, Ολυμπιακή, Αεροπορία, και ο κ. Μάνος εξαγγέλλει αλλαγή της πολιτικής τον Σεπτέμβριο.

Να τα πάρουμε τώρα και μετά δίνουμε ορισμένα ψήφουλα με σκοπό να μας ψηφίσουν στις εκλογές,

Όταν κάποιος έχει χάσει το μέτρο...

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας κάνει, όπως υποστηρίζει, προσπάθειες για τη μείωση της φοροδιαφυγής σε μία προσπάθεια ανόρθωσης της οικονομίας. Φέτος μάλιστα, τα ειδικά σποτ παρουσιάζονται συνέχεια από την τηλεόραση, καθώς οι προβλέψεις για το ύψος των εσόδων είναι δυσοίωνες. Οι συνεχείς αυξήσεις επιβαρύνουν κυρίως τους μισθωτούς, οι οποίοι, όπως φαίνεται και στον πίνακα, δηλώνουν το μεγαλύτερο τμήμα του εισοδήματος, ενώ οι εισοδηματίες το μικρότερο. Πρέπει το γρηγορότερο η κυβέρνηση να τροποποιήσει τη φορολογική της πολιτική γιατί πλέον η αύξηση των εσόδων από την αφαίμαξη των μισθωτών και των συνταξιούχων δεν μπορεί παρά να είναι οριακή.

ΗΠΑ: Η εκθρόνιση ενός διευθυντή

Η IBM θεωρείται ο μεγαλύτερος κατασκευαστής υπολογιστών στον κόσμο, με ετήσιες πωλήσεις πάνω από 65 δισ. δολάρια, ποσόν πολύ μεγαλύτερο από τον ελληνικό κρατικό προϋπολογισμό. Ο εκάστοτε διευθυντής της εταιρείας αδεικνύεται μέσα από την ίδια εταιρεία με προοπτικές να γίνει επικεφαλής για τουλάχιστον μια δεκαετία.

Τα πράγματα φαίνεται ότι αλλάζουν όμως ακόμα και στην IBM, καθώς τα αποτελέσματα του 1992 ήταν καθόλου ενθαρρυντικά για τη συνέχεια της διατήρησης της πρώτης θέσης στις πωλήσεις

ηλεκτρονικών υπολογιστών. Με ζημιά 5 δισ. δολάρια και με απολύσεις 103.000 εργαζομένων, ο διευθυντής της IBM John Akers δεν κατάφερε να εξαντλήσει τη θητεία του και ανακοίνωσε στις 25 Ιανουαρίου ότι θα αποχωρήσει από τη διεύθυνση, κάτι που συμβαίνει για πρώτη φορά στην ιστορία της εταιρείας. Η ανακοίνωση αυτή μάλιστα είχε θετικό αντίκτυπο στην τιμή των μετόχων της IBM, η οποία σημείωσε μικρή άνοδο.

Ο διευθυντής της IBM θεωρείται ένας από τους οικονομικά ισχυρότερους ανθρώπους του κόσμου, και ως εκ τούτου υπεράνω πάσης υποψίας. Απεδείχθη όμως ότι όλα μπορεί να συμβούν όταν δεν υπάρχει όραμα σε κάποιον ο οποίος κατέχει μια τέτοια υψηλή θέση. Η εκθρόνιση του J. Akers

ήταν κάτι το αναμενόμενο, μετά από μια σειρά λάθος εκτιμήσεις πάνω στα κύρια ρεύματα της αγοράς των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Την περίοδο αυτή το συμβούλιο της IBM προσπαθεί να βρει τον νέο διευθυντή. Υποψήφιοι είναι πολλοί, ακόμα και ο Ρος Περό, ο πολυεκατομμυριούχος υποψήφιος για την προεδρία των ΗΠΑ.

Όλοι ειδικά δε οι επενδυτές και οι ανταγωνίστριες εταιρείες στο χώρο των υπολογιστών περιμένουν με αγωνία την εκλογή του νέου διευθυντή. Ποιος θα δεχθεί να είναι ο άνθρωπος που πρέπει να βγάλει την τεράστια αυτή εταιρεία από τη φθίνουσα πορεία της και να την οδηγήσει ξανά σε επιτυχίες, όταν οι πιθανότητες αποτυχίας είναι πολύ μεγαλύτερες;

Και πριν τον λόγο;

της Αλίκης Τσιλιχρήστου

«Εν αρχή ην ο λόγος». Και πριν τον λόγο; Πολύ πριν τους ανθρώπους, πριν τους θεούς, ποιος/ποια προϋπήρχε; Ποιος/ποια που τα πάντα γνώριζε – κρατούσε στα δύο γκρίζα χέρια της δυο φίδια, θεά όμοια μαζί και άνθρωπος, μήτε άνθρωπος μήτε θεός.¹

Πότνια, Δέσποινα, αρχέγονη μητέρα, αστείρευτη πηγή ζωής, μητέρα προ-οιδιπόδεια, πρωταρχικό έτερο ήμισύ μας, ήπειρος της αρχαιολογίας της μνήμης μας, σκιερή.

Αυτή ήταν που υπήρχε πολύ πριν τους ανθρώπους και πριν τους θεούς. «Μητέρα πάντων τε θεών πάντων τε ανθρώπων». Αυτή η πρό-λογος, αυτή η προ-φήτις. «Ναι, και πριν τους θεούς, με τα δυο ελίσσόμενα φίδια στα υψωμένα/απλωμένα της χέρια. Στεκόταν στα όρη, στην αυγή των καιρών κι ανέμενε το τι θα συμβεί. Πρόσμενε τη στιγμή της. Όλοι την έχουμε δει. Τα υψωμένα χέρια της με το περιστρεφόμενο φίδι στον κάθε καρπό. Το τρομερό της πρόσωπο, τα γυμνωμένα της στήθη. Όλοι την έχουμε δει στα όνειρά μας».²

Πρόκειται για τη «σκοτεινή ήπειρο» της αρχαιολογίας της μνήμης μας, την αποκαλούμενη προ-οιδιπόδεια μητέρα. Πρωταρχική μορφή του πόθου και της αγωνίας μας, του παραδείσου και της κόλασης, του κήπου της Εδέμ και της ταπεινωτικής μας απ' αυτόν έξωσης. Μορφή ιερή και μαζί «αποτρόπαιη», το «θηλυκό» πρωταρχικό έτερο ήμισύ μας. Πρόκειται για μία μορφή καμωμένη, λένε οι ψυχαναλύτριες μητέρες, από τα βιώματα του απόλυτα εξαρτημένου παιδιού, προτού ακόμα μιλήσει και πάνω στη συγκεκριμένη, πραγματική μορφή της μητέρας του. Και βέβαια την έχουμε όλοι δει, γράφει η ψυχαναλύτρια Μάτις. Ήταν/είναι, εξάλλου, παρούσα πάντα σε όλες τις σημαντικές στιγμές του βίου μας. Εξακολουθεί να μας επισκέπτεται στα όνειρά μας, στις παραισθήσεις μας, στους μύθους και στα παραμύθια, στην τέχνη, στην

ποίηση. Πότε κακή μητριά, πότε καλή νεράιδα. Στρίγγλα, σφίγγα, κακή μάγισσα και συχνά γλυκιά παναγιά, φρουρός άγγελος, μανούλα. Και βέβαια όχι πάντα με την όψη την τρομακτική, αινιγματική, απειλητική, κολαστική. Όχι δα αυτή η προσωποποίηση της πιο εξιδανικευμένης συμβίωσης, το σύμβολο μιας άνευ όρου αγάπης, της αέναης παρηγοριάς. Μα ακριβώς έτσι στη διχοτομική της, διχασμένη, «σχιζοφρενική» μορφή.

Μάντις, ερμηνεύτρια, θεράπων όλων των αναγκών μας και των επιθυμιών, τις προλέγει, τις προ-φητεύει, πριν καν οι ίδιοι τις αρθρώσουμε. Συνιστά την προσωποποίηση της ασφάλειας, της τροφής μας, της επιβίωσής μας, τρεφόμεστε με και από το κορμί της. Μας προστατεύει και μας ελέγχει, μας ικανοποιεί και μας προσαρτά. Μας απειλεί, αν δεν καταφέρουμε να αυτονομηθούμε, με τη διαιώνιση της παιδικής εξάρτησης, της ανικανότητας, με μωρία. Να η πρώτη πηγή της δυσκολίας μας να συσχετιστούμε με τη -μορφή της μητέρας- με τη γυναικεία μορφή. Το νά 'σαι άνδρας σημαίνει να είσαι πιο ισχυρός από τη μητέρα/γυναίκα. Το να 'σαι γυναίκα, να είσαι ταυτόχρονα και να μην είσαι σαν τη μητέρα/γυναίκα. Προκειμένου να αυτονομηθούμε, μας «εξορίζει» η μητέρα από τις προτεραιότητές της, μας απορρίπτει, μας εκθέτει σε μοναξιά, σε δοκιμασία, προκειμένου να σταθούμε στα πόδια μας την ανταπορρίπτουμε. Η πρώτη μας λέξη «μητέρα», η γέννηση του λόγου, γεννάται σε αντικατάσταση της απουσίας της με μια συμβολική της παρουσία, τη λέξη «Μαμ», «μαμά». Το «εγώ» μας έχει λοιπόν αρχή το λόγο. Όχι όμως το λόγο = φαλλό.

«Σαν τη μάνα μου ποτέ»

«Αν οι δεκαετίες '60-70 μπορούν να χαρακτηριστούν σαν οι δεκαετίες της σεξουαλικότητας της γυναίκας, η δεκαετία του '80 θα μπορούσε άνετα να χαρακτηριστεί», γράφει μεταξύ άλλων η Κρίστεβα, «σαν η δεκαετία του αυτοπροσδιορισμού της», η αναζήτηση προσδιορισμού μιας νέας θηλυότητας

/γυναικοσύνης; /του γυναικείου. Το '80 υπήρξε η δεκαετία της προσέγγισης του μητρικού σώματος. Της φεμινιστικής ανάκτησης, αλλιώς, της μητρότητας, κυρίως μέσα από την ψυχανάλυση. Στο κάτω κάτω, όπως σημειώνει χαρακτηριστικά, η ιδιότητα της μητρότητας είναι η μόνη «σίγουρη» ιδιότητά μας, η μόνη που δεν έχει αμφισβητηθεί μέχρι τα τώρα, του γυναικείου φύλου...

Αυτό που τράβηξε ιδιαίτερα την προσοχή των ψυχαναλυτριών ήταν η ισχυρή άρνηση της μητέρας από τον ίδια τη γυναίκα. «Σαν τη μαμά ποτέ» θα μπορούσε, λέει η Μάτις, να τιλοφορήσει το σχετικό εμπειρικό της υλικό από γυναίκες αναλυόμενες. Η διαπίστωσή της μου θυμίζει την οδυνηρή αποκάλυψη υπόγειου ρεύματος «μισογυνισμού» και στις γραμμές του ίδιου του γυναικείου κινήματος. Τη χρήση επίσης του ταξικού/ρατσιστικού όρου από διανοούμενες γυναίκες, και μετά περισσής βδελυγμίας για τις «άλλες», «κατινισμός». Μόνο ύστερα από μακροχρόνια θεραπευτική επεξεργασία των δύο εικόνων μαύρου-άσπρου για τη μητέρα της αναλυόμενης γίνεται κατορθωτό ένα πλησίασμα των δύο καταρχήν αντιθετικών εκδοχών της. Η σύνθεση των δύο όψεων μητρότητας στο ίδιο πρόσωπο. Η αναγνώριση της ίδιας της μητέρας σε όλη την γκάμα των αποχρώσεών της σαν η προϋπόθεση για την αποδοχή ενός πλουραλιστικού δυναμικά προφίλ της γυναικείας μας ταυτότητας. Για την αποδοχή του εαυτού μας, όπως εμείς και όχι οι άλλοι μας ορίζουν.

1. Περιγραφή της Πότνιας από τον Περ Λάγκερ-κβιτς στο *Αρχαιολογία του ασυνειδήτου*, Ι. Μάτις.
2. Schoies 76. *Αρχαιολογία του ασυνειδήτου*, Ι. Μάτις.

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Η ΤΑΞΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΛΙΝΤΟΝ

Στις 17 Φεβρουαρίου ο Πρόεδρος Κλίντον ανακοίνωσε με 60λεπτη ομιλία του στο Κογκρέσσο το αναμενόμενο οικονομικό του πρόγραμμα εκτός της προθεσμίας της παραδοσιακής ανοχής των 100 πρώτων ημερών στην προεδρία. Απευθύνθηκε, στην ουσία, ο Κλίντον κατευθείαν στο λαό ζητώντας τη στήριξη του οικονομικού του προγράμματος πάνω από τα εφάλια της στρατιάς των ειδικών συμφερόντων που ήδη οργανώνονται για να πολεμήσουν τις τύχες του προγράμματος που θίγουν τα κεκτημένα.

Κατά πόσο είναι δικαιολογημένες οι εκτιμήσεις για το πρόγραμμα Κλίντον ισοδυναμεί με «επανάσταση» και ριζική μεταστροφή της οικονομικής πολιτικής στην Αμερική την τελευταία 30ετία και κατά πόσο η επιτυχής εφαρμογή του θα αντιπαρατίθεται με μια «μικρή κοινωνική επανάσταση» είναι θέματα συζητήσιμα. Γεγονός πάντως είναι ότι με το πρόγραμμα ανατρέπεται πλήρως η φιλοσοφική βάση της Ρεγκανικής οικονομικής πολιτικής και επαχθίζεται στο προσκήνιο ως σημαντικό εργαλείο ο ρόλος της κρατικής παρέμβασης.

Μία ακόμα από τις προεκλογικές υποσχέσεις του Κλίντον, η μη φορολογική επιβάρυνση των μεσαίων ξεων, ανατρέπεται με το πρόγραμμα μετά την επαφή με την πραγματικότητα. Παρ' όλα αυτά, η ρητή υποδοχή του προγράμματος ήταν εκπληκτική καθώς το 75-80% των Αμερικανών πολιτών το επικρίνουν, κάποιος δε οπαδός του Κλίντον στο χάλι υποδέχτηκε τον Πρόεδρο με το σύνθημα «έλω να πληρώσω περισσότερους φόρους», σύνθημα πρωτοφανές και ανήκουστο κατά τη διάρκεια της περασμένης δεκαετίας. Τότε η φορολογική επανάσταση του Ρέγκαν είχε μειώσει τη φορολογική επιβάρυνση για τα μεγάλα εισοδήματα. Η δεκαετία των Ρεπουμπλικάνων τετραπλασίασε το δημοσιονομικό έλλειμμα, ενίσχυσε τον καταναλωτισμό, έκανε τους πλούσιους πλουσιότερους και τους φτωχούς φτωχότερους.

Βασικός στόχος του προγράμματος Κλίντον είναι η μείωση του ελλείμματος κατά 1/3 (κατά 500 δισ. λ.) μέσα στην επόμενη πενταετία με δύο κυρίως μέτρα: την αύξηση των φόρων και τη μείωση των δαπανών σε ίσα περίπου μεγέθη. Με την τρέχουσα

αύξηση της οικονομίας κατά 3% το χρόνο ο Κλίντον ελπίζει ότι το 1997 το έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ θα μειωθεί από 5,4% που είναι σήμερα σε 2,7%. Στο σκέλος των δαπανών οι περικοπές είναι δραστικές: πολλά κοινωνικά προγράμματα περικόπτονται, ο αμυντικός προϋπολογισμός κατά 80 δισ. δολ., ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων, το προσωπικό του Λευκού Οίκου κατά 25%, οι μισθοί στο δημόσιο παγώνουν.

Το πολιτικό μήνυμα είναι «δίκαιη κατανομή των θυσιών». Ποιοι καλούνται να πληρώσουν τους φόρους; Τα ανώτατα και μεσαία εισοδήματα. Και θα κληθούν εκ νέου να πληρώσουν όταν στη συνέχεια θα ανακοινωθούν τα μέτρα για το σύστημα υγείας που θα καλύπτει όλους τους Αμερικανούς και το κόστος του οποίου υπολογίζεται σε 90 δισ. δολ. Ζευγάρια με εισόδημα άνω των 14.000 δολ. το χρόνο θα φορολογηθούν με συντελεστή 36% (έναντι 31%), στα δε εισοδήματα άνω των 250.000 δολ. επιβάλλεται εφάπαξ εισφορά 10% επιπλέον. Ο συντελεστής για τις επιχειρήσεις αυξάνεται από 32% σε 34% και οι ξένες εταιρείες θα πληρώσουν κάτι παραπάνω. Ο νέος ενεργειακός φόρος, το κύριο βάρος του οποίου θα σηκώσουν οι ψηφοφόροι των αγροτικών περιοχών, υπολογίζεται να αποφέρει 76 δισ. δολ. Ευνοούνται φορολογικά οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, επιδιώκεται με κρατικά προγράμματα η δημιουργία 500.000 απασχολήσεων, ενισχύεται η υψηλή τεχνολογία, μεγάλα κρατικά προγράμματα μπαίνουν σε εφαρμογή. Το κράτος, ως πρόβλημα το ίδιο στο παρελθόν, παρσιάζεται τώρα ως μοχλός ανάπτυξης και λύσης των προβλημάτων.

Ο λαός ίσως να έχει πεισθεί, μολονότι είναι δύσκολο να γνωρίζει λεπτομέρειες και επιπτώσεις. Η μεγάλη δοκιμασία είναι το Κογκρέσσο, παρά τη Δημοκρατική πλειοψηφία, το οποίο μπορεί, όπως κάνει συνήθως, να καταρρακώσει το πρόγραμμα και να το καταστήσει αγνώριστο. Η μάχη με τα ειδικά συμφέροντα και τα λόμπις τώρα μόλις αρχίζει.

Αυτό που μένει όμως προς το παρόν είναι η νέα προσέγγιση που θα έχει σίγουρα πολιτικές και ιδεολογικές επιπτώσεις και στην Ευρώπη. Οι όροι αναφοράς της πολιτικής και ιδεολογικής διαμάχης αλλάζουν ριζικά στη δεκαετία του '90.

«Το κράτος, ως πρόβλημα το ίδιο στο παρελθόν, παρουσιάζεται τώρα ως μοχλός ανάπτυξης και λύσης των προβλημάτων».

Αν όμως έτσι έχει η πολιτική κατάσταση, η γαλλική κοινωνία βρίσκεται σε μία σημαντικότερη καμπή. Οι εξελίξεις που συντελούνται στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας, οι αλλαγές στον διεθνή χώρο, ο τρόπος που οι πολίτες βιώνουν τα σύγχρονα προβλήματα διαμορφώνουν μία νέα πραγματικότητα με την οποία καλείται να αναμετρηθεί η παραδοσιακή πολιτική. Είναι ακριβώς αυτές τις πτυχές των γαλλικών εκλογών που θα προσπαθήσουμε να δια φωτίσουμε στη συνέχεια.*

Μια κοινωνία σε εξέλιξη

Μετά από μία μακρά περίοδο οικονομικής ευημερίας και περιορισμού των κοινω-

νικών διαφορών (1945-1974), ακολούθησε μία περίοδος νωχελείας, όπου οι Γάλλοι δεν έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στα σημάδια της κρίσης. Όταν, στις αρχές του '70, ο αριθμός των ανέργων έφτασε στις 500.000 θεωρήθηκε ένα ανησυχητικό όριο. Στη δεκαετία 1974-1984, ο αριθμός αυτός έμελλε να τετραπλασιαστεί. Το 1985 σταθεροποιήθηκε στα 2,5 εκ., πριν αρχίσει και πάλι να ανεβαίνει το 1991.

Σε μεταβατικές περιόδους, όπως αυτή που διανύει η Γαλλία, ένα κάποιο ποσοστό ανεργίας θεωρείται αναπόφευκτο. Οι ειδικοί το τοποθετούν στο 4% και επιμένουν ότι δεν είναι αποδεκτό παρά μόνο αν είναι περιορισμένης διάρκειας. Ασφαλώς δεν είναι η περίπτωση των Γάλλων, όπου το 10% του ενεργού

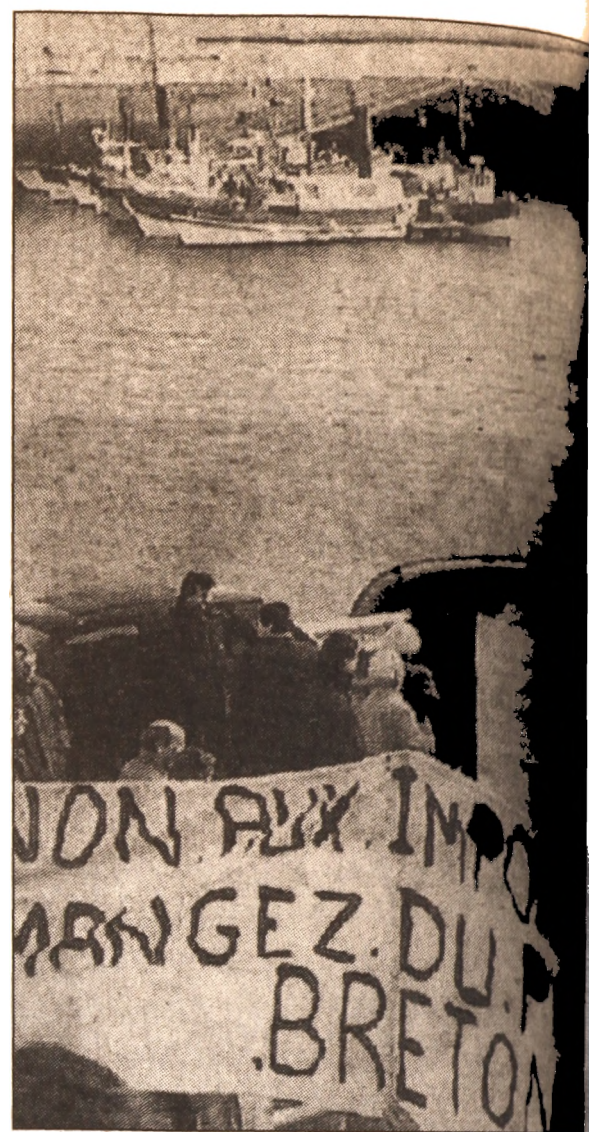
Γαλλικές εκλογές: Η μεθεπόμενη μέρα

της Ελένης Καραντζόλα

Οι γαλλικές βουλευτικές εκλογές της 21ης και 28ης Μαρτίου θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως οι πλέον πολιτικά αδιάφορες εκλογές της τελευταίας δεκαπενταετίας. Κατά πρώτον, και σε αντίθεση με τις πρόσφατες αμερικανικές, τους λείπει το στοιχείο του σασπένς. Όλες οι σφυγμομετρήσεις δείχνουν άνετη επικράτηση του δεξιού συνασπισμού και με δεδομένη την έλλειψη οποιασδήποτε πρότασης μετεκλογικής συνεργασίας σοσιαλιστών και οικολόγων, οι συζητήσεις επικεντρώνονται στο πρόσωπο του καινούργιου συγκάτοικου του Φρανσουά Μιτεράν: Μπαλαντύρ ή Λεοτάρ; ή μήπως Ζισκάρ ντ' Εσταίν;

Κατά δεύτερο λόγο, και σε αντίθεση πάλι με τις αμερικανικές, οι προσεχείς γαλλικές εκλογές δεν συνοδεύονται από καμία προσδοκία. Δεν είναι η απαρχή μιας νέας εποχής. Ούτε όμως και εκφράζουν μια διάθεση επιστροφής σε πιο σίγουρες μεθόδους διακυβέρνησης. Οι σοσιαλιστικές κυβερνήσεις, μειώνοντας τον πληθωρισμό, διατηρώντας την ανταγωνιστικότητα του φράγκου και περιορίζοντας τα ελλείμματα της Κοινωνικής Ασφάλισης, έχουν στερήσει τη Δεξιά από το μεγάλο της επιχείρημα, την ικανότητά της να διαχειρίζεται την οικονομία. Οι Γάλλοι φτάνουν στις εκλογές με 3 εκ. άνεργους, έχοντας επίγνωση ότι καμία κυβέρνηση, ούτε δεξιά ούτε αριστερή, δεν μπορεί να μειώσει δραστικά τον αριθμό αυτόν.

Τέλος, από τις προσεχείς γαλλικές εκλογές δεν πρόκειται να προκύψει μια πολιτικά βιώσιμη λύση. Οι δεξιοί θα κληθούν να κυβερνήσουν υπό το άγρυπνο βλέμμα του Προέδρου, ενώ σε δύο χρόνια από τώρα, με τις νέες προεδρικές εκλογές, δεν αποκλείεται να ξαναζητήσουν την εμπειρία του 1988. Εξού και η έλλειψη πανηγυρισμών.

γού πληθυσμού βρίσκεται σε αναζήτηση εργασίας, με μέση διάρκεια αναζήτησης 14 μήνες. Η κατάσταση δεν προβλέπεται να βελτιωθεί, καθώς πολλές σημαντικές επιχειρήσεις, όπως η Μισελέν, η Ρενό, η Φίλιπς, η Τόμπσον κ.ά. έχουν προαναγγείλει πλάνα σταδιακών απολύσεων για τα επόμενα χρόνια. Οι πρώτοι που θίγονται είναι ασφαλώς οι πιο ευάλωτες κατηγορίες πληθυσμού, κυρίως οι γυναίκες και οι ξένοι. Ωστόσο, ένα νέο χαρακτηριστικό των τελευταίων δύο χρόνων είναι ότι αυξάνεται ταχύτατα ο αριθμός ανέργων στον μέχρι πρότινος προνομιούχο χώρο των στελεχών (cadres). Κατά τον ίδιο τρόπο, το πτυχίο των λεγόμενων «Μεγάλων Σχολών» δεν αποτελεί πλέον επαγγελματική εγγύηση, καθώς οι επιχειρήσεις προτιμούν τώρα νέους λιγότερο λιμπρούς, αλλά πιο «επιθετικούς» και με χαμηλότερο κόστος.

Στο εργασιακό επίπεδο, η ιεραρχία των επαγγελμάτων έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές. Οι χθεσινοί πρόκριτοι (γιατροί, εκπαιδευτικοί, ελεύθεροι επαγγελματίες, πολιτικοί) έχουν χάσει μέρος της εκτίμησής και των προνομίων που απολάμβαναν. Ορισμένα επαγγέλματα παροχής υπηρεσιών, όπως οι υδραυλικοί, οι λογιστές ή οι φυσιοθεραπευτές έχουν αναβαθμιστεί. Η τεχνολογία

Γάλλοι ψαράδες της Βρετάννης διαμαρτύρονται μαζί, εξοργισμένοι για τις εισαγωγές αλιευμάτων που απειλούν το δικό τους βιοτικό επίπεδο.

γεί θέσεις εργασίας και συγχρόνως υφίσταται νέα επαγγέλματα.

Οι επαγγελματικές ανακατατάξεις επιφέρουν αλλαγές και στην κοινωνική διαστρωμάτωση. Η «μεσαία τάξη», προϊόν της χρυσιακονταετίας 1945-75, δεν υπάρχει πια. Έχει διογκωθεί και διασταλεί είτε προς τα πάνω, σε ένα είδος προτεκτοράτου, δηλαδή ανθρώπων που εργάζονται σε μη ανταγωνιστικούς τομείς και κατά συνέπεια ζουν σε κόσμο απόλυτα ασφαλή, είτε προς τα κάτω, σε ένα είδος νεο-προλεταριάτου, οι συνθήκες εργασίας και ζωής είναι φτωχές. Κάθε μέρα όλο και περισσότεροι αισθάνονται να απειλούνται με φτώχεια. Η γαλλική κοινωνία αρχίζει να γίνεται φυγόκεντρη: τείνει να απορροφά τους που δεν μπορούν να συγκεντρωθούν. Τους λείπει η εκπαίδευση, η υγεία ή η μαχητικότητα.

Προς το μοντέλο εργασίας, οι Γάλλοι έχουν μοιρασμένοι. Οι πιο συντηρητικοί έχουν ένα μοντέλο φιλελεύθερου τύπου, με έμφαση της Ιαπωνίας, όπου υπέρτατες είναι η ιεραρχία και η σκληρή εργασία. Αντίθετα, οι νεότεροι ελκύονται περισσότερο από το «καλιφορνέζικο» πρότυπο, με τις μικρές ενότητες, την αυτονομία, την λειτουργικότητα και την έλλειψη ιεραρχίας.

Από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο χρόνος εργασίας των Γάλλων έχει μειωθεί στο μισό, ενώ ο ελεύθερος χρόνος είναι 3,5 φορές περισσότερος από ό,τι το 1900. Ωστόσο το αίτημα για περαιτέρω μείωση της εργασίας, για περισσότερο ελεύθερο χρόνο παραμένει, καθώς το μεγαλύτερο μέρος αυτού του χρόνου είναι διαθέσιμο μόνο μετά τη συνταξιοδότηση. Η μέχρι σήμερα διάκριση της ζωής ενός ανθρώπου σε τρία διακριτά στάδια –ένα πρώτο όπου μαθαίνει, ένα δεύτερο όπου εργάζεται και ένα τρίτο όπου αναπαύεται– με δεδομένες τις εξελίξεις που προαναφέραμε, καθώς και την θεαματική αύξηση του μέσου όρου ζωής, δεν ανταποκρίνεται ούτε στις ανάγκες του ατόμου ούτε σε αυτές της κοινωνίας.

Σε αναζήτηση ενός νέου διεθνούς ρόλου

Την ίδια στιγμή που η γαλλική κοινωνία αναζητά μία καινούργια ταυτότητα, αναζητά και μία καινούργια θέση στον κόσμο. Την εποχή της Συνθήκης της Ρώμης, το 1957, το ευρωπαϊκό όνειρο δεν είχε εξάψει τη φαντασία των Γάλλων. Με την πάροδο των χρόνων όμως αρχίζουν να νιώθουν σιγά-σιγά

πολίτες της Ευρώπης, συναίσθημα πιο έντονο στους νέους, τους αυριανούς δηλαδή πρωταγωνιστές της οικονομικής, πολιτικής, επιστημονικής και καλλιτεχνικής ζωής. Αν κάτι τους φοβίζει, είναι η θέση της Γαλλίας μέσα στο ευρωπαϊκό σύνολο: είναι αυτός ακριβώς ο φόβος που εκφράστηκε στο δημοψήφισμα για τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Αν πάντως, όπως δείχνουν οι διάφορες έρευνες, οι Γάλλοι αισθάνονται περισσότερο πολίτες του κόσμου παρά της Ευρώπης, είναι γιατί στην καθημερινή τους ζωή επηρεάζονται πολύ πιο άμεσα από τον οικονομικό ανταγωνισμό της Ιαπωνίας και της Αμερικής παρά της Ισπανίας ή της Ολλανδίας.

Από την άλλη πλευρά, οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη σήμαναν και την αλλαγή του διεθνούς ρόλου της Γαλλίας. Επί 30 χρόνια οι Γάλλοι έζησαν με ένα συναίσθημα ανωτερότητας, με την ψευδαίσθηση ότι Ευρώπη είναι η Δυτική Ευρώπη. Σήμερα, μετά την κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου, ανακαλύπτουν ότι η Ευρώπη άλλαξε διαστάσεις, ότι υπάρχει μία νέα χώρα κέντρο και άξονας, η Γερμανία. Ανησυχούν για το τι τους επιφυλάσσει το μέλλον, ενώ μετά τον πόλεμο του Κόλπου εκτιμούν ότι η παγκόσμια ειρήνη κινδυνεύει ανά πάσα στιγμή από χώρες όπως το Ιράκ, το Ιράν και η Λιβύη. Εξακολουθούν να διατηρούν την ιστορική τους σύνδεση με την Αφρική, βλέπουν την Ασία μέσα από την εντυπωσιακή οικονομική ανάπτυξη της Ιαπωνίας και των «τεσσάρων δράκων» (Νότια Κορέα, Χονγκ Κονγκ, Ταϊβάν, Σιγκαπούρη). Η Αμερική, λόγω των εσωτερικών της προβλημάτων, έχει πάψει πλέον να είναι πρότυπο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Francoscopie 1993, η Γαλλία είναι μεγάλη δύναμη για το 29% των Αμερικανών, 25% των Βρετανών, 35% των Γερμανών και 72% των Γάλλων. Από την άλλη, μόνο 15% των Γάλλων εκτιμούν ότι χάρη στη βιομηχανία τους περιλαμβάνονται στις μεγάλες οικονομικές δυνάμεις, έναντι 75% των Γερμανών όσον αφορά στη χώρα τους. Έτσι και οι ίδιοι οι Γάλλοι, δείχνουν να συρρικνώνονται τη στερεότυπη εικόνα που έχουν πολλοί ξένοι για τη χώρα τους: μια υπέρμετρη εθνική υπερηφάνεια, ένα κράτος που ενδιαφέρεται περισσότερο για την κουλτούρα παρά για την οικονομία. Ωστόσο, εκτός από την πυραμίδα του Λούβρου και την αψίδα της Ντεφάνς, οι Γάλλοι έχουν να υποδείξουν αξιόλογα επιτεύγματα, όπως το TGV, το

ΜΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ

1 στους 3

Γάλλους

πάσχει από αϋπνία

είναι ανύπαντρος

έχει δυο αυτοκίνητα

δουλεύει στο δημόσιο

δεν ξέρει σε ποια

πόλη βρίσκεται

η Ακρόπολη

2 στους 3

Γάλλους

φοβούνται μήπως

αρρωστήσουν βαριά

ενοχλούνται από τον

καπνό του τσιγάρου

έχουν συγκατοικήσει

πριν παντρευτούν

συμφωνούν να κλεί-

σουν τα σύνορα

δεν ξέρουν ποιος

ήταν ο πατέρας του

Κάιν και του Άβελ.

ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (1989)

Η Γαλλία αντιπροσωπεύει: 23,2% της έκτασης – 16,4% του πληθυσμού – 16,5% των σπιτιών – 17,9% των κάτω από 15 χρόνων – 15,7% των άνω των 65 χρόνων – 19,3% του ΑΕΠ – 21,3% της γεωργικής παραγωγής – 18,0% των άνεργων – 18,1% των αυτοκινήτων.

ΕΠΙΣΗΣ Η ΓΑΛΙΑ ΚΡΑΤΑ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΡΕΚΟΡ ΣΤΟΥΣ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ:

- Μέσος όρος ζωής στις γυναίκες: 80,9 χρόνια
- Κατανάλωση φαρμάκων: 29 ανα κάτοικο το χρόνο
- Περιπτώσεις AIDS: 35 για 100.000 κατοίκους
- Κινηματογραφικές αίθουσες: 4.441
- Αριθμός καζίνο: 138
- Αριθμός πολιτικών προσφύγων: 190.000
- Κατανάλωση σε παντόφλες: 1,2 ανά κάτοικο το χρόνο

Airbus, το διαστημικό πρόγραμμα Ariane ή ακόμα τους πυρηνικούς αντιδραστήρες που παρέχουν το 70% της ενέργειας της χώρας.

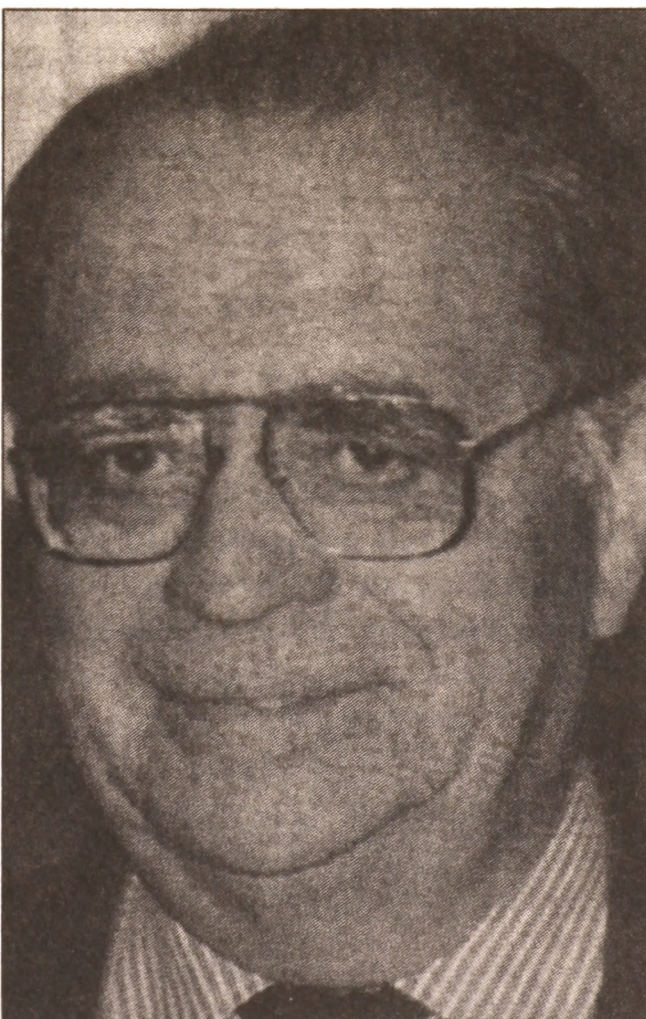
Με τα μάτια των γάλλων πολιτών

Κατά μέσο όρο, οι Γάλλοι δεν υπήρξαν ποτέ πιο πλούσιοι, πιο ελεύθεροι, πιο ενημερωμένοι, πιο κύριοι της μοίρας τους. Ωστόσο, δεν υπήρξαν ποτέ και τόσο αγχώδεις, όπως δείχνει η κατανάλωση ηρεμιστικών και υπνωτικών, όπου η Γαλλία κατέχει το παγκόσμιο ρεκόρ, ή η αύξηση των αυτοκτονιών, που από το 1982 και μετά ξεπερ-

νούν τους θανάτους από αυτοκινητικό δυστύχημα.

Σε πρόσφατη έρευνα της Sécodip, το ποσοστό ικανοποίησης των Γάλλων από την προσωπική τους ζωή αγγίζει το 80%. Αντίθετα, σε διάφορους τομείς της δημόσιας ζωής, κινείται ανάμεσα σε 7%-36%. Σαν να λέμε, ότι οι Γάλλοι θα ήταν πιο ευτυχισμένοι αν δεν ήταν σε αλληλεπίδραση με ένα πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον το οποίο κρίνουν πολύ αυστηρά. Υπ' αυτό το πρίσμα, δεν εκπλήσσει, που οι καινούργιοι ήρωες των Γάλλων είναι ουμανιστές. Ανάμεσα στις 5 πιο δημοφιλείς προσωπικότητες βρίσκουμε τον Κουστώ, τον αββά Πιέρ (που συντρέπει τους άστεγους), τον ηφαιστειολόγο Χαρούν Ταζιέφ και τον καθηγητή ιατρικής Σβάρτσενμπεργκ. Ομοίως, οι πιο αγαπητοί πολιτικοί είναι ο Μπερνάρ Κουσνέρ, που το πρωί βρίσκεται στη Βοσνία και το απόγευμα ξεφορτώνει ρύζι στη Σομαλία, ή ο Μπερνάρ Ταπί που ως υπουργός της Πόλης προσπαθεί να αφουγκραστεί και να επιλύσει τα προβλήματα των λιγότερο ευνοημένων συνοικιών.

Αποτελεί κοινή διαπίστωση των τελευ-

Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ο σημερινός σοσιαλιστής πρωθυπουργός Μπερεγκοβουά πήρε «άτοκο» δάνειο από επιχειρηματία κατέρριψαν το μύθο του «αξιοσέβαστου» και μετριοπαθούς πολιτικού. Ένα ακόμα πλήγμα κατά της φερεγγυότητας και αξιοπιστίας των κυβερνήσεων.

ταίων χρόνων μια συνεχώς αυξανόμενη απιστία των πολιτών απέναντι στους θεσμούς. Για παράδειγμα, η μεγάλη πλειοψηφία των Γάλλων εκτιμά ότι η Δικαιοσύνη δεν εκπληρώνει το ρόλο της. Η Κοινωνική Ασφάλιση παραμένει σύμβολο της γραφειοκρατίας. Τα συνδικάτα περιθωριοποιούνται: σήμερα οι συνδικαλισμένοι δεν είναι ούτε το 10% του ενεργού πληθυσμού. Όταν ο Πάπας παίρνει θέση κατά του διαζυγίου της έκτρωσης, ή πρόσφατα της χρήσης προφυλακτικών ενάντια στην εξάπλωση του AIDS, τα 3/4 των καθολικών δηλώνουν ότι δεν τον παίρνουν υπόψη τους.

Από τη γενική καχυποψία δεν θα μπορούσαν ασφαλώς να γλιτώσουν οι πολιτικοί. Η διάσταση ανάμεσα στους πολίτες και τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους φαίνεται να εξελίσσεται σε διαζύγιο: Οι 3 Γάλλοι στους 4 πιστεύουν ότι τους πολιτικούς δεν τους απασχολούν αυτά που σκέφτονται οι πολίτες. Από την άλλη πλευρά, μόνο 12% του πληθυσμού εκτιμά ότι οι πολιτικοί είναι ακέραιοι (το χαμηλότερο όλων των εποχών). Να προστεθεί δε ότι στα ποικιλόμορφα οικονομικά σκάνδαλα που έρχονται καθημερινά στη δημοσιότητα έχει προστεθεί και το πρόσφατο σκάνδαλο της μετάγγισης αίματος που βαρύνει όλα τα παραδοσιακά κόμματα. Μόνο που εδώ δεν πρόκειται για μία περίπτωση διασπάθισης δημόσιου χρήματος, αλλά για τη ζωή χιλιάδων ανθρώπων, θυμάτων αυτού που κάποιοι δεν δίστασαν να χαρακτηρίσουν ως δολοφονία του κράτους έναντι των πολιτών.

Προς ένα πολιτικό Μπιγκ-Μπανγκ

Αν παρατηρήσει κανείς με προσοχή τα αποτελέσματα των εκλογικών αναμετρήσεων στη Γαλλία, την τελευταία δεκαεπταετία, θα διαπιστώσει ότι οι πολίτες ωθούν κατά κάποιο τρόπο τις πολιτικές ηγεσίες να ξεπεράσουν τον εαυτό τους. Η αποτυχία της Δεξιάς το 1981 οφείλεται ακριβώς στην ανικανότητά της να εξηγήσει και, το σημαντικότερο, να αποτρέψει τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Μετά από 5 χρόνια σοσιαλιστικής διακυβέρνησης, η Αριστερά αποδεικνύει ότι μπορεί κι αυτή να πάρει το πηδάλιο, αλλά ότι βρίσκεται πίσω από τις απαιτήσεις των καιρών.

Το μήνυμα που στέλνουν οι προεδρικές εκλογές του 1988 είναι καθαρό: Χρειάζονται συντονισμένες προσπάθειες, ένα εί-

Φαμπριούς και Μισέλ Ροκάρ (χειροκροτούν) σε συγκέντρωση του Γαλλικού Σοσιαλιστικού κόμματος τον περασμένο μήνα στην Τουρ. Εκεί ο Ροκάρ, πρώην πρωθυπουργός και επίδοξος δικηγόρος της προεδρίας, ξεσήκωσε θύελλα με την εικονοκλαστική πρότασή του για διάλυση του και δημιουργία νέου πολιτικού κινήματος της Αριστεράς - «επικήδειο λόγο» επί του πτώματος Σ.Κ. αποκάλεσαν την ομιλία του.

εθνικής συμφιλίωσης. Μια επαναδιάταξη των πολιτικών δυνάμεων με βάση νέες, πανές αντιθέσεις και όχι αντιθέσεις του ελθόντος που έχουν χάσει το νόημά τους. Όταν ο Ζακ Ντελόρ δηλώνει ότι η διάσημη Δεξιά-Αριστερά είναι ξεπερασμένη, κάνει τίποτα άλλο από το να εκφράζει όσα αυτό που πιστεύει η πλειοψηφία των συμπολιτών του. Ποιες είναι αλήθεια οι διαφορές ανάμεσα στη Δεξιά και Αριστερά στα μεγάλα οικονομικά και κοινωνικά θέματα;

Εάν αυτό το πρίσμα, μπορεί κανείς να καλύψει τη σχετική επιτυχία της άκρας δεξιάς και των οικολόγων, που ελπίζουν σε αύξηση της τάξης του 13% και 20% αντίστοιχα. Το «Εθνικό Μέτωπο» (που, αντίθετα με ό,τι πιστεύουμε, είναι το αρχαιότερο κόμμα της Δεξιάς), άγγιξε όσους ακριβώς πλημμυρίζονταν ως προς την ταυτότητα του μέλλοντος της Γαλλίας. Συσπείρωσε σε μία άσκη αναδίπλωσης εκείνους που φοβούνται και θίγονται άμεσα από τις εξελίξεις. Η απήρση της επιρροής του βρίσκει έρεισες οικονομικές, δημογραφικές και γεωγραφικές διακυμάνσεις, στις δυσκολίες συναντά η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Και αν λόγω του εκλογικού συστήματος καταρριφθεί ελάχιστα στο Κοινοβούλιο, θα ολοένα και πιο στερεές βάσεις σε

στρώματα του πληθυσμού. Είναι ενδεικτικό ότι στις περιφερειακές εκλογές του 1992 -και σε αντίθεση με τα άλλα κόμματα- τα 3/4 των ψηφοφόρων του «Εθνικού Μετώπου» είχαν κάνει την πολιτική τους επιλογή μήνες πριν.

Στην αντίθετη όχθη, η οικολογία ήρθε στο προσκήνιο της γαλλικής πολιτικής ζωής σχετικά καθυστερημένα σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το ταμπεραμέντο των γαλλικών οικολογικών κινήσεων είναι λιγότερο ανατρεπτικό, πράγμα όμως που δεν αρκεί για να καταστήσει τον πολιτικό τους λόγο πιο καιρίο. Η ψήφος στους οικολόγους είναι ψήφος της τελευταίας στιγμής, κατά μεγάλο μέρος απογοητευμένων σοσιαλιστών που εξακολουθούν να μην αποδέχονται τον κόσμο ως έχει. Όμως, όσο και αν τα περιβαλλοντολογικά προβλήματα είναι επίκαιρα και απασχολούν όλο και περισσότερο τον πληθυσμό, δεν είναι παρά ένα μέρος του συνόλου των προβλημάτων.

Μέσα σε αυτό το γενικό κλίμα, όπου όλοι οι πολιτικοί σχηματισμοί επαναλαμβάνουν τον εαυτό τους, καταλαβαίνει κανείς την αίσθηση που προκάλεσαν οι πρόσφατες δηλώσεις του Μισέλ Ροκάρ για την ανάγκη ενός πολιτικού Μπιγκ-πανγκ, δηλαδή για τη δημιουργία μιας νέας πολιτικής κίνησης που να περιλαμβάνει σοσιαλιστές, οικολόγους,

αναθεωρητές κομμουνιστές και ριζοσπάστες του κέντρου. Εξαγγελτικά, οι προτεραιότητες αυτού του νέου πολιτικού φορέα θα είναι η αναδιανομή της εργασίας στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού, η διαφορετική κατανομή εργασιμότητας/ελεύθερου χρόνου, η επέκταση της εκπαίδευσης υπό τη μορφή συνεχούς επιμόρφωσης κ.ά. Οι αντιρρήσεις του Φρανσουά Μιτεράν είναι απολύτως κατανοητές, δεδομένου ότι η ύπαρξή του συνδέεται αναπόσπαστα με την ιστορία του Σοσιαλιστικού κόμματος. Όμως, ας το πούμε καθαρά. Ο Μιτεράν έχει επιτελέσει τον ιστορικό του ρόλο όταν στη δεκαετία του '70 πρόβαλε μια αξιολογή εναλλακτική λύση στη μονοκρατορία της Δεξιάς. Η πολιτική του καριέρα τελειώνει σε 2 χρόνια και ασφαλώς δεν πέφτει σε αυτόν το βάρος για περαιτέρω ανανέωση της γαλλικής πολιτικής σκηνής. Από την άλλη μεριά, θα ήταν λάθος να υποτιμηθεί η σημασία της πρότασης Ροκάρ με το σκεπτικό ότι εξυπηρετεί προσωπικές βλέψεις του εν όψει των προεδρικών εκλογών του 1995. Τόσο ο ίδιος όσο και ο Ζακ Ντελόρ, ο Μπερνάρ Κουσνέρ ή ο Μπερνάρ Ταπί, που έσπευσαν να επιδοκιμάσουν την πρόταση, αποτελούν το σημαντικότερο πολιτικό κεφάλαιο που διαθέτει η Γαλλία αυτή τη στιγμή. Εξάλλου το στοίχημα είναι μεγάλο: Να δοθεί στα προβλήματα της γαλλικής κοινωνίας που διαφέρουν ποιοτικά από τα μία νέα, ποιοτικά απάντηση.

Κάποιος φίλος Γάλλος, μιλώντας για την αναμενόμενη νίκη της Δεξιάς στις 28 Μαρτίου, έλεγε: «Η συμπεριφορά του γάλλου ψηφοφόρου, τα τελευταία χρόνια, μοιάζει με τη συμπεριφορά ενός ανθρώπου που πάσχει από αϋπνίες. Είναι γυρισμένος στο αριστερό πλευρό. Μετά από κάποια ώρα γυρνά στο δεξί. Βαθύτερα μέσα του ξέρει ότι η κίνηση αυτή δεν θα του φέρει τον πολυπόθητο ύπνο. Όμως γυρνά και για λίγο ζει με την ψευδαίσθηση ότι πράγματι θα κοιμηθεί. Μέχρι να απελπιστεί και να ξαναγυρίσει πλευρό». Υπάρχει άραγε τρόπος να σπάσει αυτός ο φαύλος κύκλος; Η πρόταση Ροκάρ περικλείει μέσα της μία τέτοια δυναμική. Μόνο που για να κοιμηθεί ο άπνους της ιστορίας μας, ώστε το επόμενο πρωί ξεκούραστος να κάνει μία καινούργια αρχή, θα πρέπει να περιμένουμε τη μεθεπόμενη μέρα των γαλλικών εκλογών. □

* Όταν παρατίθενται αριθμητικά στοιχεία χωρίς αναφορά σε συγκεκριμένη πηγή, αντλούνται από την έρευνα Francos 1993. d. Hachette.

«Ο λόγος που οδήγησε στην αιματηρή σύγκρουση στη Γιουγκοσλαβία οφείλεται και στους κακούς χειρισμούς της Δυτικής Ευρώπης».

● Πώς βλέπετε τους λόγους που οδήγησαν στις σημερινές συγκρούσεις στα Βαλκάνια;

– Πιστεύω ότι τα προβλήματα στα Βαλκάνια, οι συγκρούσεις, οφείλονται στο γεγονός ότι έληξε η περίοδος του ψυχρού πολέμου. Η Σοβιετική Ένωση έπαψε να αποτελεί έναν κίνδυνο για τις βαλκανικές χώρες και ιδιαίτερα για τη Γιουγκοσλαβία, με αποτέλεσμα κάποιες εσωτερικές διαμάχες να απελευθερωθούν, να μπορέσουν να εκδηλωθούν ανοιχτά. Βεβαίως δεν υπήρχε κανένας λόγος αυτές οι διαμάχες να εκδηλωθούν με αιματηρό τρόπο, να εξελιχθούν ανάμεσα σε ομάδες πολιτισμικές, θα έλεγα, διότι δεν είναι διαφορετικές εθνότητες. Οι Νότιοι Σλάβοι, όπως τους λέμε στα ελληνικά, αποτελούνται και από Κροάτες, Σλοβένους και από Σέρβους και Μαυροβούνιους, αποτελούν όλοι μία κοινότητα εθνική των νοτίων Σλάβων. Αλλά τους χωρίζουν ιστορικές και πολιτισμικές διαφορές. Λοιπόν, θα προτιμούσα να τις ονομάσω πολιτισμικές ομάδες, διαφορετικές, με διάφορες συγκρούσεις στην πρόσφατη ιστορία, ιδιαίτερα στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Νομίζω λοι-

πόν ότι αυτές οι διαφορές απελευθερώθηκαν από το τέλος του ψυχρού πολέμου, αλλά, όπως είπα, δεν ήταν απαραίτητο οι διαφορές αυτές να λυθούν με αιματηρό τρόπο. Υπήρχε τρόπος οι διαφορές αυτές να λυθούν μέσα σ' ένα ειρηνικό πλαίσιο, μέσα σε μία καινούργια Γιουγκοσλαβία, ενδεχομένως μία συνομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας, που θα απορροφούσε αυτές τις διαφορές, προσφέροντας παράλληλα μια μεγαλύτερη αυτονομία σε ορισμένες ομάδες πολιτισμικές. Ο λόγος που νομίζω ότι οδήγησε σ' αυτήν την αιματηρή σύγκρουση, οφείλεται και στους κακούς χειρισμούς της Δυτικής Ευρώπης, αν θέλετε και της Ε.Κ., η οποία δεν κατάλαβε ότι κάθε κράτος που ήθελε να φύγει από την παλιά Γιουγκοσλαβία είχε μέσα του τα ίδια προβλήματα που είχε και η Γιουγκοσλαβία η ίδια. Δηλαδή όταν η Κροατία θέλησε να αποσχισθεί, να φύγει από την Γιουγκοσλαβία, μετέφερε μέσα της τις πολιτισμικές ομάδες που μετέφερε και η ίδια η Γιουγκοσλαβία. Και έτσι, αν δεν αναγνώριζε κανείς τα πολιτισμικά δικαιώματα αυτών των ομάδων μέσα σε κάθε ομοσπονδιακή Δημοκρατία της παλιάς Γιουγκοσλαβίας που τώρα ήθελε να γίνει κράτος ανεξάρτητο, δεν θα μπορούσε ποτέ να λύσει τα προβλήματα αυτά, και εκεί νομίζω ότι είναι το μεγάλο πρόβλημα που οδηγεί στις συγκρούσεις τις σημερινές.

● Υπάρχουν άραγε κάποιοι βαθύτεροι λόγοι εξαιτίας των οποίων σημειώθηκαν οι συγκρούσεις αυτές; Έχουν άραγε υποκινηθεί από το εξωτερικό;

Είναι τα Βαλκάνια περιοχή όπου διασταυρώνονται συμφέροντα πολύ μεγαλύτερων δυνάμεων απ' ό,τι είναι τα πρώην τμήματα της Γιουγκοσλαβίας; Είναι άραγε αυτοί οι λόγοι εξαιτίας των οποίων σημειώθηκαν οι συγκρούσεις αυτές στα Βαλκάνια; – Κοιτάξτε, υπάρχει ένας κανόνας σχεδόν στη διεθνή πολιτική, τον οποίον είχε τονίσει ο Μακιαβέλλι πριν από πάρα πολλούς αιώνες. Όταν υπάρχει κενό εξουσίας κάπου, κάποια δύναμη θα φροντίσει να γεμίσει, να καλύψει το κενό αυτό της εξουσίας. Όταν η Γιουγκοσλαβία άρχισε να διασπάται και ο πόλεμος ο εμφύλιος να μαίνεται, ήταν φυσικό, δυνάμεις στην περιοχή, αλλά και έξω από την περιοχή, να αρχίσουν να βλέπουν με ενδιαφέρον το κενό αυτό της εξουσίας, ώστε να μπουν μέσα για να καλύψουν το κενό της εξουσίας που δημιουργούσε η διάσπαση. Οι δυνάμεις αυτές ήταν η Τουρκία, που ήταν κοντά, οι ευρωπαϊκές δυνάμεις. Η κάθε μια είχε κάποιους δικούς της λόγους για να θέλει να παίξει ένα ρόλο στην περιοχή. Είναι χαρακτηριστικό των δυνάμεων, πάντοτε, ιδιαίτερα των μεγάλων δυνάμεων, και νομίζω ότι αυτό είναι ένα αναπόφευκτο φαινόμενο, όταν δημιουργείται μία κατάσταση που διασπά την ενότητα και μειώνει τη δύναμη ενός κράτους, όπως ήταν το κράτος της Γιουγκοσλαβίας στο σύνολό του πριν από τον εμφύλιο πόλεμο.

● Τώρα υπάρχουν μερικές λύσεις για την έξοδο από την κρίση αυτή. Οι δύο βασικές λύσεις είναι το σχέδιο Vance-wen, σύμφωνα με το οποίο πρέπει να επιτευχθεί ειρήνη στα Βαλκάνια και ιδιαίτερα στη Βοσνία, και υπάρχει ένα πολύ δυνατό ρεύμα το οποίο αντιπροσωπεύουν οι πιο επιφανείς αμερικανοί δημοσιογράφοι στους *Times* και *Washington Post*, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι αν υιοθετηθεί το σχέδιο Vance-Owen, αυτό θα οδηγούσε στη λιβανοποίηση της περιοχής και ότι ο πόλεμος αυτός θα διαρκούσε πολύ. Ποια η γνώμη σας για τις λύσεις αυτές, πώς σας φαίνονται σαν εξόδους;

Σωτήριο το σχέδιο Βανς – Όουεν

Υπάρχουν πραγματικά αυτές οι δύο διαστάμενες απόψεις. Η προσπάθεια των Vance και Owen πιστεύω ότι είναι η καλύτερη αυτή την στιγμή. Θα ήταν πάρα πολύ χρήσιμο, και σωτήριο θα έλεγα, και για την Γιουγκοσλαβία αλλά και για την περιοχή των Βαλκανίων γενικότερα, αν το ειρηνευτικό σχέδιο των Vance-Owen μπορούσε να προχωρήσει. Φάνηκε κάποια στιγμή ότι θα προχωρούσε όταν ο κ. Κάρατζιτς δέχθηκε τις προτάσεις, αλλά στη συνέχεια είχαμε την εξέλιξη της κροατικής επίθεσης στην

«Ανοιχτή πληγή

η λιβανοποίηση της Γιουγκοσλαβίας»

● Συνέντευξη του Θάνου Βερέμη στην TV του Βελιγραδίου

Στις 21 Φεβρουαρίου η τηλεόραση του Βελιγραδίου μετέδωσε, στην εκπομπή «AKTUELNOSTI» («Επικαιρότητες»), συνέντευξη του Θάνου Βερέμη, καθηγητή Πολιτικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και διευθυντή του Ελληνικού Ιδρύματος Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΤΙ).

Η συνέντευξη παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον διότι προβάλλει και αναλύει απόψεις που ερμηνεύουν την ελληνική εξωτερική πολιτική στο χώρο αυτό και σταθμίζουν τα δεδομένα της σημερινής συγκυρίας.

Εκτέλεση στη Βοσνία: Η φωτογραφία που κέρδισε το πρώτο βραβείο στον Παγκόσμιο Διαγωνισμό του 1992 για την καλύτερη Press Photo.

...ίνα και το σχέδιο άρχισε και πάλι να κα-
ρέει. Οι Βόσνιοι μουσουλμάνοι αμφι-
τησαν και αυτοί τις προτάσεις των Van-
pence και δυστυχώς παράλληλα επανέρ-
η πίεση από τα μέσα μαζικής επικοι-
ίας των δυτικών χωρών και κυρίως των
Α, όπου η αντισερβική θέση είναι πάρα
ύ εκδηλη, πολύ έντονη, η οποία άποψη
μ επέμβαση στη Γιουγκοσλαβία, επέμ-
η στη Σερβία, είτε άμεση στρατιωτική
αμβαση είτε έμμεση ενίσχυση των Βοσνί-
μουσουλμάνων και Κροατών, απελευθε-
οντας δηλαδή το εμπάργκο όπλων προς
μουσουλμάνους και Κροάτες και αντί-
σφίγγοντας, στενεύοντας το εμπάργκο
στη Σερβία με σκοπό να την αναγκά-
ν να χάσει αυτήν την αναμέτρηση και να
θελεί. Βεβαίως, όπως έλεγα και πρόσφατα
μα ομιλία μου για τα Βαλκάνια, η κατα-
ρφή της Σερβίας δεν αποτελεί καμία λύ-
για την τερματισμό των εχθροπραξιών.
ίθετα, μία ηττημένη Σερβία θα γίνει το
κείμενο της επίθεσης από όλους τους
υς μέσα στην παλιά Γιουγκοσλαβία και
της από το κενό εξουσίας, που θα δημι-
γηθεί από μία πιθανή ήττα της Σερβίας
σον της επιτεθούν όλοι, θα επωφελη-
ν άλλες δυνάμεις της περιοχής, οι οποίες
προντίσουν, ακριβώς με τη λογική που
με πριν, να κλείσουν το κενό εξουσίας
θα αφήσει πίσω της η Σερβία. Δεν
φέρει κανένα, αν επιθυμούν όλοι την ει-
υση της περιοχής, μία ήττα της Σερβίας.
ιθέτως, συμφέρον όλων είναι να υπάρξει
ειρηνική λύση, ώστε μέσα σε ένα μελλο-
ό σχήμα, όλες οι δυνάμεις της παλιάς
γγκοσλαβίας να ξαναβρούν ένα modus
pdi που θα ειρηνεύσει την περιοχή.

Η λιβανοποίηση της Γιουγκοσλαβίας θα
είναι καταστροφική για όλους τους κατοί-
κους των Βαλκανίων και της Δυτικής Ευρώ-
πης της ίδιας. Πρώτον, διότι τα Βαλκάνια θα
γίνουν πια οριστικά μία λιμνάζουσα κα-
τάσταση υπανάπτυξης στην Ευρώπη, δεν θα
μπορέσουν να αναπτυχθούν ποτέ με την ιδέα
της λιβανοποίησης, διότι όπου δεν υπάρχει
σταθερότητα και ειρήνη δεν μπορεί να
υπάρχει οικονομική ανάπτυξη. Θα απο-
κόψουν τα υπόλοιπα Βαλκάνια, την Ελλάδα,
τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, ακόμα και την
Τουρκία από τις οδούς τις ευρωπαϊκές του
εμπορίου και των συναλλαγών, θα γίνει δη-
λαδή ένα backwater, όπως λένε οι Αμερι-
κανοί, λιμνάζοντα νερά των Βαλκανίων, της
Ευρώπης, με αποτέλεσμα όλη αυτή η περιο-
χή να κατακυλίσει πλέον οικονομικά και
από άποψη εξέλιξης. Η λύση αυτή λοιπόν εί-
ναι η χειρότερη δυνατή. Για να μην ανα-
φέρουμε την κλιμάκωση των συγκρούσεων
που θα προκύψουν από μία λιβανοποίηση
της Γιουγκοσλαβίας και της Σερβίας. Κατα-
λαβαίνετε βέβαια ότι η Ευρώπη θα εισπρά-
ξει το αντίτιμο, το τίμημα μάλλον αυτής της
εξέλιξης, διότι θα γίνει πλέον μια μόνιμη πη-
γή μετανάστευσης από τα Βαλκάνια των
εξαθλιωμένων Βαλκανίων λαών προς τη Δυ-
τική Ευρώπη, και έτσι η Ευρώπη θα έχει μια
μόνιμη πηγή μετανάστευσης οικονομικών
προσφύγων.

- Πώς ερμηνεύετε το φαινόμενο, όταν διεξάγονται
ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις ταυτόχρονα να
έχουμε ενισχυμένη παρουσία ναυτικών δυνάμεων
στην Αδριατική;
– Κοιτάξτε, η Σερβία έχει υποστεί τις αρνη-
τικές επιπτώσεις μιας παρατεταμένης, μιας

μακράς, αν θέλετε, αρνητικής δημοσιότητας
που έχει δημιουργηθεί στον δυτικό και αμε-
ρικανικό Τύπο, και ιδιαίτερα στον αμερικα-
νικό. Η Σερβία εμφανίζεται σαν ο κακός
αυτής της ιστορίας, για διάφορους λόγους,
ίσως και γιατί η ίδια η Σερβία δεν κατάφερε
να προωθήσει την δικιά της άποψη με τον
πιό αποτελεσματικό τρόπο. Πάντως υπάρχει
μια κρατούσα αντίληψη ότι η Σερβία είναι
κακή και ότι όλοι οι άλλοι είναι καλοί, εν
πάση περιπτώση αυτοί που έχουν υποστεί τα
περισσότερα δεινά. Το αποτέλεσμα είναι:
τώρα που η Σερβία έρχεται στο τραπέζι των
διαπραγματεύσεων και δέχεται το σχέδιο
Vance-wen για να ειρηνεύσει επιτέλους η
περιοχή αυτή, και η Κροατία, οι Κροάτες
επιτίθενται εναντίον της Κράινα με σκοπό
να την ελέγξουν ή να την ξεκαθαρίσουν,
εξακολουθεί να ισχύει η παλιά εικόνα στο
μυαλό των δυτικών και την Αμερικής, και
συνεχίζουν την παλιά τους σκέψη, την παλιά
τους πολιτική, δηλαδή της έντασης των πιέ-
σεων σε βάρος της Σερβίας σαν να μην έχει
μεσολαβήσει τίποτα, σαν να μην έχει υπάρ-
ξει μια συζήτηση στο τραπέζι της Γενεύης, το
ειρηνευτικό τραπέζι της Γενεύης. Φοβούμαι
λοιπόν ότι θα χρειαστεί να κάνει μεγάλη
προσπάθεια η Σερβία και όλοι οι φίλοι της,
και νομίζω ότι η Ελλάδα βοηθάει όσο μπο-
ρεί, ακριβώς για να ειρηνεύσει αυτή η πε-
ριοχή. Προσπαθούμε και όσο μπορούμε να
βοηθήσουμε, να εξηγήσουμε ακριβώς στον
κόσμο αυτό που έλεγα πριν, ότι δεν συμφέ-
ρει κανέναν ο σταγγαλισμός της Σερβίας.
Αντίθετα θα έπρεπε να υπάρχει μια πίεση
πλέον προς τους επιτιθέμενους της άλλης
πλευράς για να βρεθεί μία λύση ειρηνική. Ο
στόλος στην Αδριατική είναι ένα μέρος της

πολιτικής αυτής πίεσης προς την Σερβία. Να κάνει τι, είναι το ερώτημα. Αφού ήδη η Σερβία προσέρχεται ή τουλάχιστον οι Σέρβοι της Βοσνίας και το Βελιγράδι συμφωνούν με το σχέδιο Vance-Owen. Αυτό θα έπρεπε να προβληθεί περισσότερο. Είναι μια καλή στιγμή για την Σερβία για να δείξει την καλή της θέληση, και νομίζω ότι αρχίζει να γίνεται αντιληπτό σε ορισμένες μερίδες του Τύπου, στα μέσα επικοινωνίας της Δύσης, ότι πραγματικά δεν είναι τα πράγματα όπως νόμιζαν, οι καλοί και οι κακοί. Οι κακοί Σέρβοι και οι καλοί Βόσνιοι μουσουλμάνοι και οι καλοί Κροάτες. Λοιπόν είναι μια ευκαιρία που νομίζω ότι η Σερβία πρέπει πολύ περισσότερο να προωθήσει στο εξωτερικό.

● Κάτω από ποιες συγκυρίες θα μπορούσε να επέλθει τέτοια περιπλοκή της κατάστασης στα Βαλκάνια, ώστε και η Ελλάδα να εμπλακεί στη διαμάχη αυτή;

– Η Ελλάδα ήδη είναι εμπλεγμένη στην βαλκανική διαμάχη, στην ιστορία αυτή του εμφυλίου σπαραγμού της Γιουγκοσλαβίας, διότι πρώτον αισθάνεται και αυτή απομονωμένη από τον έξω κόσμο. Η οδός επικοινωνίας που περνάει μέσα από τη Γιουγκοσλαβία με τον έξω κόσμο έχει περίπου μειωθεί, ή περιορισθεί, ή και κλείσει σε πολλές περιπτώσεις. Συνεπώς ήδη η Ελλάδα έχει υποστεί κάποιες συνέπειες αυτού του πολέμου, οι οποίες είναι σοβαρές. Το δεύτερο πρόβλημα της Ελλάδας είναι αυτό που έχει με μία γειτονική χώρα, που αποτελούσε μέρος της ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας, δηλαδή την πρώην Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας και η ΣΔΜ, όπως την λέγαμε στην Ελλάδα με τα αρχικά, ως κράτος πλέον με έναν τίτλο σκέτο «Μακεδονία», μας δημιουργεί ένα πρόβλημα στην Ελλάδα, το οποίο επίσης δεν κατανοεί ο Τύπος ο δυτικός και οι Αμερικανοί ακόμη λιγότερο, ένα πρόβλημα, αν θέλετε, αλυτρωτισμού, ιρρεντεντισμού, από την πλευρά τη σκοπιανή, των Σκοπίων, κάτι δηλ. που έχει καλλιεργηθεί τουλάχιστον 40 με 50 χρόνια: η άποψη με τους τρεις χάρτες, οι τρεις Μακεδονίες, η Βουλγαρική, η Ελληνική και η Γιουγκοσλαβική σε έναν κοινό χάρτη ο οποίος κυκλοφορεί εδώ και πολλά χρόνια, τον έχω δει και μέσα στα Σκόπια αλλά και έξω απ' αυτά, στον Καναδά, στην Αυστραλία, στις Κοινότητες, όπου υπάρχουν Σλαβομακεδόνες, και αυτό βέβαια η Ελλάδα δεν μπορεί να το δεχθεί, δεν μπορεί να δεχθεί ένα όνομα «Μακεδονία» σκέτο, χωρίς κάποιο προσδιορισμό, χωρίς να λέει ποια Μακεδονία. Η δικιά μας είναι η ελληνική Μακεδονία, η βουλγαρική είναι βουλγαρική ή

του Πιρίν όπως λέγεται, και αυτή των Σκοπίων θα έπρεπε να έχει έναν προσδιορισμό. Αν είναι η μοναδική Μακεδονία, τότε αμέσως οδηγεί τις σκέψεις του οποιουδήποτε στην ιδέα ότι αυτή είναι η Μακεδονία η οποία πρέπει να ενσωματώσει και τις άλλες δύο. Και βεβαίως, είναι μια άποψη που έχει προβληθεί στο παρελθόν πάρα πολλές φορές.

Αυτή είναι μία ακόμη ανησυχία της Ελλάδος από αυτή τη διαμάχη, διότι βεβαίως παλιά η Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας ήταν ενσωματωμένη σε ένα ομοσπονδιακό σύστημα και σήμερα θέλει να γίνει ένα κράτος ανεξάρτητο με τον μοναδικό τίτλο αυτό. Αυτό είναι ένα πρόβλημα της Ελλάδος. Και ένα τρίτο και σοβαρότατο πρόβλημα είναι ότι από τη διαμάχη αυτή μπορεί να προκύψει μία επέκταση της επιρροής μιάς ανανεωμένης Τουρκίας, μιάς οθωμανικής, ενδεχομένως, στη λογική της, Τουρκίας, σ' όλη την περιοχή της Βαλκανικής.

Πόλεμο άμεσο με στρατιωτική αναμέτρηση, ομολογώ ότι δεν βλέπω την Ελλάδα να επεμβαίνει στρατιωτικά στην περιοχή, διότι δεν έχει βλέψεις, δεν έχει πληθυσμούς ελληνικούς, δεν έχει καμία διεκδίκηση σε εδάφους της περιοχής αυτής, ούτε και μπορώ να σκεφθώ άλλον λόγο που θα οδηγούσε την Ελλάδα σε κάποια σύγκρουση, παρά μόνο βέβαια αν υφίστατο επίθεση από κάποιον. Δεν είναι λοιπόν το πρόβλημα μιάς πολεμικής εμπλοκής της Ελλάδας στην περιοχή, είναι περισσότερο αυτές οι συνέπειες τις οποίες ανέφερα, της απομόνωσης, της διαφοράς με τη γειτονική χώρα, που απομονώνει και τους δύο ακόμη περισσότερο, και, τέλος, της επέκτασης, θα έλεγα, μιας οθωμανικής επιρροής στην περιοχή.

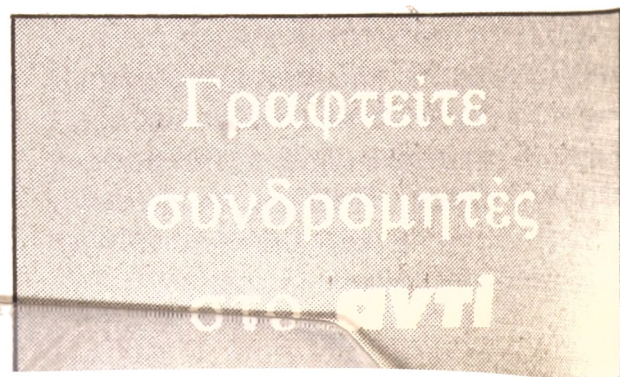
Δεσμοί με Σερβία

● Κύριε καθηγητά, νομίζετε ότι πλησιάζει ο καιρός που θα έρθει ειρήνη στα Βαλκάνια ή πλησιάζουμε σε ακόμη πιο δραματικά γεγονότα;

– Είναι πάρα πολύ δύσκολο να βγάλει κανείς συμπέρασμα από τα σημεία των καιρών. Πριν από λίγο καιρό θα έλεγα ότι η ειρήνη είχε αρχίσει να ανατέλλει. Όταν ο κ. Κάρατζιτς δέχθηκε το σχέδιο Vance-Owen, Η Αθήνα ευχαριστήθηκε πάρα πολύ και εγώ προσωπικά ακόμα περισσότερο, γιατί, όπως είπα, οι Έλληνες αισθάνονται πολύ κοντά στους Σέρβους και υπάρχει ένα γνήσιο ενδιαφέρον για τη Σερβία. Είναι η μόνη χώρα των Βαλκανίων με την οποία η Ελλάδα ήταν σχεδόν σ' όλους τους πολέμους σύμμαχη και

δεν βρέθηκε ποτέ σε εμπόλεμη κατάσταση. Είναι η μόνη πραγματικά χώρα στα Βαλκάνια, και η Ρουμανία βεβαίως, αλλά η Ρουμανία είναι μακριά. Με όλες τις άλλες βαλκανικές χώρες η Ελλάδα είχε πάντα κάποια εμπόλεμη κατάσταση και γι' αυτό οι σχέσεις Ελλάδος και Σερβίας, και για άλλους λόγους, πολιτιστικούς, θρησκευτικούς κ.τ.λ., είναι πολύ στενές και υπάρχει ένα γνήσιο ενδιαφέρον των Ελλήνων για τη Σερβία. Στη διαμάχη αυτή, οι Έλληνες πάντοτε αισθάνονταν ψυχικά κοντά στη Σερβία. Και από που λέω είναι, πέραν των συμφερόντων της Ελλάδος, που είναι η ειρήνευση, γιατί συμφέρον της Ελλάδος είναι η ειρήνευση, να υπάρχει και μια σχέση με τη Σερβία πέραν του άμεσου συμφέροντος της Ελλάδος.

Η ελπίδα μας είναι, και θα προσπαθήσουμε, ο καθένας με τον τρόπο του, να βοηθήσουμε σ' αυτήν την ειρηνευτική προσπάθεια. Δεν ξέρω όμως τί θα γίνει, τί θα κάνουν οι άλλοι παίκτες στην περιοχή. Πρέπει βέβαια και η Σερβία να προσέξει πολύ, να μην κάνει παραπατήματα, να μην παρασυρθεί από πρωτοβουλίες των άλλων παικτών, είτε είναι οι Κροάτες είτε είναι οι Βόσνιοι μουσουλμάνοι είτε είναι οι Τούρκοι, οι Αμερικανοί, οι Γερμανοί, είτε είναι οι όποιοι, να μην παρασυρθεί σε έναν πόλεμο που μπορεί τελικά να στραφεί εναντίον της. Αυτή είναι η δικιά μου ελπίδα, ότι θα πεισθούν πρώτον οι δυτικοί μας σύμμαχοι, εννοώ της Ελλάδος, αφού είμαστε στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, και προσπαθούμε να τους πείσουμε, ότι δεν συμφέρει κανέναν η διαιώνιση αυτού του πολέμου, ότι θα πεισθούν οι Αμερικανοί ότι η λιβανοποίηση της Γιουγκοσλαβίας θα είναι μια ανοιχτή πληγή για όλους, όχι μόνο για τους Βαλκάνιους για τους οποίους θα είναι καταστροφική, και όταν λέω Βαλκάνιους εννοώ και τους Βούλγαρους και τους Ρουμάνους και τους Έλληνες και τους Αλβανούς, αλλά και για την ίδια την Ευρώπη που θα υποστεί τις συνέπειες μιας τέτοιας λιβανοποίησης. Η ευχή μου βέβαια, δεν θέλει πολλή φιλοσοφία, είναι να υπάρξει γρήγορα ειρήνη, να αποκατασταθούν οι σχέσεις, να προχωρήσουμε στην οικοδόμηση ενός νέου καθεστώτος, ενός νέου κράτους, που θα μπορέσει να λειτουργήσει και να βοηθήσει την περιοχή να φύγει από την απομόνωσή της.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

κυκλοφορούν εντός των ημερών

ΣΕΙΡΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Stilman Drake

Γαλιλαίος

Μετάφραση: Τάσος Κυπριανίδης

Σε μια εκπληκτική επαναπροσέγηση των γεγονότων, ο Stilman Drake, διακεκριμένος μελετητής του Γαλιλαίου, προχωρεί μέχρι τέλους την υπόθεση πως η δίκη και η καταδίκη του εμπρός στην Ιερά Εξέταση είχε σαν αιτία όχι το ότι αψήφησε την Εκκλησία αλλά ότι επέσυρε την έχθρα των συγχρόνων του φιλοσόφων. Τα ίδια τα επιχειρήματα του Γαλιλαίου, όμορφα και διαυγή, χρησιμοποιούνται για να δείχθει ότι η επιστημονική του μέθοδος, εντελώς διαφορετική από την κυρίαρχη τότε Αριστοτέλεια προσέγγιση του φυσικού κόσμου, στηριζόταν στην αναζήτηση νόμων και όχι «τελικών αιτίων» Ένα προκλητικό βιβλίο για μια από τις σημαντικότερες μορφές της ιστορίας των ιδεών.

R. S. Westfall

Η συγκρότηση
της σύγχρονης επιστήμης

Μετάφραση: Κρινιώ Ζήση

Γραμμένη από έναν κορυφαίο μελετητή εκείνης της περιόδου, η εισαγωγή αυτή στην ιστορία της επιστήμης του 17ου αιώνα εξετάζει τη λεγόμενη «επιστημονική επανάσταση» σαν διεκυστίνδα ανάμεσα σε δύο κεντρικά θέματα: την Πλατωνική-Πυθαγόρεια παράδοση και τη Μηχανιστική Φιλοσοφία. Στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων τους, τα δύο αυτά αντίπαλα διανοητικά κινήματα ήταν φυσικό να συγκρούονται, επηρεάζοντας όχι μόνο τις φυσικο-μαθηματικές επιστήμες αλλά ακόμη και τη Χημεία και τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Όπως καταδεικνύει το βιβλίο, για την πλήρη καρποφόρηση της επιστημονικής επανάστασης απαιτείτο μία κτόνωση της έντασης ανάμεσα στα δύο αυτά κυρίαρχα εύματα. Μια από τις σημαντικότερες περιόδους στην ιστορία των επιστημονικών ιδεών, δοσμένη με την γχυρότητα ενός διακεκριμένου μελετητή και εξαίρετου φηγητή.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΡΗΤΗΣ

1527, 711 10 ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ ΤΗΛ. (081) 210035 FAX: 239735
ΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΤΡΟΧΑΛΙΑ, Γριθβαίων 5, (πάροδος Σκουφά 64),
ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426

Όλα τα βιβλία
ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

από την Νεφέλη

Κυκλοφορούν

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΛΕΦΤΗ

ΠΤΩΜΑΤΑ, ΠΤΩΜΑΤΑ, ΠΤΩΜΑΤΑ...

ΚΑΛΙΑΡΝΤΑ

ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΔΩΔΕΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΤΙΝΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ο ΜΥΣΤΑΞ

Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΚΑΦΕΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
(ΣΕ ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ)

ΤΟ ΑΓΙΟ ΧΑΣΙΣΑΚΙ

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ

ΨΕΙΡΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΜΠΟΥΡΔΕΛΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

ΑΡΕΤΙΝΟΥ, ΤΑ ΑΚΟΛΑΣΤΑ ΣΟΝΕΤΑ
(Εικονογράφηση Κώστας Τσόκλης)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3639962
ΠΩΛΗΣΗ: ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9, ΑΘΗΝΑ 106 79
ΤΗΛ. 3604793 - FAX: 3609697

■ 6.600 ΣΕ 60'

■ ΕΛΕΑΝΟΡΑ ΚΑΙ ΧΙΛΑΡΥ

Πενήντα εννέα λεπτά και κάτι δευτερόλεπτα χρειάστηκε ο Κλίντον για να εκφωνήσει τον «ιστορικό», όπως χαρακτηρίζεται, λόγο του στο Κονγκρέσο για το οικονομικό του πρόγραμμα. Έξι χιλιάδες εξακόσιες λέξεις για την ακρίβεια εκφώνησε και αρκετές φορές είπε πράγματα και εκτός κειμένου. Ο Κλίντον δεν έχει ακόμα νοικιάσει τις υπηρεσίες επαγγελματιών speech-writers και τα κάνει όλα μόνος του με βάση τα υπομνήματα των συνεργατών του. Γι' αυτό και την τελευταία στιγμή ο Λευκός Οίκος πρόλαβε να βγάλει μερικές φωτοτυπίες του τελικού κειμένου, προετοιμάζοντας το ακροατήριό του για την ωριαία ομιλία του Κλίντον, ο οποίος όμως δεν απέφυγε ένα μάλλον τετριμμένο αστείο: «Είναι ωραίο», είπε, «να βρίσκεις καινούργια αφορμή για να εκφωνήσεις ένα μακρύ λόγο».

Το πολιτικό κατεστημένο στην Ουάσιγκτον ανατρίχιασε όταν άκουσε τη Χίλαρυ Κλίντον να λέει ότι διαλέγεται «στο μυαλό της» με την Ελεανόρα Ρούσβελτ, την πρώτη κυρία του αμερικανού προέδρου Φράνκλιν Ρούσβελτ που ανέβηκε στην εξουσία το 1933. Η Ελεανόρα έμεινε θρυλική τόσο για την πολιτική επιρροή που ασκούσε στο Λευκό Οίκο όσο και για τις εκστρατείες της υπέρ των φτωχών και αδυνάτων, στην εποχή μάλιστα της μεγάλης οικονομικής κρίσης του μεσοπολέμου.

Η Χίλαρυ εμπνέεται απ' την Ελεανόρα, που πέθανε το 1962, και μαζεύει λεφτά για το άγαλμά της. Οι κακές γλώσσες λένε ότι η Χίλαρυ, μολοντί πολύ πιο έξυπνη και σοφιστική από την προκάτοχό της που θαυμάζει και έχει ως αναφορά και παράδειγμα, δεν έχει το πο-

ΘΥΜΑΣΤΕ;

Δεν είναι ο Τάκης Μίχας αλλά ο Σάλμαν Ράσντι, ο συγγραφέας του «βλάσφημου» βιβλίου *Σατανικοί στίχοι*, τον οποίο η κυβέρνηση του Ιράν εδώ και 4 χρόνια έχει καταδικάσει σε θάνατο (fatwa) —ιερό καθήκον κάθε πιστού να γίνει

δολοφόνος επ' αμοιβή— για «προσβολή» της ισλαμικής θρησκείας. Κυνηγημένος και κρυμμένος για να αποφύγει τους πολυπληθείς επίδοξους δολοφόνους του, ο Ράσντι συναντήθηκε τον περασμένο μήνα για πρώτη φορά με βρετανό υπουργό και σύντομα θα συναντηθεί με τον κ. Μείτσορ σε μια εμφανή μεταστροφή της χλιαρής στο παρελθόν στάσης της βρετανικής κυβέρνησης για την προστασία πολίτου της χώρας απ' τους αγιατολλάδες. Η διεθνής κοινή γνώμη κινητοποιείται αυτή τη φορά και το θέμα θα έλθει στα Ην. Έθνη.

Φαίνεται να υπάρχει κάποια πολιτική μεταστροφή και άλλων χωρών στο ενοχλητικό αυτό πρόβλημα που διαταράσσει τις σχέσεις με το Ιράν. Το αν η μεταστροφή αυτή είναι ειλικρινής ή όχι και δεν οφείλεται σε αλλαγή πολιτικής έναντι του Ιράν γι άλλους λόγους ολίγο ενδιαφέρει. Αρχεί ο Ράσντι να μείνει ζωντανός και να προστατευθεί το δικαίωμά του να εκφράζεται ελεύθερα.

λιτικό ένστικτο εκείνης και θυσιάζει την πολιτική αποτελεσματικότητα λόγω της προδιάθεσης του χαρκτηρα της να ανταποδίδει αμέσως τις γροθιές που ήδη δέχεται.

■ ΘΑ ΠΛΗΡΩΣΕΙ

Υποκύπτουσα στη λαϊκή απαίτηση (και αγανάκτηση) η βασίλισσα Ελισάβετ της Μ. Βρετανίας ήρθε σε συμφωνία με τις φορολογικές αρχές για να πληρώσει κάτι κι αυτή. Είναι όμως ιδιαίτερη η περίπτωση της καθώς θα παραμείνει άγνωστο για το κοινό το φορολογητέο εισόδημα της. Δεν με

εκπλήσσει καθόλου. Το ίδιο δεν συμβαίνει και στην Ελλάδα; Όσα θέλουν πληρώνουν ορισμένοι — όταν πληρώνουν. Εδώ δεν εισπράττονται ούτε οι «βεβαιωμένοι» φόροι.

■ Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΜΟΪΚΑΝΩΝ

Εκλογές στην Κούβα. Προβλέψιμο το αποτέλεσμα. Γνωστοί οι υποψήφιοι και το εκλογικό σύστημα. Ο Κάστρο στο τελευταίο κάστρο ενός εκ των υπαρχάντων σοσιαλισμών. Κάποτε επαναστατικό είδωλο. Σήμερα όλοι μετρούν τις μέρες του.

Καρνάβαλος δίχως σύνορα. Στο καρναβάλι της Νίκαιας (Γαλλία), αφιερωμένο εφέτος στο άνοιγμα των ευρωπαϊκών συνόρων, έγινε την εμφάνιση και ο «Βασιλιάς της Ευρώπης» Εύθυμη νότα μέσω της ανεργίας, των κοινωνικών προβλημάτων της αματοχρησίας στα Βαλκάνια.

ΙΑ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

τεύχος 514 δημοσιεύσαμε κείμενο συγγραφέα Στέφανου Μπε-ου για την Εταιρεία Συγγρα-Ετο ίδιο τεύχος, ο πρόεδρος της-ας, Θανάσης Βαλτινός απάντη-ωνικά, περίπου ότι δεν κατανο-όημα του κειμένου. Ο κ. Μπε-ος, με αφορμή την απάντηση-πανερχεται.

Αντί

περίμενα διαφορετική απ-τη. Ήμουν απόλυτα βέ-ότι μιλώ διαφορετική γλώσ-ό τον κ. Βαλτινό και τα υπό-μέλη του Δ.Σ. του. Και πρέ-έσω να συμπληρώσω ότι-βαθύτητα τον κ. Βαλτινό-πνευματικό του έργο και-συμμετοχή του στην αντί-του πνεύματος κατά την-ία της χούντας. Αλλά δεν-νω επίσης να «ανοίξει [από-όδοξες σελίδες σου] μια-ση που είναι δυνατόν να-ει στον επαναπροσδιορι-υ ρόλου των συγγραφέων-Εταιρίας τους», όπως γρά-ρολογίζοντας το κείμενό-ξακολουθούμε να μονολο-έσα στην ασφυκτική μονα-τη σκοτοδίνη. Το ίδιο το-μου εξηγεί την απαισιο-

δοξία μου. Όπως και ένα άλλο δημοσιευμένο στο Πλανόδιον (αρ. 17, Δεκέμβριος 1992): «Οι διανο-ούμενοι δεν είναι εδώ». Όμως, ο κ. Βαλτινός δεν έπρεπε να χαρα-κτηρίσει τις αιτιάσεις μου «νε-φελώδεις» και «αόριστες». Ποια είναι τα νεφελώδη και τα αόρι-στα; Οι συγκεκριμένες και ξεκά-θαρες καταγγελίες μου που δια-τυπώνω τώρα υπό μορφήν πέντε ερωτημάτων;

Πόσες και ποιές παρεμβάσεις έχει κάνει η Εταιρία μας «στα κοινά για την αποτίμηση του πα-ρόντος και τον καθορισμό του μέλλοντος της χώρας»; Πόσες και ποιές παρεμβάσεις για ζητήματα του πνευματικού μας πολιτισμού; Πόσες και ποιές παρεμβάσεις για ζητήματα της εθνικής μας γλώσ-σας και της εκπαίδευσης των νέ-ων; Πόσες και ποιές παρεμβάσεις για ζητήματα δημοκρατίας και δικαιωμάτων; Πόσες και ποιές παρεμβάσεις για εκδήλωση αλλη-λεγγύης σε ζητήματα πνευματικής ελευθερίας; Αν ο κ. Βαλτινός και οι συνεργάτες και υποστηρικτές του άφηναν το πάρτι για τα 12χρο-να της Εταιρίας σε μια μάλιστα περίοδο μεγάλης εθνικής και πνευματικής κρίσης του τόπου – θα έβρισκαν τον χρόνο να σοβα-ρευτούν και να καταδειχθούν να απαντήσουν στις ξεκάθαρες και συγκεκριμένες καταγγελίες μου.

Όσο για τις αντιφάσεις μου, ας κοιτάξει πρώτα εκείνος τις αντι-φάσεις της παρουσίας του στην ηγεσία μιας Εταιρίας που έχει δε-σμευθεί πριν από 12 χρόνια με κάποια «Δήλωση» που, αν θυμά-ται καλά, έχει υπογράψει και ο ίδιος.

Αφού όμως δεν απάντησαν στα καταγγελλόμενα μολονότι διαθέ-τουν και FAX και φωτοα-ντιγραφικό και υπολογιστή, τότε δικαιωματικά και εγώ θεωρώ τη σιωπή τους ως επιβεβαίωση του συμπεράσματός μου: Το πνεύμα της 'Δήλωσης' του 1981, το εξαι-ρετικό αυτό τρίπτυχο που καταθέ-τει μια υπεύθυνη πνευματική στά-ση, (και από το οποίο απορρέουν οι πέντε πιο πάνω ερωτήσεις μου), έχει ακυρωθεί και συνεπώς η Εταιρία Συγγραφέων έχει απε-μπολήσει τις «βασικές αρχές» της και έχει οδηγηθεί στην κοινωνική ανυπαρξία. Αυτά, για να μη ζούμε στην αυταπάτη όσοι καλώς ή κα-κώς συντελέσαμε στη σύσταση ενός πνευματικού σωματείου που, όπως απεδείχθη, δεν είχε τις προ-ϋποθέσεις να μην καταντήσει μία απλή σφραγίδα.

Τελειώνοντας θα μεταφέρω ε-δώ όσα έμμεσα καταμαρτυρεί στην «ηγετική ομάδα» της Εται-ρίας ο κριτικός και δημοσιογρά-φος, κ. Βασίλης Ραφαηλίδης στο βιβλίο του Τα μαλλιά του φαλα-

κρού δολοφόνου (Αιγόκερως, 1989;). Τα μεταφέρω χωρίς να τα αποδέχομαι πλήρως, δεδομένου και του ότι ο κ. Ραφαηλίδης δηλώ-νει εντιμότητα στο βιβλίο του –γραμμένο μέσα στο 1988, πριν ακόμα καταρρεύσει ο κομμουνι-σμός– ότι είναι «οπαδός αλλά όχι και μέλος του Κ.Κ.Ε.» (όπ. π., σ. 113): «Εμείς οι δημοσιογράφοι θα μπορούσαμε να σας βεβαιώσουμε με τον πιο απόλυτο και κατηγορη-ματικό τρόπο για την ψυχολογική και ηθική κατάσταση που επικρα-τεί στα λεγόμενα “πνευματικά σωματεία” [...]. Είναι απερίγρα-πτη η αθλιότητα που ενδημεί σε αυτά τα σωματεία. Όχι γιατί δεν είναι πνευματικά, αλλά διότι οι όντως πνευματικοί άνθρωποι σε αυτά είναι τόσο λίγοι, όσο σε οποιοδήποτε άλλο μη πνευματικό σωματείο (σ. 106-07) [...] το 1982 η Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών εί-ναι βαριά τραυματισμένη από μία διάσταση που γίνεται περίπου τό-τε. Διά της οποίας αποχωρούν τα εκλεκτότερα και σημαντικότερα μέλη της, για να δημιουργήσουν την Εταιρία Συγγραφέων. Που θα γίνει κι αυτό ένα σωματείο-φραγί-δα [...] Αιτία της διάσπασης, ως συνήθως, οι περίφημοι “ανανεω-τές” της Αριστεράς. Που μονίμως εννοούν την ανανέωση σα διά-σπαση. Και εν συνεχεία, σαν αδρανοποίηση των διασπασθέ-

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ

διοργανώνει διαγωνισμό για την κατάρτιση εφεδρικού πίνακα για την πρόσληψη

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ (ανδρών ή γυναικών)

Οι μεταφραστές αυτοί θα έχουν ως έργο να μεταφράζουν στα ελληνικά κείμενα που έχουν σχέση με τις δραστηριότητες των Κοινοτήτων από τα γαλλικά και από μια ή περισσότερες από τις επίσημες γλώσσες των Κοινοτήτων: αγγλικά, γερμανικά, δανικά, ισπανικά, ιταλικά, ολλανδικά και πορτογαλικά.

Κύριες προϋποθέσεις συμμετοχής στο διαγωνισμό:

Οι υποψήφιοι θα πρέπει: ☐ να έχουν ολοκληρώσει σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου και να έχουν πάρει δίπλωμα ή πιστοποιητικό που να βεβαιώνει την πλήρη πανεπιστημιακή τους κατάρτιση ή να έχουν επαγγελματική πείρα ισότιμου επιπέδου· ☐ να κατέχουν τέλεια την ελληνική γλώσσα, να γνωρίζουν άριστα γαλλικά και πολύ καλά μια τουλάχιστον από τις άλλες γλώσσες που αναφέρονται παραπάνω· ☐ να έχουν γεννηθεί μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1942. Να έχουν ένα τουλάχιστον χρόνο επαγγελματική πείρα σαν μεταφραστές ή εκπαιδευτικοί.

Τόπος εργασίας: Βρυξέλλες.

Για να προμηθευτούν την προκήρυξη του διαγωνισμού και την υποχρεωτική έντυπη αίτηση υποψηφιότητας οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να γράψουν, κατά προτίμηση σε ταχυδρομικό δελτάριο στην:

Υπηρεσία Προσλήψεων, Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου Διαγωνισμός LA/339,
rue de la Loi 170, B-1048 Bruxelles (Belgique).

Προθεσμία υποβολής υποψηφιοτήτων: 18 Μαρτίου 1993.

ντων. Σχεδόν όλοι οι διασπασθέντες τότε από την Ε.Ε.Λ. ήταν είτε μέλη είτε οπαδοί του τότε Κ.Κ.Ε. εσωτερικού (σ. 112) [...] όταν δημιουργήθηκε η αλήστου μνήμης Εταιρία Συγγραφέων, σαρξ εκ της σαρκός της Ε.Ε.Λ., αλλά και με σάρκες αρπαγμένες από αλλού, οι εν λόγω πνευματικοί εταίροι θεώρησαν σκόπιμο να αρχίσουν έναν ακήρυκτο, ως συνήθως και ευπρεπή, ως αρμόζει σε πνευματικούς ανθρώπους, πόλεμο κατά της κομμουνιστοκρατούμενης Ε.Ε.Λ. (ας σημειωθεί ότι αυτό δεν το αρνείται ο κ. Ραφαηλίδης, που παριστάνει τον υπερασπιστή της πνευματικής ανεξαρτησίας των διανοουμένων). Θυμίζουμε πως και η Εταιρία Συγγραφέων κομμουνιστοκρατούνταν κι αυτή, αλλά με κομμουνιστές μιας κάποιας αστικής ποιότητας, τους αναθεωρητές ή ανανεωτές ή όπως αλλιώς σας ταιριάζει» (σ. 120-121).

Στέφανος Μπεκατώρος

ΦΙΛΟΣΟΦΩΝΤΑΣ ΤΟ

• Ο αναγνώστης μας από την Ιταλία έχει διάθεση να το φιλοσοφήσει. Και εξάγει συμπεράσματα απαισιόδοξα.

Αγαπητό Αντί,

Μια από τις αρχαιότερες σκέψεις της δυτικής φιλοσοφίας είναι αυτή που διατύπωσε ο Αναξίμανδρος, σχετική με τα όντα και

το γίνεσθαι.

Τα όντα, είτε ο Αναξίμανδρος, γεννιούνται από άλλα όντα με τρόπο που τα όντα που γεννιούνται -ακριβώς με τη γέννησή τους- παράγουν τη φθορά των όντων από τα οποία γεννήθηκαν.

Αλλά μαζί με την ανακάλυψη του γίνεσθαι και της φθοράς -πάντα στις αρχές της δυτικής φιλοσοφίας- υπήρξε και η ανακάλυψη η σχετική με την Αρχή: η αρχή δεν έχει όρια, γεννάει αλλά δεν γεννιέται, είναι άφθαρτη. Ο ίδιος ο Αναξίμανδρος βάλθηκε να ψάχνει την αρχή. Την βρήκε στο Άπειρον. Και έτσι βρήκε το ον, στη μεταφυσική του έννοια.

Η Αρχή και οι Αρχές: οι αρχές του ανθρώπου είναι συνδεδεμένες με τη βαθιά του φύση, αυτή που δεν μεταβάλλεται με το πέρασμα του Χρόνου ή τις απαιτήσεις της Ανάγκης.

Αυτά στην αρχαία ελληνική σκέψη και πολιτισμό. Και σήμερα; Σήμερα η αρχαία ελληνική σκέψη ακόμα προβληματίζει, αποτελεί βασικό σημείο αναφοράς σε όλες τις επιστήμες, επανέρχεται στο εκπαιδευτικό σύστημα των Η.Π.Α. για την αντιμετώπιση του φαινομένου της έξαρσης της παιδικής και εφηβικής βίας, ενώ σε όλα τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια ακόμα γράφονται σημαντικά συγγράμματα-ελέτες πάνω σε αυτήν.

Ακόμα και αν ο δυτικός πολιτισμός πολλές φορές θέλει να κρύβει αυτήν του την «εξάρτηση», η σχέση του με την αρχαία ελληνική σκέψη είναι στην πράξη έντονη και εποικοδομητική. Όμως δεν είναι αυτό το μεγαλύτερο παράδοξο. Το κύριο παράδοξο βρίσκεται στη χώρα που γεννήθηκε η δημοκρατία, οι επιστήμες και γενικότερα ο δυτικός πολιτισμός. Να μην μακρολογήσω με αναφορές και παραδείγματα για την κατάδειξη του παραδόξου. Μόνο να θυμίσω εκείνη την τελετή-νημόσυνο στο λόφο της Πνύκας, όπου, λέει, γιορτάστηκαν τα 2.000 χρόνια της δημοκρατίας. Όπως πολύ σωστά παρατήρησε ο κ. Βότσης από την *Ελευθεροτυπία*, σε εκείνη τη γιορτή βρισκόντουσαν όλοι, εκτός από τον κυριότερο συντελεστή μιας δημοκρατίας: απουσίαζε ο Λαός, ο Δήμος. Και έτσι, μας έμεινε μονάχα το δεύτερο συστατικό, ο παρονομαστής, που χωρίς το πρώτο παραμένει μια έννοια κλειστή

στον εαυτό της και στο δογματισμό της. Μας έμεινε το Κράτος από τη Δημοκρατία.

Να το χαιρόμαστε εις τους Αιώνας των Αιώνων, Αμήν.

Β. Αποστολάκης
Ουρμπίνο

ERRATA

• Λάθη και τυπογραφική αουρατισία έπληξαν τον φύλο κ. Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλο και την αφιέρωση του στον Ν. Γ. Πεντζίκη, του προηγούμενου τεύχους. Ζητάμε συγγνώμη.

Κύριε Διευθυντά,

Στο τεύχος 513 του περιοδικού (22/1/93) η σελίδα 54 είναι αφιερωμένη στον Ν.Γ. Πεντζίκη. Επειδή η τυπογραφική της διάταξη ασφαλώς θα φέρει σε αμηχανία τους αναγνώστες - Πεντζίκη μάλλον θα χαιρόταν με τούτο το τυπογραφικό αουβάρτητο-, διευκρινίζω ότι ο τυπωμένος με πεζά στοιχεία υπέρτιτλος «Ελάχιστα περί του μεγάλου κήτους, ήγουν του Ν.Γ. Πεντζίκη», είναι ο τίτλος του ποιήματος που φέρει την υπογραφή μου, ενώ ο τίτλος -κεφαλαιογράμματος- «Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης» στεγάζει το σημείωμα της Συντάξεως.

Ακόμα: ο φαινομενικά τρίτος στίχος «στα γράμματά μας» ανήκει στον δεύτερο, άρα πρέπει να διαβαστεί σαν να ήταν τυπωμένο με εισθεση, το ίδιο και ο φαινομενικά 21 («τα καλαμάρια και τα στιχάρια»), ενώ το «κοιτώντας» (σ. 14) πρέπει να διαβαστεί «κ'Ητώντας» (με ήτα) και στο 24 «πώς» να διαβαστεί ως ειδικό και όχι ως ερωτηματικό (και να πάρει η οργή την αθλιότητα της μονοτονίας!).

Με ευχαριστίες
Ν. Δ.
Τριανταφυλλόπουλο

Γραφτείτε
συνδρομητές
στο
αντι

ΑΡΧΑΙΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ

(Ιαμβογράφοι)

ΑΡΧΑΙΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ

1

ΙΑΜΒΟΓΡΑΦΟΙ

Ἀρχίλοχος

Σημωνίδης

Ἰππώνακτας

Ἐλάσσονες

Ἀδέσποτα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΣΧΟΛΙΑ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ

ΝΕΦΕΛΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Ἀσκληπιοῦ 6, Ἀθήνα 106 80, τηλ. 3639960

Ο τρίτος δρόμος για τον κινηματογράφο

του Ανδρέα Τύρου

Ο Γκρέγκορ Πέκ, αιώνια νέος, λάμπρυνε το φεστιβάλ

Ακριβώς 44 χρόνια μετά την είσοδο στο Πεκίνο και την οριστική επικράτηση του αγροτικού σοσιαλισμού, αλλά και τρεις δεκαετίες από την έκρηξη της πολιτιστικής επανάστασης, το χαμόγελο φωτίζει θαρρείς το πρόσωπο του Μάο, ξανά. Οι φωτογραφίες, στα νερά του κίτρινου ποταμού, ερωτοτροπούν με την αιωνιότητα. Στις αφίσες, όμως, της έκθεσης «Κινέζικη αβάν-γκαρντ», το γαλάζιο χιτώνιο κι οι παλάμες των χειροκροτητών, θυμίζουν πως τα είδωλα του κινηματογράφου αποτελούν τη μοναδική, ίσως, μορφή της αθανασίας. Έργα του Πάμπλο Πικάσο στην Εθνική Πινακοθήκη, έργα συμπατριωτών του μεγάλου τιμονιέρη στην αίθουσα του H AUS DEN CULTUREN DER WELT. Συνύπαρξη στο Βερολίνο, σ' απόσταση αναπνοής από το Τιεργκάρτεν, την πύλη του Βραδεμβούργου και την απουσία, πια, του τείχους. Φαντάσματα του ναζισμού πασχίζουν ν' αναστηθούν στις παρυφές της Αλεξάντερπλάτς, μα για τους ηγέτες της κινέζικης επανάστασης η Ιστορία γίνεται απροσ-

δόκητα τρυφερή. Στην εποχή του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, η Τσιάνγκ-Τσινγκ ύψωνε κι αυτή τη γροθιά της, χωρίς να υποπεύεται τη σύλληψη, αργότερα, και τη φυλάκισή της. Στο μεταξύ, η μια γενιά αντλούσε διδάγματα από την άλλη, ώσπου το κουκλοθέατρο, τα επικά μιούζικαλ και οι πολεμικές τέχνες να δώσουν τη θέση τους στα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα και τη σύνθετη δραματολογία.

Εκπρόσωπος της έκτης γενιάς, ο Ζανγκ Γιμού ξεχωρίζει ανάμεσα στα μέλη της κριτικής επιτροπής, στην πρόσφατη, 43η Μπερλινάλε. Το ίδιο φεστιβάλ, άλλωστε, τον «ανακαλύπτει» το 1988 και του απονέμει τη Χρυσή Άρκτο για την πρώτη του, κιάλας, ταινία («Κόκκινος αγρός»). Ο Γιμού κερδίζει υποψηφιότητες για Όσκαρ, το Χρυσό Λέοντα της βενετσιάνικης Μόστρα («Η ιστορία της Κιου Ζου»), ακόμα και την αποδοχή της κινεζικής λογοκρισίας. Στη Βενετία, επίσης, ο Χου Χσιάο-Χσιέν συμπληρώνει την εικόνα, με το μεγάλο βραβείο για τη «Θλιμμένη πόλη» (Ταϊβάν), το 1989. Οι δυο τους

Αριζόνα Ντρημ
του
Εμίρ
Κουστουρίτσα

συνεργάζονται στο «*Σήκωσε τα κόκκινα φανάρια*». Την ίδια στιγμή, η συμπαραγωγή ταινιών γεφυρώνει το τραύμα του εμφυλίου, ενώ ολόκληρη η τελευταία δεκαετία επιβεβαιώνει και επίσημα τη ραγδαία ανάπτυξη του κίτρινου κινηματογράφου. Δίπλα στην Ιαπωνία της σημαντικής παράδοσης (Μιζογκούσι, Όζου, Κιουγκάσα), οι Φιλιππίνες, η Κορέα, η Κίνα, το Χονγκ-Κονγκ και η Ταϊβάν. Λίγο πριν τη «νόμιμη» επιστροφή της πόλης-κράτους του Χονγκ-Κονγκ στην αγκαλιά της μητέρας-πατρίδας, το σινεμά προαναγγέλλει την επόμενη διευθέτηση εθνικών εκκρεμοτήτων της περιοχής.

Γιατί, από το 1949 και την ήττα των εθνικιστών, ο Ειρηνικός και η διαίρεση του κόσμου μεγαλώνουν την απόσταση Κίνας-Ταϊβάν, ενώ γλώσσα και παραδόσεις τη μικραίνουν. Πληθυσμοί εκατέρωθεν μεταναστεύουν στην Αμερική. Το «*Γαμήλιο γλέντι*» (Ταϊβάν) του **Ανγκ Λι**, με φρεσκάδα και χιούμορ, διηγείται την συμβολική ένωση που πραγματοποιείται, χάρη στο γάμο του νεαρού ομοφυλόφιλου από την Ταϊβάν και της φοιτήτριας από τη Σαγκάη, στη Νέα Υόρκη. Συγγενείς και άλλοι ανατινάσσονται με την αποκάλυψη του ανυπόστατου, ουσιαστικά, γάμου στην ουδέτερη γεωγραφία της δυτικής μητρόπολης, αλλά η ταινία κατακτά τη Χρυσή Άρκτο της φετινής διοργάνωσης. Για την ακρίβεια, μοιράζεται το μεγάλο βραβείο με την αδελφή δημιουργία του **Ξι Φέι** που, στα χνάρια του Γιμού, διασχίζει την ύπαιθρο για να φτάσει στις όχθες μιας λίμνης και σκύβει πάνω στη μοίρα της γυναίκας, μ' αποτέλεσμα την κατάκτηση της παγκοσμιότητας. «*Οι γυναίκες από τη θάλασσα των ψυχών*» (Κίνα) ψιθυρίζουν το τραγούδι του σύγχρονου, όσο και παντοτινού δράματος, της καταπίεσης μα και των ευγενικών χειρονομιών, της ιαπωνικής διείσδυσης στην κινεζική οικονομία και, κυρίως, της βαθύτατης πίστης στις αξίες του ανθρωπισμού. Στέρηση δραματοουργία, λυρισμός, συγκίνηση και αμεσότητα, αδρόι χαρακτήρες, να τα γνωρίσματα του κίτρινου κινηματογράφου. Κατάφαση της ζωής, ποίηση της καθημερινότητας, θρίαμβος του ανθρωποκεντρικού περιεχομένου, μετωπική προσέγγιση της πραγματικότητας ως μακρινή ανάμνηση του ιταλικού νεορεαλισμού.

Τούτη η δεύτερη συμβολική ένωση των δύο κινηματογραφιών σε μία δεν οφείλεται ούτε στη βράβευση την ίδια, ούτε στην συμπτωματική υποστήριξη του φεστιβάλ μιας πόλης που, τρία χρόνια μετά την πτώση του τείχους και τους εορταστικούς θορύβους, αφουγκράζεται τους τριγμούς της παρατεταμένης διαίρεσής της, ανάμεσα στο πλούσιο δυτικό, και το φτωχό ανατολικό, τμήμα της. Αντίθετα, κατάγεται από τη γόνιμη συνάντησή τους και τη σταθερή προσήλωση σ' ό,τι συνιστά, τελικά, τον «*τρίτο δρόμο για τον κινηματογράφο*» του καιρού μας, παγιδευμένου σχεδόν στις δύο όχθες του Ατλαντικού. Αλήθεια, παρακολουθώντας το πρόγραμμα των προβολών, ακόμα και τα ενδιαφέροντα σκιρτήματα των ανεξάρτητων δεν ανατρέπουν την απόλυτη, περίπου, τυποποίηση των κάθε λογής κατασκευών της αμερικανικής βιομηχανίας του θεάματος. Η τριώρη αργογραφία του «*Μάλκολμ Χ*» λίγο διαφέρει από την «*Κλεοπάτρα*». Ο δόκτωρ **Σπάικ** αναζητά τον κύριο **Λη, ο Ντέντελ Γουάσιγκτον** πείθει, ωστόσο, και βραβεύεται. Χωρίς να πείθει, καταφέρνει το ίδιο η **Μισέλ Φάιφερ** («*Ερωτικό πεδίο*» του **Τζόνθαν Κάπλαν**). Για περισσότερους τίτλους, «*Χόφφα*», «*Παιχνίδια*» ή, εκτός συναγωνισμού, τα «*Παντρεμένα ζευγάρια*» του **Γούντν Άλλεν**, σε μίαν αναπάντεχη έκλαμψή του. Όσο για την ευρωπαϊκή συμμετοχή, οι διακρίσεις περισσεύουν, όχι όμως και η αισιοδοξία. Χαμηλόφωνος ο «*Νεαρός Βέρθερος*» του **Ζακ Ντουαγιόν**, αμήχανη η αποβίβαση του **Εμίρ Κουστουρίτσα** στην ήπειρο του «*Αριζόνα Ντρημ*», αποπνικτική νοσηρότητα του **Άντριου Μπίρκιν** («*Τσιμεντένιος κήπος*»), ανάλαφρη νοσταλγία του μεσοπολέμου από τον **Φερνάντο Τρουέμπα** («*Μελ Επόκ*»), θλιβερή έκπτωση του **Μάρκο Φερέρι** («*Ημερολόγιο ενός μανιακού*»). Στην κούρσα της επικαιρότητας, ο **Συρίλ Κολάρ** («*Άγριες νύχτες*») καταργεί ταμπού και προφυλακτικά για να ξερκίσει την αγωνία του AIDS, την ίδια που καταδιώκει, ευτυχώς ερεθιστικά για μια ακόμα φορά, τον **Ντέρεκ Τζάρμαν** («*Βιτγκενστάϊν*»). Κλείσιμο του κύκλου, γεμάτου διαφθορά, απόγνωση, κυνισμό και μαύρη αγορά, στην ανατολική Ευρώπη που εξακολουθεί να εικονογραφεί τη μετακομμουνιστική της έκπληξη («*Ο ήλιος των ξάγρυπνων*» από τον Γεωργιανό **Τελού Μαμπουλιάν**, «*Ο γορίλας λούζεται το μεσημέρι*», από τον **Ντούσαν Μακαβέγεφ**). Η 43η Μπερλινάλε θέλησε να μεταβληθεί σε παλμογράφο του πλανήτη, λησμόνησε πως ο κινηματογράφος αποτελεί μια ξεχωριστή οντότητα αυτού του κόσμου κι έτσι, φυσιολογικά, έχασε το στοίχημα. Διόλου παράξενο να πρωταγωνιστούν οι ήρωες της κινηματογραφικής μυθολογίας, ο Γκρέγκορι Πεκ στα 73 του και ο Κινγκ-Κονγκ, για τη συμπλήρωση των 60 χρόνων του. Ευτυχώς, η ρετροσπεκτίβα του «*Σινεμασκόπ*» περιλαμβάνει τη «*Λόλα Μοντέξ*» (1955) του **Μαξ Οφύλς**, για να διαπιστώσουν οι νεόπλουτοι του θεάματος πως, το φτηνό ρομάντσο και η κακογουσιά, προσφέρουν την καλύτερη αφορμή για να συνθέσει κάποιος τέτοιο κομψοτέχνημα. Ζητούνται αποδέκτες της διαρκούς, επίκαιρης πρόκλησης.

Ανιδιοτελώς προσφερόμενος

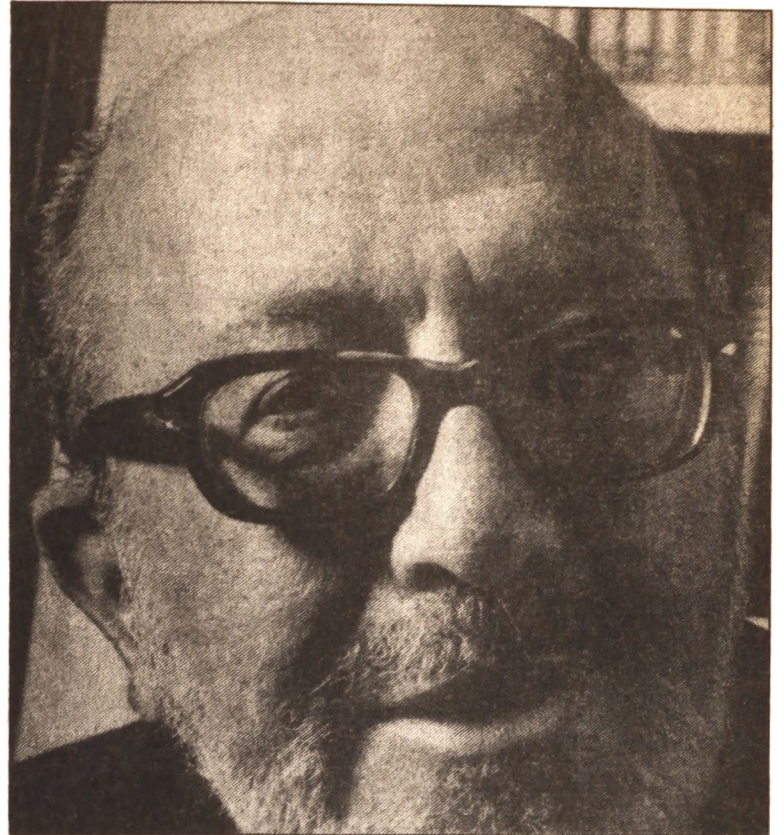
α τελευταία πενήντα χρόνια η ιστορία των γραμμάτων μιας πόλης μόνιμο άξονά της είχε το λόγο και την πράξη ενός ανθρώπου. Η πόλη αυτή είναι το Ηράκλειο της Κρήτης και ο άνθρωπος αυτός άκουγε στο όνομα: **Ανδρέας Γ. Καλοκαιρινός**. Λόγω πόλη τώρα «**ζει το δικό του θάνατο**» και συνάμα «**πεθαίνει τη δική του ζωή**». Τα αυτά γεγονότα συνδέονται μέσα σε ένα φως αλλόκοτο εκεί όπου η ψυχή φτάνει και ζει – μακριά από την τύρβη και την ταραχή του κόσμου. Σε αυτό το μεταίχμιο η πόλη για το πού θα πέσει τελικά ο τόνος γίνεται οδυνηρή και τα πάντα γύρω τυλίγονται αχλή μιας αβεβαιότητας απειλητικής. Η παρουσία της απουσίας είναι το απρόσβλητο τεκμήριο του ίχνους που αφήνει η ζωή ενός ανθρώπου. Άλλοι θα το έλεγαν ίσως «τεκμήριο της στέρησης». Ωστόσο, με τη χρήση της παλαιάς έκφρασης είναι σαν να ενστερνίζεται κανείς *a priori* (χωρίς δηλαδή τη προσλάβση της λειτουργίας του χρόνου) το δεύτερο σκέλος της παραπάνω σκευής σφραγισμένης ηρακλείτειας ρήσης. Και κάτι τέτοιο είναι παρά καιρόν.

Η ζωή του Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού άρχισε πριν εβδομήντα περίπου χρόνια. Ήταν γιος του συνεργάτη του Ελευθερίου Βενιζέλου, στρατηγού Γεωργίου Κατεχάκη, και εκτός του μεγάλου ευεργέτου της πόλεως του Ηρακλείου, Ανδρέα Α. Καλοκαιρινού, τον οποίον και έλαβε το όνομά του. Μετά την αποφοίτησή του από το «**Λύκειον ορθόδοξον**» εισέρχεται εκ των πρώτων στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο Ανδρέας τον οδηγεί στην απόφαση να καταταγεί εθελοντής στο στρατό και υπηρετεί στο νοτιοανατολικό μέτωπο σε υγειονομική υπηρεσία. Η κατάρρευση τον φέρνει στην Αθήνα, όπου παραμένει σε όλη τη διάρκεια της Κατοχής δραστήριο μέλος της ΕΠΟΝ.

45 επιστρέφει στο Ηράκλειο έχοντας εγκαταλείψει τις σπουδές του. Τα δύσκολα και αγχωμένα για τον τόπο χρόνια που ακολουθούν αφήνουν αλώβητη τη νηφαλιότητα και τη «γεωμετρικότητα» της σκέψης του – τα στοιχεία δηλαδή της που σφράγιζαν πάντα ανεξίτηλα και το λόγο και την πράξη του. Εκδίδει τότε το βραχύβιο πολιτικό περιοδικό **Εποχή**, στις σελίδες του οποίου διαπροσδιορίζεται μια εντελώς ιδιαίτερη ποιότητα γραφής, ένα εντελώς ιδιαίτερο ήθος. Σε αυτή την έκδοση σχηματίζεται και ο πρώτος κύκλος φίλων και των συνεργατών του, που, λίγο αργότερα (το 1947), διευρυνόμενος θα αποτελέσει τον αείζωο πυρήνα και το αμετακίνητο θεμέλιο της ποιοτικής πράξης του που ήταν: η έκδοση του περιοδικού **Κρητικά Χρονικά** και η ίδρυση της «**Εταιρίας Κρητικών Ιστορικών Μελετών**». Οι είκοσι τόμοι των **Κρητικών Χρονικών** στέκονται και σήμερα σαν πανελλήνιο πρότυπο επιστημονικής εκδοτικής ευσυνειδησίας και έχουν κερδίσει τη διεθνή αναγνώριση ως ανεξάντλητη πηγή του πολυδαίδαλου ποταμού των κρητολογικών ερευνών. Η δε **Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών**, με τη δραστηριότητα και αθόρυβα πάνω στη γραμμή της ανιδιοτελούς επιστημονικής και κοινωνικής προσφοράς, υποστασιώνεται διαδοχικά σε μεγάλης σημασίας έργα που όλα τους ψυχή έχουν τον Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινό και την ολιγάριθμη ομάδα των φίλων και συνεργατών του: η ίδρυση και λειτουργία του «**Ιστορικού Μουσείου Κρήτης**» (με τελευταίο πολύτιμο απόκτημά του την **Άποψη του όρους Σινά** του Greco)· η θέσπιση και η ίδρυση πολλών «**Διεθνών Κρητολογικών Συνεδρίων**», η αναστήλωση του ιστορικού μνημείου της «**Βασιλικής του Αγίου Μάρκου**», οι ετησιακές εκδόσεις κειμένων της κρητικής γραμματολογίας και η ίδρυση και λειτουργία του «**Αγροτικού Μουσείου**» στο Πισκοπιανό αποτελούν λίγους κρίκους μιας μακράς αλυσίδας από τέτοιας λογής έργα.

Οι αυτές γραφίδες θα πρέπει να ανατεθεί η ευθύνη της παρουσίας των άλλων πλευρών της δράσεως του Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού – των πλευρών που συμπληρώνουν και, συνάμα, αναδεικνύουν πιο ανάγλυφα το μέγεθος της προσφοράς του στην ιστορία των γραμμάτων της πόλης του Ηρακλείου. Μέχρι τότε, απαραίτητο είναι να σημειωθεί εν ολίγοις η επί πεντηκονταετία σχεδόν διεύθυνση των «**Φιλανθρωπικών Ιδρυμάτων Α. και Μ. Καλοκαιρινού**» – διεύθυνση της οποίας τα πρωτεύοντα στοιχεία ήταν η εμπράγματος σοφία και η παραδειγματική σύνεση – και η ανάληψη των καθηκόντων του δημάρχου Ηρακλείου κατά τα έτη 1964-1967, όπου το οργανωτικό του δαιμόνιο και η οργανωτικότητά του να μην δεν έγινε μορφοποιήσουν πλήρως (το δικτατορικό καθεστώς τον υποχρέωσε να παραιτηθεί) αλλά τέθηκαν οι βάσεις για την εκτέλεση βασικών έργων πόλεως, η ολοκλήρωση των οποίων θα προσέδιδε τελικά μιαν εντελώς άλλη ποιότητα στην πόλη του Ηρακλείου. Μετά τη μεταπολίτευση, ως δημοτικός σύμβουλος, η «κατάθεσή» του στα κοινωνικά πράγματα υπήρξε το ίδιο δημιουργική: μνημειώδης παρέμεινε η εισήγησή του για την ίδρυση του «**Πολιτιστικού Κέντρου**» Ηρακλείου, η οποία από το 1975 ίσαμε και σήμερα αποτελεί την αφετηρία κάθε σοβαρού προβληματισμού για την αναδιοργάνωση του εν λόγω έργου.

Ο Ανδρέας Γ. Καλοκαιρινός έφυγε πριν λίγες ημέρες από τη ζωή. Και δεν χρειάζεται καθόλου να μιλήσει κανείς για το δυσκολοκατόρθωτο χρέος που αφήνει σε αυτούς που ακόμα μένουν ή σε αυτούς που αύριο θα έλθουν.

Ο Α. Καλοκαιρινός

Το Ομηρικό ζήτημα, ο αλβανικός εθνικισμός και τα δείγματα μιας καταστροφής

της Αγγέλας Καστρινάκη

Ένα βιβλίο του Ισμαήλ Κανταρέ (*Φάκελος «Ο.»*, μτφρ.: Δ. Σαραφείδου, εκδ. του Εικοστού πρώτου, Αθήνα 1992) που κυκλοφόρησε και στη χώρα μας γίνεται αφορμή για να διαπιστωθεί, άλλη μια φορά, ο εν σπέρματι εθνικισμός απ' τον οποίο εμφορείται το έργο του αλβανού λογοτέχνη με την παγκόσμια φήμη...

Ενα λαϊκό ποιητικό σύμπαν από τα πιο αρχαία και από τα πιο όμορφα στον κόσμο, που η μακριά νύχτα της τουρκο-ισλαμικής κατοχής και των άγριων σωβινιστικών παθών των γειτονικών λαών προσπάθησαν μάταια να κρατήσουν στην αφάνεια, άρχισε σιγά σιγά να αποκαλύπτεται σε όλη του τη λάμψη, για να διεκδικήσει τη θέση που του αξίζει μέσα στον παγκόσμιο καλλιτεχνικό θησαυρό». Με αυτά τα λόγια προλογίζει ο Ισμαήλ Κανταρέ την ανθολογία των αλβανικών δημοτικών τραγουδιών που εξέδωσε στα 1983 η Ακαδημία των επιστημών της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας σε γαλλική μετάφραση.

Τις θέσεις αυτές εικονογραφεί (ή μάλλον προεικονίζει) μυθιστορηματικά το έργο του Κανταρέ *Φάκελος «Ο.»*, γραμμένο στα 1981. Ήρωές του, δύο Ιρλανδοί μελετητές του Ομήρου, που ξεκινούν από τις Η.Π.Α. εφοδιασμένοι με ένα καινούργιο εργαλείο έρευνας, ένα μαγνητόφωνο, έχοντας κατά νου να εξιχνιάσουν το ομηρικό πρόβλημα με τη ζωντανή καταγραφή των τελευταίων ραψωδών που επιβίωναν ακόμα στα αλβανικά βουνά. Ο ενημερωμένος στα ομηρικά αναγνώστης θα έχει ήδη ξαφνιαστεί: η έρευνα αυτή συνέβη πραγματικά στα 1933-35 από τους Milman Parry και Albert Lord, μόνο που δεν συνέβη στο αλβανικό αλλά στο γιουγκοσλαβικό έδαφος. Ας συνεχίσουμε, όμως, με την υπόθεση του μυθιστορήματος.

Στην Αλβανία, οι δύο ομηριστές περνούν από τη μικρή επαρχιακή πόλη Ν., όπου γνωρίζονται με τους τοπικούς παράγοντες, ανάμεσα στους οποίους και με τη σύζυγο του επάρχου, ένα είδος Έμμας Μποβαρύ, που πλήττει και ονειρεύεται κάποια ερωτική περιπέτεια. Έπειτα εγκαθίστανται σε ένα απομονωμένο πανδοχείο από όπου διέρχονται οι τελευταίοι

των ραψωδών. Εκεί υφίστανται την παρακολούθηση ενός επαρχιώτη κατασκόπου: πρόθεση του υπουργείου Εσωτερικών του αλβανικού βασιλείου είναι να τους ενοχοποιήσει, εμπλέκοντάς τους σε κάποιο ερωτικό σκάνδαλο. Εν τω μεταξύ οι ερευνητές επιδίδονται στην καταγραφή των προφορικών τραγουδιών· η έρευνά τους, εκτός από στοιχεία για τη σύνθεση των ομηρικών επών, κομίζει και αποδείξεις για την αρχαιότητα και την ποιότητα της αλβανικής επικής ποίησης – η οποία κατάγεται από τα ομηρικά χρόνια και διασώζει τα αρχαϊκά μοτίβα, σε αντίθεση με τα σερβικά τραγούδια που είναι αντιγραφές και απομιμήσεις· αν μάλιστα δεν είχε συμβεί η μεγάλη Καταστροφή, η κατάκτηση από το Ισλάμ, το έπος, ως και ολόκληρη η Αλβανία, θα παρουσίαζε μια εντελώς διαφορετική εικόνα. (Εδώ, πρέπει να παρατηρήσει κανείς ότι την όποια «καταστροφή» την έφερε μάλλον ο εξισλαμισμός των Αλβανών και όχι αυτή καθεαυτή η κοινή, για όλους τους Βαλκάνιους, οθωμανική κατάκτηση.)

Έχουμε φτάσει κιόλας στα δύο τρίτα του μυθιστορήματος. Ο αναγνώστης, με βάση τα ως τώρα δεδομένα μαντεύει, ίσως τη συνέχεια της πλοκής: ενώ οι δύο επιστήμονες θα έχουν προχωρήσει πολύ στην τόσο ευνοϊκή για τους Αλβανούς εργασία τους, μια ανόητη πλεκτάνη –στην οποία προφανώς θα χρησιμοποιηθεί η γυναίκα του επάρχου– θα τους υποχρεώσει να την εγκαταλείψουν και θα καταστρέψει το έργο τους. Οι προσδοκίες αυτές εν μέρει θα διαψευστούν, όπως θα δούμε, αχρηστεύοντας σε μεγάλο βαθμό το έως εκείνη τη στιγμή σημειωμένο σκηνικό. Η βασική πρόβλεψη ωστόσο επαληθεύεται· είναι η καταστροφή του έργου των ομηριστών-αλβανιστών.

Η καταστροφή αυτή, πραγματικά, είναι μια έκβαση αναγκαστική, επιβαλλόμενη προκει-

μένου να συμβιβαστεί κάπως το μυθιστόρημα με την ιστορική αλήθεια. Γιατί, εφόσον υπήρξαν οι πραγματικοί μελετητές Parry και Lord πώς είναι δυνατόν ένα μυθιστόρημα που ανήκει στο είδος της φανταστικής λογοτεχνίας, αλλά αντίθετα επιδιώκει να παρουσιάσει τα συμπεράσματά του ως ιστορική αλήθεια – πώς είναι δυνατόν να τους αγνοήσει και να αναδείξει στη θέση τους ένα άλλο, φανταστικό δίδυμο; Όσο κι αν το μυθιστόρημα απευθύνεται σε ένα κοινό πολύ πλατύτερο από τους γνώστες των ομηρικών ερευνών, θα πρέπει να προβλέψει και για τις αντιδράσεις των πιο ενήμερων. Σε αυτούς, ο *Φάκελος «Ο.»* μπορεί να γεννήσει μία υποψία παραχάραξης της ιστορίας.

Η καταστροφή λοιπόν του έργου των φανταστικών ομηριστών είναι ένα τέχνασμα που επιχειρεί να καταστήσει πιο ανεκτή την ιστορική ανακρίβεια και να εντάξει, κατά κάποιον τρόπο, τη φανταστική έρευνα στην ιστορία χωρίς να την φέρνει σε σύγκρουση μαζί της. Στους αναγνώστες που γνωρίζουν, ο Κανταρέ μοιάζει να λέει: έχετε δίκιο, η έρευνα αυτή δεν υπήρξε, αλλά θα μπορούσε να έχει υπάρξει· ήταν ζήτημα τύχης που δεν πραγματοποιήθηκε στο αλβανικό έδαφος αλλά στο σερβικό· αν όμως είχε γίνει, τα συμπεράσματά της θα ήταν τα ίδια.

Για τους μη ενήμερους αναγνώστες, βέβαια, ο Κανταρέ δεν λαμβάνει καμία μέριμνα· αυτοί δεν πειράζει να τα εκλάβουν όλα ως ιστορική αλήθεια, εφόσον η ουσία, δηλαδή τα συμπεράσματα, είναι ιστορική αλήθεια. (Πραγματικά, αυτή η τεχνοτροπία του Κανταρέ, η ανάμειξη φανταστικού και ιστορικού στα μυθιστορήματά του, παρέχει ένα θαυμάσιο άλλοθι για να ξαναγράφεται η ιστορία κατά βούλησιν.)

Είπαμε ωστόσο, ότι οι προσδοκίες του ανα-

στη ως προς την πλοκή διαψεύδονται. Τι βαίνει; Ξαφνικά, στη σελίδα 128 –υπολείπεται περίπου εξήντα–, παρουσιάζεται ένα 'ούργιο πρόσωπο' είναι ένας Σέρβος μορς, ερασιτέχνης συλλέκτης δημοτικών τραγμάτων, όπως αυτοσυστήνεται, ο οποίος έρχεται σε επαφή με τους ομηριστές, μαθαίνει τη δουλειά τους και έχει ένα φιλικό διάλογο μαζί τους:

«Έτσι αποδίδετε έμμεσα [λέει στους ομηριστές] μια μεγάλη τιμή στο αλβανικό έπος αλβανικών στους Αλβανούς γενικά, δεν είναι αλή-

Αναμφίβολα.

μοναχός πλάτυνε κι άλλο το χαμόγελό (...)

Δεν σας κρύβω ότι τους ζηλεύω πολύ. Θα άρεσε να τύχαινε τέτοια τιμή στον δικό λαό. Τι να κάνουμε όμως;

Αλήθεια, κανείς δεν μπορεί να κάνει τίποτα. Πανέλαβαν με τη σειρά τους οι δύο «δούλοι» (σ. 133).

Ελά βέβαια ο πανούργος μοναχός κατορθώνει να «κάνει κάτι». Βρίσκει έναν μισοπάλη Αλβανό ερημίτη και τον πείθει ότι το μαγικό φωνο των Ιρλανδών είναι μηχανήμα του θάνατου. Τότε εκείνος με μία ορδή Αλβανών κλών καταστρέφουν μαγνητόφωνο και βιβλία και θέτουν τέρμα στην έρευνα που θα έβγαζε το αλβανικό έπος και τους Αλβανούς από την ιστορία. «Τα άγρια, σωβινιστικά πάθη των γειτόνων λαών», όπως θα γράψει αργότερα ο Κανταρέ στην επιστημονική του εισαγωγή στην ανθολογία δημοτικών τραγουδιών.

Ο εθνικισμός λοιπόν και μάλιστα άκρατος, που ξανάγει κατακόρυφα στο τελευταίο τρίτο του μυθιστορήματος σαν να φούντωσε κατά τη διάρκεια ακόμα περισσότερο το αντισλαβικό θόρυβο του συγγραφέα: τόσο, ώστε δεν του άρεσε να πια οι επιστημονικές αποδείξεις, τα κείμενα των (φανταστικών) ομηριστών, η προτεραιότητα των αλβανικών επικώνυμων κειμένων σε σχέση με τα σλάβικα και να ζόταν μια απτή μυθιστορηματική ενσάρκωση του κακού στο πρόσωπο ενός Σέρβου. Η ερημική σκέψη: σχετίζεται άραγε αυτή η αλβανική πλεύση στο μυθιστόρημα με το θάνατο του Κανταρέ, στα 1980, και τις πιθανολογούμενες αιτίες στα Βαλκάνια;)

Επομένως τα μεγάλα επιτεύγματα του Κανταρέ, το πραγματικά επιβλητικό Κάστρο και το Χρονικό της πέτρινης πόλης (το πρώτο αφορά στην πολιτοποίηση της Κρόγιας από τους Σέρβους στα μέσα του 15ου αιώνα και το δεύτερο στην περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στο Αργυρόκαστρο από τη σκοπιά του Σέρβου πληθυσμού), είναι έργα με εθνικό χαρακτήρα, χωρίς όμως τις ακρότητες του Σέρβου.

Το Κάστρο ιδιαίτερα υπάρχει μια αξιοσημείωτη για την τόλμη της υιοθέτησης της γωνίας των αντιπάλων (των

Ο Ισμαήλ Κανταρέ. Υπερέβη τις επιταγές του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, πλην, τώρα, ενδίδει στον εθνικισμό.

Τούρκων), που σε ορισμένα σημεία ακολουθείται με τέτοια συνέπεια, ώστε ο αναγνώστης συμπαρασύρεται και τάσσεται ασυναίσθητα με το μέρος των οθωμανών επιτιθέμενων. Αντίθετα, το τόσο προβλεπόμενο πρώτο μυθιστόρημα του Κανταρέ, Ο στρατηγός της στρατιάς των νεκρών, πάσχει –κατά την άποψή μου– ακριβώς σε αυτό το σημείο: ενώ υιοθετείται η οπτική γωνία των εχθρών Ιταλών, οι παραβάσεις της είναι τόσες και τέτοιες, ώστε τελικά η οπτική των αντιπάλων καταντά απλό προπέτασμα για την εξύμνηση των Αλβανών. Έτσι, αντί να ακούγεται ο θρήνος των χαμένων, που θα προκαλούσε τη χαρά αλλά και τον οίκτο των νικητών, ακούγεται σχεδόν μόνο, μέσα από τα λόγια των ηττημένων, ο κομπασμός των νικητών: «είναι φοβερό πόσους δικούς μας μπόρεσαν να σκοτώσουν», λέει κάποια στιγμή ο Ιταλός στρατηγός της στρατιάς των νεκρών.

Από το μεγάλο πρότυπο, τον Αισχύλο (ο Κανταρέ έχει ασχοληθεί ειδικά μαζί του στο έργο Αισχύλος, ο αιώνια χαμένος), δεν έχει μείνει παρά το εξωτερικό σχήμα της αντιπροσώπευσης: αντί για ύμνο στη νίκη, θρήνος των εχθρών για την ήττα τους: λείπει όμως το ουσιαστικό μήνυμα, η συμπάθεια.

Μάλλον μπορούμε να το θεωρήσουμε γενικό κανόνα: ο εθνικισμός, ως «θέση» μονόπλευρη, απόλυτη και φανατική, είναι λογικό να καθίσταται μέγεθος αντιστρόφως ανάλογο προς την ποιότητα.

Στο άλλο μυθιστόρημα του Κανταρέ που κυκλοφόρησε στη γλώσσα μας πέρυσι, στο Κονσέρτο, η σχέση αυτή ίσως φτάνει στα ακραία της όρια. Εδώ, στόχος της πολεμικής είναι ο Μάο Τσε Τουνγκ και οι Κινέζοι (κάπου κάπου και ολόκληρη η κίτρινη φυλή). Ο Μάο επιθυμεί, όπως αποκαλύπτει ο ίδιος

στους εκτενείς μονολόγους του, να καθυποτάξει τη λευκή φυλή, ποτίζοντάς την μαριχουάνα, που την καλλιεργεί σε απέραντες κινεζικές φυτείες: τελικός σκοπός του είναι, όπως και του ασιάτη προγόνου του Τσέγκις Χαν, να προκαλέσει «καταστροφή, αφανισμό, συντριμμία»: «Πώς το εξηγείτε αυτό, Herr Marx; Το πνεύμα σας δυσκολεύεται να κατανοήσει την ασιατική μας ορμητικότητα», ειρωνεύεται ο Μάο (σ. 98). Σε κάτι τέτοιες σελίδες η καλλιτεχνική ποιότητα φτάνει αναγκαστικά στο ναδίρ.

Στα πρώτα έργα του Κανταρέ είχε κάνει την εντύπωση ότι ο προβλεπόμενος εθνικός χαρακτήρας τους ήταν το τίμημα που πλήρωνε ο συγγραφέας προκειμένου να μην εξυμνήσει το καθεστώς. Έπειτα ο εθνικισμός τους έμοιαζε περισσότερο με θωπεία του αλβανικού κοινού (Η κόχη της ντροπής) και προβολή της Αλβανίας –του ευρωπαϊκού της χαρακτήρα– στη Δύση (Το Γεφύρι με τις τρεις καμάρες). Τέλος φαίνεται ότι ο Κανταρέ μπήκε για τα καλά στο χορό, εκφράζοντας, ήδη στην αρχή της δεκαετίας του '80, ότι τώρα εκδηλώνεται σε όλη του την ένταση.

Αυτό που κάνει οπωσδήποτε εντύπωση είναι ότι ενώ ο Κανταρέ, με εύστοχα καλλιτεχνικά μέσα, είχε κατορθώσει να υπερβεί τις επιταγές του σοσιαλιστικού ρεαλισμού –έργο που μπορούμε να φανταστούμε πόσο δύσκολο θα ήταν στην Αλβανία της δεκαετίας του '60–, έπειτα απεμπόλησε οικειοθελώς κάθε κριτική διάθεση, απόσταση ή αίσθηση του σχετικού, πραγματοποιώντας έτσι την πιο ακραία στρατευμένη, στον εθνικισμό τώρα, τέχνη. Τα τελευταία του βιβλία είναι απτά δείγματα αυτής της Καταστροφής.

ΤΑ ΕΥΚΟΛΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ

● Με αφορμή μια αντιρατσιστική εκδήλωση στο Αμβούργο

Ήταν όλοι παρόντες, το τελευταίο Σαββατοκύριακο του Ιανουαρίου, στο θέατρο Θάλειας του Αμβούργου: η Lufthansa, η ζυθοποιία Holsten και τα καλά ξενοδοχεία της πόλης. Όλοι όσοι έχουν άμεσο συμφέρον να χρηματοδοτήσουν ένα ευπροσήγορο πρόσωπο της Γερμανίας προς τα έξω. Ανάμεσα στις δεκάδες προσωπικότητες από όλο τον κόσμο που έσπευσαν στο Αμβούργο, εξήντα χρόνια μετά την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, για να διατρανώσουν το αντιρατσιστικό τους μήνυμα, ήταν και οι ημέτεροι Μαρία Φαραντούρη και Νίκος Παπάζογλου, Τίτος Πατρίκιος και Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Ντόρα Μπακοπούλου και Δημήτρης Πάτρας.

Η διήμερη φωταγλία στο θέατρο Θάλειας ταίριαζε πολύ με τα αναρίθμητα πλήθη των Γερμανών που κρατώντας αναμμένα κεριά κατακλύζουν τις γερμανικές πόλεις και εξορκίζουν συμβολικά την ακροδεξιά βία. Σημειωτέον ότι η πλημμυρίδα του φωτός, πολλαπλασιαζόμενη επ' άπειρον από τις τηλεοπτικές οθόνες, λειτουργεί θαυμάσια από τη στιγμή που τη στίλβωση της συλλογικής συνείδησης ανέλαβαν όχι τα κόμματα, αλλά η οικονομία. Η άμπωτις αφήνει πίσω της την κοινή συνείδηση εφησυχασμένη, αλλά και νέα

αποκαΐδια σε σπίτια ξένων. Και φυσικά τον καγκελάριο Κολ να διακηρύσσει στο Συμβούλιο της Ευρώπης ότι εκατομμύρια Γερμανοί δίνουν ανά τας τριόδους τη δέουσα απάντηση στο νεοναζισμό.

Ήταν ωραία η Μαρία Φαραντούρη όταν διάβασε ένα κομμάτι της Οδύσσειας για τη φιλοξενία στην αυλή των Φαιάκων και η Βανέσα Ρεντγκρέιβ μετέφραζε στα αγγλικά και το κοινού χειροκροτούσε. Ήταν πολύ οικείος ο Νίκος Παπάζογλου όταν τραγούδησε στο κατάμεστο θέατρο. Δεν άφησε αδιάφορους τους ακροατές ούτε η ευαισθησία των αναμνήσεων του Τίτου Πατρίκιου από τον πόλεμο ούτε η ευθυβολία του Κωνσταντίνου Τσουκαλά. Η Ντόρα Μπακοπούλου και ο Δημήτρης Πάτρας μίλησαν στον κόσμο με τον τρόπο του Ραχμάνινωφ. Φάνηκε όμως να μην υποπτεύονται ότι κοσμούσαν τον ενορχηστρωμένο θρίαμβο της «καλής» Γερμανίας. Η άμπωτις άφησε και πάλι αποκαΐδια.

Τι ωραία που θα ήταν αν οι αγγελιοφόροι μας έφεραν το μήνυμά τους και στην Αθήνα προσαρμοσμένο στα καθ' ημάς. Θα μπορούσαν, για παράδειγμα, να οργανώσουν μία συναυλία υπέρ των εξαθλιωμένων προσφύγων από την Αλβανία ή ένα συμπόσιο για τη σημερινή έξαρση και τα απώτερα αίτια του νεοελληνικού εθνικισμού. Τότε θα μας ενέπνεαν πραγματικά γιατί θα ξέραμε ότι αψηφούν το ανάθεμα του δήμου και των σοφιστών. Δυστυχώς όμως τα μηνύματα γίνονται στεντόρεια μόνο σε ουδέτερο έδαφος, μακράν των εμπιπραμένων οικιών μας.

Σπύρος Μοσκόβου

ΠΙΣΩ ΑΠ' ΤΗ ΒΙΤΡΙΝΑ

● Κυριακάτικο πρωινό, από τον Θεοτοκόπουλο στο χάος!

Ζεστό, ηλιόλουστο κυριακάτικο πρωινό. Πήγα στην Πινακοθήκη, στην έκθεση «Από τον Θεοτοκόπουλο στον Σεζάν». Πληθώρα επισκεπτών. Νεαρά ζευγάρια και ηλικιωμένοι και ανάπηροι με καροτσάκια.

Μια μοναδική εμπειρία. Αν και με πολλά κενά, η έκθεση είναι ένα πανόραμα εύληπτο της πορείας 300 χρόνων της μεγάλης ευρωπαϊκής ζωγραφικής. Ποιοι από μας και πότε θα έχουμε άλλη μια τέτοια ευκαιρία γνωριμίας με την τέχνη της Ευρώπης; Ευσύνοπτη, «περιληπτική», με στάσεις σε μεγάλες στιγμές-τομές, η έκθεση αποτελεί χωρίς αμφιβολία μια μοναδική δυνατότητα να οικειώσεις μέσα από τα πρωτότυπα έργα τη συγκίνηση της δημιουργικής δουλειάς των μεγάλων καλλιτεχνών.

Το οπτικοακουστικό στον πάνω όροφο σχολιάζει, ερμηνεύει, οδηγεί με εύληπτους τρόπους. Η πρόσληψη του εκθεσιακού υλικού από το κοινό, όμως, δεν είναι εύκολο να σταθμιστεί. Αλλά το μέγα πλήθος των ανθρώπων που συνωσιίζονται καθημερινά στην Εθνική Πινακοθήκη δεν μπορεί, μια μέρα θα ξαναπάει εκεί να δει κάτι άλλο. Ίσως, θα γλιστρήσει σε μια γκαλερί. Η παιδεία και η συνάφεια με τον πολιτισμό δεν είναι το εθνικό μας σπορ. Αλλά κάτι πρέπει να γίνει κάποτε. Κάτι πρέπει να αρχίσει. Η έκθεση αυτή είναι ένα άνοιγμα της πόρτας προς το μεγάλο χώρο της τέχνης.

Από ειδικούς και ζωγράφους γράφτηκαν πολλά στον Τύπο για την έκθεση. Όμως δεν είδα κάτι που για μένα,

όπως ράθυμα απομακρυνόμουν από τον εκθεσιακό χώρο και θέλησα να καταναλώσω ό,τι η Πινακοθήκη προσφέρει, έχει σημασία. Στον υπόγειο χώρο εκτίθενται, ευκαιρίας δοθείσης βεβαίως, μερικά από τα καλύτερα έργα των σύγχρονων ελλήνων «μαστόρων» της ζωγραφικής. Ύστερα, το μπαρ. Εσωτερικός χώρος και υπαίθριος. Και μετά, ένας περίπατος στην αυλή όπου και μια παράθεση – πέταγμα, θα έλεγα καλύτερα – της δουλειάς των νεοελλήνων γλυπτών.

Εδώ αρχίζουν τα παράξενα. Στο υπόγειο του χαμηλότερου επιπέδου, πίσω από τις σκονισμένες, βρώμικες τζαμαρίες, κρυφοβλέπεις άλλα γλυπτά, αποκτήματα της Πινακοθήκης.

Τι προσφέρει λοιπόν η Εθνική Πινακοθήκη μας; Πού είναι οι θησαυροί της; Τόσα χρόνια τώρα είναι δυνατόν να βρίσκονται έτσι άτακτα, τυχαία, χυδαία θα έλεγα ακριβολογώντας, ριγμένα εδώ και κει, τα έργα των ελλήνων καλλιτεχνών; Ξέρω τι θα πείτε: ο χώρος, ο συνολικός χώρος και η αρχιτεκτονική σύλληψη είναι δυστυχώς πολύ απυχή για να υπηρετήσουν όσα μια Εθνική Πινακοθήκη έπρεπε να υπηρετεί. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Είναι τα κακόμοιρα έργα της γλυπτικής μας – με την όποια ποιότητα έχουν – που σχεδόν κλαίνε πεταγμένα πάνω στα πρόχειρα βάρθρα μεταφοράς, που δίνουν το μέτρο των εθνικών προσπαθειών για την παιδεία μας.

Είναι κρίμα κι άδικο να υπάρχει αυτή η κατάσταση στην Εθνική μας Πινακοθήκη. Αν με την έκθεση «Από τον Θεοτοκόπουλο στον Σεζάν» έδειξε γνώση χειρισμών η διεύθυνση της Πινακοθήκης, με την υπόλοιπη εικόνα του χώρου, δηλαδή με τη συνολική κατάσταση του Ιδρύματος, απέδειξε ότι πολύ λίγα κατάφερε.

Η έκθεση ήταν λαμπρή αλλά η Πινακοθήκη ήταν θλιβερή.

Χρήστος Νησιώτης

Το παιχνίδι της ετερότητας

του Γιώργου Αριστηνού

Στην Γκέλλν Κωστάκου

Σε ένα πρέπει να συμφωνήσουμε, όσο κι αν είμαστε ή καμωνόμαστε ότι είμαστε μύστες της πιο κρύφιας ή άδυτης γραφής: ότι η γραφή ή το ύφος του Γ. Χειμωνά είναι δύστροπο, ανεξέλεγκτο στην καλοπροαίρετη ανάγνωση, γεμάτο από γκριζες ζώνες και απειλητικές καταπακτές, όπου μπορεί να τσακιστεί ο ανάγνων, προσχωμένο από καθαρές αμφισημίες και αινιγματικές αμφιθυμίες, λειτουργώντας μέσα σε ένα συνεχές παιχνίδι σημαινόντων, όπου το νόημα γλιστράει σαν υδράργυρος για να κρυσταλλωθεί λίγο παρακάτω σ' ένα καθαρό περίγραμμα που στη συνέχεια και αυτό θα ευστοποιηθεί. Σαν νά 'χουμε μπροστά μας έναν τοξικομανή του υπονοούμενου ή, καλύτερα, έναν πανικόβλητο απέναντι στη δημαγωγία του νοήματος, που θέλει ακριβώς να την διασκεδάσει, σκάβοντας σαν αρχαιολόγος σε βαθύτερα κοιτάσματα, εκεί όπου κείται το εν ου έστιν. Όλα αυτά, που τα συμπύκνωσα τόσο βραχυλογικά, κάνουν την ανάγνωση μιά στυφή περιπέτεια, μια σκληρή άσκηση αποκωδικοποίησης και αποκρυπτογράφησης, ή μήπως, αντίθετα, το έργο του συγγραφέα ανοίγει σε μια συγκινημένη και συγκινητική οδοιπορία που η απόλαυση, άλλοτε ως χλιαρή ηδονή και άλλες φορές ως βίαιη ανθρωπολογική ανασκαφή μας διαποτίζει ολοκληρωτικά;

Όπως και να έχει το πράγμα, η δύσβατη γραφή είναι κομμάτι της αιθρητικής ηδονής, κάτι που το γνωρίζουμε ήδη από τους ρώσους φορλιστές. Οι παρατηρήσεις που προηγήθηκαν τεκμηριώνονται μάλιστα, υποθέσουμε ότι ο Χειμωνάς πρέπει να τοποθετηθεί στο μεταίχμιο ανάμεσα στη δύση του μοντερνισμού (αν οι έννοιες αυτές έχουν κάποια σημασία και έχουν πάντως σημασία ταξινομητική τουλάχιστον): Στη θέση του μοντέρνου, αφού ανασαίνει μέσα στην καρδιά του γλωσσικεντρισμού που αποκαθίλωσε την ιστορία για να παλινορθώσει τον εο-λόγο, που εξάλειψε τον Παντογνώστη αφηγητή και υπονόμωσε το αλυτικό ρομάντζο, για να εξαγγείλει πανηγυρικά το τέλος της ουμανιστικής περιόδου. Στην αυγή, τέλος, του μεταμοντέρνου γιατί μέσα σε ένα σπαραξικάρδιο κυνισμό υπέσκαψε τη στερεότητα του νοήματος μιας απολιθωμένης ουσίας και εισήγαγε τη διακύβευση, την ερογένεια, το ελεύθερο παιχνίδι των συμβόλων, για να θυμηθούμε τον Μπαχτίν. Ήδη αυτό μοιάζει με μια Κοπερνίκεια αντιστροφή.

Και μιά τελευταία παρατήρηση. Δεν θέλησα στο μικρό αυτό δοκίμιο εφαρμόσω κάποια μέθοδο. Η μέθοδος είναι αποτελεσματική στο θμό που ανακαλύπτει κάποιες σταθερές: Ιδεοληπτικές καθηλώσεις, κτικές επαναφορές, ψυχαναλυτικά τεκμήρια, αφηγηματικές δομές, μειολογικά σύμβολα κ.λπ. κ.λπ. Ωστόσο το κείμενο όντας μέσα σε α συλλογικό οργασμό σημασιών, μέσα στη σπάταλη ανάλωση του ήματος, δεν στέργει να λαφυραγωγηθεί από τη μέθοδο κι έτσι να φεμισθεί ως ένα βαθμό. Εξάλλου ήμουν πάντα υπέρ μιας επιλεκτικής - ραμετρικής κριτικής που τόσο πληθωρικά την ευαγγελίστηκε ο λάν Μπαρτ [βλ. Roland Barthes: *Essais critiques*, edition du Seuil, 54].

Όμως, αν είναι μέσα στη μοίρα της μεθόδου να αποστεώνει τα

πράγματα — κέρδος και απώλεια μαζί —, στην περίπτωση του Χειμωνά έρχεται να δικαιώσει εκ των υστέρων τη θεωρία του αποδομισμού: όπου το νόημα αδιάκοπα ολισθαίνει, τα ρητορικά σχήματα πανθολογούν άλλα πράγματα από τη συγκεκριμένη ύφανση του κειμένου και, όπως έδειξε ο Paul de Man στη μελέτη του για τον Proust [βλ. Paul de Man: *Allégories de la lecture*, editions Galilee, 1989] οι μεταφορές δείχνουν μία μάχη ανάμεσα στην εσωτερική ζωή και την εξωτερική, ανάμεσα στη φαντασία και την αντίληψη. Ίσως - ίσως το ίδιο το κείμενο, χωρίς τη μεσολάβηση καν του κριτικού, τείνει να διασκορπιστεί μέσα από την αδιάκοπη λιποταξία του νοήματός του. Αλλά, αν μοίρα του έργου είναι να διαχυθεί από την ενδογενή του αστάθεια και αμφιρρέπεια, μήπως και η κριτική όσο αναπτύσσεται άλλο τόσο οφείλει να αποσβεσθεί, να καεί όπως τόσο προκλητικά σημειώνει ο Maurice Blanchot [βλ. Maurice Blanchot: *Lautreamont et Sade*, edit. de Minuit, 1963]; Πάντως το μεγάλο αυτό διανοητή θα τον συναντήσουμε στη συνέχεια καθώς μέσα από μυστικές και άδηλες διαδρομές έρχεται να διασταυρωθεί με τα υφολογικά ίχνη του Γιώργου Χειμωνά.

Ο *Εχθρός του ποιητή*, αποτελείται από τέσσερις θεματικές ενότητες, με την τελευταία αιτιολογική. Οι άλλες φέρουν τους ενδεικτικούς τίτλους «Ο εχθρός του ποιητή», «Διάδρομος» και «Ο βοηθός των θαμμένων». Μέσα σε αυτό το αφηγηματικό τόξο κινούνται οι σκιώδεις μυθιστορηματικοί ήρωες. Σκιώδεις όχι γιατί στερούνται αυτοσύστατης εσωτερικής ζωής, αλλά γιατί εν σχέση προς τα παραδοσιακά πρότυπα δεν ολοκληρώνονται μέσα στη μυθοπλαστική ροή, αλλά εγγράφονται σε αυτήν, δεδομένοι πνευματικά και ψυχολογικά. Τους απαριθμώ: Κυβέλη, Κωνσταντίνος Λάιος, Ελένη Ξένου. Γύρω από τον πυρήνα αυτόν κινούνται επίσης κάποια άλλα πρόσωπα που συμπαραστέκονται στη νοηματική και αφηγηματική ακεραίωση του κειμένου. Η ιστορία, αν με τον όρο αυτό εννοούμε τα εξελισσόμενα περιστατικά, δείχνει απλή. Δείχνει την οδυνηρή πορεία του Κωνσταντίνου Λαίου προς τον αποτρόπαιο θάνατό του και την τελετουργική του ταφή. Φυσικά, πρόκειται για ένα ψυχολογικό οδοιπορικό που εγκιβωτίζει μια πολλαπλότητα νοημάτων, όπως και επιμέρους φαινομενικά αυτόνομες, αλλά πραγματικά αλληλοσυνδεόμενες ιστορίες.

Ο κυρίαρχος ήρωας, Κ. Λάιος, είναι ένα αυτοσπαρασσόμενο ον, επηρμένο και ταπεινό, γεμάτο από πνευματικά έλκη και ψυχικές παλινωδίες, φιλάρεσκο, μεγεθυμένο, οιδηματώδες και οιδηματικό, ξεχειλισμένο από τις αμφιθυμίες του, άλλοτε διαφορούμενο και άλλοτε αγκυροβλημένο σε καθαρά περιγράμματα, κινούμενο μέσα σε ένα θαμπό τοπίο σπηλαιότητας και άλγους που θέλει να το αποτινάξει ανακηρύσσοντας την ποίηση ως υπέρτατη αξία της ζωής. [Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι το ψυχολογικό ή ψυχαναλυτικό πορτραίτο του Κ. Λαίου συνάγεται όχι από όσα λέει ο ίδιος, αλλά απ' όσα περιγράφουν η αδελφή του Κυβέλη και η Ελένη Ξένου. Πρόκειται για μια διπλή (double) υπόσταση του ήρωα, που η ταυτότητά του ανακαλύπτεται στη φωνή των άλλων]. Όμως, η ποίηση όντας μια κοσμογονική προφητεία, μια αυθυπέρβαση του όντος, μια απόλυτη αλήθεια που δεν επαληθεύεται από καμιά ζωή, μια διάνοιξη προς το υπερφυσικό, η μόνη ίσως πράξη που

αιτιολογείται, δεν μπορεί παρά να συντριβεί και ο ποιητής που την ενσαρκώνει να αλωθεί οικτρά. Ο ποιητής εξοντώνεται. Όμως θα αναστηθεί για να επιστρέψει και τέλος, να ταφεί, φρουρούμενος με τρυφερότητα σαν ένας άλλος Χριστός, όχι Ιουδαίος, αλλά Έλληνας. Το πεπρωμένο του ποιητή είναι ο θάνατος και η ανάσταση, που αποθεώνεται στην ελληνική, την αρχαιοελληνική ίσως εκδοχή του. Αυτή είναι η ιδεολογία, μία από τις ιδεολογίες του ποιητή.

«Με καλό μίσος σας εχθρεύομαι» (βλ. Γιώργος Χειμωνάς: *Ο εχθρός του ποιητή*, Κέδρος 1990. Εφεξής τα εντός εισαγωγικών αποσπάσματα είναι από τον *Εχθρό του ποιητή*), «σας παρακαλώ υπολογίστε την τρυφερότητα των μισητών μου λόγων», «υποδεχθείτε ψύχραιμα την αβλαβή κακία μου», «Ήταν επίτηδες αφώτιστο κι όμως με έναν άλλο βασανιστικό τρόπο φωτεινό», «Με αλύπητη ευμένεια σε παρακολουθώ». Ο *Εχθρός του ποιητή* είναι, χωρίς υπερβολή, στιγματισμένος από αυτή την υφολογική αναταραχή, από αυτή τη μυσταγωγία της αντινομίας, την αμφισημία του νοήματος και την αμφιθυμία του συναισθήματος. Θα μας βοηθούσε ίσως σε μία ερμηνεία καθόλου μονολιθική, αλλά μία ερμηνεία μέσα στον πληθυντισμό των ερμηνειών, η αναφορά μας στον M. Blanchot; Τα κείμενα του γάλλου στοχαστή είναι μια συνεχής διακύβευση. Μια ταλάντωση ανάμεσα στο είναι και το μη-είναι. Ένα ξερίζωμα του νοήματος μέσα από τη ρηματική αυτοαναιρέσή του. Γράφει: «Η λογοτεχνία είναι το βάθος και η απουσία του βάθους, ένας χώρος χωρίς τόπο, η άδεια πληρότητα μέσα στο πεπερασμένο μέλλον». [βλ. Maurice Blanchot: *Le livre au venir*, ed. Gallimard, 1959].

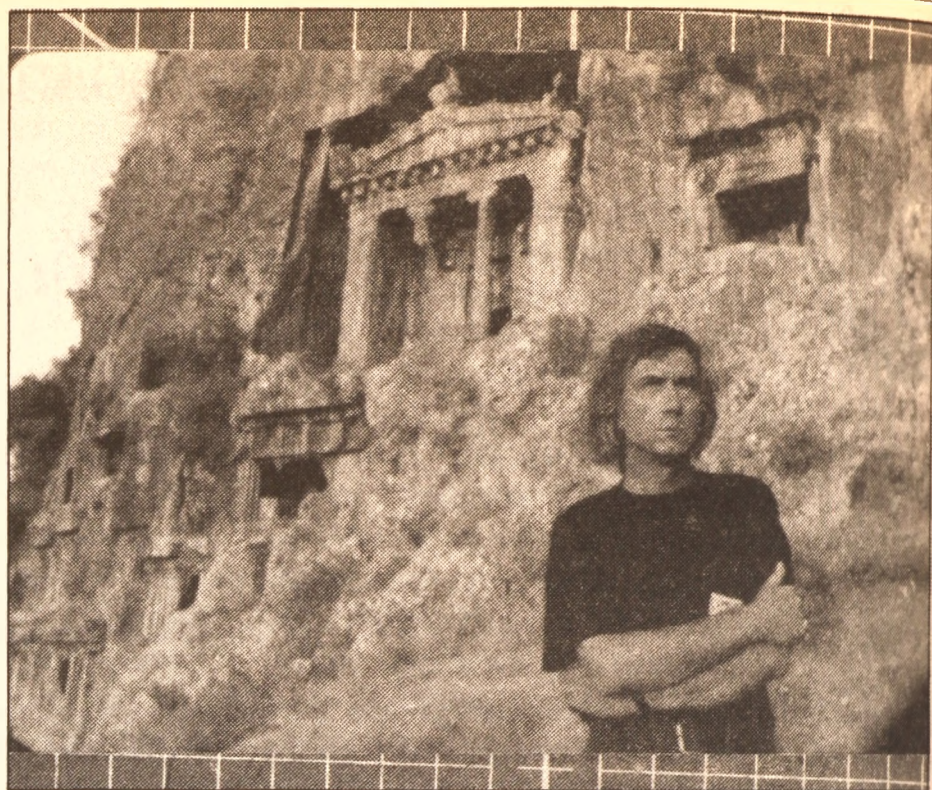
Ας σημειωθεί, ότι ο Λόγος του Blanchot, μυστηριακός και παραλυτικός, οδήγησε μεγάλους στοχαστές, στο αφιέρωμα του *Critique* (1966), να σέρνονται πίσω του, ταυτιζόμενοι μαζί του, μέσα σε μία υφολογική εξομοίωση.

«Νόμος χωρίς νόμο του κόσμου», γράφει ο M. Foucault, η σιωπή είναι λόγος, η μνήμη λήθη, η ουσία περιπλάνηση, σημειώνει η Francoise Collin, το βάθος αυτού του χώρου χωρίς βάθος, επαναλαμβάνει ο Jean P. Reciffer, και τέλος ο Roger Laygorthe σημειώνει: «Ένας λόγος μιλάει, αλλά δεν λέει τίποτα, δεν κάνει τίποτε άλλο, παρά να μιλάει. Λόγος άδειος, καθόλου όμως λόγος του άδειου, που δεν δείχνει τίποτα, αλλά υποσημαίνει και έτσι, με αυτό το λόγο, το άγνωστο αποκαλύπτεται, παραμένοντας πάντα άγνωστο». Η έμπνευση του Blanchot είναι χεγγελιανή [βλ. Tzvetan Todorov: *Critique de la critique*, edit. du Seuil, 1984]. Υστερα από δύο αιώνες, η τέχνη υφίσταται μία διπλή μεταμόρφωση: Χάνει την ικανότητά της να ενσαρκώνει το απόλυτο και να κυριαρχεί. Όμως, η απώλεια αυτής της εξωτερικής λειτουργίας αποζημιώνεται από μια νέα λειτουργία, εσωτερική. Η τέχνη πλησιάζει όλο και περισσότερο την ουσία της. Η ουσία της τέχνης, πράγμα ταυτολογικό, είναι η ίδια η τέχνη.

Η τέχνη, για τον Blanchot, είναι πέρα από τις αξίες, μέσα σε ένα μηδενισμό, σε μια νιτσεική παράδοση, που ευνοεί τη συντριβή κάθε νόμου ή λόγου. Η παραλληλία είναι εντελώς συμπτωματική. Για τον Blanchot η ποίηση είναι αμετάβατη. Δεν παραπέμπει πουθενά, παρά στον εαυτό της. Είναι μία *causa sui* λειτουργία. Κείται σε ένα μηδέν που αναζητά την ταυτότητά του· το μηδέν. Στον Χειμωνά η ποίηση είναι το απόλυτο. Και η σύλληψη του απόλυτου προϋποθέτει την εκροή, το άδειασμα του ανθρώπινου νοήματος. Η πολυσημία στην προβληματική του Χειμωνά εκφράζει την αγωνία του ανθρώπου να μιλήσει, αλλά η ομιλία είναι ένα τραύλισμα, αφού η ανθρώπινη ψυχή αμφιβάλλει και αμφιρέπει. Ομιλώ είναι σαν να παρα-μιλώ, αφού η αυθεντική ομιλία είναι ανέφικτη. Είναι εφικτή, στο βαθμό που σωπαίνει.

Και ο ποιητής, ανίκανος να μιλήσει, οφείλει να πεθάνει. Στο επίπεδο του Λόγου είμαστε, συνεπώς, μπροστά σε ένα δράμα. Όλα αιωρούνται μέσα σε μία σκοτεινή διακύβευση. «Ήταν επίτηδες αφώτιστο κι όμως με ένα άλλο βασανιστικό τρόπο φωτεινό», γράφει ο Χειμωνάς. Άρα το νόημα δεν μπορεί να σταθεροποιηθεί γιατί είναι απατηλό. Διαρρέει από όλες τις μεριές, χάνοντας έτσι την αντικειμενικότητά του.

Ο Todorov [βλ. Tzvetan Todorov: *Poétique de la prose* (la jeu de l'alterite: Notes d'un souterrain), Edit. du Seuil, 1978], αναλύοντας τις

Ο Γιώργος Χειμωνάς

στυλιστικές επιμειξίες στον Υποχθόνιο του Ντοστογιέφσκι, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο λόγος μέσα σε αυτό το παιχνίδι των αντικατοπτρισμών και μεταμορφώσεων χάνει στη σταθερότητα και αντικειμενικότητά του. Οι ιδέες με αυτούς τους χειρισμούς γίνονται τόσο εύθραυστες, όπως ακριβώς ο κόσμος που τις περιβάλλει. Χάνουν τον μοναδικό και προνομιακό τους χαρακτήρα, για να εισέλθουν σε έναν ευρύτερο κύκλο σημασιών, σε ένα τεράστιο παιχνίδι συμβόλων.

Είμαστε λοιπόν μπροστά σε ένα πανηγυρικό θρίαμβο του υποκειμενισμού; Μπροστά σε μία συνείδηση που δεν αναπαριστά τον κόσμο, αλλά τον παράγει *ex nihilo*; Σε μία ρευστή υδραργυρική κατάσταση, όπου το νόημα θρυμματίζεται σε άπειρες νησίδες νοημάτων και άρα εγγράφεται στο μηδέν; Σε μια τέχνη, τέλος, που εκείνο που κατορθώνει είναι να περιγράψει τα αδιέξοδα ή την αδυνατότητά της, όπως λέει ο Blanchot; Ερωτήματα που πιστεύω ότι θα παραμείνουν αναπάντητα. Εκείνο πάντως που ποριζόμαστε προσώρας είναι ότι στον Χειμωνά η στυλιστική ρευστότητα παρακολουθεί και ρηματοποιεί την ασωτεία του νοήματος που αντιστέκεται να φυλακισθεί μέσα σε περιγραμμένα σχήματα καθώς και τις άπειρες διαθλάσεις της ψυχής.

Ταυτότητα και ετερότητα: το βλέμμα του Άλλου

Το πρώτο κεφάλαιο περιγράφει τη σχέση του Κ. Λάιου με τη δίδυμη αδελφή του Κυβέλη, την φίλη Ελένη Ξένου καθώς και την πορεία του ποιητή προς το εκούσιο δράμα. Η άρθρωση του μύθου φαίνεται απλή. Η Κυβέλη φαίνεται ότι επιστρέφει από τη Βρετανία, όπου είναι παντρεμένη με τον Yannic. Ο Yannic θα βρεθεί κάποια στιγμή κρεμασμένος και στο τέλος ο ποιητής θα δολοφονηθεί οικτρά από τον εχθρό του. Σε αυτή τη στοιχειώδη μυθοπλασία, τίποτε δεν δείχνει να εξελίσσεται. Όλα λιμνάζουν σε μία εξωτερική ακινησία. Ο χρόνος είναι άδηλος και ο χώρος πλασματικός. Ό,τι γίνεται –και είναι εκκωφαντικά δραματικό– είναι στην ψυχική διαπλοκή των σχέσεων. Η Κυβέλη αναπαριστά τον άλλο εαυτό του Λάιου. Ο Λάιος είναι διπλός – *double*. Είναι ο εαυτός του και ο άλλος που ενσαρκώνεται στην ύπαρξη της αδελφής του. Η σχέση είναι, από την πλευρά τουλάχιστον της Κυβέλης, σαδομαζοχιστική.

Ακούστε: «Εγώ σαν μάνα σ' αγαπώ», λέει η Κυβέλη με μνησικακία, «Άσπρε μου αδελφέ είμαι η βάρβαρη, νόθα, πιστή σου δούλα», «Αυτή είναι η αξία μου να είμαι νόθη και δούλα. Με αλύπητη ευγένεια σε παρακολουθώ», «Πως δεν ήσουν άξιος της ψυχής σου», «Γιατί μ' αυτή τη μοίρα γεννήθηκα να σε εξοντώσω και αυτό το χρέος μου το πλήρωσα πάνω στο δικό μου σώμα», «Έγινα το κοράκι και το τσακάλι», «Έγινα

νύλα ποιητών». Η Κυβέλη λοιπόν έχει ενδοβάλλει την ύπαρξη του Κ. άιου. Σαν εγγαστρίμυθη, απομαγνητοφωνεί το λόγο του. Μήπως αυτή ναι η αυθεντική βαθύτητα των σχέσεων; Το αξερίζωτο απόστημα της υής;

Ο Κ. Λάιος είναι βυθισμένος στην έξαψη ενός ρεμβασμού. Στο ρεμβασμό της ποιητικής υπέρβασης. Γι' αυτό και σιωπά. Ρητορεύει ως μέσα από τη φωνή της Κυβέλης. Ο ποιητής δικαιώνεται μέσα από τον ευτελισμό που υφίσταται. Γιατί κανείς δεν μπορεί να υπάρξει, παρά μέσα από την ταπείνωση. Όσο η Κυβέλη βδελύσσεται τον ποιητή, τόσο η ίδια στιγμή εγκυμονεί την αγάπη της γι' αυτόν. Αλλά εκεί όπου η σιγή επιθετικότητα αποκορυφώνεται, είναι όταν παρεμβαίνει η Ελένη Ξένου. Μιλάει τώρα η Ελένη Ξένου: «Θελήσατε να με ιτηγορήσετε άνανδρα, γιατί είστε και δειλός», «ότι από την πρώτη στιγμή που σας αντίκρισα ένιωσα για σας απέχθεια», «γέννησε την ισοτροφή μου για σας», «Σας μισώ. Θέλω να πεθάνεις», «Σας ιρακαλώ υπολογίστε την τρυφερότητα των μισητών μου λόγων και ιοδεχθείτε ψύχραιμα την αβλαβή κακία μου για σας», «Είμαι λοιπόν κι ώ όπως όλοι σας άνανδρη και δειλή». Μέσα σε αυτό το τρεμόσβημα υ αισθήματος, μέσα σε αυτή τη λάσπη των αισθήσεων, επισφραγίζε- ι η λογική του κυρίου και του δούλου.

Η λογική αυτή είναι κάτι βαθύτερο από μιά έσχατη αλήθεια. Η σχέση τον άλλο είναι πρωταρχική, είναι η ένθεση της ουσίας του στην ρδιά του Άλλου. Το βλέμμα του άλλου είναι εξουθενωτικό, όλο μίσος ι περιφρόνηση. Στον Υποχθόνιο του Ντοστογιέφσκι –που η σχέση του τον Χειμωνά είναι κάτι περισσότερο από ορατή– το βλέμμα του λου ληλατεί, αλλά ταυτόχρονα αιμοδοτεί με νόημα την ψυχή του οχθόνιου. Ας θυμηθούμε εδώ, πως οι λέξεις *preziret* και *pacavidet*, λ. *mepriser* και *hair* (περιφρονώ και μισώ) ετυμολογούνται από *voir* ι *regarder* (βλέπω – παρατηρώ) [βλ. Tzvetan Todorov: *Poetique de la ise*, edit. du Seul, 1978]. Η Κυβέλη και η Ελένη Ξένου μισούν τον Κ. ίο, αλλά αντλούν από τη σιωπή του, από το απλανές βλέμμα του ιητή, που όσο σιωπά τόσο τρέφει το μίσος των άλλων. Αν θέλουμε αγματικά να ερμηνεύσουμε τις αιφνίδιες εξάψεις του πάθους, τις ινομικές παρορμήσεις των ηρώων του Χειμωνά, πρέπει να τις άξουμε στη λογική που περιέγραψα.

Ο εχθρός του ποιητή

Στον *Εχθρό του ποιητή* αναβιώνει το ρομαντικό ιδεώδες του όλτου. Η ποίηση δεν είναι μίμηση της πραγματικότητας. Αν στην ασική παράδοση η φύση είναι στην τέχνη νόρμα για τον άνθρωπο, ρα θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, όπως πράγματι ισχυρίζεται ο *alegel*, ότι ο άνθρωπος είναι στην τέχνη νόρμα για τη φύση [βλ. W. eisendanz: *Ρομαντισμός, ρεαλισμός, μοντερνισμός*, εκδ. Καρδαμίτσα, 90]. Ό,τι μετράει λοιπόν είναι η δημιουργική φαντασία που ανα- άθει την πραγματικότητα. Είναι ίσως κάτι περισσότερο. Η δια- ρφωση ενός κόσμου καθ' εαυτόν, χτισμένο με τους δικούς του ους. Έργο του ποιητή είναι να υψώνεται πάνω από κάθε πεπερα- ένη πραγματικότητα, πέρα από κάθε εφικτή εμπειρία, προς την ιθηση του απείρου. Είναι η εποχή της μετάβασης από την *natura iurata* προς την *natura naturans*, προς την αυτόνομη δηλ. ποιητική ιουργία. Βρισκόμαστε στην καρδιά του απατηλού απείρου.

Στον *Εχθρό του ποιητή*, το απόλυτο είναι η ποίηση – ούτε ο θεός που οδεκατίστηκε από τις νιτσεικές ριπές ούτε η ιστορία που απο- θηλώθηκε με την παρακμή του Μαρξισμού. Ο Χειμωνάς φτάνει ιστα σε ακραίες διατυπώσεις για να αναγγείλει προφητικά την ιατολογία της ποιητικής εμπειρίας: «ο θάνατος είναι φυσικός», λέει, *ποίηση όμως υπερφυσική*, «Η τέχνη είναι ό,τι απέμεινε από το θεό», ι δηλ. σώθηκε από τον καταποντισμό του υπερβατικού, μια εσχάτη ιώτος που φέρει μέσα της την ουσία των πραγμάτων. Μόνο η ποίηση ιει λόγον υπάρξεως, γιατί μόνο αυτή έχει αίτια. Η ποίηση, ως η ιευταία αλήθεια, ως η εντέλεια του όντος, οφείλει να εξαλειφθεί.

Η κοσμική τάξη δεν ανέχεται τον ποιητικό λόγο, που από τη φύση

του είναι ριζικός και ανατρεπτικός. Όπως στην πλατωνική πολιτεία, ο ποιητής εξορίζεται γιατί κινδυνεύει να χάσει το μυαλό του και να κάνει και τους άλλους να το χάσουν, αφού εκτοπίζει τη λογική, όπως ο μεγάλος ιεροεξεταστής στους *Αδελφούς Καραμαζώφ*, απειλεί να στείλει στην πυρά τον ενσαρκωθέντα Χριστό, γιατί διασαλεύει την εγκόσμια τάξη, έτσι κι εδώ ο ποιητής πρέπει να ληλατηθεί με τον πιο οικτρό τρόπο. Ο εχθρός του ποιητή είναι το σχετικό, το εφήμερο, το συμβεβηκός, το αναίτιο, δηλ. το τυχαίο και περιπλανώμενο μέσα στην αφερεγγυότητά του, «ένας μυστηριώδης *πρίγκιπας του πολέμου*», «ένας *προαιώνιος κακούργος*». Το άθυρμα που δεν έχει πού να σταθεί και γι' αυτό μισεί τον ποιητή, που ενσαρκώνει το απόλυτο και σταθερό. Ο ποιητής μοιάζει με τον ενσαρκωθέντα θεό, που φέρει τις αμαρτίες του κόσμου, γι' αυτό είναι πάντα «απειλημένος», «καταπατημένος», «δικασμένος», αυτός «που φυλάγεται αλλά έρχεται πάντα η ώρα που θα τρομάξει και θα νικηθεί». Οφείλω να το πω. Στον *Εχθρό του ποιητή* παρακολουθούμε την αλληγορία των παθών του Ευαγγελίου. Ο Κ. Λάιος είναι το απόλυτο που θα ενσαρκωθεί, θα σταυρωθεί, θα αναστηθεί και θα ταφεί εν τέλει. Όμως το μαρτυρολόγιο στον *Εχθρό του ποιητή* αφορά όχι έναν Ιουδαίο, αλλά έναν Έλληνα θεό, ή, καλύτερα, όπως λέει ο συγγραφέας, «έναν Έλληνα βασιλιά της Ασίας», που τον ενταφιάζουν σύμφωνα με τη χριστολογική παράδοση. «*Η Ελένη με τον Δώρο και την Έρση με έγδυσαν. Με έπλυναν με ζεστό κρασί, 'Υστερα από τους χωριάτες ξεχώρισαν δώδεκα Τούρκοι, κι ήρθαν και στάθηκαν μπροστά μου*».

Αν λοιπόν τα σύμβολα έχουν κάποια αξία, εδώ την δείχνουν πανηγυρικά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με ενδιέφερε εδώ περισσότερο να ανιχνεύσω κάποιες μάλλον α- διερεύνητες πτυχές στον *Εχθρό του ποιητή*. Να δώσω κάποιες ερ- μηνείες που δεν είναι βέβαια καθόλου δεσμευτικές. Ταυτόχρονα όμως, πέρα από τα κεντρικά προβλήματα, υπάρχουν και τα περιφερειακά, που είναι εξίσου αποφασιστικά. Εξηγούμαι: Στον Χειμωνά υπάρχει πάντα μια πρωταρχική πυρηνική σύλληψη, ένα θεαματικό κέντρο από όπου εξακτινώνονται επί μέρους μυθοπλαστικοί κύκλοι ή καταστάσεις του ανθρώπινου ψυχισμού: όνειρα εφιαλτικά, εικόνες δεινής ωμότητας, κυρίως βιαιοπραγία και σύλληψη του ανθρώπινου σώματος που εναλ- λάσσονται με αισθήματα εκλεπτυσμένης τρυφερότητας, σκηνές αποκά- λυψης όπου αγγέλλεται τελετουργικά ένα μείζον γεγονός κ.λπ. Όλα αυτά μέσα σε μία υφολογική δεινωση και διάταση που αγγίζει το γκρο- τέσκο.

Η έννοια του αγγέλματος ως κοσμογονικής προφητείας διαπερνά σχεδόν όλο το έργο του συγγραφέα. Παράλληλα πρέπει να δούμε και τη συνεχή συμπλοκή της μυθολογικής και χριστιανικής παράδοσης στο σημείο εκείνο της αναπόφευκτης διατίδυσής τους. Διασπορά, λοιπόν, και κεντρομόλα αναδίπλωσης ιδού η διαλεκτική αυτού του έργου.

Τέλος, τα στυλιστικά στρατηγήματα δεν πρόκειται να με απα- σχολήσουν εδώ γιατί αρκούντως έχουν διερευνηθεί. Πάντως η τεχνική των ημιτελών προτάσεων, η αναταραχή στη στίξη, έχει να κάνει κυρίως με την τελετουργική υφή του κειμένου και την προφορική ρητορική εκδοχή του. Άλλωστε, στον *Εχθρό του ποιητή* οι παρεκλίσεις από τη γραμματική τάξη έχουν εντυπωσιακά ελαττωθεί. Στο τελευταίο αυτό βιβλίο του Γιώργου Χειμωνά, τα πάθη που συναντούμε στα προηγούμενα έργα σαν να αποκαθαίρονται οριστικά. Ο ποιητής θα θανατωθεί και σαν ένα τρεμόσβημα ανάμεσα στη ζωή και το θάνατο θα καταδυθεί στον Άδη –πρόκειται για το κεφάλαιο «Διάδρομος»– και εν τέλει θα αξιωθεί το θάνατό του. Γιατί μόνο ο ποιητής αξιώνεται της θείας Χάριτος· κανείς άλλος. «Αύτρωσή μου και η ελευθερία μου», γράφει, «που τίποτα δεν ήταν για μένα και τίποτα δεν χρωστούσα σε κανέναν, γι' αυτό που πραγματικά ήμουν για ό,τι μου δόθηκε για ό,τι έζησα. Και σε κανέναν άνθρωπο τίποτα δεν του δόθηκε».

* Διάλεξη που δόθηκε στο Γαλλικό Ινστι. τούτο σ 14-12-992.

Να είσαι αρχιτέκτονας στον Άγιο Νικόλαο...

του Δημήτρη Φιλιππίδη

Εκινήσαμε με τον φίλο Οδυσσέα Σγουρό, από νωρίς, τραβώντας πρώτα προς την Κριτσά, την ιδιαίτερή του πατρίδα, ψηλά στην πλαγιά. Για να φτάσεις εκεί πρέπει πρώτα να περάσεις τον κάμπο με τις ελιές. Και εκεί κάναμε την πρώτη στάση, για να δούμε ένα πρόσφατα τελειωμένο σπίτι του, για το οποίο μου είχε ήδη μιλήσει. Ένα επιβλητικό καμπύλο στοιχείο, βαμμένο βαθύ μπλε, ξεχώριζε από τον λευκό διώροφο κύβο του σπιτιού. Μου εξηγεί: «Όταν ήμουν μικρό παιδί στην Κριτσά, κοίταξα κάτω τις ελιές και μου φαινόταν σαν θάλασσα. Και φανταζόμουν τα καράβια να ταξιδεύουν πάνω της. Ίσως γι' αυτό έγινε έτσι το σπίτι, να θυμίζει καρίνα πλοίου. Το ήθελα μπλε για να πηγαίνει με το χρώμα της ελιάς και τίποτα άλλο».

Διηγείται, διασκεδάζοντας, τι άκουσε από τους περαστικούς: «Όσο χτιζόταν, περνούσαν, το έβλεπαν αλλά κανείς δεν μιλούσε. Όταν το έβαψα μπλε, ξεσηκώθηκαν όλοι και διαμαρτύρονταν. Τότε μόνο το πρόσεξαν. Βάλε άλλο χρώμα, έλεγαν, ό,τι θέλεις, αλλά όχι αυτό το μπλε!». Δεν ίδρωσε βέβαια το αυτί του. Αφού το είχε αποφασίσει, πάει, τέλειωσε. «Έχω πια γίνει άγριος», μου εξηγεί, «δεν χαρίζομαι κανενός. Δεν τους μπορώ. Τους λέω: με διαλέξατε να σας χτίσω στο σπίτι, αφήστε με να κάνω τη δουλειά μου. Μην μπλέκεστε στα πόδια μου. Ξέρεις, με αυτά δεν υπάρχει έλεος. Αλίμονο αν σε πιάσουν να έχεις αμφιβολίες για κάτι – χάθηκε».

Κρίμα που δεν θα ανεβαίναμε τελικά στην Κριτσά, όπου έχει σχεδιάσει μερικά ακόμα σπίτια: αλλά δεν θα προλάβουμε. Στο δρόμο για ένα γιαπί πιο κάτω («Θα το δεις, είναι μιας κυπρίας σκηνογράφου από το Λονδίνο, εκεί κάτι έγινε»), μου περιγράφει πόσο τον έχει βοηθήσει στη δουλειά του ο Μαστρογιάννης Ιωσηφέλλης, ο τουβλάς: «Αυτός ο άνθρωπος έχει στη δουλειά του μια ποιητική, δεν είναι απλός μάστορας. Ό,τι έχουμε κάνει μαζί, το έχουμε μαζί αγαπήσει. Θαρρώ πως, αν δεν υπήρχε, πολλά πράγματα θα καθυστέρούσαν αφάνταστα ή δεν θα γίνονταν».

Στο μεταξύ έχουμε φτάσει στο γιαπί της σκηνογράφου, που ασπρίζει κατάλευκο χωρίς ακόμα κουφώματα. Η θέα του είναι ανοιχτή προς τη θάλασσα και όλο το σπίτι έχει διαταχθεί παράλληλα με την κλίση, με πολλούς ημιπαιθριους χώρους που το διαπερνούν και του προσδίδουν μία ελαφράδα. Μαζί παρακολουθούμε τις ιδιότητες πλακοστρώσεις στις βεράντες και στον ελεύθερο χώρο («Δεν τα ήθελα αυτά, αλλά, βλέπεις, είναι σκηνογράφος και έχει απόψεις. Ούτε μου αρέσει αυτή η εξωτερική ψησταριά, τα 'θελα όλα να τα ξηλώσω. Δεν πάνε με το σπίτι, αλλά τα άφησα. Εκεί όμως που λίγο έλειπε να σφαχτούμε ήταν με την πύλη εισόδου στο οικόπεδο. Έδωσα τελεσίγραφο: ή φεύγει όλη όπως είναι ή φεύγω εγώ και, ευτυχώς, την

γκρεμίσανε»).

Συζητάμε, ανάμεσα σε άλλα, και τις σωληνωτές κουπαστές που βάζει στα σπίτια του. Θα έπρεπε να είναι τόσο έντονη η παρουσία τους, με τέτοιες διατομές; Λέει: «Εγώ το έχω πάρει απόφαση, θέλω σωλήνες. Ούτε στράντζες ούτε λάμες. Και τα θέλω αυτά τα κάγκελα να φαίνονται καθαρά, γι' αυτό τα βάφω μαύρα. Με τα χρόνια πάντως έχω κάνει μικρές αλλαγές, για να φαίνονται καλύτερα στο μάτι». Στο δρόμο μαζί καγχάζουμε κάθε φορά που πιάνει το μάτι μας τα χιαστί («κλασικά») καγκελάκια της μόδας που στολίζουν τόσες οικοδομές. «Γιατί τόση ευκολία;» σχολιάζει.

Θα με πάει και σε μια γωνιακή πολυκατοικία που χτίζεται τώρα, γεμάτη ανήσυχους, τολμηρούς όγκους. Και σε μια άλλη πολυκατοικία, περισσότερο προχωρημένη, για μια δικηγόρο ιδιοκτήτρια κοντά στη Νομαρχία. Περιεργαζόμαστε τους ακόμα αδειανούς ορόφους, φτάνουμε ως επάνω, στο δώμα με τα διακοσμητικά μεταλλικά ζευκτά του και συζητάμε τις χαρές και τις δυσκολίες να σχεδιάζεις με οικονομικούς και χωρικούς περιορισμούς. Περνάμε από μια-δυο σταματημένες δουλειές, σχολιάζουμε μια άλλη «μετατροπή υπάρχοντος κτιρίου», που βρίσκεται σε αδιέξοδο γιατί ο ιδιοκτήτης του πρώτου ορόφου κάνει χρήση των δικαιωμάτων του νόμου για επαγγελματική στέγη, ενώ η Τράπεζα που έχει το ισόγειο είναι μάλλον δύσκολο να δεχτεί τις αλλαγές γρήγορα, πιθανά προβάλλοντας κάποιες γραφειοκρατικές δικαιολογίες. Παντού το φάσμα και η αγωνία μήπως δεν καταφέρουν να πραγματοποιηθούν τα σχέδια, μήπως κάτι συμβεί (τόσοι οι ανεξάρτητοι από μας παράγοντες) και χαλάσει η δουλειά.

Από τη δική μου μεριά, ζηλεύω στα κρυφά τη σχέση που μπορεί να έχει ένας αρχιτέκτονας που δουλεύει σε ένα τέτοιο μικρό σχετικά μέρος, καθημερινά να περνά μισά από τα έργα του, να τα βλέπει, να τα ζυγιάζει και να κάνει τις εκτιμήσεις του. Με πηγαίνει ο Οδυσσέας σε δύο από τα μαγαζιά που έχει σχεδιάσει. Τα περιεργαζόμαστε, έτσι μικροσκοπικά που είναι, για το πώς παρεμβλήθηκε το ντιζάιν μέσα στις ελάχιστες διαστάσεις τους και πως δεν θάφτηκε μετά με το φόρτωμά τους με το εμπόρευμα.

Ταυτόχρονα, και χωρίς να σταματάμε, σχολιάζουμε την υπόλοιπη αρχιτεκτονική της πόλης, από το γνωστό υποκατάστημα της Εθνικής του Κ. Δεκαβάλλα («Είναι ένα καλό μέτρο σύγκρισης για τον Άγιο», λέει), το νέο δημαρχείο που έγινε με διαγωνισμό, το νέο επιβλητικό ξενοδοχείο των Στυλιανίδη απέναντί του, ως τα διάφορα κτίσματα που άφησε πίσω του ο Γ. Θεοδοσόπουλος. Ένα πράγμα που πάντα χαιρόμουν στον Οδυσσέα ήταν η προθυμία του να μου παρουσιάσει όχι μόνο τις δικές του δουλειές αλλά και των άλλων, εκθειάζοντας τις καλές και θάβοντας τις κατ'αφάνερα κακές. Και δεν συγχωράει εκείνους που κάπου υποχώρησαν ή βαρέθηκαν και άφησαν τα πράγματα να πάρουν στραβό δρόμο («σκέψου τι ζημιά θα κάνουν, όταν αρχίσουν να τους αντιγράφουν οι άλλοι»).

Ιδιαίτερα για τον Θεοδοσόπουλο, ο Οδυσσέας έχει κρατήσει μια ιδιαίτερη θέση στην καρδιά του. Με πηγαίνει να μου δείξει τις αλλοιώσεις που έγιναν στο σπίτι του Κούνδουρου, ύστερα να δούμε ένα άλλο του ξενοδοχείο μέσα στην πόλη και πώς κάποια Τράπεζα που χτίστηκε πρόσφατα δίπλα του δημιούργησε έναν ενδιαφέροντα διάλογο μα-

1. «Η παρουσία εκείνου του ανθρώπου»,
«είχε μεγάλη σημασία για την αρχιτεκτο-
πική περιοχή. Παρ' όλο που δεν τον είχα
1. «είχε καλά τότε που ζούσε, πάντα ένιωθα
1. «ήμιαδεψε για πάντα τον Άγιο Νικόλαο».
1. «δεν μου το λέει ρητά, πιστεύω ότι, αν
1. «τα ψάχνει ο Οδυσσέας για τα ίχνη μιας
1. «ής παράδοσης, ώστε να την ακολουθή-
1. «παράδοση» γι' αυτόν θα ήταν ο Θεο-
1. «ιουλος».

1. «ταν μπαίναμε στον Άγιο Νικόλαο,
1. «στις παρυφές του, με πήγε να δω
1. «μια μικρή πολυκατοικία που παλιά
1. «είχα βρει στα τούβλα. Και το από-
1. «γευμα, ύστερα από άλλες βόλτες,
1. «με και σε ένα διαμέρισμά της. Μου
1. «πώς τα λεφτά ήταν λίγα και ότι οι
1. «νεείς που το κατοικούν βρέθηκαν στε-
1. «ροι. Την κουβέντα αυτή θα την ξανακά-
1. «αρκετές φορές, έτσι όπως κινούμαστε
1. «σα στον Άγιο Νικόλαο και στην
1. «τα. Σε μια πόλη με δέκα χιλιάδες μό-
1. «κατοίκους, το καλοκαίρι φτάνουν τους
1. «χίλιους και όσα λεφτά βγάλουν έρχονται
1. «το χειμώνα και τα χτίζουν. Αλλά το χτί-
1. «σιου εξηγήσει ο Οδυσσέας, μπορεί να
1. «σει πολύ διάστημα. Άλλοι βάζουν λε-
1. «πρόνο με το χρόνο και άλλοι κάνουν κά-
1. «τι το παρατούν και μένει έτσι, γιατί, για
1. «καιρό. Με πήγε και είδα μερικά τέτοια
1. «σημένα γιατινά, που για τον ίδιο δημι-
1. «ύν ένα φοβερό πρόβλημα.

1. «τα να δεις: κάθε σχέδιο θέλει περίπου
1. «νια από την αρχή ως το τέλος. Αν κά-
1. «λλήσει, μπορεί να φτάσει και τα δέκα
1. «Εγώ όμως δεν μένω ο ίδιος, αλλάζω
1. «αλλάζω τον τρόπο που δουλεύω.
1. «υ τώρα, να μου έρθει ένας –και αυτό
1. «ει συμβεί, δεν κάνω υποθέσεις– και να
1. «τε βάζουμε πάλι μπροστά. Μα εγώ πια
1. «τω και δεν το θέλω καθόλου. Και είμαι
1. «ωμένος να συνεχίσω αναγκαστικά με
1. «ν δεν με αντιπροσωπεύει».

1. «δεν είναι το μοναδικό πρόβλημα σε
1. «αρχία με περιορισμένα μέσα, με λιγο-
1. «αρχιτέκτονες (45 σε όλο το νομό Λα-
1. «) και με άφθονους υπομηχανικούς που
1. «ονται την αγορά. Ο Οδυσσέας είναι
1. «και χρόνια μέλος της τοπικής ΕΠΑΕ
1. «πής Αρχιτεκτονικού Ελέγχου) και την
1. «ή την «πραγματικότητα» σε καθημερι-
1. «η. Ούτε εκεί το βάζει κάτω. «Μπορείς
1. «ς όποιες αντιρρήσεις θέλεις για τις
1. «τές, αλλά εμείς τουλάχιστον εδώ κά-
1. «λουλειά και αυτό φαίνεται στο τι χτίζε-
1. «ου έρχεται ο υπομηχανικός με δέκα
1. «την εβδομάδα και τον πιάνω και του
1. «χύμα: τόσες άδειες, τόσες ώρες
1. «ς η καθεμία – κοροϊδευόμαστε τώ-
1. «εν θα χαρίσει κάστανα όμως ούτε σε

1. «εκείνους τους συναδέλφους του που αρκού-
1. «νται στις άδειες και δεν κάνουν ποτέ επίβλε-
1. «ψη στις οικοδομές τους. «Μα πώς είναι δυνα-
1. «τόν;» απορεί. «Εδώ εγώ τρώω όλα μου τα
1. «πρωινά να τρέχω από γιαπί σε γιαπί, και τα
1. «Σάββατα μέσα, και πάλι δεν τις προλαβαίνω
1. «όλες τις ζημιές – εκείνοι πώς το ανέχονται;».

1. «Αυτοί τώρα οι 45 αρχιτέκτονες πάνε να
1. «στήσουν δικό τους σύλλογο, έχουν ήδη πάρει
1. «την επίσημη έγκριση του καταστατικού. Γιατί
1. «ο Άγιος Νικόλαος, είναι απομονωμένος από
1. «την υπόλοιπη Κρήτη. «Στο Ηράκλειο, στα
1. «Χανιά, γίνονται εκδηλώσεις, οργανώνονται
1. «σεμινάρια, κατεβαίνει κόσμος και εμείς δεν
1. «παίρνουμε χαμπάρι», λέει. Είμαστε τώρα στο
1. «γραφείο του, ακούμε μουσική από την περσι-
1. «νή Βερόνικα, αναπολούμε το φιλμ και συζη-
1. «τάμε για ταξίδια (πήγε πρόσφατα Βιέννη και
1. «Παρίσι). Και δεν σηκώνει το τηλέφωνο που,
1. «αν και Σάββατο, δεν παύει να χτυπάει.

1. «Ονειρεύεται έναν πολύ δραστήριο σύλλο-
1. «γο, μαχητικό και με παρουσία. Θέλει να τους
1. «ξεσηκώσει όλους, να παλέψουν για την αρχι-
1. «τεκτονική. Χλευάζει τις κομματικές ταμπέλες,
1. «τα λογής καπελώματα που δεν λείπουν ούτε
1. «από τη μικρή κοινωνία του Αγίου Νικολάου.
1. «Μου διηγείται πως πρότεινε στο δήμαρχο να
1. «στήσει μερικές φτηνές παιδικές χαρές και
1. «πως κατόπιν, όταν φτιάχτηκαν μερικές, του
1. «έκοψαν μερικοί την καλημέρα, ότι πρόσφερε
1. «βοήθεια στους αντιπάλους. «Εγώ τους λογα-
1. «ριασμούς μου με την Αριστερά τους έχω κά-
1. «νει από χρόνια και έχω τη συνείδησή μου
1. «ήσυχη», λέει, «άσ' τους να φωνάζουν». Απορεί που δεν ενδιαφέρονται οι συμπολίτες
1. «του για τη δημιουργία, όχι μόνο ενός αλλά
1. «πολλών χώρων πολλαπλών χρήσεων μέσα
1. «στην πόλη, που θα προσφέρουν τόσες ευκαι-
1. «ρίες έκφρασης: «Δεν τους νοιάζει τίποτα.
1. «Κλείνονται στο σπιτάκι τους και αδιαφορούν.
1. «Μα πώς δεν καταλαβαίνουν την ανάγκη;».

1. «Κοιτάζουμε από πάνω το μέρος που κατα-
1. «σκευάζεται τώρα η μαρίνα. Συζητάει με δέος

1. «το πόσο θα αλλάξει η πόλη, με τον πρόσθετο
1. «κόσμο που θα έρχεται με τα σκάφη, και δεν
1. «είναι σίγουρος αν χρειαζόταν κάτι τέτοιο.
1. «Πολλές φορές στο παρελθόν έχουμε μιλήσει
1. «για το τι σημαίνει τουρισμός σε τέτοια κλίμα-
1. «κα, για την «ανάπτυξη» στη διπλανή Χερ-
1. «σόνησο που κατάντησε κρανίου τόπος, για τις
1. «συνέπειες στους ίδιους τους ανθρώπους. Η
1. «πόλη μεγαλώνει με έναν άγριο ρυθμό, πράγ-
1. «μα που το διαπιστώνουμε συνέχεια καθώς κι-
1. «νούμαστε μέσα της και γύρω στα όριά της.
1. «Παντού γιατινά ανάμεσα στις ελιές, μέχρι κά-
1. «τω στις ρεματιές, και στα πιο δύσβατα ση-
1. «μεία. Ακόμα και τα λεγόμενα ξενοδοχεία πο-
1. «λυτελείας στην παραλία της Ελούντας ασφυ-
1. «κτιούν και αυτά καθώς δεν μπορούν άλλο να
1. «επεκταθούν.

1. «Η περιήγηση συνεχίζεται. Περάσαμε και
1. «από ένα γιαπί, που χτίζεται πλάι σχεδόν στο
1. «σπίτι του Οδυσσέα. Πέφτουμε πάνω στον
1. «ιδιοκτήτη που δουλεύει μαζί με τους εργάτες,
1. «να προλάβουν να μπουν μέσα για Χρι-
1. «στούγεννα. Είναι χαρούμενος και περήφανος
1. «για το σπίτι του και τα θέλει όλα να γίνουν
1. «όπως πρέπει, δηλαδή όπως σχεδιάστηκαν,
1. «χωρίς τσαπατσουλίες. Απ' έξω, το σπίτι είναι
1. «τολμηρά διαφορετικό από οτιδήποτε στη γει-
1. «τονιά, με έναν βαθυκόκκινο τοίχο στην πρό-
1. «σση, ελαφρά καμπυλωμένο. Ο Οδυσσέας με
1. «πηγαίνει να κοιτάξω τη θέα από ένα μικρο-
1. «σκοπικό άνοιγμα σε αυτό τον τοίχο, που επί-
1. «τηδες τον έκανε να κόβει ένα μέρος από τη
1. «βεράντα: «Έτσι πρέπει να βλέπει κανείς τη
1. «θέα!».

1. «Η τελευταία ανάμνηση που έχω είναι σε
1. «ένα συγκρότημα οκτώ διαμερισμάτων με ανε-
1. «ξάρτητες εισόδους, χτισμένο μέσα στον οικι-
1. «σμό της Ελούντας (από όπου και η φω-
1. «τογραφία). Με καθοδηγεί πώς να τραβήξω
1. «τις φωτογραφίες, μου δείχνει πώς έρχονται
1. «και «κουμπώνουν» οι μονάδες μεταξύ τους,
1. «διηγείται ποια ήταν η σχέση του με τους ιδιο-
1. «κτήτες. Όλη αυτή την ώρα, δεν έχει καυχηθεί
1. «για τίποτα, μένοντας έτσι απλός όπως πάντα.
1. «Αλλά βλέπεις με τι τρόπο γλιστρά το μάτι του
1. «πάνω στους όγκους, πώς αναφέρεται στον
1. «πρόβολο με τη στρογγυλή τρύπα, με τι αγάπη
1. «περιγράφει την εξέλιξη του σχεδίου του.

1. «Γύρω μας, ένα χτισμένο περιβάλλον αδιά-
1. «φορο ως άθλιο, χωρίς καμία φροντίδα. Σχε-
1. «δόν εχθρικό. Ούτε γι' αυτό θα πει τίποτα. Το
1. «θεωρεί δεδομένο, όπως δεδομένο θεωρεί το
1. «ρόλο του. Δεν το λέω «αποστολή», γιατί κιν-
1. «δυνεύει να ακουστεί λίγο πομπώδες, και δεν
1. «υπάρχει καμιά τέτοια πρόθεση στον
1. «Οδυσσέα. Και όμως η θέση του αρχιτέκτονα
1. «σε μία τέτοια άκρη έχει ιδιαίτερη σημασία,
1. «έτσι που παλεύει εδώ και δέκα χρόνια απο-
1. «μονωμένος –με περιορισμένη ενημέρωση και
1. «ακόμα λιγότερο διάλογο– μέσα στην παράδο-
1. «ξη χλιδή που φέρνει ο ανεξέλεγκτος τουρι-
1. «σμός.

1. «Δημήτρης Φιλιππίδης

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ -
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ
ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία
ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό
Σεφέρη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του
Α. Εμπερίκου
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της
υποτελείας
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ.
Παπαδιαμάντη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και
πνευματική ζωή
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ερωτικές μεταμορφώσεις· αντίδωρο
στην Μάτση Χατζηλαζάρου
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ούτως ή άλλως
ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
Από την πορεία της ελληνικής ποίησης
του 20ού αιώνα

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

CHARLES KAHN
Ο Αναξίμανδρος και οι απαρχές της
ελληνικής κοσμολογίας
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
Περί μυστικής θεολογίας
Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY
ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
Στοιχείωσις Θεολογική
Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS
Γ.Σ. ΚΙΡΚ
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά
αποσπάσματα
ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Ομιλίες στην Εξαήμερο

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και
Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος
ΛΟΥΓΙ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ
Στοιχεία αυτοκριτικής
ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ
Το Κράτος στην καπιταλιστική
κοινωνία.
Ανάλυση του δυτικού συστήματος
εξουσίας
ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ -
Α. ΤΟΖΕΛ
Η κριτικής της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Φύλλα - φτερά
ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΝΤΑ
Η δίκη του Φλωμπέρ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μεροληπτική κατάθεση
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Η εργασία στην ποίηση
ΑΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ - ΡΟΕ
Η Άλλη μου πατρίδα
ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
Απολογισμός και απολογία «από του
φοβερού βήματος»

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»
Μια περιήγηση στην νεοελληνική
κακογουστιά
ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
Ο Τρίτος Δρόμος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ
Τσιγγάνικη ορχήστρα
ΜΙΑΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ
Ιστορία μιας γραμμής
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στον
Μεσοπόλεμο
ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ
Ο μαρξισμός της Ιστορικής
Σοσιαλδημοκρατίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ
Το κυπριακό. «Στρατηγική» και
στρατηγική
ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ
Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη
Ιδέα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Μια συνάντηση: Σεφέρης -
Μακρυγιάννης
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ
Ο χορός στους Κουντουριώτες
ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Ο κόσμος του ελληνικού χορού
ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ
Η αρχαιολογία στην Ελλάδα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ο Βασιλιάς που πέθανε
ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Μελέτες για το Σύστημα Υγείας

Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα
και τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 3645133 FAX: 3607878

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΕΤΩΝ 39 ΠΟ ΤΟ «ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ»

Η δεύτερη σκηνή του
«Θεσσαλικού Θεάτρου»,
παίζει τη
«Δεσποινίδα ετών 39».
Σε έναν μεγάλο
κινηματογράφο. Στην
πρώτη σκηνή,
το θέατρο του «Μύλου»,
παίζεται το δράμα
«Οι κάτω από τις λεύκες»
του Ευγένιου Ο'Νιλ.

ΜΠΟΡΕΙ κανείς να
περάσει αδιάφορος από
τη λαμπρή έξαρση της
σημριότητας του «Θεσ-
σικού Θεάτρου», των
ελεστών της. [Ήλθαν οι
Μάριος Πλωρίτης, Κώ-
στα Γεωργουσόπουλος και
έσσαν με την ευκαιρία
του σπουδαίου πολιτι-
κού γεγονότος: να λει-
πύσιν, στη Λάρισα, δύο
συνγχρόνως.]

Η Δεσποινίς ετών 39, μοιά-
ζει να είναι παρωχημένο θέ-
μα. Παντρεύεται ο αδελ-
φός του «αποκαταστήσει»
την αδελφή του· αλλά που,
θέλει οπωσδήποτε να
εφορτωθεί, ας είναι να
και γερή προίκα. Να
κασάρει επιτέλους σε κά-
χωρίς να νοιάζεται κα-
ν αν οι χαρακτήρες των
ζουν. Ελεύθερος κατό-
αδελφός, να παντρευτεί
ένος.

Ποτέ, πόσο μακρινές είναι
οι πατριαρχικές σχέ-
σεις που ο αδελφός γίνεται
παις-κυρίαρχος;
Ποτέ μου μιλάει με θλίψη:
«Να 'ταν ζώα πηγαίναμε

τις αδελφές μας να τις δεί-
ξουμε. Σε άντρες να τις δεί-
ξουμε. Ποιός από αυτούς θα
έλεγε το 'ναι'; Κι όταν προξε-
νεύαμε τη μικρότερη, στο τρα-
πέζι που καθήσαμε αυτή δεν
έφαγε. Ο υποψήφιος γαμπρός
είπε: 'Θα έχει στομάχι, άρρω-
στη είναι' και πήρε το λόγο
του πίσω».

Η Δεσποινίς ετών 39
προτρέπει σε διαφορετικές
αναγνώσεις. Πιστεύω πως το
κεντρικό πρόσωπο του έργου
δεν είναι ο αδελφός-καθορι-
στής της ζωής της αδελφής
του· αλλά η αδελφή-γυναίκα.
Είναι ένα πρόσωπο πολυσύν-
θετο και βαθύ. Άβουλο, με τις
επιθυμίες του εκμηδενι-
σμένες, με ελλιπή την αίσθηση
της αξιοπρέπειας ή πιο σωστά
με πλαστογραφημένη αυτήν
την αίσθηση της αξιοπρέπει-
ας· έγκλειστο αυτό το πρόσω-
πο και υποταγμένο σε πλαίσια
που άλλοι τα προσδιόρισαν,
ονομάζοντάς τα «ηθικότητας»,
«φρονιμάδα», «καλοσύνη». Η
αδελφή δεν θα ερωτηθεί αν
της αρέσει ο άντρας, που της
έχει βρει για σύζυγο ο αδελ-
φός της.

Σε τι κλίμακα λοιπόν είναι
κωμωδία η Δεσποινίς ετών 39,
ώστε να ανταποκριθεί στην
κυρίαρχη αντίληψη πως πρέ-
πει να προκαλέσει τρανταχτά
γέλια; Ο ευτελισμός ενός αν-
θρώπινου όντος –έτσι όπως
σκιαγραφήθηκε από τους
συγγραφείς και παραστά-
θηκε– πόσο δύνεται να είναι
για εύθυμα γέλια;

Οι συγγραφείς του έργου
κοίταξαν με ματιά αστών που
περιεργάζονται ως αξιοθέατο,
ως curiosité, τις Χρυσάνθες ή
τις Φωτεινές, οι οποίες ζουν
μονάχα περιμένοντας άντρα-
κουρσάρο, άντρα-αρπαχτή· με
ευτυχισμένη ανυπομονησία.

Κώστας Τσιάνος, Ναταλία Στεφάνου στην παράσταση του «Θεσσαλικού»

Έτσι, δεν ένιωσα να συμπονώ
τον αδελφό και την αδελφή
που έμειναν ανύπαντροι, μήτε
ακόμα κάτι σαν κλαυσίγελο.
Τα πρόσωπα δεν μου επιβλή-
θηκαν ως χτυπημένα από κά-
ποια μοίρα.

Ο κ. Κώστας Τσιάνος ήταν
ο σκηνοθέτης της Δεσποινίδας
και συνάμα, υποδύθηκε το
πρόσωπο του αδελφού [Τηλέ-
μαχος]. Μας δόθηκε με μια
σπατάλη ενέργειας εξαντλητι-
κή.

Στο ρόλο της χήρας που
αναζητάει απλώς έναν άντρα-
σύζυγο, η κα Πόπη Πελτεκο-
πούλου κινήθηκε στις στερεό-
τυπες φόρμες· ήρεμα προκλη-
τική, ενδοτική και ανάβαθη.

Η κα Τζένη Σκαρλάτου ως
Φωφώ –κάτι ανάμεσα σε παι-
δούλα και ακκιζομένη ενήλι-
κα– άσκησε την υποκριτική
της με αβαθή γεμίσματα.

Στο ρόλο του υποψήφιου
γαμπρού [Κρίτων], ο κ. Νίκος
Νικολαΐδης, στα αλήθεια, με-
τάγγιζε το γνήσιο αίσθημα του
κωμικού και του δραματικού
ταυτόχρονα. Είχε τον αέρα
του απροσποίητου. Τίποτε που
να είναι αστειότητα, φάρσα.

Η κα Ναταλία Στεφάνου
υποδύθηκε τη «Δεσποινίδα
ετών 39». Οι τόνοι της οι χα-

μηλοί υποδήλωναν ένα υπό-
στρωμα δραματικό. Η υπόκρι-
σή της διέθετε εσωτερικότητα,
είχε ψυχή. Η υποταγή και το
ελάχιστο της ευχαρίστησής
της, η ντροπή από τον ευτελι-
σμό της και κάποιο σπαρτάρι-
σμα ελπίδας, η αθωότητα
εκείνη, ίσως και η αφέλεια,
που έχουν μονάχα οι λαθρόβι-
οι, όλα εστάλαξαν από το φίλ-
τρο της ειλικρίνειας και της
αυστηρής της γνώσης. Κι όταν
προκαλούσε κάτι σαν μι-
σόγελο στο χείλι του θεατή,
ήταν από κάποιες στάσεις του
σώματός της, που μόνον
επιφανειακά έδειχναν κωμι-
κές.

Τα σκηνικά και τα κουστού-
μια του κ. Νίκου Στεφάνου
εναρμονίζονταν απολύτως με
την ιδέα που είχαν για το θέμα
τους οι συγγραφείς, καθώς
και με την άποψη της σκηνο-
θεσίας.

Κι αυτή η μορφή των πατρι-
αρχικών αξιών, εδώ στην
περιφέρεια ή ύπαιθρο, είναι
συνά μια πραγματικότητα
ακόμη. Ίσως γι' αυτό και η αί-
σθηση ότι ζω σε μιά άλλη
ήπειρο.

Βασιλική Παπαγιάννη
Λάρισα, Ιανουάριος 1993

ΜΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΔΙΧΑΖΕΙ

**«Αρρώστια της νιότης» ή
νοσηρά συμπτώματα
κάποιας εποχής;
Καταστάσεις στο
Βερολίνο του
Μεσοπολέμου με
παρωχημένους ήρωες ή
μήπως ο έμμονος φόβος
μπροστά στη ζωή, όταν οι
αξίες ατονούν και ο
έρωτας φαντάζει
μοναδικό σημείο
αρπαγής, ελεύθερος, πέρα
από τους περιορισμούς
της «υγιούς»
συμπεριφοράς;**

ΑΝΤΙΦΑΤΙΚΕΣ οι απόψεις για το *Η αρρώστια της νιότης* που παρουσιάζει το Θέατρο του Νότου· δίστανται, όχι μόνο ως προς το αποτέλεσμα της παράστασης αλλά και ως προς το ειδικό βάρος του αυστριακού συγγραφέα Φ. Μπρούκνερ και την επικαιρότητά του. Έργο «ακαταστάλαχτο» από τις «υποσημειώσεις ενός πολύ περιθωριακού υποκεφαλαίου» της ιστορίας του θεάτρου μέχρι «μαστορικό, ολόφρεσκο, ζωντανό με μεγάλες θεατρικές αρετές». Για να περιοριστούμε στις κρίσεις δύο πανεπιστημιακών που λογικό είναι να απολαμβάνουν εκτιμήσεως.

Δύσκολο να μορφωθεί γνώμη, όταν η βεβαιότητα που αποπνέει ο λόγος του ειδικού πανικοβάλλει. Απομένει παρηγοριά, μια παρατήρηση στατιστικώς επαληθεύσιμη. Στα σημειώματα των θεατρικών κριτικών διακρίνονται σταθερές συμπάθειες και αντιπάθειες προς ορισμένα θεατρικά σχήματα, γεγο-

νός που επιτρέπει ακόμα και προγνωστικά για μελλοντικές κρίσεις. Πιθανόν, τα συνακόλουθα μιας μεγάλης οικογένειας.

Σε μία εποχή που ο φροϋδισμός αρθρώνει θεωρίες για τα ανομολόγητα του ψυχισμού, ο συγγραφέας, ήδη 35 χρόνων, θέλει να εξεικονίσει αισθήματα και εξαρτήσεις. Επιλέγει τη νεότητα, μάλλον ως τον προνομιούχο χρόνο, όταν η ένταση κορυφώνεται, ενώ σε ωριμότερη ηλικία η συμμόρφωση προς το κοινωνικά επιθυμητό δημιουργεί αντισώματα υποτονικότητας. Όμοια, αν και τοποθετείται δρώμενα στη Γερμανία του Μεσοπολέμου, είναι έκδηλη η διαχρονικότητα των συστατικών που φτιάχνουν τις ανθρώπινες μανίες.

Είναι το χρονικό μιας αρρώστιας, εν δυνάμει θανατηφόρου, με ποικίλα συμπτώματα και νοσογόνο αίτιο την ανία, όταν απουσιάζει κάποια ιδεολογική καθήλωση, που αισιόδοξα αποκαλείται πίστη σε μελλοντικές ουτοπίες ή υπεραισθητές δυνάμεις. Με την κοινωνική τάξη μεταβάλλεται το σθένος των ηθικών αξιών και περιορισμών και ανάλογα εξελίσσεται η βαρύτητα της νόσου. Σχεδόν μοναδική άμυνα του οργανισμού, η ερωτική σχέση· μια δυάδα στην ευσταθή ισορροπία που εξασφαλίζει η αλληλοεξάρτηση.

Ο Φ. Μπρούκνερ δεν αδικεί τους ανδρικούς χαρακτήρες ούτε αναδεικνύει τους γυναικείους, απλά αναγνωρίζει την πλήρη διάσταση στην ιδιοσυστασία των δύο φύλων· διαφορά γονιδιακή, πολύ πριν παγιωθεί ως κοινωνική. Τον γοητεύει ο έρωτας δύο γυναικών, αλλά, αντίθετα με τον Φρόυντ, δεν τον βλέπει ως υποπερίπτωση της ανδρικής ομοφυλοφιλίας. Πρό-

Μ. Παπαδημητρίου – Ο. Λαζαρίδου, η συγγένεια των ομ

κειται για τη συγγένεια των ομοίων, ήδη λανθάνουσα και στην ευφορία και την οικειότητα της παιδικής ηλικίας.

Για να μας αφορά το έργο, 70 χρόνια αργότερα, πρέπει να μεταπλασθεί σε λόγο οικείο και μία παράσταση που να δέχεται την πρόκληση και να παίζει μαζί της. Ήδη με την επιλογή του, ο Γ. Χουβαρδός αναγνωρίζει το στοίχημα. Αποδίδει με αμεσότητα, που φθάνει μέχρι τον παροξυσμό ή βαθαίνει στο κρυπτικό, τον κοφτό καιρίο διάλογο του Μπρούκνερ που φιλοσοφεί σχεδόν επιγραμματικά. Σεβαστικός στο πρωτότυπο, αποφεύγει την ευκολία των περικοπών. Στη συνέχεια, στήνει την αρένα και αφήνει ελεύθερη την πάλη.

Διακριτικός και λειτουργικός, ο χώρος που σχεδιάζει η Α. Πεξανού, ενώ τα κοστούμια της, μαζί με τις μουσικές παρενθέσεις μιας παλαιότερης εποχής, δημιουργούν ατμόσφαιρα ερωτισμού. Οι ηθοποιοί καλούνται να πραγματώσουν τη σκηνοθετική σύλληψη, μερικοί αστοχούν, κάποιοι ευτυχούν. Η Ν. Καποδίστρια αποκλίνει στο ρόλο του ανδρείκελου, ενώ η κοπέλα από το χωριό πάσχει· επιθυμεί την ασφάλεια ενός προστάτη, έστω και ως πόρνη. Η Β. Μαυρομάτη, με το επί-

χρυσμα του θύτη, που ζητά εξαγοράσει την ταπεινότητα της καταγωγής με την κοινωνική επιτυχία, δεν φαίνεται ανακαλύπτει τον σφαγιασμό εαυτού της. Αντίστροφα, ο Μαρκουλάκης, παρασιτη στην εκάστοτε εράστρια, εξέρει το θύμα χωρίς να αγγίζει σκληρό κέλυφος του θύτη.

Ο Α. Σακελλαρίου, θαυσιος νιτσεϊκός ήρωας υπερά ηθικής, με ζωώδη ένταση ένστικτο, όσο και ευάλωτος, ναι ερήμην του ο καταλύτης μοίρα των άλλων. Ανασφαλ και αδύναμα μητρική ξεκινά Μ. Παπαδημητρίου, για αναδειχθεί σε «άλογο και σπας» που, όταν οι διάδρομοι πιβίωσης αποκλείονται, ρίχνεται με τον ίδιο ζήλο στην έξο θανάτου.

Βαρέως νοσούσα, η ευφάνταστη Ντεξιρέ γίνεται συγκαιρινή με την αισθαντική ερμηνεία Ο. Λαζαρίδου. Όταν όλα είναι επιτρεπτά και ταυτόχρονα διάφορα και ο έρωτας μια δτήρητη επανάληψη, σχεδόν οσθαίνεις εκτός ύπαρξης. Όπος δεν γεύτηκε την απειλή παράστασης, μάλλον θα πρέπει να ανησυχεί ως υπερβολικά γιής.

Μ. Θεοδοσοπούλ

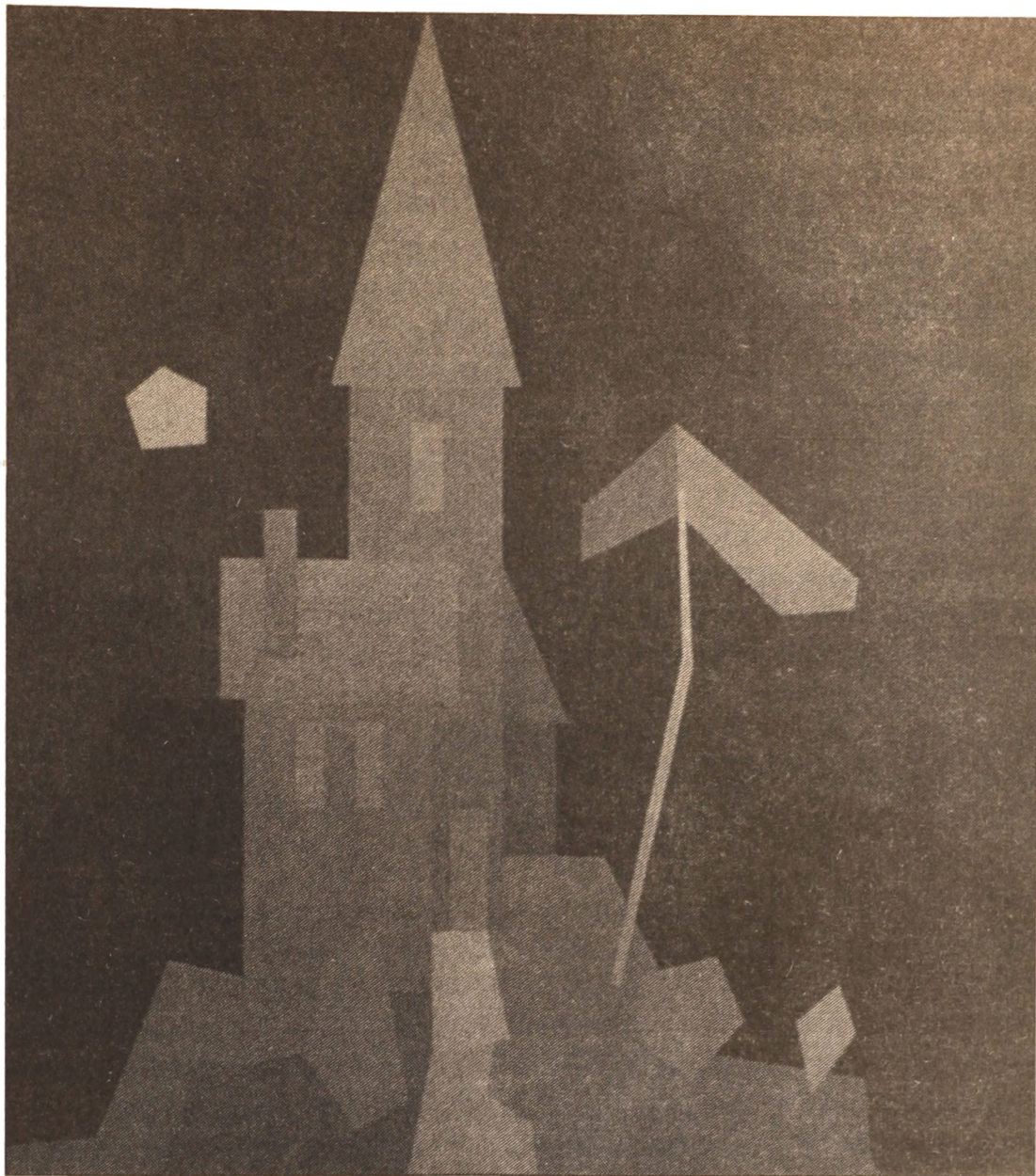
ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΑΪΚΟ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Η σημασία της διάσωσης και της μελέτης του παραδοσιακού μας πολιτισμού είναι εμφανής. Και η έλλειψη ενός θεσμοθετημένου οργάνου που θα ασχολούνταν με τις της λαϊκής μας παράδοσης όσο περνούσε ο καιρός ήταν όλο και πιο πολύ έντονη. Πρόσφατα, ωστόσο, με απόφαση της υπουργού Πολιτισμού **Καλλιόπης Α. Πουρδάρη**, συγκροτήθηκε *Γνωμοδοτική Επιτροπή Παραδοσιακού Λαϊκού Πολιτισμού* η αποστολή της οποίας θα είναι η μελέτη και η προώθηση προτάσεων προκειμένου να θεσμοθετηθούν θέματα του ελληνικού παραδοσιακού πολιτισμού, για την οροθέτηση, διάσωση και διατήρησή του, καθώς και τον εντοπισμό προβλημάτων που σήμερα αντιμετωπίζει.

Η απόφαση, αποστολή της Επιτροπής θα είναι η δημιουργία της απαραίτητης υποδομής για περαιτέρω πορεία του λαϊκού μας πολιτισμού, σ' ολόκληρο τον ελληνικό χώρο καθώς και τις παροικίες του εξωτερικού.

Πρόεδρος της Γνωμοδοτικής Επιτροπής έγινε ο καθηγητής Λαογραφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. **Στέφανος Ήμελλος**. Μέλη: **Πόπη Ζώρα**, επίτιμη διευθύντρια Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, **Χάρης Προβατάκης**, προϊστάμενος Διεύθυνσης Λαϊκού Πολιτισμού, **Έλλη Φιλιώτη**, σύμβουλος ΥΠΠΟ, **Ελένη Καρασταμάτη**, σταμένη του Μουσείου Ελληνικής Τέχνης, **Γιώργος Αικατερινίδης**, σύμβουλος του Κέντρου Έρευνας της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, **Βασιλική Μινώτου**, επιμελήτρια του Ιστορικού Εθνολογικού Μουσείου, **Μάρκος Δραγής**, μουσικολόγος του Κέντρου Μουσικών Σπουδών, **Αλεξάνδρα Αδάμη**, γιγντρία Δικαίου του Τ.Ε.Ι. Αθήνας και **Βασιλική Ζέρβας**, καθηγήτρια ΤΕΦΑΑ Αθηνών.

Συνεδρίαση περί Αρχιτεκτονικής στις 15 Μαρτίου στην Ακαδημία Αθηνών (οδ. Σίνα) όπου και έκθεση αφιερωμένη στο έργο του αρχιτέκτονα Ν. Τομπάζη, ενός από τους σημαντικότερους Έλληνες αρχιτέκτονες. Στην εκδήλωση θα μιλήσει ο ίδιος ο δημιουργός, ενώ θα ακολουθήσει συζήτηση στοργυλής τραπέζης με τους αρχιτέκτονες Ν. Βρατσάνο, Ν. Παπαδόπουλο, Ι. Πεπονή, Π. Τουρνικιώτη και Δ. Κωνσταντίνου. Η εκδήλωση θα διαρκέσει έως τις 9 Απριλίου.

Εγκαινιάστηκε προχθές Τετάρτη, 3 Μαρτίου, στη γκαλερί DADA (Νηρηίδων 6 & Πρατίνου - Χίλτον - τηλ. 72.22.929) η ατομική έκθεση ζωγραφικής του Φ. Νίκου με τίτλο «Εκτός δικτύου». Ο Φ. Νίκος διερευνά τη συμπεριφορά του χρώματος στο χώρο των δύο διαστάσεων της ζωγραφικής. Μελετά συστηματικά από το 1979 την αλληλεπίδραση χρώματος-φύσματος και τις συνέπειές της στο συναίσθημα του θεατή.

ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΝΕΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΩΝ

Ένα καινούργιο κινηματογραφικό φεστιβάλ στη χώρα μας αρχίζει από φέτος, στη Λάρισα. Το Α' Μεσογειακό Φεστιβάλ Νέων Κινηματογραφιστών οργανώνεται από τον Πολιτιστικό Οργανισμό του Δήμου Λάρισας με την οικονομική ενίσχυση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και θα πραγματοποιηθεί στον κινηματογράφο *Ολύμπια* της Λάρισας από 12 έως 14 Μαρτίου - ενώ οι προφεστιβαλικές εκδηλώσεις αρχίζουν στις 8 Μαρτίου.

Στο διαγωνισμό τμήμα παίρνουν μέρος 33 ταινίες μικρού μήκους από 10 χώρες της Μεσογείου (Αίγυπτος, Μαρόκο, Αλγερία, Βέλγιο, Ισραήλ, Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Συρία, Τυνησία και Ελλάδα). Οι ταινίες επιλέχθηκαν ανάμεσα από 217 ταινίες που δήλωσαν συμμετοχή. Στο τιμητικό πρόγραμμα *Πανόραμα* συμμετέχουν δεκατέσσερις ταινίες μικρού μήκους από επτά χώρες (και εκτός Μεσογείου) ενώ θα προβληθούν και ελληνικές ταινίες μικρού μήκους (η διοργάνωση τις προσδιορίζει ως cult!).

Ανάμεσα στις προφεστιβαλικές εκδηλώσεις ξεχωρίζουν η προβολή του κλασικού *Νοσφεράτου* του Φρήντριχ Μουρνάου με συνοδεία της ορχήστρας του Σάκη Παπαδημητρίου (8.3) και ένα αφιέρωμα στους Βαλκάνιους κινηματογραφιστές αδελφούς Μανάκα (11.3).

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΚΑΙ ΑΛΙΞ.

Έκθεση έργων με συμβατικά ζωγραφικά μέσα και υλικά, την πόλωση του φωτός και ηλεκτρονικό υπολογιστή. *Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα*, Αρματολών και Κλεφτών 48. Ώς τις 12.3.

ΚΙΚΗ ΒΟΥΛΓΑΡΕΛΗ. Ζωγραφική, *Ζυγός*, Βασ. Σοφίας 65. Ώς τις 18.3.

ΣΤΕΦΑΝ ΛΑΖΟΝΣΚΙ. Ζωγραφική του Ούγγρου ζωγράφου που ζει στην Ελλάδα. *Astra*, Καρυατίδων 8, Ακρόπολη. Ώς τις 17.3.

ΜΗΝΑΣ ΒΛΑΧΟΣ. Ζωγραφική. Πρώτη έκθεση ενός ζωγράφου που ζει και εργάζεται στην Κάρπαθο. *Alba*, Αγ. Ιωάννου και Ασημακοπούλου 3, Αγία Παρασκευή. Ώς τις 20.3.

ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΙ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΙΣ

Νίκη Λιοδάκη, Γιώργος
Λάμπας, Δημήτρης
Κωνσταντίνου: αναφορά σε
τρεις σημαντικές εκθέσεις

Ο Φεβρουάριος και ο Μάρτιος αποδεικνύονται ιδιαίτερα ευδόκιμοι μήνες για την εικαστική δημιουργία. Αν δεν είχαν μεσολαβήσει τα ειδικά αφιερώματα στους καλλιτέχνες που αποδήμησαν (Χρ. Καπράλο και Ν. Πεντζίκη), η στήλη τούτη θα ήταν χρονικά συνεπέστερη με τις παρουσιαζόμενες εκθέσεις. Μολαταύτα θεωρώ ότι δεν θα έπρεπε να περάσουν ασχολίαστες ορισμένες από αυτές τουλάχιστον, γιατί δεν βλέπουμε συχνά τέτοιου τύπου ποιότητες εκφραστικές, συνοδευόμενες από ανάλογο στοχασμό. Έτσι, δεν θα μπορούσαν να μην επισημανθούν τα έργα π.χ. της Νίκης Λιοδάκη («Ιλεάνα Τούντα»), του Γιώργου Λάμπας («Bernier»), του Τάσου Παυλόπουλου («Άρτιο»), του Γ. Λαοσιθιωτάκη και της Α. Αργυροηλιοπούλου («Μέδουσα»), του Δ. Κωνσταντίνου («Επίπεδα»), του Α. Αλιέα (στον «Δεσμό»). Στο χώρο που μου προσφέρεται λοιπόν, θα το επιδιώξω, έστω και με τηλεγραφική οικονομία, συνεχίζοντας και συμπληρώνοντας στο επόμενο τεύχος.

Ο χώρος ως αναμορφωμένη πλαστική αξία, με εσωτερικά δομικά στοιχεία εκλύσεων ενεργείας, αισθητηριακής και νοηματοδοτικής, μετουσιωνόταν εικαστικά στην έκθεση που είδαμε της Νίκης Λιοδάκη («Ι. Τούντα»). Τα παρουσιαζόμενα έργα, ενταγμένα ουσιαστικά στον εκθεσιακό κι αξιοποιούμενο αυτόν χώρο, αποτελούσαν μια συνέχεια κι εξέλιξη του σκεπτικού και του τρόπου έκφρασης της Ν.Λ. Με διάμεσα

τις λειτουργίες και αποτυπώσεις του φωτογραφικού φακού, των επιστρωματωμένων φωτοπαραγωγικών εδώ διαφανειών, της σκιάς και των υπολογισμένων αποστάσεων ή των διασυνδέσεων της μιας μορφής με την άλλη η Ν. Λιοδάκη στοιχειοθετούσε με αρθρώσεις τη γλώσσα της μέσα από τα μετεικάσματά τους, αλλά και μέσα από τις ανταποκρίσεις των μορίων που την συνιστούσαν. Με άξονα το εντυπωσιακού μεγέθους Νήμα της Στάθμης και με έναν λειτουργικό ασκητισμό, οι οριακές μορφές της, ως οπτικές και ψήγματα, δημιουργούσαν εσωτερικές αναπλάσεις και αλληλουχίες, επενδύοντας με τους συσχετισμούς τους μια εικαστική τοπολογία σημείων και πεδίων ενεργείας, που για το ευαισθητοποιημένο βλέμμα, το αόρατο το μετέτρεπαν σε ορατό.

Κάθε έκθεση του Γιώργου Λάμπας είναι και μια ολοκληρωμένη πρόταση που ξεκινά από εκεί που τελειώνει η προηγούμενη, ενώ συνεχεται μαζί της και αναπτύσσει την εξέλιξή της. Εδώ δεν συζητώ για μορφολογική ανανέωση ούτε για ιδεολογικά ευρήματα, που τα συναντούμε σε πολλές εκθέσεις, μεταπλασμένα εικαστικά. Πρόκειται για μία βαθύτερη αναζήτηση στη βάση της αισθητηριακής αντίληψης σχετιζόμενης με την υπαρξιακή θέση και τη χειρονομία του καλλιτέχνη, που είναι και οι δύο μεταφερόμενες μέσα στο έργο της τέχνης. Ο Γ. Λάμπας, αναγόμενος στους Αστούς του Καλαί του γλύπτη Ροντέν, δημιουργεί ένα δικό του σύνολο έργων (από κόκκινη τσόχα). Ο επιμερισμός των σωμάτων σχετίζεται συνειρμικά με τις όψεις των ζαριών που κάθε μια από αυτές συνεκδοχικά απέδιδε τότε στον προβολικό χώρο μαζί με τη θέση και την οπτική του διενερ-

Γλυπτό του Δ.
Κωνσταντίνου
στα «Επίπεδα»

γούντος την πράξη του ριξίματος. Εδώ υποστασιώνονται αυτές οι δύο διαστάσεις σε μια οργανικότητα ογκοπλαστική και ογκογενετική, ανάλογα με τον τρόπο που υπαγορεύει η ενιαία τους παρουσία, χώρο, φως και σκιές, ενώ το υψίσυχνο κόκκινο χρώμα έλκει και εξακτινώνει ή ανατρεπτικά προσδιορίζει κάθε κίνηση που εμπεριέχεται στα γλυπτά, ως ενδιάθετη πράξη. Δεν θα ήθελα να αναφερθώ στα γλυπτά του Segal. Μόνον εξωτερικά αν διάβαζε κανείς τη μορφολογία θα μπορούσε να αναφερθεί σ' αυτόν. Μπορεί να χρησιμοποιούν και οι δύο στοιχεία της ίδιας αλφαβήτου, αλλά τι σχέση έχουν, όταν το αποτέλεσμα και κυρίως ο προβληματισμός που υπαγορεύουν είναι διαφορετικός; Ο Γ. Λάμπας, αν ανάγεται στους Αστούς του Καλαί, είναι γιατί διαπραγματεύεται την ομηρεία της συναίσθησης του βλέμματος μέσα στη δοσμένη εικαστική πράξη, που απ' ης στιγμής ταυτίζει την εξωτερική είσπραξη των διαφόρων περιπετειών σύλληψης του ορατού κόσμου με την εσωτερική συμπαράθεση της υπαρξιακής μετοχής, απελευθερώνεται και μπορεί να ορίσει ένα νέο επιστητό, αυτοδύναμο και ανεξάρτητο.

Σπανιότατα βλέπουμε εκθέσεις του γλύπτη Δημήτρη Κωνσταντίνου, όπως η εφετηνή ο Χώρος Τέχνης «Επίπεδα». καλλιτέχνης επεξεργάζεται ανοξείδωτα μέταλλα και ορειχαλκο με τρόπο αξιοθαύμαστο κι εννοώ ότι μέσα στην αυστηρότητα της κατασκευής μεταβιβάζει προβλήματα οριακών δομικών ισορροπιών στηρίζων κι αντιστηρίζων του όγκου, που ενεργοποιούν το χώρο μέσα και γύρω από κάθε γλυπτό. Παράλληλα, τρόπος που δουλεύει το μέταλλο ο Δ.Κ. φαίνεται και στην επιφάνειά του, οι οποίες αποκτούν μία χειρονομιακή, θαύσαμε, ζωγραφικότητα, από την άποψη ότι όχι μόνον αναδεικνύουν αλλά και μεταβιβάζουν μέσα από τα επίπεδά τους φωνές που σχεδόν χρωματίζονται τις κλίσεις στο χώρο και τις πτυχές. Θα περίμενε κανείς μια αυστηρότερη επιλογή στα έργα (μόνον) που παρουσιάζει συνέπεια, όπου υπάρχει, φαίνεται, δεν είναι λοιπόν ανάγκη εκτίθεται ένα τόσο πλήθος έργων, που μπορεί να δημιουργήσει λανθασμένη εικόνα στον

Τρόποι μεταχείρισης της χτισμένης παράδοσης

Αναιρούση – Α. Μυλωνάδης, *Ο Κάμπος της Χίου*, εκδόσεις Ακρίτας, 1992 ΕΟΤ, Διατήρηση και ανάπτυξη παραδοσιακών οικισμών. Το πρόγραμμα του ΕΟΤ (1975-1992), 1992.

Τα βιβλία αυτά απηχούν δύο διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης της λεγόμενης παραδοσιακής αρχιτεκτονικής: την καταγραφή της ως μνημείου άξιου προστασίας και την αξιοποίησή της. Η εξέταση του ενός χωριστά και η παράλληλη σύγκρισή τους μπορεί να αποβούν διδακτικές.

Το βιβλίο *Ο Κάμπος της Χίου* βασίζεται σε δύο εργασίες που έγιναν στο Πολυτεχνείο το 1958, από τους καθηγητές Φ. Αναιρούση και Α. Μυλωνάδη που κατέβηκαν από τη Χίο, άρα γνώριζαν από κοντά τα κτίσματά της. Και φαίνεται πως από τότε είχε εισέλθει στο μυαλό των δύο συγγραφέων, ώστε να γίνουν να δώσουν στο υλικό που είχαν τότε μαζέψει μια επίσημη μορφή. Όσο μάλιστα η απειλή ενάντια στην μοναδική αρχιτεκτονική γινόταν και πιο μεγάλη και όσο πλήθαιναν οι καταστροφές ή αλλοιώσεις τόσο μεγαλύτερη σημασία αποκτούσε μια τέτοια μελέτη.

Μεγάλης η πρόθεση αλλά το έργο εξαιρετικά δύσκολο, γιατί τα αρχοντικά του Κάμπου δεν ήταν μια ομοιογενής περίπτωση «παραδοσιακής» αρχιτεκτονικής, από την οποία μπορούν να ερμηνευθούν με συμβατικό τρόπο. Δύο φοβερές ιστορικές «τομές», η σφαγή της Χίου το 1821 και ο σεισμός του 1881, συνέβαλαν ώστε να μην τα πιθανά ίχνη από προηγούμενες μαρτυρίες αρχιτεκτονική του Κάμπου. Άλλωστε εδώ δεν υπήρχε καθόλου το λεγόμενο «τοπικό» στοιχείο, αλλά μια σειρά από ποικίλες «ξένες επιδράσεις», ανεξαρτήτως και κάποτε δυσνόητες.

Επομένως δεν αρκεί να περιγράψει και να καταγράψει το μόνο ό,τι έχει μπροστά του αλλά χρειάζεται να τον βοηθήσει να τεκμηριώσει τον τρόπο λειτουργίας των κτιρίων. Με το υλικό έχει ασχοληθεί αρχικά ο Δ. Σαλτορινής (1927, ακόμα αδημοσίευτο υλικό), ο Α. Smith (1930, εκδ. 1962) και πιο πρόσφατα ο Χ. Καζάκης (1982) – που κατέληξε στο συμπέρασμα πως «η αρχιτεκτονική στη Χώρα και τον Κάμπο αποτελεί ένα φαινόμενο με αόριστες βυζαντινές και γενουακές επιρροές...». Σχετικά ήπιος χαρακτηρισμός για μια ουσιαστικά χαώδη κατάσταση, που θα έπρεπε να οδηγούσε τον οποιονδήποτε ανυποψίαστο που θα μελετούσε. Μία τέτοια προειδοποίηση, ανάμεσα σε άλλα, σημαίνει πως μπορούμε να περιγράψουμε επ' άπειρο επιμέρους μορφολογικά και κατασκευαστικά στοιχεία αυτής της «παράξενης» αρχιτεκτονικής, μπο-
να παραθέτουμε ατέλειωτες σειρές από ωραιό-
λογονογραφικά τεκμήρια και πάλι να μην έχουμε
πείσει τα πιο ουσιαστικά ερωτήματα που αυτή θέτει.
Πολλοί ισχυρή όμως και με την έκδοση του ΕΟΤ,
την *Αναιρούση και ανάπτυξη παραδοσιακών οικισμών*. Το
βιβλίο του ΕΟΤ στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι

διόλου ευκαταφρόνητο. Μιλάμε για συνολικά παρεμβάσεις σε 119 κτίρια από 16 οικισμούς που απέδωσαν 680 κλίνες και τίμησαν την υπηρεσία με τέσσερις διεθνείς βραβεύσεις. Μια και μιλάμε για αξιοποίηση, νομίζω πως έχουμε το δικαίωμα να ρωτήσουμε πόσο κόστισε αυτό το πρόγραμμα και τελικά πόσο αποδοτικό ήταν. Δυστυχώς το μόνο οικονομικό στοιχείο που παρέχεται είναι το συνολικό κόστος (725 εκ. δρχ. ως τον Αύγουστο 1989) και ότι η χρηματοδότηση προήλθε από ΠΔΕ και ΜΟΠ.

Αλλά έστω και αν λείπουν τα οικονομικά στοιχεία, το πρόγραμμα του ΕΟΤ σίγουρα πρόσφερε κάτι στον τόπο – τί όμως; Προσπαθώντας να αξιολογήσουμε τη συμβολή του προγράμματος, μπορούμε απροκάλυπτα να δεχτούμε πως βοήθησε στον «περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων» –όπως τονίζει η έκδοση– της τουριστικής εκμετάλλευσης, προσφέροντας σε τοπικό επίπεδο ένα παράδειγμα προς μίμηση. Πράγματι, συνέπεσε το 1975 να γιορτάζεται το έτος ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Αυτό πυροδότησε μια σειρά εκδηλώσεων και πρακτικών μέτρων από κρατικές υπηρεσίες για την προστασία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Ανάμεσά τους, οι τοπικοί οικοδομικοί κανονισμοί, που με τον τρόπο τους ενθάρρυναν την επιβολή μιας νεο-παραδοσιακής αρχιτεκτονικής σε πανελλήνια έκταση. Το πρόγραμμα, πάλι, αναντίρρηση αποτελέσει μία υπόδειξη τρόπου επανάληψης και βοήθησε να συσταθούν εξειδικευμένα συνεργεία για τέτοιες εργασίες. Ας δεχτούμε επίσης, χωρίς συζήτηση, πως συνέβαλε στη δημιουργία τουριστικής υποδομής και πρόσφερε νέες θέσεις εργασίας.

Νομίζω, πάνω από όλα το πρόγραμμα έδειξε πως το κράτος μπορεί να ανταγωνιστεί με επιτυχία τους ιδιώτες που «λυμαίνονται» τους πιο φωτογενείς τόπους της Ελλάδας. Μπαίνοντας στο παιχνίδι της εκμετάλλευσης της «κληρονομιάς», ο ΕΟΤ σιωπηρά δεχόταν ότι ο τουρισμός θα απέβαινε (αν δεν αποτελούσε ήδη γεγονός) οριστικός μονόδρομος για πολλές περιοχές. Και δεν θα είχαμε αντίρρηση να παρέμβει δυναμικά –ίσως ακόμα περισσότερο απ' ό,τι έγινε στην πράξη–, σε συνεργασία με άλλες υπηρεσίες, για να πετύχει το ζητούμενο. Αλλά εκεί που το πρόγραμμα ίσως άφησε μερικές απορίες ήταν αν έπρεπε να παρέμβει σε τόσο ετερόκλητους (ως προς την αναπτυξιακή φυσιογνωμία) οικισμούς, εφαρμόζοντας την ίδια συνταγή παντού. Η Οία στη Σαντορίνη, για παράδειγμα, δεν μοιάζει με τη Βάθεια και όμως πουθενά δεν φαίνεται να έγινε αυτό κατανοητό.

Ας μη συνεχίσουμε· αρκούν οι παραπάνω ενδεικτικές παρατηρήσεις. Ξαναγυρίζουμε στη σύγκριση ανάμεσα στα δύο βιβλία, για να δηλώσουμε πως και τα δύο, με τη φροντισμένη τους παρουσία, την παράθεση πλούσιου εικονογραφικού υλικού και τη λεπτομερή υπομνημάτευση, μας *πληροφορούν* και μας *τέρπουν* σε ικανοποιητικό βαθμό. Και τα δύο βιβλία επίσης είναι «ντοκουμέντα», εκείνο του Κάμπου για ένα παρελθόν που «έκλεισε» οριστικά και αμετάκλητα και εκείνο του ΕΟΤ για ένα παρόν που εξελίσσεται μπροστά στα μάτια μας. Το αντικείμενο και των δύο όμως, η λεγόμενη παραδοσιακή αρχιτεκτονική, παραμένει ασύλληπτη. Άραγε θα φτάσουμε ποτέ στο σημείο να την δούμε όχι πια ως κάτι που πρέπει να «διατηρηθεί» (είτε ως μνημείο είτε ως εκμετάλλευση), αλλά ως κάτι αυθύπαρκτο, ως σκέτη «αρχιτεκτονική»;

Δ. Φιλιππίδης

Ξαφνιάζει, στους καιρούς μας, ο μόχθος! Όταν μάλιστα σχετίζεται με έργα όπως *Τα Ελληνικά του Μακρυγιάννη με τον υπολογιστή* (εκδ. Παπαζήση, 1992).

Πρόκειται για έναν άθλο από κάθε άποψη και για ένα έργο που διδάσκει όχι μόνο γιατί προσφέρει για πρώτη φορά, για τα ελληνικά δεδομένα, μία ανάλογη και τόσο μεγάλης έκτασης εφαρμογή, αλλά και γιατί φανερώνει πόσο σημαντικό είναι να πιστεύει κανείς στη σημασία του έργου που επιτελεί. Ένα έργο που κανονικά θα έπρεπε να είναι αντικείμενο ενός ερευνητικού κέντρου, κατορθώθηκε χάρις στην πίστη και την επιμονή του Ν.Ι. Κυριαζίδη, που είχε τη γενική επιμέλεια, του Ι.Ν. Καζάκη, που είχε την ευθύνη για τη γλωσσική επεξεργασία, και του J. Brehier, που έλυσε πολλά και σύνθετα προβλήματα για να υπάρξουν τα κατάλληλα προγράμματα κομπιούτερ. Οι Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων (ή Concordances), παραδίδονται σε όσους θέλουν να μελετήσουν ειδικότερα προβλήματα του μακρυγιαννικού λόγου αλλά και της «λαλιάς» των Ελλήνων της εποχής του 1821. Στα εκτεταμένα εισαγωγικά κείμενα του Α' τόμου προσφέρονται σημαντικές πληροφορίες για το πώς δούλεψαν οι ερευνητές, πρώτα συμπεράσματα από την έρευνα αλλά και μια πολύ ενδιαφέρουσα ανασκόπηση για την ιστορία και τις χρήσεις των συμφραστικών πινάκων λέξεων από τον Ι. Ν. Καζάκη.

Όταν συμβαίνουν αυτά στην Ελλάδα, νομίζω, για λίγο έστω, πως κάτι αλλάζει σε αυτό τον τόπο. Την ίδια στιγμή φτάνει στα έρρα μου ανυπόγραφο υλλάδι με τον ακόλουθο

τίτλο: *Αιρετικός*
αποδεικνύεται ο
πατριάρχης
Κωνσταντινουπόλεως
Βαρθολομαίος. Διαβάζω
τον κατασκευασμένο
«διάλογο» της πιο ανόητης
μισαλλοδοξίας (ο πιο
απαλός χαρακτηρισμός
που μπορούσα να
σκεφτώ!) και επανέρχομαι
βίαια στην
πραγματικότητα.
Συγκεντρώνω λοιπόν και
εγώ λέξεις, έστω και με τη
χειροποίητη μέθοδο του
χαρτοκόπτη:
σατανολατρεία,
παποοικουμενισμός,
σιωνοπαποοικουμενισμός
και άλλα σύνθετα. Εν
Αθήναις, εν έτει 1992... και
μη χειρότερα!

Περιοδικός Τύπος και μία
παράξενη σύμπτωση:
Πόρφυρας, Πλανόδιον,
Περίπλους, Πανόραμα,
Prospectus και (παράλιγο)
Το Παραμυλητό. Παιδιά,
μας πιάσανε; ή μήπως πι-
πι έκανε το παπί;
Περιοδικός συνειρμός και
συμφυρμός για μικρούς
αναγνώστες, που δεν
παρεξηγούν

Ρητορικά άνθη: «Όπως το
κύμα που περνά μέσα /
από τα θαλασσόχορτα κι
όπως / ο αγέρας μέσα από
το φύλλωμα της ψηλής /
φτέρης, έτσι μ' αρέσει να
περνώ / τα δάχτυλά μου
μέσα από τα πλούσια
μαλλιά σου (...)», από το
βιβλίο *Η ποίηση της*
μαύρης Αφρικής.
Ανθολογία, σε μετάφραση
Αθαν. Β. Νταουσάνη, με
συμπληρωματική
εισαγωγή, εργογραφικές
σημειώσεις και κριτικά
σχόλια του ίδιου (εκδ.
Ροές, 1992).

Σχεδιάσμα περί της εν τω
ελληνικό έθνει
καταστάσεως των
γραμμάτων από αλώσεως
Κωνσταντινουπόλεως
(1453 μ.Χ.) μέχρι των
αρχών της ενεστώσης (10')
εκατονταετηρίδος του

Χριστιανικές κοινότητες

Δημήτρης Ι. Κυρτάτας, *Επίκρισις.*
*Η κοινωνική δομή των χριστια-
νικών κοινοτήτων από τον πρώτο*
έως τον τρίτο αιώνα.

Πρόλογος: G.E.M. de Ste Croix.
Μετάφραση: Γιάννης Κρητικός
Εκδ. Εστία, Αθήνα 1992.

Αρχικά διδακτορική διατριβή
στο Πανεπιστήμιο Brunel με τίτλο
Social Status and Conversion
(1980), το βιβλίο αυτό αποτελεί με-
τάφραση της εμπλουτισμένης με
νέα στοιχεία και μέρη έκδοσης της
εργασίας στην Αγγλία, με τίτλο
The social structure of the Early
Christian Communities (1987). Ο
μελετητής, συνεχίζοντας την ενη-
μέρωσή του πάνω στο θέμα, συ-
μπληρώνει την εισαγωγή της ελ-
ληνικής έκδοσης με σύντομες αξι-
ολογικές καταθέσεις της μετέπειτα
βιβλιογραφικής παραγωγής που,
όπως υποστηρίζει και ο ίδιος, σε
μεγάλο βαθμό επικυρώνουν υπο-
θέσεις εργασίας τις οποίες είχε
προτείνει.

Η ένταξη του πρώιμου χριστια-
νισμού στο πλαίσιο της αρχαίας
ιστορίας και η εξέταση της τελευ-
ταίας κάτω από το πρίσμα της εμ-
φάνισης του χριστιανισμού ως νέας
οργανωτικής κοινωνικής δύναμης
με βάση τη θρησκεία, αποτελεί
έναν από τους άξονες που κα-
τευθύνουν τη μελέτη. Αντικείμενο,
ωστόσο, της τελευταίας είναι η
προσπάθεια «διερεύνησης των
κοινωνικών καταβολών και των
θέσεων που κατείχαν στην κοινω-
νία οι πρώτοι χριστιανοί». Σε αν-
τίθεση με την έντονα ισχύουσα αν-
τίληψη, που για πολλούς ηχεί σαν
κάτι το αυτονόητο έπειτα από την
προτεσταντική και μαρξιστική θε-

ώρηση του χριστιανισμού ως κοι-
νωνικού κινήματος, και σύμφωνα
με την οποία οι πρωτοχριστιανικές
κοινότητες επανδρώνονταν κυρίως
από τις κατώτερες κοινωνικές τά-
ξεις, ο Κυρτάτας θα υποστηρίξει
ότι ο χριστιανισμός συγκέντρωνε
ως οπαδούς του άτομα της κοινω-
νίας των πόλεων. Στο συμπέρασμα
του αυτό θα καταλήξει μετά από
μια αναλυτική παρουσίαση και
σχέση τους με τη νέα θρησκεία,
όλων των τότε κοινωνικών κατηγο-
ριών, τονίζοντας ιδιαίτερα το γεγο-
νός της στάσης των δούλων απέναν-
τι στο Χριστιανισμό αλλά και του
Χριστιανισμού απέναντι στους
δούλους: σε καμιά περίπτωση, το
πρωτοχριστιανικό αποστολικό κί-
νημα δεν επεδίωξε να αγκαλιάσει
τη μάζα των δούλων, ενώ σ' εκεί-
νους που γίνονταν μέλη του συνι-
στούσε αποδοχή του καθήκοντός
τους ως δούλων (!), «παρέχοντας
νέα ηθική δικαίωση στο θεσμό της
δουλείας».

Ο Δ. Κυρτάτας, συγγραφέας,
ήδη, ενός βιβλίου για τη δουλεία
(*Δούλοι, δουλεία και δουλοκτη-
τικός τρόπος παραγωγής*, Πολίτης,
1987), συμπληρώνει με τις εκτενείς
αναφορές του στο παρόν μελέτημα
την ελλιπή ελληνική βιβλιογραφία
για το ζήτημα, επιμένοντας και στο
διαχωρισμό των διαφορετικών κα-
τηγοριών δούλων – συνέπεια τόσο
της κοινωνικής θέσης των κυρίων
τους όσο και της αγροτικής ή αντί-
θετα αστικής διαμονής τους. Είναι,
άλλωστε, συναφές το ότι ο πληθυ-
σμός της υπαίθρου, γενικά, δεν
έτυχε προσοχής από τις πρωτοχρι-
στιανικές αποστολές σε αντίθεση
με τους αριστοκράτες που γίνονταν
δεκτοί με υπερηφάνεια αλλά και
τους αστούς που αποτελούσαν τη

μεγάλη μάζα προσήλυτων. Οι μι-
σαίες και κατώτερες αστικές τα-
ξεις προσέφεραν εξάλλου και π
πλειονότητα των μαρτύρων.

Η «επίκρισις» αίρει την αμφι-
σημία της υπηρετώντας τη δισημί-
της: ακολουθώντας τον όρο υπ
την έννοια της διοικητικής δι
δικασίας προσδιορισμού της κο
ινωνικής θέσης των κατοίκων τη
ρωμαδικής Αιγύπτου, ο συγγρα-
φέας προβαίνει στην αναζήτηση
της κοινωνικής θέσης των πρώτων
χριστιανών και στις επιπτώσεις
που τυχόν είχε σ' αυτήν η μι-
ταστροφή τους στο Χριστιανισμό.
Από την άλλη, ακολουθώντας το
όρο υπό την έννοια της δυσμενοί
κρίσης, εκφράζει μια διάθεση
ελέγχου αλλά και διαφοροποίησης
των μέχρι στιγμής διατυπωμένων
θέσεων πάνω στο θέμα. Έτσι,
μελέτη αποβαίνει διπλά ωφέλιμη
για τον αναγνώστη, ακόμα και γι
εκείνον που δεν έχει ασχοληθεί
ιδιαίτερα με το θέμα. Σ' αυτό συμ-
βάλλει βέβαια και μια αρκετά
απλή γλώσσα, απαλλαγμένη απ
την εξειδικευμένη ορολογία των
κοινωνικών επιστημών. Η όλη με-
λέτη, άλλωστε, εντάσσεται στον το-
μέα της Κοινωνικής Ιστορίας
πράγμα που δικαιολογεί και τη
έλλειψη μιας αυστηρής κοι-
νωνιολογικής μεθοδολογίας
οποία, από μόνη της, συνήθως
προκαθορίζει τη βαρύτητα ή μι-
των μελετημάτων που γίνονται σε
πλαίσια του κλάδου. Είναι σίγουρο
ότι η παρούσα εργασία θα βοηθή-
σει στο μέλλον τέτοιες με-
θοδολογικές κοινωνιολογικές με-
λέτες.

Δημήτρης Τσατσούλης

Με την τεχνική της απόστασης

Βασιλικής Παπαγιάννη,
Χαλάσματα (εκδόσεις Διογένους),
Αθήνα 1992

Μετά την Κυράνω, η Βασιλική

Παπαγιάννη κάνει κι εφέτος αι-
σθητή την παρουσία της στο χώρο
της σύγχρονης πεζογραφίας με
μια νουβέλα και τρία διηγήματα.
Τα *Χαλάσματα* θα μπορούσε
κανείς να το χαρακτηρίσει έργο
πολιτικό και υπερεκτενικό ως προς

το περιεχόμενο και βαθύτατα
ποιητικό σε ό,τι αφορά στη μορφή
του. Πρόκειται για μία πρωτότυπη
λογοτεχνική σύνθεση με θέμα τη
προσχώρηση στην ιδεολογία του
φασισμού ενός διανοούμενου
δικηγόρου που ζει στα χρόνια τη

θαίου Κ. Παρανίκα εκ υπογραφείου Α. ρηλά, εν παντινουπόλει, 1867. ακόμα ενδιαφέρουσα μηχανική ανατύπωση βιβλιοθήκης Ιστορικών των των εκδ. του οπωλείου Διονυσίου Καραβία.

ρία καρδιά του Νίκου
λαϊδή του Κύπριου
Κέδρος, 1992), είναι
πέροχο μυθιστόρημα:
αταγραφή που κάθε
και λιγάκι κάμνει,
σαν το ξεσκέπασμα
σουκαλιού, που κάθε
κάνει ο μάγερας για
αν το φαγί βράζει.
επειδή έχει το
και η καρδιά του δε
εί να αναπαυτεί με
τάστασιν που
ει... δωσ' του!... -σαν
μερα, που βάζει κι
ξύλα στη φωτιά για
άσει, να βράσει το
άλι- βάζει κι αυτός
ίδη, νέους 'τρόπους',
αξαίνει το ρυθμό της
ας' και να
ώνει την
πασιν' του
ιάγαζου». Κάπως
ναλογικά, χειρίζεται
ο και τις ιστορίες
λαυμάσιος αυτός
δακτος. Θυμίζω και
άλλα βιβλία του
κλοφορούν: Το
του Μοναχού και
ώτο τόμο
άτων του Ο
ρας.

οσμος: Το υπό του
ξεγελάει / Και ότι
γαπώ υπόσχεται
πό τον κόσμο λεν
πολήγουνε οι
ς αφές / και πάλι
ορμώνται
ες / τα πάθη του
/ κρύφια τάχα
ουνε σε λέξεις
ές / και την
η εμπαιζούνε και
ρή / - την σύλληψη
μου». Μαρία
κη, Σχιστή οδός
ψιλον), Αθήνα

Ο χαρτοκόπτης

γερμανικής Κατοχής στην πόλη της Λάρισας. Ο άνθρωπος αυτός ιδεολογικό θύμα των διακηρύξεων της Νέας Τάξης του Χίτλερ, παραμερίζει τα φιλελεύθερα βιβλία του και μεταπηδά στο στρατόπεδο των Ναζί εισβολέων. Ο μύθος του έργου εστιάζεται στη σύγκρουση του κεντρικού ήρωα με την περιβάλλουσα αυτόν πραγματικότητα αλλά και την ίδια τη συνείδησή του. Δεν είναι καθόλου σπάνιος ο ανθρώπινος αυτός τύπος.

Από την αρχαιότητα ακόμα, αρκετοί φιλόσοφοι και ποιητές υπήρξαν υμνητές και συνεργάτες τυραννικών καθεστώτων και δικτατόρων.

Συνεπώς ο τύπος του ακροδεξιού διανοούμενου είναι διαχρονικός και αποτελεί αληθινή πρόκληση για έναν πεζογράφο η λογοτεχνική του μετουσίωση. Σε ολόκληρο το αφήγημα η συγγραφέας παρακολουθεί τον κεντρικό ήρωα και τους δευτεραγωνιστές από απόσταση. Αποφεύγοντας την παγίδα του ρεαλισμού που ενδεχομένως να μελοδραματοποιούσε το θέμα της, κατορθώνει με τα ασταθή περιγράμματα προσώπων, τόπων και πραγμάτων της εξπρεσιονιστικής γραφής, να κάνει τον ήρωά της πειστικό και να φωτίσει βαθύτερα την τραγική σύγκρουση του ατόμου με το σύνολο. Η Βασιλική Παπαγιάννη αποφεύγει ακόμα συστηματικά την ανάπτυξη θεωρητικών θέσεων μέσω των ηρώων της, παρά το γεγονός ότι το θέμα της παρέχει μια τέτοια δυνατότητα. Ακολουθώντας την αρχή του Τσέχωφ δεν διαμοιράζει τους ήρωές της σε καλούς και κακούς ούτε τοποθετεί τον πρωταγωνιστή στη στενή φόρμα του «κακού» προδότη και συνεργάτη των Γερμανών. Τονίζει με ποιητική διάθεση τις ανθρώπινες στιγμές του -όταν στην απομόνωσή του φροντίζει το πληγωμένο πουλί- κι αφήνει να διαφανεί η ηθική του σήψη μέσα από το αδιέξοδο, όπου ο ίδιος έχει οδηγήσει τον εαυτό του και τους οικείους του.

Αυτή η ανοιχτή αντιπαράθεση του ανθρώπου με το σύνολο ανήκει στην αισθητική κατηγορία του υποκειμενικά τραγικού, του οποίου η λογοτεχνική μετάπλαση παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, η πεζογράφος ξεπερνά το εμπόδιο αυτό παρακολουθώντας τα πρόσωπα του έργου από κάποια απόσταση. Με την ανάδειξη των ποιητικών στοιχείων της καθημερινότητας, έμψυχα και άψυχα αποκτούν στη νουβέλα της μια νέα διάσταση και ο απωθητικός τύπος του φιλοναζιστή διανοούμενου κερδίζει τελικά τον αναγνώστη. Η μορφική αρτιότητα του έργου διαφαίνεται από την επιδέξια χρήση της γλώσσας, που μεταγίγχει λυρισμό και συγκίνηση χωρίς την καταφυγή στα συνήθη λυρικά σχήματα λόγου. Αν αυτό συνιστά το κορύφωμα της δεξιοτεχνίας ενός συγγραφέα, η Βασιλική Παπαγιάννη ανήκει στους λιγοστούς εκείνους τεχνίτες οι οποίοι με γραφή δωρικής λιτότητας φέρνουν στο φως το ποιητικό υπόστρωμα της ελληνικής γλώσσας. Τρία σημεία αναφοράς που κυριαρχούν στη ροή του έργου και αισθητοποιούνται μέσα από τη γλώσσα αυτή είναι ο χρόνος, η μνήμη και η πολυμορφία των εικόνων. Ο χρόνος από τη σκοπιά της βιωματικής εμπειρίας επηρεάζει άμεσα την εξέλιξη του μύθου και την ψυχολογία των ηρώων. Η διαβρωτική του ιδιότητα απλώνεται πάνω τους σαν τη σκουριά και τους παραμορφώνει. Το δυσερμήνευτο των γεγονότων, η αδυναμία του ανθρώπου να ξεδιαλύνει το προκαθορισμένο από το τυχαίο, όλη αυτή η πολυσημία της καθημερινότητας, αποκρυπτογραφείται από τη συγγραφέα με ένα λαγαρό ποιητικό ιδίωμα, που εμπεριέχει όλες τις καταβολές του ελληνικού λόγου, τόσο στο επίπεδο του ύφους όσο και στο επίπεδο της γλωσσικής πραγματικότητας. Είναι κοινός τόπος ότι σημαντικό ρόλο στη λογοτεχνία παίζει η λειτουργία της μνήμης και η πρωτοτυπία της εικόνας. Η Β. Παπαγιάννη χρησιμοποιεί τη μνήμη ακολουθώντας, όπως έχουμε πει, την κινηματογραφική τέχνη του flashback, με ιδιαίτερο βάρος στην εικονιστική χρήση του λόγου. Το εύρημα αυτό προσθέτει ενάργεια στα πρόσωπα και κινητικότητα στην αφήγηση, αντισταθμίζοντας έτσι την έλλειψη δυναμικής, εξωτερικής δράσης.

Στα Χαλάσματα αλλά και στα

τρία διηγήματα που ακολουθούν η δράση είναι εσωτερική και επικεντρώνεται στον κατακερματισμένο ψυχισμό των ηρώων. Για το λόγο αυτό τα σώματά τους κινούνται μηχανικά και αν αναγκαστούν να βγουν από τη νάρκη τους, αυτό γίνεται σπασμωδικά, σαν ένα ξέσπασμα καταιγίδας που κρατάει ελάχιστα· μετά πρόσωπα και πράγματα ξαναγυρίζουν στον γνωστό, αργοκίνητο ρυθμό τους. Ο καθαρά εξπρεσιονιστικός χαρακτήρας της νουβέλας μορφοποιείται μέσα από τη γλώσσα της ποίησης, όπου και η πιο φευγαλέα σύλληψη του νου καταλήγει στην παραστατική δύναμη της εικόνας. Η λέξη στα χέρια της Βασιλικής Παπαγιάννη είναι ένας μετασχηματιστής, που μετατρέπει αυτόματα τις έννοιες σε στιλπνές εικόνες. Η επώδυνη πορεία ενός πεζογράφου, με στόχο να επιτύχει την αρμονική σύζευξη μορφής και περιεχομένου, φθάνει τελικά, στη νουβέλα αυτή, σε ένα πολύ θετικό αποτέλεσμα. Αν ληφθεί υπόψη πόσο δύσκολα μετουσιώνεται σε λογοτεχνικό χαρακτήρα ο φιλοναζιστής διανοούμενος, η καταξιωμένη προσπάθεια της συγγραφέως εκτιμάται περισσότερο. Η πρόσφατη αναζωπύρωση του φασισμού και η γενικότερη ηθική και ιδεολογική κρίση της εποχής μας, κάνουν τα Χαλάσματα βιβλίο ιδιαίτερα επίκαιρο και προειδοποιητικό σαν ένα σήμα κινδύνου. Η βαθύτερη σημασία του θα μπορούσε να συνοψισθεί στη διαπίστωση ότι όλες οι αυταρχικές ιδεολογίες βρίσκουν έδαφος και ριζώνουν όπου συναντήσουν την ανθρώπινη μετριότητα κι ένας μέτριος και ελλιπής ψυχισμός, ανεξάρτητα από το μορφωτικό του επίπεδο, είναι εξαιρετικά ευάλωτος στις μεγαλόστομες θεωρίες, που προαναγγέλλουν μία δήθεν νέα τάξη πραγμάτων. Από την Καταχνιά, την πρώτη συλλογή διηγημάτων της το 1965, ως το τελευταίο αυτό βιβλίο της, η Β. Παπαγιάννη, που ζει και εργάζεται αθόρυβα στην περιφέρεια, έχει δώσει ένα σημαντικό έργο στο χώρο της σύγχρονης πεζογραφίας, που είναι καιρός να γίνει ευρύτερα γνωστό.

Κώστας Κωνσταντίνου

Διαδόσεις η Αβεβαία

Τα γεγονότα, όσα αφορούν τον καταρρεύσαντα πλέον κόσμο του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και έρχονται ήδη από δεκαετίες στο φως, είναι τόσο πολλά και τόσο επαρκώς αφομοιωμένα (έως το όριο του «αυτονόητου», δυστυχώς) από την κοινή συνείδηση του σύγχρονου πληροφορημένου Ευρωπαίου, ώστε δραματικά «τοκουμένα», όπως αυτό της τελευταίας επιστολής του Μπουχάριν (πριν την καταδίκη, «δίκη» και εκτέλεσή του) προς τον Στάλιν, που είδε πρόσφατα το φως της δημοσιότητας, να περνούν μάλλον απαρατήρητα.

Από την επιστολή αυτή, μνημείο διαπλοκής της ανθρώπινης ψυχολογίας προς τις ανάγκες της εξουσίας, κρατώ μια τριτεύουσας ίσως σημασίας φρασούλα.

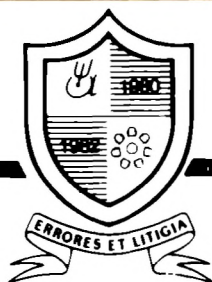
Πρόκειται για το σημείο εκείνο του γράμματος όπου το εγκλωβισμένο δύμα προσπαθεί να εξορκίσει τον εν πλήρει επιγνώσει του με μαθηματική ακρίβεια επερχόμενο θάνατό του με μια «πρόταση ζωής» προς τον θύτη του: Θα μπορούσε ο Στάλιν, αν ήθελε, να τον αφήσει ελεύθερο. Να εξοριστεί στην Αμερική για μερικά χρόνια, όπου θα άρχιζε μια εκστρατεία σχετικά με τις «δίκες» - διάβαζε με την «αποκατάστασή» τους στα μάτια της δυτικής κοινής γνώμης. Να δώσει μια μάχη «μέχρι θανάτου» εναντίον του Τρότσκι. «Θα μπορούσα», γράφει ακόμη στον μεγάλο Πατερούλη, **«να προσελκύσω μεγάλες ομάδες της αβέβαιης διαδόσης»**. Ο θεωρητικός του κομμουνισμού θέτει τις υπηρεσίες του στην διάθεση του Μεγάλου Πρακτικού.

Μέσα σ' αυτή τη φρασούλα, της «προσέλκυσης» των μεγάλων ομάδων της «αβέβαιης διαδόσης», οφείλουμε να διαβάσουμε ένα σημαντικό κεφάλαιο της ιστορίας των σχέσεων του κόμματος με τους θύραθεν διαδομένους. Η λεγόμενη «συνοδοιπορία», ένα αντιπροσωπευτικό κομμάτι της οποίας γνωρίσαμε και στον τόπο μας, σε μεγάλο βαθμό δεν ήταν τίποτα άλλο από το συνειδητό «καταλιζάρισμα» της δυτικής «ιτελιγκέντσιας» που διατιμούσε πολύ φθηνά (σε αγοραστές που, ωστόσο, δέχεται φρικαλέες βεβαιότητες), το οργανικότερο συστατικό της: την **αβεβαιότητα**.

Όλα αυτά, βέβαια, θα φαινότουσαν πολύ παλιά και ξεθωριασμένα (κάτι που και από μόνο του θα ήταν ανεπίτρεπτο) αν μέσα στον ταραγμένο - ξανά - κόσμο μας και ιδιαίτερα τον βαλκανικό δικό μας, δεν ξεμύτιζαν ξανά «ρέες», αν και ιδεολογικώς «δευτεροκλασάτες», βεβαιότητες. Αν μεγάλο μέρος της σύγχρονης «διαδόσης» (που συμπεριλαμβάνει και τους ιδανικούς παραλήπτες του διαβήματος Μπουχάριν) δεν αντάλλαζε τις παλιές της ματαιωθείσες «σιγουριές» με το χουζούρι της προσωπικής **αδιαφορίας**. Κι αν ένα άλλο δεν άρχιζε αυτό να σταυροκοπιέται, δίχως να ξέρει γιατί, προσβλέποντας στον Σαμαρά και τον Μάρτη με ελληνικά πλέον δάκρυα στα μάτια.

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΓΙΑΝΝΗ
ΠΑΤΙΛΗ

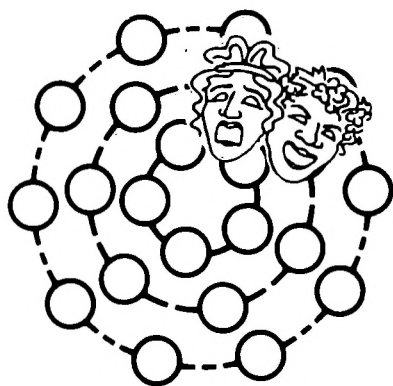
Γιάννης Πατίλης

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ

ΔΙΗΜΕΡΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Αθήνα, 3 - 4 Απριλίου 1993

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.7533-643.5980-644.5140

ΗΛΙΟΧΩΡΟΙ

**FOUR SEASONS
SUNROOMS**

οι μόνοι με τον «μαγικό» ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΘΕΡΜΟΤΗΤΑΣ™

ο οποίος :

- * **Απορροφά την υπεριώδη ακτινοβολία**
- * **Τό καλοκαίρι αντανακλά τή ΘΕΡΜΙΚΗ ακτινοβολία τού ήλιου**
- * **Τό χειμώνα δέν αφήνει νά διαφύγει η εσωτερική θερμότητα τού σπιτιού**
- * **Ενισχύει τήν ηχομόνωση κατά 3 τουλάχιστον ντεσιμπέλ**

ΤΕΧΝΗ α.τ.ε. – ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ, Ν. Ζέρβα 39 (στοά), τηλ. : (0651) 31- 9 - 32, fax : 309-70

BIBΛΙΑ 1992

ΠΟΙΗΣΗ: Βαγενάς Νάσος, *Βάρβαρες Ωδές* • Γκιμοσούλης

Κωστής, *Επικίνδυνα παιδιά* • Κοντός Γιάννης, *Στο γύρισμα της μέρας* • Κουγέας

Βασίλης, *Όλο και πιο λίγες* • Σουλιώτης Μίμης, *Βαθιά επιφάνεια* • Στεριάδης Βασίλης, *Ο*

προπονητής παίκτης • **ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ:** Αμπατζόγλου Πέτρος, *Με τον Μινώταυρο* • Αμπατζόγλου

Πέτρος, *Μια συνηθισμένη μέρα* • Αρκουδέας Κώστας, *Το παλιό δέρμα του φιδιού* • Θεοδωρίδης Πάνος,

Το θεόπαιδο • Καλιότσος Παντελής, *Ο μεσαίος τοίχος* • Καπερνάρος Τάσος, *Τα λουτρά* • Κασόλας

Μήτσος, *Το Γένος, το ιερό και το βέβηλο* • Λάλα - Κριστ Δέσποινα, *Νόστος* • Μανιώτης Γιώργος,

Ορίστε τα ρόδα, μαμά • Νικολαΐδης Νίκος, *Ο Κύπριος, Τα τρία καρφιά* • Νικολαΐδης Αριστοτέλης,

Κάτω από τόσα βλέφαρα • Ξανθάκη Άννα, *Ο γαλάζιος γάτος* • Παπαγεωργίου Κώστας, *Των αγίων*

πάντων • Ραπτόπουλος Βαγγέλης, *Η αυτοκρατορική μνήμη του αίματος* • Σμυρλή Αγγελική, *Η*

επιστροφή του Αγαπήνορα • Σωτηροπούλου Έρση, *Χοιροκάμηλος* • **ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ:**

Παπαγεωργίου Θανάσης, *Άντε γεια* • Σεβαστίκογλου Γιώργος, *Θέατρο* • **ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ:**

Καρντινάλ Μαρί, *Επικίνδυνες επαφές* • Σβέντενμποργκ Εμάνουελ, *Το βιβλίο των ονείρων* •

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΞΕΝΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ: Μυλωνάς Κώστας, *Ιστορία του Ελληνικού τραγουδιού* •

Πορφύρης Κ., *Ο Ανδρέας Κάλβος Καρμπονάρος* • Πριγκοζίν Έλια - Στένγκερς Ιζαμπέλ, *Τάξη μέσα από*

το χάος • Σκίνερ Ρόμπιν - Κλιζ Τζον, *Οικογένεια, η σύγχρονη Οδύσσεια* • **ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ**

ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΑΠΠΑ: Ζακάρ Αλμπέρ, *Η κληρονομιά της ελευθερίας* • Ρηβς Υμπέρ, *Η*

ώρα της μέθης • **ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ:** 60 χρόνια Εθνικό Θέατρο • **BIBΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ:**

Λαμπαδαρίδου - Πόθου Μαρία, *Νικηφόρος Φωκάς* • Λοΐζου Μάρω, *Σάκα, ο τρομερός βασιλιάς των*

Ζουλού • Μάρρα Ειρήνη, *Το φιλί της Νεράιδας* • Προκοπίου Γιώργος, *Ο ιππότης* • Σίνου Κίρα, *Κάτω*

από τον ήλιο της Μακεδονίας • Τζώρτζογλου Νίτσα, *Κλειστά φάκελα* • Τσίρος Σπύρος, *Το φως του*

βράχου • Τριβιζάς Ευγένιος, *Τα μακρουλά μικρούλικά* • Τσίπης Κ. - Ζαραμπούκα Σ., *Τα άτομα*

έτσι που να τα καταλαβαίνει και ο γάτος • Φωκά Ι. - Βαλαβάνης Π., *Αρχιτεκτονική και*

πολεοδομία • Χόουπ-Χώκινς Άντονι,

Ο αιχμάλωτος της Ζέντα

Κ Ε Δ Ρ Ο Σ

ελληνικό βιβλίο